

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ
การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่า
แหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด

The study of community potential in order to increase the local tourism attractions value of Ko Kret community.

โดย

จิราณีย์ พันมูล และคณะ

กุมภาพันธ์ 2561

สัญญาเลขที่ RDG60A0002/14

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ
การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่า แหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด

The study of community potential in order to increase the local tourism attractions value of Ko Kret community.

คณะผู้วิจัย	สังกัด
1. อาจารย์จิราณีย์ พันมูล	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
2. ผศ.ชลลดา ทวีคูณ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
3. ดร.สุธิษา เละเซ็น	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
4. ผศ.ธัญจิรา บุญพิชญาภา	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
5. ดร.ธารณี นวัสนธี	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
6. อาจารย์วโรทัย สมมิตร	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
7. อาจารย์ออมวจี พิบูลย์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
8. นายประพันธ์ โพธิ์พูลพรหม	สมาคมพัฒนาอนามัยแห่งประเทศไทย และ มูลนิธิชีวิตไท

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทสรุปผู้บริหาร

การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน 2) ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ด และ 3) ค้นหาแนวทางและสังเคราะห์แนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน ใช้วิธีการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสอบถามกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน จำนวน 322 ครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ จำนวน 386 ราย สนทนากลุ่มผู้นำและตัวแทนภาคสมาชิกชุมชน จำนวน 20 ราย แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านการวิเคราะห์ตีความตามหลักตรรกะ (Logical Reasoning) ควบคู่กับการวิเคราะห์บริบทพื้นที่ศึกษา (Context Analysis) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยวิธีการวิเคราะห์ทางสถิติ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ในการอธิบายด้วยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ เพื่อแจกแจงความถี่ของข้อมูลที่ได้ หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลางการกระจายของข้อมูลที่ได้ ปรากฏผลการวิจัยดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

1. บริบททั่วไปของพื้นที่

เกาะเกร็ดเป็นเกาะขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลโอบล้อมด้านทิศเหนือ ทิศตะวันตก ตั้งแต่หมู่ 7 บ้านโอ่งอ่าง หมู่ 6 บ้านเสาธงทอง หมู่ 5 บ้านท่าน้ำ หมู่ 4 บ้านคลองสระน้ำอ้อย และหมู่ 3 บ้านศาลากุลใน จนถึงด้านทิศใต้คือหมู่ 2 บ้านศาลากุลนอก ส่วนทางด้านทิศตะวันออกคือหมู่ 1 บ้านลัดเกร็ด จะมีคลองลัดเกล็ดโอบล้อมเกาะเกร็ดเกิดขึ้นจากการขุดคลองลัดเกร็ดตรงแผ่นดินส่วนที่เป็นแหลมยื่นไปตามความโค้งของแม่น้ำ เป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมที่มีชาวบ้านอาศัยหลากหลายเชื้อชาติ ประกอบด้วยชาวไทย ชาวไทยเชื้อสายมอญ และชาวไทยมุสลิม ซึ่งชาวบ้านชาวไทยมีจำนวนประชากรประมาณร้อยละ 50 ของประชากรทั้งหมด โดยอาศัยและตั้งถิ่นฐานในหมู่ 2, 3, 4 และ 5 สำหรับชาวไทยเชื้อสายมอญมีประชากรประมาณ ร้อยละ 35 ของประชากรทั้งหมด อาศัยและตั้งถิ่นฐานในหมู่ที่ 1, 6 และ 7 ส่วนชาวไทยมุสลิม มีประชากรประมาณร้อยละ 15 ของประชากรทั้งหมด อาศัยและตั้งถิ่นฐานปะปนกับชาวบ้านชาวไทยในหมู่ 2 และหมู่ 3

เกาะเกร็ดเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี และ ภูมิปัญญามอญ มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนอย่างยาวนาม สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น คงความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น สร้างชื่อเสียงให้เกาะเกร็ดและเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว คืองานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา มีฝีมือในการประกอบอาหาร ทั้งอาหารคาวและขนมหวานต่าง ๆ

มีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัวเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว คือ ข้าวแช่มอญ ทอดมันหน่อกะลา ขนมหวานที่ขึ้นชื่อ ได้แก่ ขนมหันตรา จ่ามงกุฎ เสน่ห์จันทร์ ทองเอก ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ขนมผักกาด แหล่งผลิตขนมหวานแหล่งใหญ่อยู่ที่หมู่ 1 บ้านลัดเกาะ ซึ่งฝีมือในการทำขนมหวานมีความประณีตสวยงาม มีรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์ สำหรับพื้นที่ในหมู่ 6 และ 7 เป็นถนนคนเดิน มีสินค้าจำหน่ายเป็นจำนวนมาก อีกทั้งในชุมชนก็จะมีจุดท่องเที่ยวต่างๆ ได้แก่ ศูนย์เรียนหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา กลุ่มจักสานพลานสติก ฯลฯ มีสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ชุมชน คือ เครื่องปั้นดินเผาชารางแดง ขนมมงคล ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาร ฯลฯ และมีสินค้าเกษตรจำหน่ายอีกมากมาย

2. ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยว

จากการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของชุมชนทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ชุมชน 2) ด้านเศรษฐกิจ 3) ด้านการเมืองการปกครอง 4) ด้านสิ่งแวดล้อม 5) ด้านการมีส่วนร่วม และ 6) ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ผลการวิจัยเชิงคุณภาพสอดคล้องกับผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชนและกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยมีความคิดเห็นว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมทางด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อยู่ในระดับค่อนข้างมากกว่าทุกด้าน มีค่าเฉลี่ย 4.3798 และค่าเฉลี่ย 4.3795 ตามลำดับ สำหรับด้านการมีส่วนร่วมนั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชนมีความคิดเห็นตรงกันว่ามีศักยภาพและความพร้อมน้อยกว่าทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ย 3.8866 แต่กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติคิดเห็นว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ย 4.1165 ทั้งนี้เป็นการสะท้อนความคิดเห็นจากบุคคลภายนอกชุมชน ผลการวิจัยแต่ละด้านปรากฏผลการวิจัยดังต่อไปนี้

2.1 ผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ชุมชน พบว่า ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นสอดคล้องกับผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชนและกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่ว่า เกาะเกร็ดมีศักยภาพและความพร้อมมากกว่าทุกด้าน คือ ชุมชนมีความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยวของชุมชนได้เป็นอย่างดี เป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีสืบเนื่องต่อมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ประกอบกับเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรมและประเพณีมอญ คงความเป็นเอกลักษณ์สืบสานจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน ในปัจจุบัน เช่น ประเพณีสงกรานต์ การแห่ข้าวแช่ การแห่น้ำหวาน ตักบาตรน้ำผึ้ง ตักบาตรดอกไม้ ตักบาตรทางน้ำ ฯลฯ มีการสืบทอดภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผา และคงความเป็นวิถีชุมชนมอญ เป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวจากภายนอกเป็นอย่างดี

2.2 ผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมด้านเศรษฐกิจ พบว่า ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นสอดคล้องกับผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่ว่า ชุมชนมีการประกอบอาชีพที่สนับสนุนการท่องเที่ยว อาจกล่าวได้ว่าสมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม หัตถกรรม และอุตสาหกรรมในครัวเรือน และ

ประกอบอาชีพค้าขายหรือการให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวมากขึ้น เช่น ขายอาหาร ขนมหวาน ของที่ระลึก สินค้าเกษตรพื้นบ้าน ให้บริการเช่าจักรยาน วินจักรยานยนต์รับจ้าง ฯลฯ ซึ่งอาชีพของสมาชิกในชุมชนสามารถหนุนเสริมการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ดได้

2.3 ผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมด้านการเมืองการปกครอง พบว่า ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกับผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ อาจกล่าวได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและสมาชิกชุมชนนั้นเห็นว่า ผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นได้ปฏิบัติหน้าที่สนับสนุนและหนุนเสริมการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกชุมชนนั้นมิได้มามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจึงได้มีการสะท้อนความคิดเห็นตามที่ได้มีประสบการณ์กับแหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก

2.4 ผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นสอดคล้องกับผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่ว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมในเรื่องการมีสถานที่ตั้งและภูมิประเทศน่าสนใจเหมาะสมต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยว และมีพืชที่เป็นเอกลักษณ์และเป็นพืชเศรษฐกิจของชุมชน กล่าวได้ว่า เกาะเกร็ดเป็นชุมชนที่ มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่น่าสนใจ มีลักษณะเป็นเกาะกลางแม่น้ำที่มีแม่น้ำเจ้าพระยาไว้ไหลโอบล้อมทางด้านทิศเหนือ ทิศตะวันตกและทิศใต้ และมีคลองลัดเกล็ดโอบล้อมไว้ทางด้านทิศตะวันออก ประกอบกับชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์ คงความเป็นธรรมชาติสูง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเสน่ห์สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

2.5 ผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมด้านการมีส่วนร่วม พบว่า ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นสอดคล้องกับผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่ว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมคือ สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ ได้แก่ การรับรู้ รับทราบการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว กล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นในการเข้าประชุมเพื่อการรับรู้ รับทราบการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว และส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ขององค์กรท้องถิ่นได้จัดขึ้นมากกว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน

2.6 ผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมด้านแหล่งท่องเที่ยว จากการศึกษาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยว 2) การให้บริการ 3) การบริหารงาน และ 4) การตลาด จากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ พบว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวภาพรวมจัดอยู่ในระดับค่อนข้างมาก คือ 1.ทรัพยากรการท่องเที่ยว 2. การตลาด 3. การให้บริการ และ 4. การบริหารงาน ตามลำดับ ทั้งนี้ เกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ทั้งทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา และประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญามอญที่มีการสืบทอดมาจนถึงยุคปัจจุบัน ประกอบเกาะเกร็ดมีสภาพเกาะล้อมรอบด้วยแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองลัดเกร็ด ซึ่งแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นแม่น้ำแห่งประวัติศาสตร์ จึงทำให้ทัศนียภาพของเกาะดูมีมนต์เสน่ห์ มีเอกลักษณ์ นอกจากนี้ยังคงความเป็นธรรมชาติ มีความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธรรมชาติ ซึ่งสามารถเป็นจุดขายและจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

3. พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยว

การศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทย มีสิ่งจูงใจที่ต่อการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวส่วนใหญ่คือ 1) ชื่อเสียงของท้องถิ่น (ร้อยละ 69.5) 2) ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น (ร้อยละ 59.0) และ 3) สถานที่ตั้ง และภูมิประเทศน่าสนใจ (ร้อยละ 48.0) มีการใช้จ่ายเป็นค่าอาหารและเครื่องดื่ม (ร้อยละ 67.0) ซื้อสินค้าและของที่ระลึก (ร้อยละ 37.0) และมีความต้องการเดินเที่ยวตลาดในหมู่ที่ 6-7 (ร้อยละ 38.5) เดินเที่ยวชมวิถีชีวิตชุมชนรอบเกาะ (ร้อยละ 33.0) ปั่นจักรยานชมวิถีชีวิตรอบเกาะ (ร้อยละ 25.0) มีความต้องการที่เลือกซื้อสินค้าประเภทอาหาร (ร้อยละ 46.5) ซื้อสินค้าประเภทขนมหวาน (ร้อยละ 36.5) ซื้อสินค้าประเภทเครื่องดื่ม (ร้อยละ 21.0) และส่วนใหญ่ต้องการท่องเที่ยวในวันหยุดราชการ วันเสาร์และวันอาทิตย์ (ร้อยละ 73.0)

สำหรับกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ สิ่งจูงใจให้ท่องเที่ยว คือ 1) ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น (ร้อยละ 65.1) 2) มีผลผลิตและสินค้าท้องถิ่นจำหน่าย (ร้อยละ 52.2) และ 3) ชื่อเสียงของท่องถิ่น (ร้อยละ 32.8) ส่วนใหญ่มีการใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าและของที่ระลึก (ร้อยละ 39.8) จ่ายเป็นค่าอาหารและเครื่องดื่ม (ร้อยละ 42.5) เป็นค่ายานพาหนะเดินทาง (ร้อยละ 51.1) และต้องการปั่นจักรยานชมวิถีชีวิตรอบเกาะ (ร้อยละ 30.1) นั่งเรือชมวิถีชีวิตชุมชนรอบเกาะ (ร้อยละ 26.3) เที่ยวชมวิถีชีวิตชุมชนรอบเกาะ (ร้อยละ 16.7) มีความต้องการที่เลือกซื้อสินค้าประเภทศิลปะประดิษฐ์และของที่ระลึก (ร้อยละ 31.7) ซื้อสินค้าประเภทของใช้และของประดับตกแต่ง (ร้อยละ 21.5) ซื้อสินค้าประเภทขนมหวาน (ร้อยละ 24.2) และต้องการท่องเที่ยวในวันธรรมดา คือวันจันทร์ ถึง วันศุกร์ (ร้อยละ 62.9)

4. แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน จากผลการวิจัยดังกล่าวนำมาสู่แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน โดยมีแนวทางการพัฒนาดังนี้

4.1 การพัฒนาศักยภาพด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ชุมชน โดยการสร้างจิตสำนึกให้ชาวบ้านและเยาวชนเกิดความรักและหวงแหนชุมชน ส่งเสริมกระบวนการถ่ายทอดและการสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างพหุวัฒนธรรมให้มีความโดดเด่นเพื่อให้เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

4.2 การพัฒนาศักยภาพด้านเศรษฐกิจ ด้วยการจัดสรรพื้นที่ส่วนรวมให้มีการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสาน และส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพที่มีการนำวัตถุดิบท้องถิ่นมาแปรรูปผลิต

4.3 การพัฒนาศักยภาพด้านสิ่งแวดล้อม ปรับปรุงสภาพแวดล้อมและทัศนียภาพรอบเกาะให้สวยงามเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยว จัดระบบการจัดการขยะ ขุดลอกคูคลองและร่องน้ำเพื่อเพิ่มพื้นที่ในการกักเก็บน้ำและการระบายน้ำลงสู่แม่น้ำ

4.4 การพัฒนาศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนส่งเสริมให้สมาชิกชุมชนและผู้ที่มีส่วนได้เสียในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน

4.5 การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ปรับปรุงเส้นทางการเข้าถึงจุดท่องเที่ยวต่างๆ จัดอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยให้กับเยาวชนในชุมชน จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวหรือรูปแบบการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย ปรับปรุงจุดให้บริการนักท่องเที่ยว จัดระเบียบร้านค้าในพื้นที่ท่องเที่ยว และเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและจุดท่องเที่ยวต่างๆ

Executive Summary

The study of community potential in order to develop the tourism values of Ko Kret aimed to study 1) the readiness of the community to develop their local tourism values, 2) the requirements of tourists on Ko Kret community tourism attractions, and 3) find and analyze the methods to develop the community potential in order to support the local tourism attractions value. The mixed methods research were used in this study by collecting the documents, in depth interviewing from key informants, interviewing 322 samples of community members and 386 of Thai and foreign tourists, group discussion of the 20 representatives of the community members. The qualitative data were analyzed by logical reasoning and context analyzing collectively. The descriptive statistics were used to analyze the quantitative data by frequency, percentage, mean, and standard deviation. There were the results as follows:

Research Summary

1. Area Context

Ko Kret located in Pak Kret District, Nonthaburi which surrounded with Chao Phraya River. It was consisted of 7 villages. From the north of Ko Kret was consisted of Moo6 Bann Sao Thong Thong, Moo5 Baan Tha Nam, Moo4 Baan Klong Sra Nam-Aoi, and Moo3 Baan Sala Kul-Nai. The south was consisted with Moo2 Baan Sala Kul-Nhok, and the east was consisted of Moo1 Baan Lad Kret which surrounded with Klong Lad Kret. Klong Lad Kret was the manmade canal which lived by Thai, Thai-Mon and Thai-Muslim people. 50 percent of Thai people were lived in Moo2, Moo3, Moo4 and Moo5. 35 percent were Thai-Mon lived in Moo1, Moo6 and Moo7. The least of all was Thai-Muslim. It was 15 percent lived in Moo2 and Moo3.

Ko Kret was unique with their long time history of culture, tradition and Mon wisdoms which related with the reign of Ayutthaya Era. The pottery skills and cooking skills in both of food and desserts were the unique of local which the tourism well knows such as Khao-chae, Nhor Kala paste ball, Khanom Hantra, Khanom Ja Mong-kud, Khanom Sa-nae-chan, Khanom Thong-ak, Khanom Thong-yib, Khanom Foi Thong. Moo1 Baan Lad Kho was the famous dessert producing center. Moo6 and 7 were the market which contained a lot of goods and also the community learning center of pottery and plastic basketry etc. There were many of community products retail shops such as potter, Rang-dang Tea, favorable Thai desserts, basketry and other agricultural products.

2. Potential and readiness of the community to support tourism value enhancement

According to the study on the potential and readiness of the community in six aspects, i.e. 1) society, culture, tradition, and community history, 2) economy, 3) politics, 4) environment, 5) participation, and 6) potential of tourist attractions, the results of qualitative research were consistent with the results of the survey of community member and Thai tourist samples. They suggested that the community had a higher potential and readiness in terms of society, culture, tradition, wisdom, and community history than other aspects with a mean of 4.3798 and 4.3795, respectively. The key informants and community member samples had the same opinion that the potential and readiness in terms of participation were less than those of all other aspects with a mean of 3.8866, while the Thai and foreign tourist samples agreed that the potential and readiness in terms of environment were less than those of all other aspects with a mean of 4.1165. This reflects the opinions of the community's outsiders. The results of this research for each aspect are as follows:

2.1 The results of the study on the potential and readiness in terms of society, culture, tradition, and community history indicated that the results of interviews with key informants were consistent with the results of surveys of community member and Thai and foreign tourist samples that Koh Kret had a higher potential and readiness in terms of society, culture, tradition, and community history than other aspects. Namely, the community has a unique culture, traditions, and local wisdom, along with historical, artistic, cultural, traditional, and local wisdom values, which can add value to the tourism of the community. It is a community with a long history associated with the monarchy from the Ayutthaya period to the Rattanakosin era. In addition, it is a community with a uniqueness of Mon culture and traditions inherited from the ancestors to the present, such as Songkran Festival, Kao Chae Parade, Nectar Parade, Monk Offering with Honey and Flowers, and Monk Offering on Water. Moreover, the wisdom of pottery work has also been inherited together with the living way of the Mon community, which is well interesting for tourists.

2.2 The results of the study on the potential and readiness in terms of economy indicated that the results of interviews with key informants were consistent with the results of surveys of Thai and foreign tourist samples that the community's occupations supported the tourism. In other words, most of the community

members work in agriculture, handicrafts, and household industries, including trades or services for tourism, such as sale of foods, desserts, souvenirs, and local agricultural products, rental of bicycles, and service of public motorcycles, and all of which can enhance the value of Koh Kret community tourism.

2.3 The results of the study on the potential and readiness in terms of politics indicated that the results of interviews with key informants were not consistent with the results of surveys of community member and Thai and foreign tourist samples. Key informants and community members agreed that community leaders and local government organization were responsible for supporting and promoting community and tourism development, while tourist samples, who are the community's outsiders, did not take part in the community and tourism development so they suggested opinions based on their experiences with tourist attractions.

2.4 The results of the study on the potential and readiness in terms of environment indicated that the results of interviews with key informants were consistent with the results of surveys of Thai and foreign tourist samples that the community had the potential and readiness in terms of its attractive location and terrain suitable for tourism as well as of its unique and economic plant. In other words, Koh Kret is a community with an interesting geography and is an island in the middle of the Chao Phraya River flowing around its north, west, and south and the Khlong Lad Kled Canal flowing around its east. In addition, the community is abundant with high natural conditions, which can well attract tourists to visit.

2.5 The results of the study on the potential and readiness in terms of participation indicated that the results of interviews with key informants were consistent with the results of surveys of Thai and foreign tourist samples that the community's potential and readiness were involved with the community members' common perception on implementation of community and tourism development projects. It can be said that most of the community involvement occur in the meetings where community members perceive and acknowledge the implementation of community and tourism development projects as well as in the activities organized by the local organizations rather than participating in planning the actions.

2.6 The results of the study on the potential and readiness in terms of tourist attractions in four sub-aspects, i.e. 1) tourism resources, 2) services, 3) administration, and 4) marketing, among the community member and Thai and foreign tourist samples indicated that the community's potential and readiness in terms of tourist attractions were at a relatively high level for 1) tourism resources, 2) marketing, 3) services, and 4) administration, respectively. Koh Kret is a locally unique and outstanding tourist destination especially in terms of its culture, traditions, wisdom, and history inherited until the present time. In addition, it is surrounded by the Chao Phraya River, a historical river, and the Khlong Lad Kled Canal so its scenery is much unique and attractive. Moreover, there are plenty of natural conditions and vegetations, which can be a good point of sale and attraction to tourists

3. Behaviors and needs of tourists towards tourist attractions

The study of tourists' behaviors and needs on tourist attractions revealed that most Thai tourists were attracted to visit this island by 1) local reputation (69.5%), 2) locally unique traditions, arts and culture, wisdom, and way of life (59.0%), and 3) interesting location and terrain (48.0%). In addition, they spent for purchase of foods and beverages (67.0%) and purchase of goods and souvenirs (37.0%). They visited this island for walking around the market located in village numbers 6-7 (38.5%), walking around the island to see the community's way of life (33.0%), cycling around the island (25.0%), purchase of food products (46.5%), purchase of dessert products (36.5%), and purchase of beverage products (21.0%). They wished to visit here on Saturdays and Sundays (73.0%).

Most foreign tourists were attracted to visit this island by 1) locally unique traditions, arts and culture, wisdom, and way of life (65.1%), 2) sale of local products and goods (52.2%), and 3) local reputation (32.8%). In addition, they spent for purchase of goods and souvenirs (39.8%), purchase of foods and beverages (42.5), and traveling expenses (51.1%). They visited this island for cycling around the island (30.1%), riding a boat around the island (16.7%), purchase of artistic and artificial goods and souvenirs (31.7%), purchase of appliances and decorations (21.5%), and purchase of dessert products (24.2%). They wished to visit here from Mondays to Fridays (62.9%).

4. Guidelines for development of Koh Kret community potential to support tourism value enhancement

According to the results of this research, the guidelines for development of Koh Kret community potential to support tourism value enhancement are as follows:

4.1 Development of the community potential in terms of society, culture, tradition, and community history by creating awareness for the villagers and youth to love and cherish their community, encouraging the process of transmitting and passing on tradition, culture, and local wisdom, and establishing a multiculturalism to be unique as the identity of the community;

4.2 Development of the community potential in terms of economy by allocating the common areas for common utilization, encouraging a mixed farming, and promoting the integration of occupational groups using local raw materials;

4.3 Development of the community potential in terms of environment by improving the environment and scenery around the island so that it is beautiful and linked to tourist attractions, establishing a waste management system, and dredging the canals and watercourses to increase the area for water retention and drainage into the river;

4.4 Development of the community potential in terms of participation by local government organization and community encouraging the community members and stakeholders to be commonly involved in community and tourism development; and

4.5 Development of the community potential in terms of tourist attractions by establishing a community tourism committee, improving the access to tourism destinations, organizing a small guide course for youth in the community, arranging various tourism activities or patterns, improving the tourist service centers, overseeing the shops located in tourist areas, and providing additional channels of public relations to promote the tourist attractions on this island.

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ	RDG60A0002/14
โครงการวิจัย	การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด
หัวหน้าโครงการ	อาจารย์จิราณีย์ พันมูล
ชื่อหน่วยงาน	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
ระยะเวลาโครงการ	1 ปี (ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2560 ถึง วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2561)

การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน 2) ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ด และ 3) ค้นหาแนวทางและสังเคราะห์แนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน ใช้วิธีการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) การสอบถามกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน จำนวน 322 ครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ จำนวน 386 ราย สนทนากลุ่มผู้นำและตัวแทนภาคสมาชิกชุมชน จำนวน 20 ราย แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านการวิเคราะห์ตีความตามหลักตรรกะ (Logical Reasoning) ควบคู่กับการวิเคราะห์บริบทพื้นที่ศึกษา (Context Analysis) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยวิธีการวิเคราะห์ทางสถิติ ใช้สถิติเชิงพรรณนาในการอธิบายด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมทางด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยวของชุมชนได้เป็นอย่างดี เป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีสืบเนื่องต่อมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ประกอบกับเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรมและประเพณีมอญ คงความเป็นเอกลักษณ์สืบสานจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานในปัจจุบัน เช่น ประเพณีสงกรานต์ การแห่ข้าวแช่ การแห่น้ำหวาน ตักบาตรน้ำผึ้ง ตักบาตรดอกไม้ชอนธูป ตักบาตรทางน้ำ ฯลฯ มีการสืบทอดภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผา และคงความเป็นวิถีชุมชนมอญเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวจากภายนอกเป็นอย่างดี ซึ่งผลการวิจัยเชิงคุณภาพดังกล่าว สอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชนและกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย เห็นว่าชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมทางด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอยู่ในระดับค่อนข้างมากกว่าทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ย 4.3798 และค่าเฉลี่ย 4.3795 ตามลำดับ แต่ในขณะเดียวกันกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีความคิดเห็นว่าการเมืองการปกครองนั้นชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมจัดอยู่ในระดับค่อยข้างมากกว่าทุกด้าน มีค่าเฉลี่ย 4.2161 สำหรับด้านการ

มีส่วนร่วมนั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชนมีความคิดเห็นตรงกันว่ามีศักยภาพและความพร้อมน้อยกว่าทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ย 3.8866 แต่กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติซึ่งเป็นการสะท้อนความคิดเห็นจากบุคคลภายนอกว่าชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมน้อยกว่าทุกด้าน คือ สิ่งแวดล้อมชุมชน โดยมีค่าเฉลี่ย 4.1165 และค่าเฉลี่ย 3.9091

สำหรับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวนั้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวที่เกาะเกร็ดมีความต้องการสัมผัสกับวิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่ต้องการเดินเที่ยวตลาดในหมู่ที่ 6-7 และต้องการท่องเที่ยวในวันหยุดราชการ วันเสาร์และอาทิตย์ ร้อยละ 73.0 ส่วนกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติส่วนใหญ่ต้องการนั่งเรือและปั่นจักรยานชมวิถีชีวิตชุมชนรอบเกาะ และต้องการท่องเที่ยวในวันจันทร์ ถึง ศุกร์ ร้อยละ 62.9

จากผลการวิจัยดังกล่าวนำมาสู่แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน โดยมีแนวทางการพัฒนาดังนี้

4.6 การพัฒนาศักยภาพด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ชุมชน โดยการสร้างจิตสำนึกให้ชาวบ้านและเยาวชนเกิดความรักและหวงแหนชุมชน ส่งเสริมกระบวนการถ่ายทอดและการสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างพหุวัฒนธรรมให้มีความโดดเด่นเพื่อให้เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

4.7 การพัฒนาศักยภาพด้านเศรษฐกิจ ด้วยการจัดสรรพื้นที่ส่วนรวมให้มีการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสาน และส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพที่มีการนำวัตถุดิบท้องถิ่นมาแปรรูปผลิต

4.8 การพัฒนาศักยภาพด้านสิ่งแวดล้อม ปรับปรุงสภาพแวดล้อมและทัศนียภาพรอบเกาะให้สวยงามเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยว จัดระบบการจัดการขยะ ขุดลอกคูคลองและร่องน้ำเพื่อเพิ่มพื้นที่ในการกักเก็บน้ำและการระบายน้ำลงสู่แม่น้ำ

4.9 การพัฒนาศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนส่งเสริมให้สมาชิกชุมชนและผู้ที่มีส่วนได้เสียในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน

4.10 การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ปรับปรุงเส้นทางการเข้าถึงจุดท่องเที่ยวต่างๆ จัดอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยให้กับเยาวชนในชุมชน จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวหรือรูปแบบการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย ปรับปรุงจุดให้บริการนักท่องเที่ยว จัดระเบียบร้านค้าในพื้นที่ท่องเที่ยว และเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและจุดท่องเที่ยวต่างๆ

คำสำคัญ (keywords) : ศักยภาพชุมชน, การท่องเที่ยววิถีชุมชน, เกาะเกร็ด

ABSTRACT

Project Code	RDG60A0002/14
Research Title	The study of community potential in order to increase the local tourism attractions value of Ko Kret community
Researchers	Miss Jiranee Phanmool
Organization	Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi.
Project Period	1 year

The purposes of this research were: 1) to study the capacity and readiness of Ko Kret community in order to increase their local tourism attractions 2) to study the requirements of tourists on Ko Kret community attractions and 3) to find and synthesize the model of developing Ko Kret ecotourism attractions value. The mixed method of qualitative and quantitative research methodologies were used for collecting the data in this research. The qualitative data were collected by documentaries collecting and Key Informants in-depth interviewing. The quantitative data were collected from 322 families of community members and 386 of Thai and foreign tourists by using the questionnaires and 20 of the leaders and representatives of community sectors group discussions. The logical reasoning and context analysis methods were used to analyze the qualitative data. The descriptive statistics were used to analyze the data by frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The finding revealed that the community has the potential and readiness on social, cultural, tradition, wisdom and local history which profit to add the value of their local tourism. The long history of the community was associated with the monarchy from the Ayutthaya to Rattanakosin period. The unique of their wisdoms and Mon traditions were remain until the present day such as Song Kran, The canival called ‘Hae Khao Chae’ and ‘Hae Nhamwhan’, Making a merit by offering honey and flowers to the monk call ‘Tak-bat Nhampeung’, ‘Tak-bat Dokmai. There was an inheritance wisdom about pottery and the way of Mon living which attract to the tourist attention.

The result of the qualitative research conformed to the opinions of the community members and the sample of Thai tourists that the community has the potential on social, cultural, tradition, wisdom and local history in high level at 4.3798 and 4.3795 respectively. On the other hand, from the sample of foreign

tourists, there were the opinions on political aspect at highest level at 4.2161. The key informants and the sample of community members had the same opinions on the participation aspect in lowest level at 3.8866. The opinions on the community environment aspect from both of Thai and foreign tourists were in lowest level at 4.1165 and 3.9091 respectively. The requirements of the tourist on tourist attractions, the result showed that Thai and foreign tourist require tthe perceiving about the way of life, cultural, tradition, wisdom and local history. The most of Thai tourist required to travel in the markets of 'Moo. 6-7' and required to travel on national holidays and weekend (73.0). Moreover, the requirements of foreign tourists were sightseeing the community way of life by boat and riding the bicycle and required to travel on Monday to Friday (62.9).

According to the results of the research, the methods to develop the potential of Koh Kret community in order to add their value of the local tourist attractions were as follows: 1) increase the awareness of the community members to love their community and cherish its possessions for the development of social, cultural, traditional and community potential. Encourage the process of transmitting cultures, traditions and local wisdoms and create its multiple cultures to show the unique style of community, 2) develop the potential on economic aspect by managing the area for the community members to use collectively. Support the community members for doing integrated agriculture and producing the products which made by local raw materials, 3) develop the environment potential by improving its landscape, waste management, dragging canals and rafts in order to increase the water retention and draining, 4) increase the participation between the local government sections and community members for developing their tourism management, and 5) develop the tourism attractions by setting the community tourism committee and route the way for reaching the community attractions conveniently. Provide the community youth guides project to acknowledge the young community members to be the community tour guides for attracting the tourists. Improve the tourist information service center, reorganize the stores area, and increase the publicity of tourist attractions.

Keywords: community potential, local tourism, Ko Kret.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด ประสบความสำเร็จ บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายเป็นอย่างดียิ่งนั้น คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิที่สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินโครงการ ขอขอบคุณหน่วยนวัตกรรมเพื่อสังคมและชุมชน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ให้คำปรึกษาและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างมากในการดำเนินการวิจัย และพัฒนาโครงการวิจัยให้เป็นไปในทิศทางที่มีประโยชน์ต่อชุมชนเป้าหมาย และขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่อำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ มีผลให้การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

ในการนี้ คณะผู้วิจัยขอขอบคุณชุมชนเกาะเกร็ด องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดที่ให้ความอนุเคราะห์ด้านพื้นที่ในการเข้าทำวิจัยพัฒนาเชิงพื้นที่ การให้ข้อมูล และการมีส่วนร่วมในโครงการวิจัยตั้งแต่แรกจนกระทั่งงานวิจัยนี้เสร็จสมบูรณ์ รวมทั้งขอขอบคุณผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชนเกาะเกร็ดทุกท่านที่ให้ข้อมูลสำคัญ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการสนทนากลุ่มเป็นอย่างดี ขอบคุณนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่ให้ข้อมูลต่อการทำวิจัยในครั้งนี้ ขอบใจนักศึกษาที่มีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลจนทำให้ผลงานวิจัยครบถ้วนสมบูรณ์และมีประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ต่อไป

จิราณีย์ พันมูล
หัวหน้าโครงการวิจัย
มีนาคม 2561

สารบัญ

		หน้า
บทสรุปผู้บริหาร		**(1)**
Executive Summary		**(6)**
บทคัดย่อ		**(11)**
ABSTRACT		**(13)**
กิตติกรรมประกาศ		**(15)**
สารบัญ		**(16)**
สารบัญตาราง		**(18)**
สารบัญภาพ		**(21)**
บทที่ 1	**บทนำ**	**1**
	1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
	1.2 คำถามการวิจัย	4
	1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
	1.4 ขอบเขตการวิจัย	4
	1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	5
	1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
	1.7 แนวทางในการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์	6
บทที่ 2	**วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง**	**7**
	2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	7
	2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	19
	2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่มแหล่งท่องเที่ยว	27
	2.4 แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน	28
	2.5 แนวคิดเกี่ยววกับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว	31
	2.6 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว	38
	2.7 สถานการณ์ท่องเที่ยวไทย	40
	2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	43
	2.9 กรอบการวิจัย	47
บทที่ 3	**ระเบียบวิธีการดำเนินการวิจัย**	**48**
	3.1 พื้นที่ในการศึกษา	48
	3.2 ขั้นตอนการวิจัย	48
	3.3 ระเบียบวิธีการดำเนินการวิจัย	50

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 4 ผลการศึกษา **56**
4.1 บริบทพื้นที่ศึกษา 56
4.2 ข้อมูลทั่วไปและกลุ่มตัวอย่าง 80
4.3 ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชน 86
4.4 พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยว 135
4.5 แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน 145
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย **148**
5.1 สรุปผลการวิจัย 148
5.2 ข้อเสนอแนะ 154

บรรณานุกรม **156**
ภาคผนวก **159**
ภาคผนวก ก บทความสำหรับการเผยแพร่ โครงการ “การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด” 160
ภาคผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ กิจกรรมที่ดำเนินงานและผลที่ได้รับตลอด โครงการ“การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด” 167
ภาคผนวก ค เอกสาร หลักฐานประกอบการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ โครงการ “การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด” 173
ภาคผนวก ง ประวัตินักวิจัย โครงการ “การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด” 176

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวใน 10 จังหวัดท่องเที่ยวหลักของไทย	40
2.2	จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวไทยโดยจำแนกตามภูมิภาค	42
2.3	จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวไทยสุดสูง 5 อันดับ	42
2.4	แนวโน้มการเดินทางท่องเที่ยว	43
3.1	จำนวนกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชนโดยแบ่งตามสัดส่วนของแต่ละหมู่บ้าน	52
4.1	พื้นที่การปกครองของแต่ละหมู่บ้านในตำบลเกาะเกร็ด	63
4.2	พื้นที่ทางการเกษตรและจำนวนครัวเรือเกษตรกรของแต่ละหมู่บ้านในตำบลเกาะเกร็ด	65
4.3	จำนวนประชากรตำบลเกาะเกร็ดในแต่ละช่วงอายุ	66
4.4	ประเพณีวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายมอญเกะเกร็ด 12 เดือน	68
4.5	พื้นที่ทางการเกษตรและจำนวนครัวเรือเกษตรกรของแต่ละหมู่บ้านในตำบลเกาะเกร็ด	76
4.6	ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน	80
4.7	ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ	83
4.8	จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยแบ่งตามจังหวัดที่เข้ามาท่องเที่ยวในเกาะเกร็ด	85
4.9	จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติแบ่งตามประเทศที่เข้ามาท่องเที่ยวในเกาะเกร็ด	86
4.10	ศักยภาพ ความพร้อมของชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชน ตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน	87
4.11	ศักยภาพ ความพร้อมของชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชน ตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว	88
4.12	ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณีและประวัติศาสตร์ตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน	89
4.13	ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณีและประวัติศาสตร์ ตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว	99
4.14	ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนด้านเศรษฐกิจ ตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน	104
4.15	ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนด้านเศรษฐกิจ ตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว	105

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.16	ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนด้านการเมืองการปกครอง ตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน	109
4.17	ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนด้านการเมืองการปกครอง ตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว	110
4.18	ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม ตามความคิดเห็น จากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน	114
4.19	ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม ตามความคิดเห็น จากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว	115
4.20	ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนด้านการมีส่วนร่วม ตามความคิดเห็น จากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน	117
4.21	ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนด้านการมีส่วนร่วม ตามความคิดเห็น จากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว	118
4.22	ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนของแหล่งท่องเที่ยว ตามความคิดเห็น ของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน	119
4.23	ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนด้านศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว	120
4.24	ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ตามความคิดเห็น จากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน	121
4.25	ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ตามความคิดเห็น จากกลุ่มกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว	122
4.26	ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านการบริการ ตามความคิดเห็นจาก กลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน	124
4.27	ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านการบริการตามความคิดเห็นจาก กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว	126
4.28	ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านการบริหารงาน ตามความคิดเห็นจาก กลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน	129
4.29	ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านการบริหารงาน ตามความคิดเห็นจาก กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว	130
4.30	ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านการตลาด ตามความคิดเห็นจาก กลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน	132

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.31	ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านการตลาด ตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว	133
4.32	ปัญหาที่พบในชุมชนตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกในชุมชน	135
4.33	พฤติกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว	137
4.34	ปัจจัยหรือสิ่งจูงใจนักท่องเที่ยวที่มีผลต่อการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว	139
4.35	พฤติกรรมการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยว	141
4.36	ลักษณะการท่องเที่ยวที่กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวต้องการ	141
4.37	กิจกรรมท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการทำเพื่อการท่องเที่ยว	142
4.38	จุดท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสนใจต้องการท่องเที่ยว	143
4.39	สินค้าที่นักท่องเที่ยวต้องการเลือกซื้อเมื่อเข้ามาท่องเที่ยว	144
4.40	ช่วงวันเวลาที่นักท่องเที่ยวสนใจการท่องเที่ยว	145

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	ขอบเขตการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแนวกว้าง	25
2.2	ความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	26
2.3	โครงสร้างของคณะบริหารแหล่งท่องเที่ยวแบบเป็นทางการ	36
2.4	กรอบการวิจัย	47
3.1	ขั้นตอนการดำเนินวิจัย	49
4.1	พื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี	58
4.2	พื้นที่การปกครองของตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี	64
4.3	ธงตะขาบที่ใช้ประกอบการแห่สงกรานต์	70
4.4	การแกะลายธงตะขาบ	70
4.5	งานประเพณีแห่น้ำหวาน	71
4.6	ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด	75
4.7	สำรับข้าวแช่มอญที่ใช้แห่ในงานตักบาตรข้าวแช่	76
4.8	ทอดมันหน่อกะลา ต้นหน่อกะลา และยอดหน่อกะลา	76
4.9	ขนมหวานเกาะเกร็ด	77
4.10	พระเจ้ามไหยิกาเธอกรมพระยาสุดารัตนราชประยูร	90
4.11	สมเด็จพระเทพศิรินทรา บรมราชินี พระบรมราชชนนี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	91
4.12	โฉนดที่ดินของเจ้าจอมมารดากลิ่นในสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งเป็นที่ตั้งโรงปั้นและเตาเผา	92
4.13	งานประเพณีแห่น้ำหวาน	92
4.14	งานตักบาตรข้าวแช่มอญ จัดขึ้นในวันที่ 14 เมษายน 2560	93
4.15	พระนนทมุนินท์ และพระมหารามัญเจดีย์	94
4.16	เจดีย์มุเตา (เจดีย์เอียง) วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร	95
4.17	พระธาตุรามัญเจดีย์	95
4.18	วัดไผ่ล้อม	96
4.19	พระธาตุรามัญเจดีย์	96
4.20	พระธาตุรามัญเจดีย์	97
4.21	ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ของกลุ่มส่งเสริมอาชีพสหกรณ์จักสานพลาสติกเกาะเกร็ด	103
4.22	ต้นหน่อกะลาและดอกหน่อกะลา	112

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่ **หน้า**

4.23 ต้นมะตาดและดอกมะตาด 112
4.24 ต้นรางแดง 113
4.25 ต้นขนุนสำปะลอ 113

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการรักษาเสถียรภาพและขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งการท่องเที่ยวไทยมีการขยายตัวมาอย่างต่อเนื่องทั้งจำนวนและรายได้จากการท่องเที่ยว ในระยะที่ผ่านมา จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 14.0 ล้านคน ในปี 2552 เป็น 24.8 ล้านคน ในปี 2557 โดยเพิ่มสูงสุดในปี 2556 มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากถึง 26.5 ล้านคน และสูงสุดเป็นลำดับที่ 7 ของโลก สำหรับแนวโน้มจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศของไทยในอีก 15 ปีข้างหน้า คาดการณ์ว่าจะขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจากข้อมูลในปี 2557 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 24.8 ล้านคน จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเป็น 45 ล้านคน ในปี 2563 และเพิ่มเป็น 67 ล้านคน ในปี 2573 ทั้งนี้ อาศัยข้อได้เปรียบของทำเลที่ตั้งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยวและความหลากหลายของวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทย จึงเป็นจุดขายสำคัญในการส่งเสริมตลาดท่องเที่ยวมาอย่างยาวนาน ถึงแม้การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศก็ตาม แต่ขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยยังอยู่ในระดับต่ำกว่าประเทศคู่แข่ง จากข้อมูล Travel and Tourism Competitiveness Index ในปี พ.ศ. 2557 พบว่า ประเทศไทยมีอันดับขีดความสามารถในการแข่งขัน ในลำดับที่ 35 ของโลก และเป็นอันดับที่ 10 ในภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก ซึ่งเป็นอันดับที่สูงขึ้นจากปี 2555 (ลำดับที่ 43) อย่างไรก็ตาม ขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยยังต่ำกว่าประเทศสิงคโปร์ (อันดับ 11 ของโลก) และมาเลเซีย (อันดับ 25 ของโลก) และเมื่อพิจารณาขีดความสามารถในการแข่งขันแต่ละด้าน พบว่าไทยมีจุดเด่นในด้านทรัพยากรธรรมชาติ (ลำดับที่ 16) โครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมทางอากาศ (ลำดับที่ 17) โครงสร้างพื้นฐานในการบริการนักท่องเที่ยว (ลำดับที่ 21) สำหรับปัจจัยที่เป็นเป็นจุดอ่อนสำคัญของการท่องเที่ยวไทย ได้แก่ ด้านความปลอดภัย (ลำดับที่ 132) ด้านความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม (ลำดับที่ 116) รวมถึงขาดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ทรัพยากรการท่องเที่ยวเสื่อมโทรม (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558 : 8-11) อันเนื่องมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ไม่คำนึงถึงผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้น สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลต่อภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็นอย่างมาก

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) เศรษฐกิจโลกยังอยู่ในช่วงของการฟื้นตัวจากปัญหาวิกฤตต่าง ๆ การแข่งขันในตลาดโลกจะรุนแรงขึ้นโดยที่ประเทศต่าง ๆ มุ่งเน้นการนำนวัตกรรมมาเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ในขณะที่เศรษฐกิจไทยขยายตัวต่ำกว่าศักยภาพมาต่อเนื่องหลายปีทั้งจากผลกระทบของเศรษฐกิจโลกซบเซาและข้อจำกัด

ภายในประเทศเองที่เป็นอุปสรรคต่อการเพิ่มผลิตภาพและขีดความสามารถในการแข่งขัน ขณะเดียวกัน 5 ปีต่อจากนี้เป็นช่วงของการปฏิรูปเศรษฐกิจในหลายด้านเพื่อวางพื้นฐานให้สามารถพัฒนาต่อยอดให้ประเทศไทยเป็นประเทศรายได้สูงได้ภายในปี 2570 ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยการใช้นวัตกรรม คุณภาพคน และการปรับปรุงด้านกฎระเบียบและการบริหารจัดการที่ดีเป็นปัจจัยนำในการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจ อีกทั้งเพื่อเป็นการกระจายโอกาสเศรษฐกิจให้คนในชุมชนและท้องถิ่นมีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืนได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงบูรณาการ โดยมีแนวทางการพัฒนา คือ (1) ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวโดยใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์และเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทยที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชน (2) พัฒนากลุ่มคลัสเตอร์ท่องเที่ยวตามศักยภาพของพื้นที่ เชื่อมโยงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวตามความต้องการของตลาด (3) ฟื้นฟูความเชื่อมั่นและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของการท่องเที่ยวไทยในสายตาโลก (4) ดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาดทั้งเชิงรับและเชิงรุกในตลาดเป้าหมายทั้งตลาดศักยภาพเดิมและตลาดใหม่ (5) พัฒนาทักษะฝีมือบุคลากรในภาคบริการและการท่องเที่ยว จัดฝึกอบรมมัคคุเทศก์ภาษาต่างประเทศทั่วประเทศ และ (6) พัฒนาระบบคมนาคมขนส่งให้เกิดความเชื่อมโยงกันเป็นโครงข่ายทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559: 81-95) อีกทั้งนโยบายประเทศไทย 4.0 ยังให้ความสำคัญกับการมุ่งเน้นพัฒนาขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจชุดใหม่ (New Engines of Growth) ให้มีความได้เปรียบในเชิงแข่งขัน ซึ่งความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศที่มีอยู่ 2 ด้าน คือ ความหลากหลายเชิงชีวภาพ และความหลากหลายเชิงวัฒนธรรม ให้เป็นความได้เปรียบในเชิงแข่งขัน โดยการเติมเต็มด้วยวิทยาการ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนาในกลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมาย ซึ่งประกอบด้วย 5 กลุ่มหลักๆ คือ 1. กลุ่มอุตสาหกรรมทางชีวภาพ 2. กลุ่มอุตสาหกรรมพลังงานทดแทน 3. กลุ่มอุตสาหกรรมด้านวิศวกรรมและการออกแบบ 4. กลุ่มอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องกับคุณภาพชีวิต และ 5. กลุ่มอุตสาหกรรมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรม และบริการที่มีมูลค่าสูง ได้มุ่งเน้นการพัฒนาเทคโนโลยีการท่องเที่ยวร่วมด้วย (สุดปฐพี เวียงสี, 2559) ในขณะเดียวกันแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ได้มีการกำหนดกรอบแนวคิดและปัจจัยแห่งความสำเร็จของแผน เพื่อให้ตอบสนองเจตนารมณ์ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศของรัฐบาล (ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ.2560– 2579) แผนของสภาปฏิรูปแห่งชาติ (วาระพัฒนาที่ 1 การพัฒนาการท่องเที่ยว) ยุทธศาสตร์ประชารัฐด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวและ MICE แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) นั้น แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ได้มุ่งเน้น (1) การส่งเสริมความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนของประเทศ (2) การเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำ (3) การนำรายได้และความเข้มแข็งสู่เศรษฐกิจฐานราก (4) การต่อยอดพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและนำเสนอสินค้า บริการด้านการท่องเที่ยวที่ผูกโยงกับวิถีไทยและ (5) การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างบูรณาการและเป็นระบบ (ฐานเศรษฐกิจ 2559, 13 กรกฎาคม)

จากแนวทางการพัฒนาประเทศของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 นโยบายประเทศไทย 4.0 ต่างก็มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นอย่าง มาก ผนวกกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ 20 ปี (พ.ศ.2560– 2579) แผนของสภาปฏิรูปแห่งชาติ และ ยุทธศาสตร์ประชารัฐด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวและ MICE ต่างก็มุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเช่นกัน อันส่งผลทำให้จังหวัดนนทบุรีกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดนนทบุรี พ.ศ. 2561-2564 มีประเด็นยุทธศาสตร์ 3 ยุทธศาสตร์ คือ 1) พัฒนาให้เป็นเมืองน่าอยู่รองรับการอยู่อาศัยของประชาชนทุกระดับ 2) พัฒนาเป็นเมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้กับภาคการบริการ ภาคเกษตรกรรม ภาคพาณิชยกรรม ภาคการลงทุนและการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานสากล และ 3) พัฒนาให้เป็นเมืองที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับจุดเน้นทางยุทธศาสตร์ของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 1 (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สระบุรี นนทบุรี และปทุมธานี) คือการเป็น “HUB ของประเทศในการเรียนรู้ รองรับและปรับใช้เทคโนโลยี นำสิ่งดีไปพัฒนารักษาภาพแวดล้อม พร้อมสร้างสรรค์ (สินค้า บริการ ประวัติศาสตร์ และการท่องเที่ยว) สู่สากล” เนื่องกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 1 มีลักษณะภูมิศาสตร์เป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา/ป่าสัก มีชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายเผ่าพันธุ์ ตลอดจนมีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ มากมาย และยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชนที่มีชื่อเสียง ตั้งอยู่ในทำเลศูนย์กลางของประเทศไทย

จังหวัดนนทบุรีมีเกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้ถูกขนานนามว่า “เพชรเม็ดงามของนนทบุรี” หรืออาจกล่าวได้ว่าเกาะเกร็ดเป็น “เกาะสวรรค์ (Paradise Island)” ซึ่งเป็นเกาะเล็กๆ ตั้งอยู่กลางแม่น้ำเจ้าพระยา มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างยาวนาน เป็นถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของชาวไทยรามัญหรือชาวไทยมอญ ชาวไทยพุทธ และชาวไทยอิสลาม อาศัยอยู่ร่วมกัน มีวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมที่โดดเด่น และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร ประกอบกับเกาะเกร็ดเป็นพื้นที่เป้าหมายการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย ทั้งนี้จากการศึกษาบริบทของชุมชนในพื้นที่เกาะเกร็ดเบื้องต้น และทำการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชนร่วมกันระหว่างนักวิจัยชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยวิธีการศึกษาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โดยใช้เครื่องมือแผนที่รอบในและแผนที่รอบนอก เส้นทางประวัติศาสตร์ชุมชน (Time Line) ปฏิทินชีวิต และโอ่งชีวิต พร้อมกับทำการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) ชุมชน ซึ่งผลจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาของพื้นที่ในเบื้องต้นทำให้ทราบว่าชุมชนเกาะเกร็ดนั้นมีความต้องการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชน ที่จากเดิมในอดีตเกาะเกร็ดมีพื้นที่ท่องเที่ยวและการค้าขายตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 1 และ 2 ต่อมาได้มีการขยายพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวไปยังหมู่ที่ 6 และ7 ซึ่งในปัจจุบันคงเหลือพื้นที่ท่องเที่ยวและค้าขายอยู่ในหมู่ที่ 6 และ 7 เป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ชุมชนและผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่าในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนนั้น จำเป็นจะต้องมีการศึกษาศักยภาพ ความพร้อมของชุมชน และสภาพปัญหาของชุมชน รวมทั้งหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชนบนพื้นฐานอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชนภายใต้บริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อหาและสังเคราะห์แนวทางในการสร้างมูลค่าให้กับแหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ด

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 ชุมชนเกาะเกร็ดมีศักยภาพและความพร้อมอย่างไรเพื่อที่จะเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน

1.2.2 เกาะเกร็ดมีจุดดึงดูดหรือจุดขายใดบ้างที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวในเกาะเกร็ด

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน

1.3.2 เพื่อศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชนเกาะเกร็ด

1.3.3 เพื่อหาแนวทางและสังเคราะห์แนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตการวิจัย เรื่อง การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด ดังต่อไปนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ คือ ชุมชนเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เนื่องจากเกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดนนทบุรี ถูกขนานนามว่าเป็น “เพชรเม็ดงามของนนทบุรี” หรืออาจกล่าวถึงได้ว่า “เกร็ดเป็นเกาะสวรรค์ (Paradise Island)” ซึ่งเป็นเกาะกลางน้ำเจ้าพระยา เป็นแหล่งท่องเที่ยวรวมวัฒนธรรมไทย มอญ และอิสลาม ที่มีไทยพุทธ ไทยมอญ และอิสลามอาศัยอยู่รวมกัน มีวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมที่โดดเด่น

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาบริบทชุมชนเชิงลึก ได้แก่ ข้อมูลด้านประชากร สังคม เศรษฐกิจ การเมือง ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ ทรัพยากรชุมชน และสภาพปัญหาของชุมชน ศึกษาและสำรวจศักยภาพและความพร้อมชุมชน เพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด ในด้านสังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของชุมชน และศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในเกาะเกร็ด ตลอดจนหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด

1.4.3 ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1.4.3.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) 12 ราย ประกอบด้วย 1) กลุ่มประชากรเชื้อชาติมอญ จำนวน 4 ราย 2) กลุ่มประชากรเชื้อไทย จำนวน 4 ราย และ 3) กลุ่มประชากรที่นับถือศาสนาอิสลาม จำนวน 4 ราย ทั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยวิธีการเลือกแบบลูกโซ่ (Snowball Technique)

1.4.3.2 กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย 1) กลุ่มตัวอย่างสมาชิกในชุมชน โดยผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 322 ครัวเรือน ทั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) 2) กลุ่มตัวอย่างท่องเที่ยว จำนวน 386 ราย ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling)

1.4.3.3 กลุ่มตัวแทนภาคสมาชิกในชุมชน นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษากลุ่มนี้จะทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group) รวมทั้งสิ้น 20 ราย

1.4.4 ขอบเขตด้านเวลา

ดำเนินการวิจัยจะทำการศึกษาวิจัยเป็นเวลา 1 ปี ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2560 ถึง 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 ศักยภาพชุมชน หมายถึง ความสามารถหรือความพร้อมของชุมชนทั้งในด้านสังคม ประเพณีวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของชุมชน และศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ที่จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง การจัดการ หรือการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใดๆ ขึ้นในชุมชน ที่นำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยวของชุมชน

1.5.2 การเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง วิธีการสร้างความแตกต่างให้กับแหล่งท่องเที่ยวชุมชนด้วยศักยภาพและความพร้อมของชุมชนในด้านสังคม ประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของชุมชน และศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ให้สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และให้นักท่องเที่ยวได้รับคุณค่าและเกิดความพึงพอใจสูงสุดจากการเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน แล้วกลับเข้ามาท่องเที่ยวอีกครั้ง

1.5.3 การท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน หมายถึง รูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเน้นการสัมผัสและเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน ประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ รวมถึงบริบทที่เรียบง่ายมีเอกลักษณ์เฉพาะชุมชน

1.5.4 ความต้องการของนักท่องเที่ยว หมายถึง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวในการมาท่องเที่ยวในชุมชน

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ชุมชนมีฐานข้อมูลศักยภาพชุมชนเกาะเกร็ด ด้านสังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของชุมชน และระดับศักยภาพและความพร้อมของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเกาะเกร็ด รวมถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการค้นหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด หรือเพื่อแก้ไขปัญหาอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน

1.6.2 ชุมชนเกิดกระบวนการทบทวน วิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนเชื่อมโยงข้อมูลแต่ละด้านของชุมชนโดยกระบวนการมี ส่วนร่วมของชุมชน

1.6.3 ชุมชนมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด และชุมชนสามารถนำแนวทางดังกล่าวไปใช้เพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนได้จริง

1.7 แนวทางในการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

กระบวนการผลักดันผลงานออกสู่การใช้ประโยชน์ (แนวทางที่จะนำไปสู่การใช้ประโยชน์) ด้วยการจัดเวทีสาธารณะเพื่อร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างประชาชนในชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งกำหนดแนวทางพัฒนาศักยภาพชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด และนำเสนอโครงการวิจัยและผลงานวิจัยต่อสาธารณะ ในรูปแบบบทความวิชาการ หนังสือ และวีดิทัศน์เผยแพร่ผ่านช่องทาง Social Media

ทั้งนี้ ผลการดำเนินงานโครงการวิจัยเรื่อง “การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด” เกิดฐานข้อมูลศักยภาพชุมชนและแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชน ด้านสังคม ประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วม และศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งฐานข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อเพิ่มศักยภาพชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ด โดยหมู่บ้านต่างๆ ในตำบลเกาะเกร็ดตระหนักถึงปัญหาและความต้องการที่จะพัฒนาและยกระดับศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ด เป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวในระดับชุมชน ก่อให้เกิดผลทางการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนมากขึ้น และเสริมสร้างและฟื้นฟูจุดท่องเที่ยวใหม่ให้เกิดขึ้นในชุมชนที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนมากขึ้น ซึ่งเป็นการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในมิติเชิงสังคม/ชุมชน

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด” จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเกาะเกร็ด ศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวของเกาะเกร็ด อีกทั้งเพื่อหาแนวทางและสังเคราะห์แนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน ทั้งนี้งานวิจัยเรื่องนี้จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาค้นคว้าทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดแนวทางในการทำวิจัย พร้อมทั้งสามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยได้อย่างถูกต้อง ซึ่งแนวคิดและทฤษฎีหลักที่นำมาใช้ในการศึกษา ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่มแหล่งท่องเที่ยว
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน
2.5 แนวคิดเกี่ยววกับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว
2.6 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว
2.7 สถานการณ์ท่องเที่ยวไทย
2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2.9 กรอบการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์มาตั้งแต่อดีต โดยมีการเดินทางเพื่อไปค้าขาย พบปะญาติพี่น้อง เยี่ยมชมเคารพสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ไปเล่นกีฬา และไปด้วยเหตุผลต่างๆ เป็นการเฉพาะตามความประสงค์ของผู้เดินทางในแต่ละช่วงเวลาในเวลาต่อๆ จนถึงยุคปัจจุบัน วิวัฒนการของการท่องเที่ยวจึงกลายเป็นกิจกรรมเชื่อมโยงระหว่างการเดินทางการท่องเที่ยว และการพักผ่อนหย่อนใจ อีกทั้งการท่องเที่ยวนับเป็นอีกหนึ่งอุตสาหกรรมที่ภาครัฐให้ความสนใจและจัดลำดับความสำคัญไว้ในอันดับต้นๆ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากในระยะที่ผ่านมาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้นำรายได้เข้าประเทศในรูปเงินตราต่างประเทศปีละหลายแสนล้านบาทต่อเนื่องทุกปี และเป็นปัจจัยที่ช่วยทำให้ปัญหาดุลชำระเงินขาดดุลของประเทศลดลงทั้งนี้แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ องค์ประกอบการประเภทของการท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

นักวิชาการการท่องเที่ยวได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวจากนานาทัศนะที่ทำให้เห็นความเคลื่อนไหวของนักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยว โดยมีนักวิชาการหลายท่านที่ให้ความหมายดังนี้

ความหมายของการท่องเที่ยวตั้งแต่ปีค.ศ.1963 หมายถึง การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว เดินทางด้วยความสมัครใจ และเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ได้ แต่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้ (ฉลองศรี พิมลสมพงศ์, 2555: 1) ต่อมาการท่องเที่ยวหมายรวมถึง การสมัครใจเดินทางจากที่อยู่อาศัยของตนเพื่อไปเที่ยวชม ทัศนศึกษา หรือร่วมกิจกรรม ณ สถานที่ต่าง ๆ หรือทำกิจกรรมเพื่อการผ่อนคลายความเครียดจากภาระงานประจำของบุคคล โดยมีการวางแผนกำหนดเวลาไปกลับได้ชัดเจน โดยอาจจะเป็นกิจกรรมใดที่เป็นไปตามเงื่อนไขใดก็ได้ที่กำหนดไว้ 3 ข้อ คือ ประการแรกเป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว ประการที่สอง การเดินทางดังกล่าวต้องเป็นไปโดยสมัครใจและประการที่สาม การเดินทางนั้นมีวัตถุประสงค์อื่นใดที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้ (จุฑามาศ ไชยศร, 2536: 6; การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย) การท่องเที่ยวยังเป็นผลร่วมของกิจกรรมที่เกิดจากการผสมผสานการให้บริการและการอำนวยความสะดวกต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งประกอบดวย หน่วยงานของรัฐบาล เช่น ระบบคนนาคม การเข้าออกประเศ การรักษาความปลอดภัย ฯลฯ รวมทั้งการบริการของภาคธุรกิจเอกชนที่ให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น ที่พักแรม ภัตตาคาร ร้านอาหาร การบริการนำเที่ยว มัคคุเทศก์ บริการขนส่ง และของที่ระลึก เป็นต้น และประการสุดท้าย คือ การต้อนรับและการเป็นเจ้าของบ้านที่ดีของประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว สำหรับประเทศไทยนั้น เราพบว่าปัจจัย 3 ประการมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของไทย ได้แก่ ความสนับสนุนของรัฐบาล ความร่วมมือจากเอกชน ความร่วมใจของประชาชนชาวไทย (ธนกฤต สังข์เฉย, 2550: 40)

2.1.2 ความสำคัญของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ โดยเฉพาะมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างยิ่งทั้งในระดับมหาภาคและระดับจุลภาค ซึ่งสามารถสรุปความสำคัญของการการท่องเที่ยวได้ดังนี้

(1) เป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศ ซึ่งนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศจะมีการใช้บริการและบริโภคสินค้าต่างๆ

(2) สร้างอาชีพและการจ้างงาน กล่าวคือ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมการบริการที่ต้องใช้แรงงานส่วนใหญ่ในลักษณะของการต้อนรับให้บริการ จึงมีการจ้างงานทั้งทางตรงและทางอ้อม การจ้างงานทางตรง ได้แก่ อาชีพในธุรกิจการขนส่ง ธุรกิจที่พัก ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจอาหาร ธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น ส่วนการจ้างงานทางอ้อม ได้แก่ อาชีพทางเกษตรกรรมซึ่งเป็นแหล่งผลิตอาหาร อาชีพทางด้านหัตถกรรมซึ่งเป็นแหล่งผลิตสินค้าที่ระลึก อาชีพก่อสร้าง หรือบริการในสิ่งอำนวยความสะดวกด้านอื่น ๆ การธนาคารในการบริการแลกเปลี่ยนเงินตราเป็นต้น นับว่าเป็นการสร้างอาชีพให้เกิดขึ้นมากมาย ก่อให้เกิดการจ้างงานและช่วยแก้ปัญหาการว่างงานของประเทศด้วย (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และคณะ, 2549)

(3) ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ กล่าวคือ เมื่อมีการเดินทางท่องเที่ยวจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งย่อมก่อให้เกิดการกระจายรายได้ เนื่องจากนักท่องเที่ยวจะนำเงินไปจับจ่ายใช้สอยซื้อสินค้าและบริการจากท้องถิ่นทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้ โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนามักจะมีปัญหาความแตกต่างในการพัฒนาระหว่างตัวเมืองกับชนบท รัฐบาลควรวางแผนและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสู่ท้องถิ่นชนบท จะช่วยให้ชาวชนบทสามารถขายสินค้าและบริการทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่ง ช่วยให้ชาวชนบทมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และคณะ, 2549)

(4) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของท้องถิ่น กล่าวคือ ในระยะเริ่มแรกที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเข้าสู่ท้องถิ่น ประชาชนในท้องถิ่นนั้นอาจยังไม่สามารถผลิตบริการทางการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ จึงจำเป็นต้องสั่งซื้อสินค้าและบริการจากนอกชุมชนหรือจากต่างถิ่น ต่อมาเมื่อการดำเนินกิจการบริการทางการท่องเที่ยวขยายตัวมากขึ้นก็จะมีการลงทุนผลิตสินค้าและบริการสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในท้องถิ่นได้เอง การสั่งซื้อจากนอกชุมชนจะน้อยลงซึ่งจะส่งผลดีให้แก่ท้องถิ่นนั้นทั้งทางตรงและทางอ้อมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของท้องถิ่นขึ้น (จิตตั้งวัฒนา และคณะ, 2549)

(5) การท่องเที่ยวช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของคนในท้องถิ่นให้ดีขึ้น ทั้งนี้สืเนื่องจากผลของการกระจายรายได้และการจ้างงานไปสู่คนในท้องถิ่นทำให้คนในท้องถิ่นมีอาชีพและมีรายได้ในการซื้อสินค้าและบริการที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้นได้ เป็นการช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของคนไทยท้องถิ่นให้ดีขึ้นด้วย

(6) การท่องเที่ยวช่วยอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม รักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชาติเอาไว้ได้ ก่อให้เกิดการกระตุ้นให้ทั้งนักท่องเที่ยวและเจ้าของมรดกศิลปวัฒนธรรมเกิดความภาคภูมิใจ ความสำนึก และความตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมเหล่านั้น อีกทั้งเกิดความตระหนักว่าสามารถใช้เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวได้ทางหนึ่ง จึงควรได้รับการพัฒนาและอนุรักษ์ฟื้นฟูให้คงอยู่ชั่วกาลนาน

การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ เป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในการระดมทรัพยากรทั้งหลายที่มีอยู่มาผสมผสานให้สอดคล้องกันอันจะทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวขยายตัวอย่างกว้างขวางเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของชาติอย่างสูงสุดในด้านการสนับสนุน ฟื้นฟูอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของชาติซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ชาติไทยเป็นชาติเก่าแก่ที่มีมรดกทางวัฒนธรรมเป็นของตนมานาน เป็นความภูมิใจและความหวงแหน การฟื้นฟูเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวจึงเป็นการรักษาสิ่งดีงามเหล่านี้ไว้เพื่ออนุชนรุ่นหลังด้วย ดังจะเห็นได้จากงานฟื้นฟูประเพณีต่าง ๆ ให้มีรูปแบบที่เหมาะสมมากขึ้นโดยคงรักษาจุดมุ่งหมายเดิมไว้ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีแห่เทียนพรรษา เป็นต้น

2.1.3 ประเภทของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้มีการแบ่งประเภทของการท่องเที่ยวตามความสำคัญและสภาพแวดล้อม โดยแบ่งออกเป็น 12 ประเภท ดังนี้

1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : (Eco-tourism) หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะทางธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น โดยอาจมีเรื่องราวทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศที่เกี่ยวข้อง โดยการจัดการการท่องเที่ยวในแหล่งนั้น จะต้องมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศนั้น มีการจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึก ต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

2) แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะวิทยาการ (Arts and Sciences Educational Attraction Standard) หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมที่สามารถตอบสนองความสนใจพิเศษของนักท่องเที่ยว ซึ่งมี รูปแบบของการท่องเที่ยวที่ชัดเจนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแบบใหม่ที่เกิดขึ้นแหล่งท่องเที่ยว ประเภทนี้สามารถเพิ่มเติมได้อีกมากมายตามความนิยมของคนในแต่ละยุคสมัย เมื่อมีการระบุชัดว่า กิจกรรมนั้นๆ สามารถให้ความรู้และดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ปัจจุบันมีปรากฏอยู่หลายๆ แห่ง ตัวอย่าง เช่น พิพิธภัณฑ์เฉพาะทาง แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ อุตสาหกรรม และ เทคโนโลยี และ MICE (Meeting & Incentives & Conventions & Exhibitions) เป็นต้น

3) แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์(Historical Attraction) หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนา รวมถึง สถานที่หรืออาคารสิ่งก่อสร้างที่มีอายุเก่าแก่หรือเคยมีเหตุการณ์ สำคัญเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ เช่นโบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ กำแพงเมือง คูเมือง พิพิธภัณฑ์ วัด ศาสนสถาน และสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางศิลปะและสถาปัตยกรรม

4) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural Attraction) หมายถึง สถานที่ที่เปิดใช้เพื่อการท่องเที่ยว โดยมีทรัพยากรธรรม ชาติเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยว มาเยือน ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้อาจจะเป็นความงดงามตามสภาพธรรมชาติ ความ แปลกตา ของสภาพธรรมชาติ สัณฐานที่สำคัญทางธรณีวิทยาและภูมิศาสตร์อันเป็นเอกลักษณ์หรือเป็น สัญลักษณ์ ของท้องถิ่น นั้นๆ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษ (Special Environmental Features) หรือสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าทาง วิชาการก็ได้

5) แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ (Recreational Attraction) หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อการพักผ่อนและเสริมสร้างสุขภาพ ให้ความสนุกสนาน รื่นรมบันเทิง และการศึกษาหาความรู้ แม้ไม่มีความสำคัญในแง่ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม แต่มีลักษณะเป็นแหล่งท่องเที่ยวร่วมสมัย ตัวอย่างเช่น ย่านบันเทิงหรือสถานบันเทิง สวนสัตว์ สวนสนุกและสวนสาธารณะลักษณะพิเศษ สวนสาธารณะ และสนามกีฬา

6) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attraction) หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทาง ศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและ ถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดกันมา แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ประกอบด้วย งานประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน การแสดงศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง การแต่งกาย ภาษา ชนเผ่า เป็นต้น ตัวอย่าง ของแหล่ง

ท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทยในประเภทนี้ได้แก่ ตลาดน้ำดำเนินสะดวก งานแสดงของช้าง จังหวัดสุรินทร์ งานรม่บ่อสร้าง ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น

7) แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ ในการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานสำหรับแหล่งท่อง เที่ยวน้ำพุร้อนธรรมชาติ มีจุดประสงค์เพื่อเป็นกรอบ แนวทางในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำพุร้อน ธรรมชาติอย่างชัดเจน โดยเน้นในด้านการ กำหนดมาตรฐานที่จำเป็นสำหรับการบริการต่างๆ เนื่องจากการท่องเที่ยวประเภทนี้จะต้องคำนึงถึง ด้านความปลอดภัยของนักท่อง เที่ยวเป็นสำคัญ และต้องไม่ส่งผลกระทบต่อ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากน้ำพุร้อน จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติประเภทหนึ่ง ซึ่งหากไม่มีการกำหนดมาตรฐานที่ชัดเจน การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวใดๆ อาจส่งผลกระทบต่อแหล่งน้ำพุร้อน ธรรมชาติได้ นอกจากนี้ การจัดทำเกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ ยังมี เป้าหมายเพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลแหล่งท่องเที่ยวได้นำไปใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบ มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวของตน และยังสามารถใช้เป็นข้อมูล ที่สำคัญเพื่อประกอบการตัดสินใจ ของ นักท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นการเพิ่มมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว เชิงสุขภาพ น้ำพุร้อนธรรมชาติของ ประเทศไทยให้เป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

8) แหล่งท่องเที่ยวประเภทชายหาด (Beach Attraction) หมายถึง สถานที่ที่เปิดใช้เพื่อการท่องเที่ยว โดยมีชายหาดเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ดึงดูดใจให้ นักท่องเที่ยวมาเยือน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความเพลิดเพลินและนันทนาการในรูปแบบที่ใกล้ชิดกับ ธรรมชาติและอาจเสริมกิจกรรมเพื่อการศึกษาหาความรู้เข้าไปด้วย ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น บริเวณชายหาด ได้แก่ การเล่นน้ำ การอาบแดด กีฬาทางน้ำ การนั่งพักผ่อน รับประทานอาหา เป็นต้น

9) แหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก สถานที่ที่เปิดใช้เพื่อการท่องเที่ยว โดยมีน้ำตกเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยือน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความเพลิดเพลินและนันทนาการในรูปแบบที่ใกล้ชิดกับ ธรรมชาติและ อาจเสริมกิจกรรมเพื่อการศึกษาหาความรู้เข้าไปด้วย ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในแหล่งน้ำตก ได้แก่ การว่ายน้ำ การนั่งพักผ่อน รับประทานอาหาร การเดินสำรวจน้ำตก การล่องแก่งการดูนก และ การตกปลา เป็นต้น

10) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทถ้ำ หมายถึง สถานที่ที่เปิดใช้เพื่อการท่องเที่ยว โดยมีถ้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวที่มาเยือน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความเพลิดเพลินและ นันทนาการในรูปแบบที่ใกล้ชิดกับ ธรรมชาติและอาจเสริมกิจกรรมเพื่อการศึกษาหาความรู้เข้าไปด้วย ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำ ได้แก่ การเข้าชมบรรยากาศและหินงอกหินย้อยภายในถ้ำ การศึกษาด้านโบราณคดีของมนุษย์ยุคต่างๆ ที่เคยอาศัยในถ้ำ การนมัสการพระพุทธรูป การให้อาหารสัตว์ การปิกนิกและรับประทานอาหาร

11) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทเกาะ การประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวประเภท เกาะสามารถแบ่งได้เป็น 3 องค์ประกอบ ซึ่งมีจำนวนตัวชี้วัดทั้งหมด 47 ตัวชี้วัด โดยแต่ละตัวชี้วัดมีค่าคะแนนสูงสุดเท่ากับ 5 คะแนน จึงมีค่าคะแนนรวม ทั้งสิ้น 235 คะแนน โดยการให้คะแนนจะให้ความสำคัญกับองค์ประกอบคุณค่าด้านการท่องเที่ยวและ ความเสี่ยงต่อการถูกทำลายมากที่สุด เนื่องจากเป็นแรงดึงดูดใจสำคัญสำหรับให้นักท่องเที่ยวเข้าไป เที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว

ส่วนองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการมีความสำคัญของคะแนนรองลงมา และองค์ประกอบด้านศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวมีความสำคัญของ คะแนนน้อยที่สุด

12) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทแก่ง แหล่งท่องเที่ยวประเภทแก่ง หมายถึง สถานที่ที่เปิดใช้เพื่อการท่องเที่ยว โดยมีแก่งเป็น ทรัพยากรธรรมชาติที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยือน และมีวัตถุประสงค์เพื่อความเพลิดเพลินและ นันทนาการในรูปแบบที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวหลัก ได้แก่ การล่องแก่ง การพายเรือ การพักแรม และการเดินป่า ซึ่งอาจเสริมกิจกรรมเพื่อการศึกษาธรรมชาติเข้าไปด้วย ได้แก่การดูนก การสำรวจธรรมชาติ การศึกษาพันธุ์พืชต่างๆ เป็นต้น

2.1.4 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2543) ได้มีการจัดองค์ประกอบการท่องเที่ยว จำแนกตามระบบการท่องเที่ยวออกเป็น 3 ระบบ ได้แก่ ระบบที่ 1 คือ ทรัพยากรท่องเที่ยว (Tourism Resource) ประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ หมายถึง สภาพทางกายภาพของทรัพยากร ซึ่งอาจจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติหรือเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนวัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่น ระบบที่ 2 คือการบริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) ได้แก่ การให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ หรือกิจกรรมที่มีผลเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้นๆ ระบบที่ 3 คือ การตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Marketing) เป็นความต้องการในการ ท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและประชาชนในพื้นที่ซึ่งหมายรวมถึง กิจกรรม รูปแบบหรือกระบวนการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่

Robert and Charles (1995: 269) ได้จัดแบ่งองค์ประกอบและอุปทานของการท่องเที่ยวไว้ 4 กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้

(1) ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural resources) ประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลายที่มีอยู่ในพื้นที่ที่จะสามารถใช้เพื่อให้ความบันเทิงเริงใจแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งองค์ประกอบหลักในกลุ่มนี้ก็ ได้แก่ อากาศ ภูมิประเทศ พืชพันธ์ไม้ แหล่งน้ำ ชายหาด ความสวยงามตามธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมอื่นๆ

(2) โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ซึ่งโครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้เกิดขึ้นจากการสร้างและพัฒนา ซึ่งได้แก่ ระบบประปา ระบบไฟฟ้า ระบบการกาจัดของเสีย รวมถึงสิ่งก่อสร้างอื่นๆ ที่เป็นเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น ทางด่วน ถนน ที่จอดรถ สนามบิน สถานีขนส่ง โรงแรม ที่พักร้านค้า ศูนย์การค้า ศูนย์กลางความบันเทิง พิพิธภัณฑ์

(3) การคมนาคมขนส่ง (Transportation) เช่น เรือ เครื่องบิน รถไฟ รถโดยสารประจำทาง และรถยนต์ส่วนบุคคล เป็นต้น

(4) ทรัพยากรทางวัฒนธรรม (Hospitality and culture resources) ซึ่งรวมทุกสิ่งที่เป็นความมั่นคงทางวัฒนธรรมของพื้นที่ ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวประทับใจ เช่น การให้บริการของพนักงานบริษัททท่องเที่ยว เช่น กรณีของไทย คือ มิตรภาพ ความใจดี และยิ้มแย้มแจ่มใส

2.1.4.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยว

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอุดมสมบูรณ์ล้วนเอื้ออำนวยให้เกิดการท่องเที่ยวที่เชื้อชาติให้นักท่องเที่ยวที่สนในชมทัศนีภาพของแหล่งธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่การท่องเที่ยวต้องใช้ในการระบวนการผลิต นับเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญ เป็นหัวใจของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นจะเป็นจุดขายหรือดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวมากขึ้น สำหรับความหมายของ ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resources) หมายถึง สิ่งที่น่าสนใจ เป็นประโยชน์และมีคุณค่าต่อการท่องเที่ยว เป็นสิ่งดึงดูดใจหรือจูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือนหรือไปท่องเที่ยว ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์และสืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรม รวมถึงเทศกาลงานประเพณีประจำปี สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นสิ่งดึงดูดใจ หรือ จุดขายของการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนครั้งแล้วครั้งเล่า ทั้งนี้ ทรัพยากรการท่องเที่ยวอาจจะหมายถึงสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ สิ่งต่างๆ ที่ปรากฏอยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต อีกทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวสามารถปรากฏได้ทั้งในลักษณะของรูปธรรมที่สามารถสัมผัสได้ด้วยการจับต้อง เช่น สิ่งก่อสร้างของที่ระลึก ถ้ำ และน้ำตกเป็นต้น และในลักษณะของนามธรรมที่ไม่สามารถสัมผัสได้ด้วยการจับต้อง แต่สามารถสัมผัสได้ด้วยทางอื่น เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษาความเป็นชนเผ่าและการเล่นการแสดงพื้นบ้าน เป็นต้น (นิศา ชัชกุล, 2555: 274)

นิศา ชัชกุล (2555: 275-276) กล่าวว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมมีความสำคัญมากมายต่อการท่องเที่ยวต่อมนุษยชาติและต่อโลกด้วย เพราะว่า

1) สิ่งแวดล้อม (Environment) เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญกับวิถีชีวิตของมนุษย์ที่อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นอย่างยิ่ง ชุมชนใดที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดี ชุมชนนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ การท่องเที่ยวก็เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว เช่น มีแหล่งน้ำดี มีพืชพรรณไม้ ป่าไม้อุดมสมบูรณ นักท่องเที่ยวจะชอบและสนใจที่จะไปเยือน

2) ให้ความรื่นรมย์แก่กิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว เช่น หาดทรายขาวสะอาด น้ำทะเลสีเขียวใส ระบบนิเวศวิทยา ดินฟ้าอากาศมีความเหมาะสมถูกต้องตามฤดูกาล

3) ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวสนใจในสิ่งแปลกใหม่ในเทศกาลประเพณีและวัฒธรรม เช่น ลักษณะคนในท้องถิ่น ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น บ้านเรือน สถานที่ก่อสร้างแบบโบราณของคนในท้องถิ่น ล้วนเป็นสิ่งแปลกตา น่าศึกษาสำหรับนักท่องเที่ยว

4) ให้ความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว มีการลงทุนสร้างเสริมสิ่งอำนวยความสะดวก (Infrastructure) เช่น ถนน สนามบิน ท่าเรือ ระบบสื่อสาร และสิ่งอำนวยความสบาย (Superstructure) เช่น สถานที่พักแรม ภัตตาคาร ศูนย์การค้า แหล่งบันเทิงต่างๆ และยังเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอีกด้วย

ในการจำแนกประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวตามลักษณะทรัพยากรเป็นวิธีการที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ใช้ในการจำแนกทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งหมด โดยแบ่งตามลักษณะและคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย 3 ประเภท ดังนี้

1) ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยเกิดจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพตามธรรมชาติที่มีความสวยงามน่าสนใจต่อเดินทางไปเที่ยวชม อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงบนพื้นผิวโลกที่เกิดขึ้นในระยะเวลายาวนาน เช่น การโก่งตัวหรือการยุบตัวของเปลือกโลก การปะทุของภูเขาไฟการกระทำของกระแสน้ำและคลื่นบริเวณชายฝั่ง การพังทลายของหินหรือดิน การเลี่ยนทิศทางไหลของแม่น้ำลำธาร รวมทั้งพื้นที่ที่มนุษย์เข้าไปปรุงแต่งธรรมชาติจนเกิดความสวยงามร่มรื่น ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทนี้ ได้แก่ ภูเขา ถ้ำ น้ำตก น้ำพุร้อน บ่อน้ำร้อน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนรุกขชาติ ทะเล ความงามของปะการัง และสัตว์น้ำใต้ทะเล หาดทราย ทะเลสาบ เกาะและหมู่เกาะ อ่าวแหลม อ่างเก็บน้ำ หนองและบึง ซึ่งระเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติอยู่ถึง ร้อยละ 47 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่มากที่สุดของแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ ตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติที่สำคัญและมีชื่อเสียงของประเทศไทย ได้แก่ ดอยอินทนนท์ ภูกระดึง ถ้ำธารลอด น้ำตกเอราวัณ เกาะสิมิลัน เป็นต้น

2) ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศาสนา เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นตามประโยชน์ของมนุษย์เองทั้งที่เป็นมรดกในอดีตและได้สร้างเสริมในสมัยปัจจุบัน หรือเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องในฐานะที่เป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศาสนา เช่น โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ กำแพงเมือง คูเมือง พิพิธภัณฑ์ วัด ศาสนสถาน และสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางศิลปะและสถาปัตยกรรม แหล่งท่องเที่ยวประเภทดังกล่าวนี้มี จำนวน 1,061 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 36.16 ของจำนวนแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด ตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทยในประเภทนี้ ได้แก่ อุทยานประวัตศาสตร์พระนครศรีอยุธยา พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ปราสาทหินพิมาย วัดพระบรมธาตุดอยสุเทพ พระบรมธาตุไชยา เป็นต้น

3) ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นในรูปแบบของการดำเนินชีวิตของผึ้งในสังคมแต่ละกลุ่มชนที่มีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยยึดถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาๆ ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ของสังคมที่มีผลต่อการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือน หรืออาจกว่าได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบมา ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทนี้ประกอบด้วย งานประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน การแสดศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง การแต่งกาย ภาษา ชนเผ่า เป็นต้น แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้มีจำนวน 462 แห่งหรือคิดเป็นร้อยละ 16.60 ของแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด ตัวอย่างทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทยในระเภทนี้ ได้แก่ ตลาดน้ำดำเนินสะดวก งานแสดงช้างจังหวัดสุรินทร์ งานร่มบ่อสร้าง ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ งานเทศกาลผลไม้จังหวัดจันทบุรี เทศกาลกินเจ ชักพระทางภาคใต้ เป็นต้น

สรุปได้ว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวในภาพรวมนั้น สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะทั่วไป คือ 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ สภาพภูมิอากาศ รวมทั้งอากาศและทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำตก ภูเขา ทะเล ป่าไม้ ฯลฯ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่

เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น คือ เป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่ต้องสูญเสียต้นทุนในการผลิต แต่ทรัพยากรทั้งสองลักษณะต่างก็ต้องมีต้นทุนในการดูแลรักษาเหมือนกัน คุณภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติจะต้องได้รับการดูแลรักษาในรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การวางแผนการท่องเที่ยว รวมทั้งการวางมาตรฐานการดูแลรักษาทรัพยากรดังกล่าวจึงเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถส่งผลกระทบทางลบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นสิ่งเปราะบางได้ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติเป็นสิ่งดึงดูดความต้องการพื้นฐานของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ยกตัวอย่าง เช่น ผู้คนที่อยู่ในพื้นที่หุบเขาที่มีอากาศหนาว ย่อมไม่มีโอกาสที่จะได้สัมผัสอากาศอันอบอุ่น หรือได้เห็นชายทะเล ความต้องการนี้เองที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวชายทะเลเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวหลายประเทศ โดยเฉพาะชาวยุโรป ดังจะเห็นได้จากความหนาแน่นของนักท่องเที่ยวที่ชายหาดเมืองนีซ (Nice) ของประเทศฝรั่งเศสในช่วงเดือนตุลาคม ซึ่งเป็นเดือนแห่งการพักผ่อนของนักท่องเที่ยวฝรั่งเศส นอกจากนี้ชาวยุโรปยังนิยมท่องเที่ยวไปยังชายหาดหลายแห่งของสเปน หรือหมู่เกาะแคริบเบียนในอเมริกา รวมทั้งภูเก็ตของประเทศไทยด้วยเช่นกัน 2) ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและสังคม และทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านบันเทิงและเพลิดเพลินทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ คือ วัฒนธรรม วิถีชีวิต หรือเหตุการณ์ที่สืบสานกันมาตั้งแต่อดีต โดยส่วนใหญ่การนำเสนอประวัติศาสตร์ในรูปของทรัพยากรการท่องเที่ยวจะอยู่ในรูปของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์

ทั้งนี้ทรัพยากรท่องเที่ยวนั้นจะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบไว้อย่างหลากหลาย พอสรุปได้ว่าองค์ประกอบของทรัพยากรท่องเที่ยวควรมีองค์ประกอบหลักอย่างน้อย 3 ประการ หรือ 3 A's ดังนี้

1) ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีสิ่งดึงดูดใจ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของทรัพยากรท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวจะต้องมีความดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ความน่าสนใจหรือสิ่งดึงดูดแต่ละแหล่งท่องเที่ยวย่อยแตกต่างกันตามลักษณะของทรัพยากร เช่น ความงามตามธรรมชาติของหาดทราย ชายทะเล แนวปะการังที่มีความสวยงาม ความอุดมสมบูรณ์ของพรรณไม้นานาชนิด หินงอกหินย้อยภายในถ้ำ น้ำตกหินปูนที่มีน้ำไหลลดหลั่นเป็นเชิงขั้น หรือความงามที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น วัดวาอาราม พระพุทธรูปที่มีความโดดเด่นทางสถาปัตยกรรม พระราชวังโบราณ เป็นต้น หรือลักษณะของเหตุการณ์สำคัญ เช่น เทศกาลประเพณีแต่ละท้องถิ่นที่แปลกตาหาชมได้ยาก เป็นต้น

2) ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) หากแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงก็จะเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ การที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวกก็จะมีส่วนช่วยกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมเยือนแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น หน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่ที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว จำเป็นต้องดำเนินการจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น ถนน ที่จอดรถ ท่าเรือ เป็นต้น เพื่ออำนวยความสะดวกแก่การเข้าถึงของนักท่องเที่ยว

3) ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) หรือความพร้อมของอุปทานการท่องเที่ยว(Infrastructure) สถานที่ท่องเที่ยวนอกจากมีองค์ประกอบในด้านความดึงดูดใจของทรัพยากรการท่องเที่ยวแล้ว ควรต้องมีความพร้อมในปัจจัยของสาธารณูปโภคพื้นฐานต่างๆ เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ รวมถึงความพร้อมของการบริการท่องเที่ยวในมิติต่างๆ เช่น ที่พักแรม ร้านอาหาร บริการนำเที่ยว การขนส่ง ป้ายบอกทาง บริการข้อมูลข่าวสารและสินค้าที่ระลึก รวมทั้งสิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญอีกประการหนึ่งคือระบบการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนพื้นที่ โดยปกติแล้วสิ่งที่อำนวยความสะดวกเหล่านี้หน่วยงานภาครัฐจะเป็นผู้จัดหาและพัฒนาในลักษณะของการบริการประชาชนในรูปแบบของโครงสร้างพื้นฐาน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาควรให้สอดคล้องกับลักษณะและความจำเป็นของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งความต้องการของนักท่องเที่ยวด้วย

2.1.4.2 การบริการการท่องเที่ยว

การบริการการท่องเที่ยวเป็นบริการเสริมที่คนในท้องถิ่นเป็นผู้จัดหาขึ้นมาเอง (Ancillary Service) ทั้งนี้แหล่งท่องเที่ยวควรจัดสรรบริการด้านต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยว หน่วยงาน และภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เพื่ออำนวยความสะดวกและดึงดูดนักท่องเที่ยวมายังสถานที่ท่องเที่ยว อาจกล่าวได้ว่าการบริการการท่องเที่ยวเป็นการบริการที่ผู้ขายบริการหรือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวนำเสนอการบริการด้านต่างๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว เป็นการรองรับอำนวยความสะดวก สบาย สร้างความบันเทิง สร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว อันนำไปสู่การสร้างโอกาสการดึงดูดใจยองนักท่องเที่ยว การบริการที่ท่องเที่ยวสำคัญ ซึ่งได้แก่ ที่พัก อาหาร แหล่งจำหน่ายสินค้า แหล่งบันเทิง แหล่ง กิจกรรม และบริการอื่นๆ รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นอื่นด้วย (Cooper & Boniface, 1998 ; สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542)

ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2544) กล่าวว่า ลักษณะเฉพาะของการบริการการท่องเที่ยว มีรายละเอียดดังนี้

1) เป็นการให้บริการแบบใกล้ชิด หรือตัวต่อตัว เช่น พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินประชาสัมพันธ์โรงแรม มัคคุเทศก์ การบริการแบบใกล้ชิดจะทำให้ลูกค้าพอใจและไม่พอใจทันทีในขณะที่รับการบริการ การบริการที่ดีและถูกใจสร้างได้ยาก เพราะขึ้นอยู่กับสภาพอารมณ์และทัศนคติของผู้ให้และผู้รับบริการ ดังนั้นผู้ผลิตในตลาดการท่องเที่ยว จึงไม่สามารถควบคุมคุณภาพของการบริการให้คงที่ได้เสมอไป

2) การบริการการท่องเที่ยวจำเป็นต้องเตรียมไว้ล่วงหน้านานๆและพร้อมเสมอเพื่อจะได้บริการทันที เมื่อนักท่องเที่ยวมาถึง เช่น ห้องพักโรงแรม ถ้าไม่มีผู้มาใช้บริการการบริการที่เตรียมไว้ก็สูญเปล่า และการเพิ่มการบริการเป็นไปไม่ได้มากนักในกรณีที่เกิดความต้องการอย่างเร่งด่วน

3) การพัฒนาบริการจำเป็นจะต้องทำอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะรูปแบบความรวดเร็วและประสิทธิภาพของการมให้บริการ ตลอดจนบุคลากรผู้ให้บริการ เนื่องจากนักท่องเที่ยวจะใช้เวลาในการรับบริการสั้นมาก เช่น การพักโรงแรม 1-2 คืน การรับประทานอาหาร

1-2 ชั่วโมง การโดยสารเครื่องบิน 1-12 ชั่วโมง ทั้งนี้อาจใช้บริการพร้อมกัน หรือหมุนเวียนกัน ผู้ให้บริการจึงมีเวลาสั้นมากในการให้บริการอย่างเสมอภาค ถูกต้องและน่าประทับใจ

4) ใช้แรงคนในการให้บริการ ไม่สามารถหรือไม่นิยมเอาเครื่องจักรใดๆ มาให้บริการแทน จึงเกิดปัญหาแรงงานอยู่เสมอ เช่น คุณวุฒิ คุณสมบัติ ความรู้ความสามารถและค่าจ้าง เครื่องมือเครื่องใช้ในสำนักงานเป็นเพียงเครื่องมือที่ช่วยให้พนักงานบริการทำงานสะดวกและรวดเร็วขึ้นเท่านั้น

2.1.4.3 ตลาดการท่องเที่ยว

การตลาดการท่องเที่ยว หมายถึง การศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยว (อุปสงค์) เพื่อวิเคราะห์ให้ทราบว่านักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายต้องการสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวอะไรและเมื่อไหร่ และการจัดองค์ประกอบที่สำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (อุปทาน) ให้สอดคล้องกับอุปสงค์โดยให้ความสำคัญของส่วนประสมการตลาด (Marketing Mix) เป็นเครื่องมือการเชื่อมโยงในการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มนั้นให้ได้รับความพอใจและบรรลุวัตถุประสงค์ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตามที่กำหนด (Middleton, 1994 ; บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548: 129)

ตลาดการท่องเที่ยวมีส่วนประกอบเหมือนตลาดสินค้าทั่วไป ประกอบด้วย ผู้ผลิต สินค้า และผู้ซื้อ ซึ่งผู้ซื้อก็คือนักท่องเที่ยวนั้นเอง (นิชา ชัชกุล, 2557, 352-357) ดังนี้

1) ผู้ผลิต (Producer) ผู้ผลิตสินค้าและบริการท่องเที่ยวย ประกอบไปด้วยหลายกลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ผลิตในภาคเอกชน มักจะเป็นผู้ผลิตด้านที่พัก อาหารและเครื่องดื่ม การขนส่ง นำเที่ยว รวมไปถึงสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งกลุ่มผู้ผลิตภาคเอกชนมีบทบาทในการจัดการนำเสนอสินค้าและบริการที่คาดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มผู้ผลิต และสร้างความพึงพอใสจให้ผู้ซื้อสามารถตัดสินใจซื้อบริการของตนโดยเฉพาะในทันที 2) กลุ่มผู้ผลิตภาครัฐบาล เป็นผู้ผลิตในระดับประเทศ ระดับภาค และระดับท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศ เป็นผู้วางนโนบายออกกฎหมายและข้อกฎหมายที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว และนำเสนอสินค้าและบริการที่รัฐบาลต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวในแต่ละปีผ่านสื่อและช่องทางการจัดจำหน่ายทุกช่องทาง

2) สินค้า (Product) กระบวนการผลิตและบริการสินค้าทั่วๆ ไปจะเสร็จสิ้นในขั้นตอนเดียวไม่ยุ่งยาก ผู้บริโภคสามารถบริโภคสินค้าเป็นหน่วยได้ แต่สินค้าท่องเที่ยวต้องอาศัยผู้ผลิตหลายส่วน ประกอบกัน (ทั้งภายในและภายนอกอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว) ผู้บริโภคจึงจะได้รับสินค้าและบริการที่ครบถ้วนตามต้องการ ทั้งนี้สินค้าและบริการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Tourist Attractions) คือ สิ่งดึงดูดใจให้เกิดการตัดสินใจซื้อและสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ซื้อ สิ่งดูงดูดใจทางการท่องเที่ยว เช่น สถานที่ท่องเที่ยวประเภทต่างๆ เทศกาลประเพณี ฯลฯ 2) สิ่งอำนวยความสะดวก (Facilities) เป็นสิ่งที่อำนวยให้ผู้ซื้อเข้าถึงสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย ได้แก่ (1) โครงสร้างพื้นฐาน คือ ปัจจัยพื้นฐานทุกด้าน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประผา การติดต่อสื่อสาร การคมนาคมขนส่ง ฯลฯ (2) โครงสร้างพิเศษ คือ ปัจจัยที่เพิ่มความสะดวกสบายและมีทางเลือกที่หลากหลายให้เลือกซื้อ เช่น ที่พัก ร้านอาหาร สถานบันเทิง ศูนย์การค้า ฯลฯ (3) ความปลอดภัยใน

ชีวิตและทรัพย์สิน เป็นปัจจัยที่สำคัญและเป็นความต้องการของมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เริ่มออกเดินทางท่องเที่ยวจนกระทั้งสิ้นสุดลง และ 3) วิถีชีวิต (Way of Life) ลักษณะรูปแบบชีวิตความป็นอยู่ ความเป็นมิตรไมตรี และความโอบอ้อมอารีของคนในท้องถิ่นที่จะเดินทางไปท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้สร้างความรู้สึกอบอุ่น นั้นคือ ความต้องการของมนุษย์ทุกคนที่ต้องการเข้าสั้งคม ต้องการยอมรับ

3) ผู้ซื้อ (Buyer) นักท่องเที่ยวที่ซื้อสินค้าท่องเที่ยวและเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว ผู้ซื้อสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริโภคส่วนบุคคล ได้แก่ บุคคลที่ต้องการเดินทางท่องเที่ยวตัดสินใจซื้อโปรแกรมนำเที่ยวกับบริษัทนำเที่ยว ซึ่งอาจติดต่อผ่านตัวแทนบริษัทนำ เที่ยวหรือติดต่อโดยตรงกับผู้ผลิต

ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2542) ได้อธิบายถึง องค์ประกอบของการท่องเที่ยวในการวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวประกอบ ด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่

1) นักท่องเที่ยว (Tourist) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มีการแบ่งประเภทของนักท่องเที่ยวออกเป็น 6 ประเภท คือ 1.1 นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International visitor) หมายถึง บุคคลที่มิได้พำนักถาวรในราชอาณาจักรไทย 1.2 นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศค้างคืน (International tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่เข้ามาในราชอาณาจักรไทยแต่ละครั้ง อย่างน้อย 1 คืน แต่ไม่เกิน 60 วัน 1.3 นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่ไม่ได้ค้างคืน (International excursionist) หมายถึง นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยแต่ละครั้งโดยมิได้ค้างคืน 1.4 นักท่องเที่ยวภายในประเทศ (Domestic visitor) หมายถึง บุคคลทุกสัญชาติที่มี ที่พำนักอาศัยถาวรอยู่ในราชอาณาจักรไทย และเดินทางไปยังสถานที่หนึ่งในอีกจังหวัดหนึ่ง ซึ่งมิได้เป็นถิ่นที่อยู่ประจำ 1.5 นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ค้างคืน (Domestic tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ไปค้างคืนนอกที่พำนักอาศัยอยู่ในปัจจุบันแต่ละครั้งอย่างน้อย 1 คืน 1.6 นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ไม่ได้ค้างคืน (Domestic excursionist) หมายถึง นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่มิได้พักค้างคืนในที่พำนักนอกเหนือที่พำนักในปัจจุบัน

2) การตลาดท่องเที่ยว (Tourism Marketing) หมายถึง ความพยายามที่จะทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว แล้วใช้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว และบริการการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ถือเป็นองค์ประกอบที่ 2 โดยการตลาดท่องเที่ยวสามารถทำได้ 2 รูปแบบคือ 2.1 การให้บริการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว หมายถึง การให้ความรู้และรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวนั้นๆ เช่น ทรัพยากรท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว และบริการท่องเที่ยว 2.2 การโฆษณาและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว หมายถึง การสื่อสารข้อมูลข่าวสารท่องเที่ยวไปยังนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายโดยผ่านสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ นิตยสารหนังสือพิมพ์ จดหมาย เป็นต้น เพื่อเชิญชวน กระตุ้นเร่งเร้าให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยว

3) การขนส่ง (Transportation) หมายถึง การจัดให้มีการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวด้วยยานพาหนะประเภทต่างๆ จากภูมิลำเนาไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการ และกลับสู่ภูมิลำเนา กล่าวได้ว่าเป็นการเคลื่อนย้าย คนหรือ สิ่งของจากสถานที่แห่งหนึ่งไปยังสถานที่อีกแห่งหนึ่ง

ประเภทของการขนส่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ การขนส่งทางรถยนต์การขนส่งทางรถไฟ การขนส่งทางเรือ และการขนส่งทางเครื่องบิน

4) ทรัพยากรท่องเที่ยว (Tourism Resource) หมายถึง สิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ให้เกิดการเดินทางไป เยือนหรือไปท่องเที่ยว และนับได้ว่าสินค้าทางการท่องเที่ยวถือเป็นองค์ประกอบที่ 4 โดยการท่องเที่ยว

5) สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Tourism Facilities) ถือเป็นองค์ประกอบสุดท้าย หมายถึง อุปกรณ์ที่จำเป็นในการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเพื่อให้การเดินทางท่องเที่ยวที่มีความสะดวกสบายและปลอดภัย

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

2.2.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิถีการดำเนินชีวิตศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่างๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมการดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย ผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมองความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดมาเป็นมรดกสืบทอดกันมาก แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ประกอบด้วย งานประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน การแสดงศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง การแต่งกาย ภาษา ชนเผ่า เป็นต้น (กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ม.ป.ป.: 1) ซึ่งปัจจุบันการท่องเที่ยวหลายรูปแบบมักแฝงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเอาไว้ด้วย รวมถึงการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ของคนในท้องถิ่นหรือชุมชนต่างๆ อีกด้วย ในที่นี้จะขอกล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใน 2 ความหมาย คือ การท่องเที่ยวชมงานวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Tradition Tourism) และการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism) (กรวรรณ สังขกร, 2552: 46-47) ดังนี้

1) การท่องเที่ยวชมงานวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Tradition Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่างๆ ในรอบปี ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้น และได้มีการสัมผัสสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญในท้องถิ่น ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียศิลป์ ได้รับความรู้ ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรมบนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ทั้งนี้ องค์ประกอบการท่องเที่ยวชมงานวัฒนธรรมและประเพณี มีดังนี้

(1) เป็นงานประเพณีที่มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่น่าสนใจ เป็นการจัดงานเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

(2) เป็นงานที่ชาวบ้านและพหุภาคีในท้องถิ่นร่วมกันจัดขึ้น มีสิ่งอำนวยความสะดวกและความพร้อมบริการการท่องเที่ยว

(3) มีการวางแผนการจัดการงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ประเพณีแบบดั้งเดิม และการรักษาความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้ร่วมงาน

(4) มีวิทยากรหรือมัคคุเทศน์ท้องถิ่นนำชม

(5) นักท่องเที่ยวได้เห็นวัฒนธรรมท้องถิ่นอันตื่นตาตื่นใจได้รับความรู้และประสบการณ์เพิ่มขึ้น

(6) เป็นการจัดการที่รักษามรดกทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2) การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิตและผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์ อัตลักษณ์โดดเด่น เพื่อความเพลิดเพลิน ได้รับความรู้ ดูผลงาน สร้างสรรค์ และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นบนพื้นฐานของการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบของการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท ดังนี้

(1) เป็นหมู่บ้านในชนบทที่น่าสนใจ มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่โดดเด่น เช่น หมู่บ้านทำร่ม หมู่บ้านจักสาน หมู่บ้านทอผ้า หมู่บ้านทำเครื่องปั้นดินเผา ฯลฯ

(2) เป็นหมู่บ้านที่พร้อมรับบริการการท่องเที่ยวโดยประชาชนในหมู่บ้านร่วมกับพหุภาคี จัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว และได้รับผลประโยชน์อย่างเสมอภาค

(3) มีการจัดการที่ร่วมกันกำหนดนโยบาย ว่างแผนส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบทั้งแผนระยะสั้น และระยะยาว

(4) เป็นการจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวอย่างมีจิตสำนักต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น

(5) มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย สามารถบริการนักท่องเที่ยวให้เที่ยวชมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นหรือนักสื่อความหมายนำชม

(6) นักท่องได้รับความเพลิดเพลิน ความปลอดภัย ความรู้ และประสบการณ์ใหม่เพิ่มขึ้น

(7) เป็นการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2.2.2 ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (ม.ป.ป.: 2) ได้กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) แหล่งความเป็นอยู่และวิถีชีวิต แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเภทนี้ผู้มาเยี่ยมชมสามารถสังเกตความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของชุมชนนั้น โดยตนเองมิได้เข้าไปมีส่วนร่วม เช่น ชุมชนของชนเผ่า ศูนย์วัฒนธรรม คุณค่าต่อส่วนร่วมอยู่ที่การช่วยรักษาความหลากหลายของเชื้อชาติ คุณค่าต่อผู้เยี่ยมชมอยู่ที่การได้รับความรู้ วิสัยทัศน์ ความเข้าใจ อันดีระหว่างกลุ่มชนเผ่าต่างๆ

และภูมิปัญญาของชนเผ่า รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท ซึ่งหมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิตและผลงานสร้างสรรที่มีเอกลักษณ์พิเศษ มีความโดดเด่น เพื่อความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ ดูผลงานสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

2) แหล่งวัฒนธรรมประเพณี และหัตถกรรมพื้นเมือง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเภทนี้ ผู้เยี่ยมชมสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี และซื้อสินค้าของที่ระลึกจากผู้ประกอบหัตถกรรม คุณค่าต่อส่วนรวมอยู่ที่การรักษามรดกความหลากหลายของวัฒนธรรม คุณค่าต่อผู้เยี่ยมชมอยู่ที่ความพอใจจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี และการได้ซื้อสิ่งของที่ระลึกที่พอใจ ตัวอย่างเช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น รูปแบบการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ จึงเป็นการท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี ซึ่งหมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้นได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียศิลป์เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพ พิธีกรรมต่างๆ และได้รับความรู้ มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาคมในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

2.2.3 มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นมรดกแห่งสังคม มีทั้งส่วนจับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เช่น ศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณี รูปแบบการดำรงชีวิต การแต่งกาย เครื่องมือเครื่องใช้ อาหารการกิน งานเทศกาล ประเพณี เป็นต้น นอกจากนี้วัฒนธรรมยังเป็นการสั่งสมประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ และภูมิปัญญาทั้งหมดที่ได้ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้นๆ อยู่รอด และเจริญสืบต่อได้ และเป็นอยู่มาจนถึงปัจจุบัน และสามารถเจริญงอกงามต่อไป ประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายและมีเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดดึงดูดสำคัญด้านการท่องเที่ยว แต่การเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือขาดการจัดการที่ดีทำให้คุณค่าทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่นจนขาดความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของพื้นที่และส่งผลกระทบทางลบต่อการท่องเที่ยวในที่สุด ดังนั้น การกำหนดกรอบหรือเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจนสำหรับให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลแหล่งท่องเที่ยวได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแหลง่ ท่องเที่ยว และเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบมาตรฐานแหลง่ ท่องเที่ยวเพื่อยกระดับมาตรฐานในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของประเทศไทยและยังสามารถใช้เป็นสิ่งบ่งบอกให้นักท่องเที่ยวรับรู้ในคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว และมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ซึ่งหมายถึงการเพิ่มขึ้นของรายได้ทางการ

ท่องเที่ยวด้วย รวมทั้งเป็นการเพิ่มมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทยให้เป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น (กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ม.ป.ป.: 2)

มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attraction Standard) มี องค์ประกอบ 3 ประการ คือ ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการ ทั้งนี้ในแต่ละองค์ประกอบจะมีหลักเกณฑ์และดัชนีชี้วัดในการพิจารณาความมีศักยภาพ ความมีประสิทธิภาพ และความมีคุณภาพ เพื่อใช้ในการประเมินมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้นด้วย (กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ม.ป.ป.: 1-6) ดังนี้

1) ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว หมายถึง การที่แหล่งท่องเที่ยวมีจุดดึงดูดความสนใจหรือมีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งสามารถสร้างความประทับใจและความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตและภูมิปัญญา มีความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม และจากการที่วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมของมนุษย์ที่สั่งสมมาแต่อดีตและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ดังนั้น ความสามารถในการสืบทอดทางวัฒนธรรม ความต่อเนื่องของการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ความผูกพันต่อท้องถิ่น และความเข้มแข็งในการรักษาวัฒนธรรม จึงมีความสำคัญในการรักษาวัฒนธรรมให้คงอยู่ ซึ่งเป็นจุดเสริมศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ อีกทั้งศักยภาพในทางกายภาพและการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัย และความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวด้วย สำหรับองค์ประกอบด้านศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 2 ด้าน ได้แก่

(1) คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย 7 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) ความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ 2) ความต่อเนื่องของการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี 3) ความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม 4) ความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง 5) ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบค้นได้ 6) ความผูกพันต่อท้องถิ่น 7) ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์

(2) ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 2) ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว 3) ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว

2) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว สำหรับด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยวนั้น หมายถึง องค์ประกอบต่างๆ ที่มีส่วนช่วยเสริมแหล่งวัฒนธรรมนั้นๆ ให้มีความสำคัญ มีความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่น แหล่งวัฒนธรรมอาจมีความดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวสูง แต่มีข้อจำกัดสูงในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ทำให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมเข้าไปท่องเที่ยว ทำให้ศักยภาพในการจัดการด้านการท่องเที่ยวลดลงไปด้วย สำหรับศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 2 ด้าน ได้แก่

(1) ศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน

(2) ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก

3) การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว คือ ความสามารถในการควบคุม ดูแล การดำเนินงานการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) ด้านการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ประกอบด้วย การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว และการจัดการด้านการท่องเที่ยว 2) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก โดยพิจารณาจากการดำเนินงานขององค์กรที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของแหล่งวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว 3) การจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคม พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการคิด การพิจารณาตัดสินใจ การดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในการเรื่องต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชนนั้นๆ รวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น สำหรับเกณฑ์ประเมินด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มี 2 ด้าน ได้แก่

(1) การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว 2) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่ 3) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว

(2) การจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว 2) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว 3) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก 4) ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว 5) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

2.2.4 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

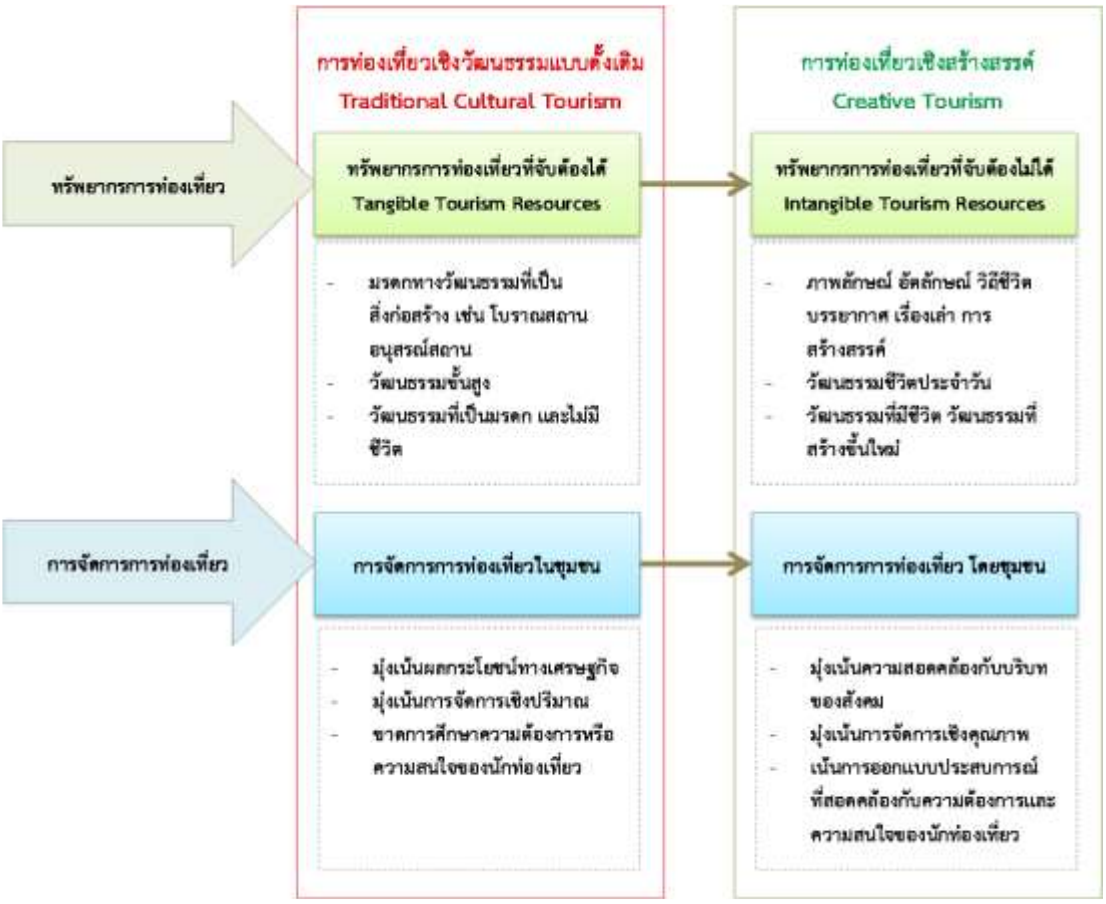
ท่องเที่ยววิถีชุมชนนั้นจัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (creative tourism) โดยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในยุคปัจจุบันที่ได้นำมาสร้างกระแสทางการท่องเที่ยว โดยนำเสนอภาพลักษณ์ใหม่ของการท่องเที่ยว ที่เปลี่ยนแปลงจากรูปแบบการท่องเที่ยวแบบบริโภคนิยมเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่คำนึงถึงความยั่งยืนเป็นสำคัญ โดยเน้นการสร้างมูลค่าจากสิ่งที่มีอยู่และมุ่งเน้นในการสร้างคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมและสร้างประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับจากการเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งต่าง ๆ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งไปสู่ความผูกพันของนักท่องเที่ยวกับชุมชนผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวและประสบการณ์อันแท้จริง ซึ่งได้มาจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้านศิลปะ มรดกทางวัฒนธรรม หรือคุณลักษณะเฉพาะของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ (Richards and Wilson, 2007 อ้างถึงใน แสงสรรค์ ภูมิสถาน และคณะ, 2558 : 5) หรืออาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน เป็นการสร้างคุณค่าด้านประสบการณ์การท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวโดยเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว และการออกแบบรูปแบบการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน อันนำไปสู่เป้าหมายของการเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป (กัณตภณ แก้วสง่า, 2556 : 46)

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่อาศัยวัฒนธรรมเป็นฐาน (culture-based tourism) และใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นตัวนำ (creativity-led tourism) เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างผู้มาเยือน ชุมชนท้องถิ่น และฐานทรัพยากรการท่องเที่ยว (interaction) บ่งชี้ให้เห็นความแตกต่างจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม (traditional cultural tourism) หรือแม้แต่การท่องเที่ยวชุมชน (community tourism) อย่างเห็นได้ชัด การเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ถือเป็นการขยับขยายขอบเขตและระดับการความเข้มข้นของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยสามารถอธิบายขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามคำนิยามและความหมายดังกล่าวใน 2 มิติ ดังนี้ (Richards and Raymond, 2000; Richards, 2011; ภูริวัจน์, 2556 อ้างถึงใน แสงสรรค์ ภูมิสถาน และคณะ, 2558 : 6-8)

มิติที่ 1 ขอบเขตในแนวกว้าง ขอบเขตการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแนวกว้างเป็นคุณสมบัติเชิงพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว อธิบายถึงความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้นขยายขอบเขตจากเดิมที่เน้นการท่องเที่ยวตามแหล่งทรัพยากร การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (tangible tourism resources) ไปสู่การท่องเที่ยวที่อาศัยทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (intangible tourism resources) เช่น แหล่งวัฒนธรรมที่ยังมีชีวิต (living culture) วัฒนธรรมชีวิตประจำวัน (everyday life culture) รวมถึงกิจกรรมทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นซึ่งเป็นมรดกวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม หรือสร้างสรรค์ขึ้นใหม่เนื่องในโอกาสต่าง ๆ โดยใช้แหล่งท่องเที่ยวเป็น “ฉากวัฒนธรรม” (cultural scene) เช่น การจัดเทศกาลศิลปะในย่านเมืองเก่าหรือชุมชนเก่า การจัดงานเทศกาล (festival) การจัดแสดงแสงสีเสียง (illumination) ในแหล่งโบราณสถานเพื่อบอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น เป็นต้น ขอบเขตการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแนวกว้างสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของจุดหมายปลายทางและสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ดังนั้นสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ จึงจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อสะท้อนความคิดสร้างสรรค์ด้วยการออกแบบประสบการณ์ที่มีคุณลักษณะเฉพาะ (characteristic experiences) สถานที่ท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงความคิดสร้างสรรค์ในแง่มุมต่างๆ ที่เชื่อมโยงกับพื้นที่และสามารถกระตุ้นแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยี่ยมชม โดยจะต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือหลักในการสร้างส่วนผสมของความรู้ (knowledge) ทักษะ (skill) ลักษณะทางกายภาพ (physical assets) ทุนทางสังคม (social capital) และบรรยากาศ (atmosphere) ซึ่งทำให้สถานที่ท่องเที่ยวนั้นมีความกลมกลืนกับกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่จัดขึ้น

มิติที่ 2 ขอบเขตในแนวลึก ขอบเขตในแนวลึก เป็นคุณสมบัติเชิงกระบวนการ ให้ความสำคัญกับความเข้มข้นของประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนเองทั้งในแง่ “การรู้ตนเอง” (self-realization) และ “การแสดงความเป็นตัวของตัวเอง” (self-expression) ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบจริงจัง (active form) มากกว่าการเรียนรู้แบบผิวเผิน (passive form) และเน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวเปลี่ยนบทบาทไปสู่การเป็น “ผู้ร่วมผลิต” (prosumer) หรือ “ผู้ร่วมสร้างสรรค์” (co-creator) อย่างไรก็ตาม ความเข้มข้นของประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับจะขึ้นอยู่กับระดับความเกี่ยวข้อง (involvement) หรือการปฏิสัมพันธ์

(interaction) เป็นสำคัญ โดยเฉพาะความเกี่ยวข้อง/ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ รอบตัว ได้แก่ สิ่งแวดล้อม คนผลิตภัณฑ์ รวมถึงกระบวนการให้บริการ

ภาพที่ 2.1 ขอบเขตการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแนวกว้าง
แหล่งที่มา: Smith (2007); ภูริวัจน์ (2556) อ้างถึงใน แสงสรรค์ ภูมิสถาน และคณะ, 2558 : 7

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วยคุณลักษณะเฉพาะ 6 ประการ (Richards, 2010 : 79-81) โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เพิ่มทักษะให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งการพัฒนาทักษะของนักท่องเที่ยวสามารถเกิดขึ้นได้จากการที่นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว อาทิ ในกิจกรรมการท่องเที่ยวด้านการทอผ้าพื้นเมืองของชาวเมารี ประเทศนิวซีแลนด์ จะสร้างทักษะด้านการทอผ้าให้กับนักท่องเที่ยว หรือในกิจกรรมการท่องเที่ยวด้านการปรุงอาหารของเมืองบาร์เซ โลนา ประเทศสเปน ซึ่งมีชื่อเสียงด้านนี้ นักท่องเที่ยวจะได้ทักษะการปรุงอาหารจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการประกอบอาหาร เป็นต้น

(2) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีสินค้าหลัก คือ “ทักษะและประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมที่เกิดจากการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว” ประสบการณ์จะกลายเป็นสินค้า ตัวอย่าง เช่น ประสบการณ์ทางด้านดนตรีพื้นเมืองและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ได้จากการเข้าร่วมงาน

เทศกาลดนตรีของประเทศเม็กซิโก ประสบการณ์และทักษะด้านศิลปะการวาดภาพ การแกะสลักจากการเข้าร่วมงานศิลปะในป่าของประเทศแคนนาดา เป็นต้น

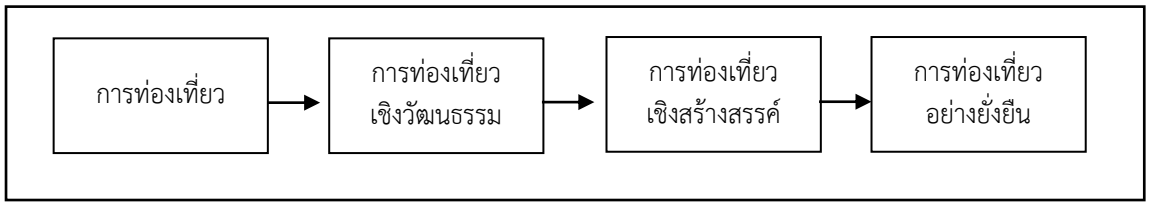
(3) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนจากการขายทรัพยากรการท่องเที่ยวที่จับต้องได้สู่ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่จับต้องไม่ได้ เปลี่ยนจากการขายสินค้าที่เป็นวัตถุไปสู่การขายสินค้าที่เรียกกว่า ประสบการณ์ อาทิ เปลี่ยนจากการขายมีดลัดโยล (Laguiole) ซึ่งเป็นงานฝีมือแบบดั้งเดิมของประเทศฝรั่งเศส เป็นการขายการสอนจากมืออาชีพในท้องถิ่น เป็นต้น

(4) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนจากสินค้าที่เป็นวัฒนธรรมระดับสูงไปสู่สินค้าที่เป็นวัฒนธรรมประจำวัน เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ สัมผัสถึงความเป็นท้องถิ่นและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ง่ายขึ้น โดยวัฒนธรรมระดับสูงเป็นวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวจำเป็นจะต้องไปเยี่ยมชม ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ อาคารแสดงผลงานศิลป์ อนุสาวรีย์ต่างๆ ส่วนวัฒนธรรมประจำวันจะเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างแท้จริงที่มีอยู่ตามชนบทในวิถีชีวิตประจำวัน เช่น ตลาดนัดท้องถิ่น ร้านอาหารพื้นบ้านตามชนบทท สภากาแฟ เป็นต้น

(5) เป็นรูปแบบการท่องเทียวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสถึงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง ตัวอย่างเช่น การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในนิวซีแลนด์ ได้จัดให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์หลายรูปแบบ อาทิ การแกะสลัก การเรียนภาษาเมารี การทอผ้า การสร้างงานไม้ และการทำอาหาร นักท่องเที่ยวสามารถเลือกได้ว่าต้องการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใด โดยแต่ละกิจกรรมจะมีชาวบ้านในท้องถิ่นคอยให้คำแนะนำในการดำเนินกิจกรรมนั้น เป็นต้น

(6) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ต้องมีความโดดเด่นแตกต่างกันด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้กับแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากนักท่องเที่ยวต้องการประสบการณ์ใหม่ๆ ที่มีความแตกต่างอาทิ เมืองบาร์เซโลนา ประเทศสเปน มีความโดดเด่นด้านอาหารพื้นเมือง จึงนำจุดเด่นด้านนี้มาพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยจัดให้มีกิจกรรมการสอนทำอาหาร วิธีการปรุงอาหารทั้งอาหารคาวและอาหารหวานให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวดังกล่าวถือว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของท้องถิ่น

จากลักษณะเฉพาะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สามารถแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แหล่งที่มา : กัณตภณ แก้วสง่า, 2556 : 49

ความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนี้ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่ต่อยอดมาจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้ความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชนเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ดี การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถพัฒนาให้เป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ โดยการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการมีส่วนร่วมจากชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เมื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลายเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะส่งผลให้การท่องเที่ยวสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างเต็มที่ และสามารถแก้ไขปัญหาด้านการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพอันจะเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นด้วย

สรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีวิวัฒนาการมาจากการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองพฤติกรรมและความต้องการที่เปลี่ยนไปของนักท่องเที่ยว ซึ่งในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น นักท่องเที่ยวจะเป็นเพียงผู้รับ (Passive) ทำได้เพียงมองดูวิถีชีวิตความเป็นอยู่หรือวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านทางสายตาหรือการเยี่ยมชม และการซื้อของที่ระลึกเท่านั้น แต่ในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นักท่องเที่ยวจะเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยว (Active) ผ่านทางการกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวตามความสนใจของแต่ละบุคคล เพื่อการซึมซับเอกลักษณ์ (Identity) ของแต่ละท้องถิ่นทำให้การท่องเที่ยวเต็มไปด้วยชีวิตชีวา และลดความน่าเบื่อหน่ายของการท่องเที่ยวในรูปแบบเดิม

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับแหล่งท่องเที่ยว

การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) หมายถึง การสร้างความพึงพอใจแกลูกค้าไดเหนือกว่าคู่แข่งขัน ซึ่งจะนำไปสูลูกค้าเต็มใจที่จะซื้อในราคาสูง ซึ่งมีผลต่อความสามารถในการสร้างยอดขายและกำไร ซึ่งจะมีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบหรือส่วนผสมทางการตลาด (Marketing MIX) ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวหมายถึง องค์ประกอบหลายๆอย่าง ที่ผู้ประกอบธุรกิจใช้เป็นเครื่องมือหรือกลยุทธ์ทางการตลาดที่สามารถควบคุมหรือพัฒนา ได้ (4Ps) และปัจจัยทางการตลาดที่ควบคุมได้ยากหรือควบคุมไม่ได้เพื่อให้ธุรกิจท่องเที่ยวได้ประสบความสำเร็จ ซึ่งองค์ประกอบของทั้งหมดนี้ (ฉลองศรี พิมลสมพงศ์, 2544 : 59) ได้แก่

1) ผลิตภัณฑ์ (Product) หมายถึง สิ้นค้าหรือบริการทุกอย่างที่ผู้ประกอบธุรกิจเสนอขาย เช่น เครื่องปั้นดินเผา ทอดมันหน่อกะลา ล่องเรือรอบเกาะเกร็ด

2) ราคา (Price) หมายถึงราคาของสิ้นค้าและบริการ การกำหนดราคา เช่น ราคาทัวร์ยุโรป 9 วัน 3 ประเทศ 46,900 บาท

3) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place / Process of Delivery) หมายถึงกระบวนการหรือช่องทางจำหน่ายสิ้นค้าและบริการไปให้ถึงลุกค้าโดยรวดเร็งและสะดวกที่สุด เช่นการจัดจำหน่ายโดยบริษัทตัวแทนจำหน่าย

4) การส่งเริมการตลาด (Promotion) หมายถึง วิธีการที่จะกระตุ้นให้ลูกค้าต้องการการซื้อสินค้าและบริการเร็วขึ้น และซื้อในจำนวนที่มากขึ้น เช่น การโฆษณา กรส่งเสริมการขาย

5) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) หมายถึง บรรยากาศขณะซื้อขายสินค้าและบริการ และขณะที่ลูกค้าบริโภคสินค้า ซึ่งจะสามารถสร้างความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจได้ในทันที

6) กระบวนการซื้อ (Purchasing process) การศึกษาข้อมูลทางการตลาดเพื่อให้ทราบถึงกระบวนการซื้อของนักท่องเที่ยวและการเลือกสรรผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยว

7) การจัดรวมผลิตภัณฑ์ (Packaging) หมายถึงการจัดรวมสิ้นค้าและบริการการท่องเที่ยวหลายๆอย่างที่เหมาะสมเข้าด้วยกันเพื่อตอบสนองกลุ่มตลาดเป้าหมายของธุรกิจ เช่น รายการนำเที่ยวแบบเบ็ดเสร็จ (All-inclusive tour)

8) ความร่วมมือทางธุรกิจ (Partnership / Participation) หมายถึงการประสานงานกันระหว่างผู้ซื้อ (Buyers) และผู้ขาย(Sellers) ในธุรกิจท่องเที่ยวในการ่วมมือเสนอขายสินค้าและบริการการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและได้รับความพอใจสูงสุด โดยรักษาคุณภาพของการบริการและมีราคาที่เหมาะสม

นอกจาก 8 Ps ข้างต้นดั้งที่กล่าวมาแล้วนั้น องค์ประกอบทางการตลาดในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังมีอีกหลายอย่างที่ธุรกิจควบคุมได้ยากหรือควบคุมไม่ได้ เช่น บุคลากรการท่องเที่ยว ประชาชน การเมือง ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้มีผลกระทบต่อสถานการณ์การท่องเที่ยว กรเพิ่มหรือการลดลงของจำนวนนักท่องเที่ยว

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน

2.4.1 ความหมายของศักยภาพการท่องเที่ยว

ศักยภาพการท่องเที่ยว คือ ความสามารถหรือความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง การจัดการที่จะรองรับนักท่องเที่ยว (อัศวิน พรหมโสภา, 2550, หน้า 1) โดยศึกษาจากลักษณะทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม (วัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีชีวิต ค่านิยม) สิ่งแวดล้อม และการปกครอง (สันติ น้อยปาน, 2550: 5) ศักยภาพการท่องเที่ยวยังหมายถึง องค์ประกอบของการท่องเที่ยว หรือลักษณะเด่นทางการท่องเที่ยว ที่สามารถพัฒนาขีดความสามารถให้แสดงออกมาให้เห็นได้อย่างเต็มที่ ซึ่งศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สามารถประเมินได้จาก 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว 2) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว 3) การรองรับการท่องเที่ยว 4) การบริหารจัดการ 5) การมีส่วนร่วมของชุมชน (สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์และคณะ, 2547) นอกจากนี้ศักยภาพการท่องเที่ยวยัง หมายถึง ความสามารถของอุปทานในการรองรับอุปสงค์ทางการท่องเที่ยวอันจะมีผลต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ลักษณะ (ราณี อิสิชัยกุล, 2546: 6) ดังนี้

(1) ศักยภาพของพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยว คือ แหล่งท่องเที่ยวที่มีขนาดเล็กหรือขนาดกว้างใหญ่จะมีผลต่อการใช้เวลาในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มีมากหรือน้อยตามขนาดของแหล่งท่องเที่ยวศักยภาพของการรองรับนักท่องเที่ยว คือ ขีดความสามารถของการรองรับ

(2) นักท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวมีความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากหรือน้อยมีผลต่อการจัดขนาดลุ่มนักท่องเที่ยว เช่น บริเวณ ถ้าที่รองรับนักท่องเที่ยวครั้งละจำนวนจำกัด เนื่องจากความหนาแน่นทำให้อากาศถ่ายเทไม่สะดวกจึงควรให้นักท่องเที่ยวเข้าชมในจำนวนที่กำหนด มิฉะนั้นจะเกิดความเสียหายได้ ตรงกันข้ามกับทะเลสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมาก

(3) ปริมาณของทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

(4) นักท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น น้ำตก ถ้ำ หุบเขา เป็นต้น หากแหล่งท่องเที่ยวมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่

(5) มีความหลากหลายจำนวนมาก นักท่องเที่ยวสามารถประกอบกิจกรรมท่องเที่ยวได้หลายประเภท

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2537 : 134 – 136) กล่าวว่า ขอบเขตการวินิจฉัยศักยภาพของชุมชนในงานพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชนวิเคราะห์จากองค์ประกอบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(1) ความกระตือรือร้นหรือวิญญาณ ตลอดจนการรับรู้และจิตสำนึกในการพัฒนาของประชาชนเป็นการวินิจฉัยความพร้อมของประชาชน หมายถึง ความมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา ความกระตือรือร้นมีความสำคัญอย่างมากแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชน ทั้งนี้รวมไปถึงการรับรู้และการมีจิตสำนึกในงานพัฒนาของประชาชนด้วย

(2) โครงสร้างและบทบาทขององค์กรชุมชน ผู้นำชุมชน รวมทั้งโครงสร้างอำนาจชุมชนศักยภาพ ของชุมชนในการมองโครงสร้างและบทบาทขององค์กรชุมชน ผู้นำชุมชน รวมทั้งโครงสร้างอำนาจของชุมชน เป็นเรื่องที่พิจารณาถึงสภาพการปกครองของผู้นำชุมชนว่ามีบทบาทอย่างไรในการดำเนินงานพัฒนา เช่น คุณภาพและลักษณะของผู้นำชุมชน และองค์กรของชุมชน มีความพร้อมที่จะพัฒนาและเล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนา

(3) การวางแผนและการบริหารจัดการงานพัฒนาพิจารณาถึงความสามารถที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาและความต้องการของชุมชนมากน้อยเพียงใด

(4) การพัฒนาคน การพิจารณาความพร้อมของทรัพยากรบุคคลในชุมชนว่าสามารถทำให้ชุมชนมีการพัฒนามากน้อยเพียงใด เช่น ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน และประชาชนทั่วไปในชุมชน มีการพัฒนาชุมชนของตนเองมากน้อยเพียงใด

(5) เทคโนโลยีในงานพัฒนาศักยภาพของชุมชนในเรื่องของเทคโนโลยีในงานพัฒนาเป็นอีกเรื่องที่จะต้องทำการวินิจฉัยถึงประสิทธิภาพของเทคโนโลยีว่าสามารถทำให้งานพัฒนาในชุมชนบรรลุผลสำเร็จตามความต้องการของสมาชิกมากน้อยเพียงใด

(6) การสื่อสาร เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และระบบข้อมูลข่าวสารของชุมชนการวินิจฉัยศักยภาพในเรื่องการสื่อสาร เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และระบบข้อมูลข่าวสารของชุมชนนี้เพื่อที่จะทำให้เกิดความสำนึกและการติดต่อประสานงานความเข้าใจกันมากขึ้น

(7) การระดมทุน แรงงาน และทรัพยากรในชุมชนปัจจัยเรื่องทุนและทรัพยากรที่เป็นวัตถุเป็นเรื่องที่สำคัญในงานพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหา และความต้องการของชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากถ้าหากมีการดำเนินการที่ปราศจากทุน แรงงาน และทรัพยากรที่เหมาะสม จะทำให้โครงการประสบปัญหา และไม่สามารถดำเนินไปสู่เป้าหมายได้

(8) ลักษณะโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่สำคัญที่ไม่อาจมองข้ามไปได้ ทั้งนี้เนื่องจากโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนย่อมจะแตกต่างกันไป อุปสรรคหรือความสำเร็จในงานพัฒนาต้องพิจารณาจากลักษณะโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งด้วย เช่น ประชาชนมีค่านิยมอย่างไร มีทัศนคติต่อการพัฒนาอย่างไร ลักษณะการพึ่งพาอาศัยเป็นอย่างไร ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเครือญาติมีมากน้อยอย่างไร

(9) ระบบการสนับสนุนจากภายนอกชุมชนการวินิจฉัยในเรื่องของศักยภาพนี้ไม่เพียงแต่พิจารณาองค์ประกอบภายในชุมชนเท่านั้นแต่ต้องพิจารณาจากองค์ประกอบจากภายนอกชุมชนด้วย ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนทั้งด้านวัสดุ อุปกรณ์ การบริการ และด้านวิชาการจากภายนอกชุมชนมีผลกระทบกับภายในชุมชนด้วย ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนมิได้อยู่นิ่ง หรือติดต่อกันเฉพาะภายในชุมชนเท่านั้น แต่ชุมชนมีการติดต่อสัมพันธ์กับภายนอกชุมชนหรือหน่วยงานอื่น ๆ ทำให้จำเป็นต้องทราบถึงการได้รับการสนับสนุนจากภายนอกชุมชนว่ามีมากน้อยเพียงใด ซึ่งหมายถึงชุมชนได้มีเครือข่ายติดต่อกับภายนอก เช่น หน่วยงานของรัฐและเอกชนให้เข้ามามีส่วนสนับสนุนในการช่วยให้งานพัฒนาต่าง ๆ ของชุมชนดำเนินไปได้ด้วยดี

2.4.2 การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว

การประเมินศักยภาพของชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวนั้นสามารถทำได้โดยการศึกษาลักษณะของชุมชนล่วงหน้าซึ่งได้จากการพูดคุย และการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องในประเด็นดังต่อไปนี้ (พจนา สวนศรี, 2546)

(1) ลักษณะเด่นของชุมชน เพื่อให้ทราบว่าชุมชนที่เรากำลังศึกษาอยู่นี้มีลักษณะเด่น หรือแปลกไปจากชุมชนอื่นโดยรอบอย่างไรบ้าง

(2) ความน่าสนใจทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งมีการพิจารณาทั้ง 2 ด้านคือเรื่องความเปราะบางและความน่าสนใจทางธรรมชาติและวัฒนธรรม

(3) ลักษณะการรวมกลุ่มของชุมชน โดยดูลักษณะการรวมกลุ่มของชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ บทบาทของแต่ละกลุ่มต่อชุมชน ความต่อเนื่องในการทำงาน การกระจายบทบาทการทำงาน ความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อผู้นำ

(4) ความขัดแย้งภายในชุมชน พิจารณาลักษณะในประเด็นความขัดแย้ง การจัดการความขัดแย้งเป็นไปในระดับที่สามารถแก้ไขภายในชุมชน หรือขาดการยอมรับหรือภายในชุมชนขาดความสามัคคีกัน

(5) ฐานการผลิต พิจารณาว่าชุมชนมีการประกอบอาชีพที่พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน มีลักษณะการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และบ่งบอกถึงการพึ่งตนเองของชุมชนได้ในระดับหนึ่งหรือเป็นไปในทางตรงกันข้าม

(6) ปัญหาเร่งด่วนของชุมชน มีการพิจารณาว่าขณะที่ทำการศึกษาชุมชนประสบปัญหาเร่งด่วนอะไรบ้าง เช่น ชุมชนเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อภาวะอุทกภัยหรือไฟป่า หรือกำลังได้รับผลกระทบจากโครงการขนาดใหญ่ของรัฐ เช่น การสร้างเขื่อน การสร้างโรงไฟฟ้า หรือบ่อบำบัดน้ำเสีย

การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวนั้น อาจมีประเมินจากเกณฑ์ดังนี้

(1) การประเมินศักยภาพความพร้อมด้านทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นการประเมินศักยภาพความพร้อมด้านทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่นนั้นว่ามีทรัพยากรท่องเที่ยวอะไรบ้างที่จะเป็นสินค้าหลักในการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542) รวมถึงความเก่าแก่และคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ หรือความแปลกเด่นไม่เหมือนใครของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย โดยกำหนดไว้ว่าแหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวมากกว่า 8 กิจกรรมขึ้นไปจัดว่ามีกิจกรรมมาก หากมีน้อยกว่า 8 กิจกรรมถือว่ามีกิจกรรมน้อย (เศกสรรค์ ยงวณิชย์, 2541) ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้เห็นถึงความสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวหรือชมแหล่งท่องเที่ยวนั้น

(2) การประเมินศักยภาพความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว ด้านสาธารณูปโภคแบ่งออกเป็น 2ประเภท คือ (1) สภาพการเข้าถึง หมายถึง ถนน ยานพาหนะ ระยะทาง และ (2) สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง น้ำประปา ไฟฟ้า ระบบโทรคมนาคม ห้องน้ำ ที่จอดรถ โรงพยาบาล ระบบกำจัดสิ่งปฏิกูล เป็นต้น (เศกสรรค์ ยงวณิชย์, 2541) ซึ่งเป็นการประเมินศักยภาพความพร้อมว่ามีขีดความสามารถการรองรับนักท่องเที่ยวได้มากน้อยเพียงใด

(3) การประเมินความพร้อม ด้านบริการการท่องเที่ยว เป็นการประเมินว่าท้องถิ่นมีบริการการท่องเที่ยวอะไรบ้าง มีจำนวนมากน้อยเพียงใด มีขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด ได้แก่ การสื่อสาร ที่พักแรม อาหารและเครื่องดื่ม การขนส่งบริการนำเที่ยว ร้านจำหน่ายของที่ระลึก การอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัย เป็นต้น (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542 ; เศกสรรค์ ยงวณิชย์, 2541)

2.5 แนวคิดเกี่ยววกับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

การมีส่วนร่วมนับเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาในทุกระดับ เป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเองโดยเน้นการมีส่วนร่วม ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความชำนาญของประชาชน แก้ไขปัญหาร่วมกัน การใช้วิทยาการที่เหมาะสม ให้การสนับสนุน ติดตามประเมินผลในกิจกรรมหรือโครงการของชุมชน ปัจจุบันแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา (People Participation for Development) ได้รับการยอมรับและใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในงานพัฒนาทุกภาคส่วนการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ การที่ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดนโยบายการพัฒนาของชุมชนหรือท้องถิ่น ซึ่งเป็นลักษณะการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา กำหนดวัตถุประสงค์และแผนงาน การปฏิบัติตามแผนงานโครงการ การควบคุมประเมินผลโครงการต่างๆ ของชุมชน และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ที่ได้จากการพัฒนา (William Ervin, 1976 ; วีรศักดิ์ อนันตมงคล, 2546: 4)

2.5.1 ความหมายการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว หมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นๆ ได้ร่วมกันคิดพิจารณาและตัดสินใจในการท่องเที่ยวในด้านที่ตนมีความถนัดและมีศักยภาพเพียงพอ รวมทั้งโอกาสที่จะได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ระหว่างภาครัฐ เอกชนและประชาชนในท้องถิ่นนั้น (สรัสวดี อาสาสรรพกิจ, 2542) ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนควรเริ่มตั้งแต่การให้ข้อมูลของท้องถิ่น การระบุปัญหาและทางเลือกในการแก้ปัญหา การเตรียมการจัดการ การระบุแผนงาน การควบคุมดูแลและการใช้ทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการบริการ และการได้รับประโยชน์จากการบริการ โดยชุมชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และมีการดำเนินกิจกรรมต่างๆที่ไม่เบียดบังทำลายสิ่งแวดล้อมของชุมชน และการมีส่วนร่วมที่ดีควรให้ความสำคัญแก่กลุ่มบุคคลมากกว่าปัจเจกบุคคล (นำชัย ทนุผล, 2542)

ทั้งนี้การมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์กับกิจกรรมของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งจะบ่งบอกถึงลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนตามรูปแบบต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน (ศุภราภรณ์ ธรรมชาติ, 2541 : 38) โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น หรือเสนอแนะแนวทางวิธีการ ตลอดจนการตัดสินใจและการวางแผนในการอนุรักษ์และปรับปรุงพัฒนาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

(2) การมีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรม เป็นการร่วมกระทำกิจกรรมตามรูปแบบแผนวิถีชีวิตในสังคมและวัฒนธรรมนั้น หรือตามแนวนโยบายหรือแผนงานของท้องถิ่นที่วางไว้

(3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ทางด้านสังคม ซึ่งอาจจะเป็นการออกทรัพย์สินหรือแรงงานในกิจกรรมที่คาดหวังว่าจะได้ผลประโยชน์ร่วมกันทางวัตถุหรือทางจิตใจ

(4) การมีส่วนร่วมในการกำกับ ติดตาม ดูแล หรือประเมินผล คือ การให้ความสนใจติดตามสถานการณ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นซึ่งอาจจะส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม

2.5.2 กระบวนการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาสะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีลักษณะเป็นขั้นตอนต่อเนื่องกัน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนที่สำคัญๆ (Cohen and Uphoff, 1977 อ้างถึงใน พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, 2553 : 276–277) จำแนกการมีส่วนร่วมออกโดยอิงขั้นตอนต่างๆ เป็น 4 ประเภท คือ

(1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in Decision-Making) หมายถึงการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มโครงการ โดยมีการอภิปรายถึงปัญหาและความต้องการ มีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การกำหนดทางเลือกว่าควรจะจัดทำโครงการหรือกิจกรรมใดบ้างและการตัดสินใจว่าจะทำโครงการหรือกิจกรรมใด นอกจากนี้การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจยังครอบคลุมไปถึงการตัดสินใจในระหว่างการดำเนินงานโครงการด้วย

(2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participation in Implementation) หมายถึงการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ ให้กับโครงการ ทั้งในด้านเงิน

แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ และการมีส่วนร่วมในการบริหารและประสานงานโครงการ ซึ่งแสดงถึงความตั้งใจของบุคคลที่ตอบสนองในเชิงบวกต่อโครงการย่อยที่แตกแขนงมาจากโครงการใหญ่ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้โครงการประสบผลสำเร็จ เพราะจะสามารถทำให้เกิดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

(3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Participation in Benefits) การมีส่วนร่วมประเภทนี้มีสองนัยคือ การมีส่วนร่วมรับประโยชน์และร่วมรับผลสืบเนื่องในทางลบจากโครงการพัฒนา ผลประโยชน์ที่ได้รับอาจจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ (เช่น การมีรายได้และทรัพย์สินเพิ่มขึ้นและมั่นคงมากขึ้น หรือการมีสาธารณูปโภคที่เพียงพอ มีประสิทธิภาพหรือคุณภาพดี) ผลประโยชน์ทางสังคม (เช่น การได้รับการศึกษาหรือการรู้หนังสือมากขึ้น รวมทั้งการได้รับบริการด้านสังคมอื่น ๆ มากขึ้นและมีคุณภาพดีขึ้น) และผลประโยชน์ระดับบุคคล ได้แก่การมีความนับถือตนเองเพิ่มขึ้น มีพลังอำนาจทางการเมืองมากขึ้น และมีความรู้สึกถึงความมีประสิทธิภาพของตนเอง ส่วนการได้รับผลทางลบมีหลายประการทั้งในด้านวัตถุ เช่น การที่มีหนี้สินเพิ่มขึ้น ด้านสังคม เช่น ความแตกแยกและความขัดแย้งในชุมชน และด้านบุคคลเช่น การที่ประชาชนมีความรู้สึกว่าตนเองไร้อำนาจ ไร้ศักดิ์ศรี และได้รับความอยุติธรรม เป็นต้น

(4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in Evaluation) เป็นการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินโครงการ ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ รูปแบบการมีส่วนร่วมประเมินอย่างเป็นทางการ เช่น การเข้าร่วมประชุมเพื่อทบทวนและประเมินการดำเนินงานที่ผ่านมา การร่วมเป็นคณะทำงานหรือคณะกรรมการในการประเมินผล หรือการเข้าร่วมเป็นคณะทำงานในการวิจัยประเมินผล สำหรับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมกลุ่มย่อยอย่างไม่เป็นทางการ หรือการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการ เป็นต้น

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยส่วนใหญ่มักถูกกล่าวถึงในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสามารถสรุปออกมาได้ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนในการวางแผนและตัดสินใจของชุมชน ซึ่งเป็นการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน มีการลำดับความต้องการกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ขั้นตอนในการดำเนินโครงการ/กิจกรรม คือการที่ประชาชนมีส่วนในการเข้าร่วมดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการทั้งในด้านการร่วมปฏิบัติ การประสานกิจกรรมและการสนับสนุน ทรัพยากร แรงงานและวัสดุต่าง ๆ ขั้นตอนการร่วมรับผลประโยชน์ คือการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมในด้านวัตถุ สังคมและจิตใจ และขั้นตอนสุดท้าย คือการแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการประชุม แลกเปลี่ยนประสบการณ์และทบทวนกิจกรรม ต่าง ๆ ที่ผ่านมาร่วมกันอันเป็นการร่วมเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มและบุคคลที่จะเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนงานพัฒนาต่าง ๆ ในอนาคต

2.5.3 การบริหารจัดการและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม

ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากกิจกรรมทางการท่องเที่ยว จึงต้องให้ชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้รู้ปัญหาและความต้องการของชุมชนท้องถิ่นของตนเองได้ดีกว่าผู้อื่น ได้เข้ามามี

ส่วนร่วมในการบริหารและจัดการทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่นของตัวเอง ซึ่งกิจกรรมทางการท่องเที่ยวได้ส่งผลกระทบ โดยตรงกับชุมชนท้องถิ่นทั้งทางบวกและทางลบ ทั้งด้านเศรษฐกิจชุมชน ระบบสังคมของชุมชน วัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถตอบสนองและสามารถพัฒนาสู่กระบวนการพัฒนาสังคมแบบยั่งยืนได้ ภายใต้มิติต่าง ๆ ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม การเมือง สังคมและวัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542; พจนา สวนศรี, 2541)

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และคณะ (2557: 174 - 178) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชนนั้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 -2544) ได้กำหนดแนวทางในการเสริมสร้าการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นให้สามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างประสิทธิภาพ โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน ตัดสินใจ และติดตามประเมินผลในโครงการพัฒนาของรัฐที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนส่งเสริมองค์กรชุมชนท้องถิ่นในการดำเนินการ จึงจำเป็นต้องให้ชุมชนท้องถิ่นมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ทั้งนี้ มีลักษณะการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่น รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่น และขั้นตอนการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่น โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่น เป็นการพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการและควบคุมการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่นมี 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 การมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง เป็นการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทุกขั้นตอน ตั้งแต่ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหาทางการท่องเที่ยว การร่วมคิดและหาวิธีการแก้ปัญหาทางการท่องเที่ยว การร่วมวางนโยบาย วางแผนตัดสินใจ คิดหาวิธีการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น ร่วมปฏิบัติตามนโยบายหรือแผนงานการท่องเที่ยวให้บรรลุตามที่กำหนดไว้ และร่วมควบคุมติดตามประเมินผลแผนการท่องเที่ยให้เป็นไปตามขั้นตอน

ลักาษะที่ 2 การมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่นอย่างไม่แท้จริง เป็นการให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเพียงบางส่วนเท่านั้น โดยเฉพาะการเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามโครงการท่องเที่ยวที่ด้มีการกำหนดไว้แล้ว

2) รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่น เป็นการกระตุ้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อได้มีการเรียนรู้ร่วมกันและตัดสินใจร่วมกัน จึงมีรูปแบบของการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่นอยู่หลายรูปแบบ แต่ที่นิยมกันมีอยู่ 3 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 การชักชวนให้ชุมชนท้องถิ่งเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน รูปแบบนี้รัฐบาลจะเป็นผู้วางนโยบายและวางแผนโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยตนเอง ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดทำโครงการท่องเที่ยวเลย แต่จะถูกชักชวนจากรัฐบาลให้เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

รูปแบบที่ 2 การให้องค์กรชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการเจรจาต่อรอง สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งรูปแบบนี้รัฐบาลและตัวแทนขององค์กรชุมชนท้องถิ่นจะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน แม้ว่าในความเป็นจริงการริเริ่มโครงการท่องเที่ยวจะมาจากรัฐบาลกลางก็ตาม แต่องค์กรชุมชนท้องถิ่นสามารถเข้าร่วมตัดสินใจและเจรจาต่อรองผลประโยชน์กับรัฐบาลได้ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นให้มากที่สุด ซึ่งผลสุดท้ายของการเจรจาต่อรองนั้นรัฐบาลมักเป็นผู้ยอมโอนแอนผ่อนตามเสียงขององค์กรชุมชนท้องถิ่นเพื่อมิให้เกิดความขัดแย้งกับชุมชนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบนี้ องค์กรชุมชนท้องถิ่นจะต้องมีศักยภาพสูงและมีความตื่นตัวในการรักษาผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นตนเองให้มากที่สุด

รูปแบบที่ 3 การให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนด้วยตนเอง ซึ่งรูปแบบนี้ชุมชนท้องถิ่นจะเป็นผู้จัดการควบคุมและวางแผนพัฒนาการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวด้วยตนเองอย่างสิ้นเชิง นับเป็นรูปแบบของการพัฒนาการท่องเที่ยงแบบยั่งยืนที่พึ่งตนเองอย่างแท้จริง โดยไม่อาศัยความคิดริเริ่มและชักจูงจากบุคลภายนอกหรือรัฐบาลเลย ประชาชนหรือองค์กรชุมชนท้องถิ่นสามารถวิเคราะห์และตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ตลอดจนติดตามประเมินผลสำเร็จของโครงการท่องที่ยวด้วยตนเอง รูปแบบนี้เป็นการเปิดโอกาสอย่างเต็มที่แก่ชุมชนท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์ แต่ชุมชนท้องถิ่นต้องมีความพร้อมและประสิทธิภาพสูง

3) ขั้นตอนการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่น เป็นการเปิดโอกาสให้แก่สมาชิกของชุมชนท้องถิ่นอย่างท่าเที่ยวกันในการเข้ามามีร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งบืน โดยถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามาร่วมในฐานะเจ้าหน้าที่หรือนักวางแผน มีการเรียนรู้ร่วมกันและเข้าร่วมประชุมตัดสินใจในการพัฒนาการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ต้องฝึกฟังความคิดเห็น ปัญหา และความต้องการของชุมชนท้องถิ่นด้วย เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทในการวางแผนกำกับดูแล ควบคุมการท่องเที่ยวให้มากขึ้น อันจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดความรักความหวงแหนและสร้างจิตสำนึกในการดูแลปกป้องรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน จึงต้องให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทุกขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ

ขั้นตอนที่ 1 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการศึกษาค้นหาปัญหาทางการท่องเที่ยวและสาเหตุแห่งปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่น รวมตลอดถึงความต้องการของชุมชนท้องถิ่นด้วย

ขั้นตอนที่ 2 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาท่องเที่ยวแบบยั่งยืนตั้งแต่ร่วมกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวิธีการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อได้

แผนงานหรือโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถแก้ไขหรือลดปัญหาของชุมชนท้องถิ่น และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว พร้อมทั้งตอบสนองความต้องการของชุมชนท้องถิ่นได้ด้วย

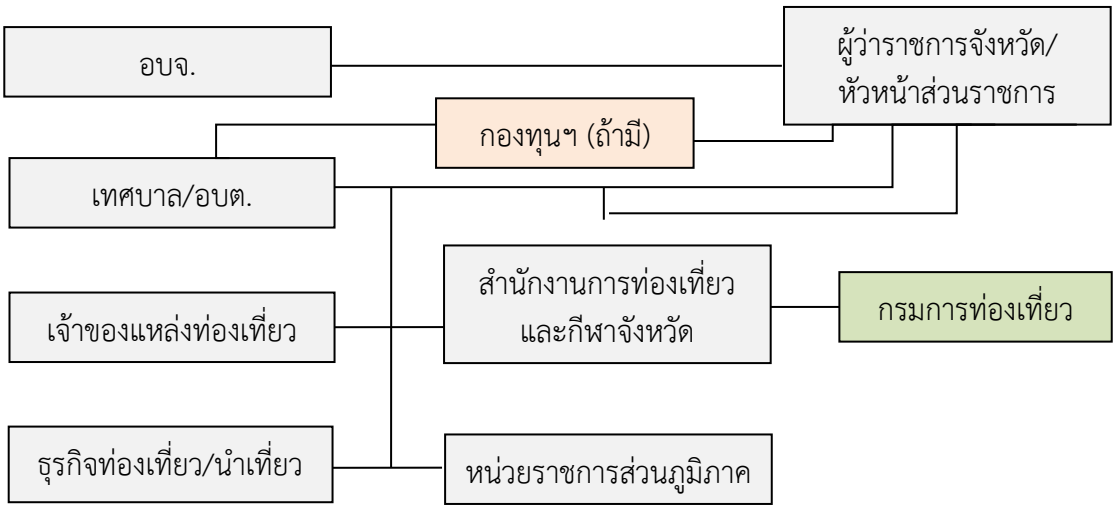
ขั้นตอนที่ 3 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 4 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยวตามขีดความสามารถของตนเองหรืออาจร่วมลงทุนในรูปสหกรณ์ได้

ขั้นตอนที่ 5 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามแผนงานหรือโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจนบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ขั้นตอนที่ 6 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุม ติดตาม ประเมินผลแผนงานหรือโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ได้ร่วมกันจัดทำขึ้น

ในขณะที่ กรมการท่องเที่ยว นำเสนอแนวทางการบริหารจัดการและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนเช่นกัน โดยต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม ศิลปและวัฒนธรรม โดยอาศัยความร่วมมือกันของชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากหลายภาคส่วน ทั้งนี้ในการบริหารจัดการและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนนั้นควรจัดตั้งคณะบริหารแหล่งท่องเที่ยว (Destination Management Organization- DMO) ขึ้น โดยมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านการนำ และประสานการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ในการบริหารจัดการและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สำเร็จลุล่วงไปตามเป้าหมายที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ โดยมีโครงสร้างคณะบริหารแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

ภาพที่ 2.3 โครงสร้างของคณะบริหารแหล่งท่องเที่ยวแบบเป็นทางการ

คณะบริหารแหล่งท่องเที่ยว (DMO) แบบเป็นทางการ อาจเกิดขึ้นตามคำสั่งของผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมายหน่วยงานที่เป็นเจ้าของหรือผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว อาทิ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ สำนักงานศิลปากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นเจ้าภาพหลักในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยมีสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานราชการ ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องประชาชนในพื้นที่ และหน่วยราชการในส่วนกลาง เช่น กรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมการศาสนา เป็นต้น

คณะบริหารแหล่งท่องเที่ยว (DMO) แบบไม่เป็นทางการ อาจเกิดจากการรวมตัวกันด้วยความสมัครใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของแหล่งท่องเที่ยว อาทิ เจ้าของหรือผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว และหน่วยงานราชการในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น เพื่อร่วมกันวางแผนพัฒนาและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวหรือจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกัน ซึ่งอาจเป็นการรวมตัวเฉพาะกิจเพื่อจัดกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เช่น เทศกาลท่องเที่ยวประจำปี งานทำบุญประเพณีในท้องถิ่น งานแสดงศิลปวัฒนธรรมงานแข่งขันกีฬาพื้นบ้าน หรือรวมตัวตามช่วงระยะเวลาที่ตกลงกัน เช่น 1 ปี 2 ปี หรือ 4 ปี เป็นต้น

บทบาทของคณะบริหารแหล่งท่องเที่ยว ทำหน้าที่เป็นผู้นำและผู้ประสานงานในการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การรักษาความปลอดภัย การตลาดและนักท่องเที่ยวร่วมกันจัดทำแผนบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (Destination Management Plan : DMP) และ ผลักดันแผนไปสู่การปฏิบัติร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของแหล่งท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการบริหารจัดการท่องเที่ยวดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ร่วมคิด ร่วมกันวางแผน ภารกิจแรกของคณะบริหารแหล่งท่องเที่ยว (DMO) คือการจัดทำแผนบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว แผนบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (DMP) มีวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวเป็นเป้าหมายสูงสุดของการบริหารจัดการและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการจัดทำแผน แบบบูรณาการ เพื่อให้การดำเนินงานของผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเสริมสร้างความโดดเด่นให้กับปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยว การจัดทำแผนบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (DMP) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก คือ การวิเคราะห์ปัจจัยภายใน-ปัจจัยภายนอก (SWOT Analysis) การวิเคราะห์สภาพของแหล่งท่องเที่ยวในอดีต ปัจจุบัน และกำหนดอนาคต (3rd Tenses Analysis) การกำหนดวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวและการจัดทำหรือบูรณาการแผนต่าง ๆ ให้ครอบคลุมปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยว(Destination Management Plan : DMP)

ขั้นตอนที่ 2 ร่วมกันปฏิบัติตามแผน การผลักดันแผนไปสู่การปฏิบัติมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่าการจัดทำแผน ดังนั้นเมื่อคณะบริหารแหล่งท่องเที่ยว (DMO) ได้ร่วมกันจัดทำแผนบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (DMP) เสร็จสิ้นแล้ว ควรเป็นผู้นำหรือประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดการนำแผนไปปฏิบัติตามหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างเต็มกำลังความสามารถ เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวหรือเป้าหมายที่กำหนดร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 3 คณะบริหารแหล่งท่องเที่ยว (DMO) และเจ้าของหรือหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบดูแลแหล่งท่องเที่ยว ชุมชน ประชาชนในท้องถิ่น และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ควรบูรณาการ

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวร่วมกันอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของมีความตระหนัก หวงแหน ป้องกันความขัดแย้งในพื้นที่และเกิดประโยชน์สูงสุดอันจะกระตุ้นให้กิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 4 ร่วมติดตามและประเมินผล คณะบริหารแหล่งท่องเที่ยว (DMO) ต้องร่วมกันติดตามและประเมินผลแผนบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (DMP) เพื่อตรวจสอบและควบคุมการดำเนินงานให้บรรลุวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายที่วางไว้ โดยกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบในการติดตามการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ ระยะเวลาการประเมิน และรายงานผลตามความเหมาะสม ทั้งนี้หากพบปัญหาหรืออุปสรรคก็สามารถแก้ไขได้ทันท่วงทีซึ่งจะทำให้ทราบบทเรียนหรือวิธีการใหม่ ๆ

ขั้นตอนที่ 5 ร่วมกันบำรุงรักษาหลังจากผ่านขั้นตอนที่ 1 - 4 มาแล้ว คณะบริหารแหล่งท่องเที่ยว (DMO) ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบประชาชนในท้องที่ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ต้องช่วยกันบำรุงรักษาสิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และระบบการรักษา ความปลอดภัย เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวคงอยู่ในสภาพสมบูรณ์ สามารถรองรับ และสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

พฤติกรรมนักท่องเที่ยว (Tourist Behavior) หมายถึง การกระทำทุกอย่างของนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะการกระทำนั้นนักท่องเที่ยวจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม และบุคคลอื่นจะสังเกตเห็นการกระทำนั้นได้หรือไม่ได้ก็ตาม เพื่อมุ่งตอบสนองความต้องการสิ่งใดสิ่งหนึ่งในสภาพการณ์ใดสภาพการณ์หนึ่ง หรืออาจกล่าวได้ว่า พฤติกรรมนักท่องเที่ยว คือ การกระทำหรือการแสดงออกของนักท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการตัดสินใจซื้อสินค้าทางการท่องเที่ยว โดยเริ่มจากการค้นหา การซื้อ การใช้ การประเมิน และการดำ เนินการเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมอื่นๆ เช่น การบริการของสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือน โดยคาดหวังว่าสิ่งเหล่านั้นจะสามารถตอบสนองความต้องการของตนได้ (Moutinho, 2000 : 12) ทั้งนี้ พฤติกรรมนักท่องเที่ยวนั้นจะทำให้ทราบถึงรูปแบบการตัดสินใจและความต้องการของนักท่องเที่ยวว่า เขาต้องการซื้อบริการการท่องทเยวอะไร ทำไมถึงต้องซื้อบริการนั้น ซื้อบริการหรือสินค้าเมื่อไหร่ ซึ่งการศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวนั้นจะช่วยให้แหล่งท่องเที่ยวจัดบริการ สินค้าการท่องให้สอดคล้องตามความต้องการเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจให้มากที่สุด

ธนกฤต สังข์เฉย (2550: 125) สรุปไว้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมหรือการกระทำของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะการตัดสินใจซื้อของนักท่องเที่ยว จะได้รับอิทธิผลจาก 2 กลุ่มปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ปัจจัยภายในตัวนักท่องเที่ยวหรือปัจจัยด้านจิตวิทยา และปัจจัยภายนอก ได้แก่ วัฒนธรรม สังคม กลุ่มอ้างอิง เป็นต้น นอกจากนี้ เสาวภา มีถาวรกุล(2542) อธิบายว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวประกอบด้วย ปัจจัยด้านต่างๆ 4 ปัจจัย ดังนี้คือ

1) ปัจจัยด้านวัฒนธรรม (Cultural Factors) วัฒนธรรม หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่เกิดจากการเรียนรู้หรือสิ่งต่างๆ ที่ยึดถือ และถูกถ่ายทอดต่อไปจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นผู้บำรุงรักษาถ่ายทอดและเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมจะมี

ความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อของผู้รับบริการและผู้บริหารการตลาด จำเป็นต้องให้ความสนใจเพื่อนำไปใช้ในการวางกลยุทธ์การตลาด และวัฒนธรรมนี้จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ทั้งทางด้านการแต่งกาย การรับประทานอาหาร ศาสนา รูปแบบการท่องเที่ยว ดังนั้น วัฒนธรรมจะประกอบด้วยวัฒนธรรมหลัก วัฒนธรรมย่อย และชั้นสังคม ซึ่งแต่ละวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวหรือผู้รับบริการย่อมมีความแตกต่างกันด้านชีวิตความเป็นอยู่และพฤติกรรมการซื้อของนักท่องเที่ยว

2) ปัจจัยด้านสังคม (Social Factors) พฤติกรรมนักท่องเที่ยวจะได้รับอิทธิพลจากปัจจัยด้านสังคมจะรวมถึงกลุ่มอ้างอิงครอบครัว บทบาททางสังคม และสถานะ เพราะว่ามีปัจจัยทางสังคม จะมีผลกระทบต่อการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ดังนั้น ผู้ให้บริการจำเป็นจะต้องรับผิดชอบเมื่อจะวางกลยุทธ์การตลาด

3) ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal Factors) การตัดสินใจของนักท่องเที่ยวได้รับอิทธิพลจากลักษณะส่วนบุคคลและเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อของนักท่องเที่ยวด้วย ได้แก่

(1) อายุ (Age) ความแตกต่างของอายุจะทำให้มีความต้องการผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยวต่างกัน ในการที่จะพิจารณาอายุนั้นได้มีการแบ่งกลุ่มอายุที่มีผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่มีผลแตกต่างกัน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มเยาวชน เป็นกลุ่มที่มีอายุครอบคลุมอายุต่ำกว่า 14-25 ปี และ เป็นกลุ่มที่ชอบซื้อสินค้าด้วยตัวเอง และกลุ่มที่นิยมการท่องเที่ยวมักจะเป็นกลุ่มที่อยู่ในวัยเรียนและกลุ่มวัยเริ่มต้นของวัยทำงาน กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นกลุ่มที่มีความพร้อมที่จะบริโภคสินค้าและบริการ มากกว่าตลาดวัยรุ่น และมักเป็นกลุ่มที่ถูกมองข้ามจากผู้ให้บริการ เพราะเป็นกลุ่มที่เกษียณอายุ ไม่ได้ทำงานแล้วแต่มีเงินบำเหน็จบำนาญหรือเงินสะสมและไม่มีการเลี้ยงดูบุตร

(2) วัฏจักรชีวิตครอบครัว (Family Life Cycle) เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อความต้องการ ทัศนคติ และค่านิยมของบุคคล ทำให้เกิดความต้องการในผลิตภัณฑ์และพฤติกรรมการซื้อที่แตกต่างกัน และขั้นตอนของวัฏจักรชีวิตครอบครัวจะมีลักษณะการบริโภคที่แตกต่างกัน

(3) อาชีพ (Occupation) กลุ่มบุคคลในแต่ละอาชีพจะมีผลต่อการซื้อสินค้าและบริการแตกต่างกัน เช่น นิตยสาร Brand Age ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศในการเข้ามาเที่ยวที่จังหวัดภูเก็ต พบว่า นักท่องเที่ยวที่เข้ามามีอาชีพเป็นลูกจ้าง เจ้าของกิจการ เกษียณอายุ นักศึกษาและว่างงาน โดยมีอาชีพเป็นลูกจ้างมากที่สุด

(4) สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ (Economic Situation) นักท่องเที่ยวสามารถเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ตามสภาพทางเศรษฐกิจ เช่น ระดับรายได้ การออม ทรัพย์สิน อำนาจการกู้ยืม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อการเลือกและตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์

(5) แบบการดำเนินชีวิต (Life Style) เป็นลักษณะการดำเนินชีวิตซึ่งแตกต่างกันตามกิจกรรม ความสนใจ ความคิดเห็น และลักษณะทางประชากรศาสตร์ ถึงแม้ว่าบุคคลนั้นจะมาจากวัฒนธรรมย่อย ชั้นสังคม หรืออาชีพเดียวกันก็ตาม ในการวัดแบบการดำเนินชีวิตจะใช้เทคนิคที่เป็นที่รู้จัก คือ จิตตนิสัยศาสตร์ (Psychographics) ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการวัดขนาดที่สำคัญ คือ ลักษณะประชากร แบ่งเป็น อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ขนาดครอบครัว ที่อยู่อาศัยท้องที่ที่อยู่ ขนาดของเมืองและขั้นตอนในวงชีวิตครอบครัว

(6) บุคลิกภาพและความคิดเห็นส่วนบุคคล (Personality and Self Concept) สำหรับบุคลิกภาพประกอบด้วย ลักษณะทัศนคติ และอุปนิสัยของแต่ละบุคคล ซึ่งบุคลิกภาพถือ ว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อของบุคคล และบุคลิกภาพจะพิจารณาจากความเชื่อมั่นในตัวเอง มีลักษณะเป็นผู้นำ ความมั่นคงทางอารมณ์ การเข้าสังคม การปรับตัว ความมีระเบียบเรียบร้อย ความมีอำนาจ ส่วนความคิดเห็นส่วนบุคคล ประกอบด้วย 2 กรณี คือความคิดที่บุคคลมองตัวเอง และความคิดที่บุคคลต้องการให้บุคคลอื่นมองตัวเอง

4) ปัจจัยด้านจิตวิทยา (Psychological Factors) ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ของบุคคลนอกจากจะได้รับอิทธิพลจากปัจจัยด้านวัฒนธรรม ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยส่วนบุคคลแล้วยังได้รับอิทธิพลทางจิตวิทยา ได้แก่ การจูงใจ การรับรู้ ความเชื่อและทัศนคติ เป็นต้นจากแนวคิดที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ 4 ปัจจัยด้วยกัน กล่าวคือ ปัจจัยด้านวัฒนธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมหลักวัฒนธรรมย่อย และชนชั้นสังคม ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ กลุ่มอ้างอิง ครอบครัว บทบาทและสถานะทางสังคม ปัจจัยด้านส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ วัฏจักรชีวิตครอบครัว อาชีพ สถานการณ์ทางเศรษฐกิจแบบการดำเนินชีวิต บุคลิกภาพและความคิดเห็นส่วนบุคคล ปัจจัยด้านจิตวิทยา ได้แก่การจูงใจ การรับรู้ การเรียนรู้ ความเชื่อและทัศนคติ

2.7 สถานการณ์ท่องเที่ยวไทย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2560: 19 - 25) ได้กล่าวถึงสถานการณ์การท่องเที่ยว (Tourism Situation) ของไทย ว่า ในปี 2559 การท่องเที่ยวของไทยเผชิญกับเศรษฐกิจไทยที่เพิ่งฟื้นตัวและบรรยากาศความอาลัยในช่วงปลายปี ส่งผลให้จำนวนการเดินทางของนักท่องเที่ยวภายในประเทศเติบโตปานกลาง แต่การสนับสนุนของรัฐบาลโดยออกมาตรการกระตุ้นท่องเที่ยวและการใช้จ่าย เสริมด้วยการจัดโปรโมชั่นของภาคเอกชนตลอดทั้งปี และการทำตลาดเจาะกลุ่มที่มีศักยภาพในการใช้จ่าย เช่น กลุ่ม Acive Senior, Single Living, Women Power ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ช่วยผลักดันให้รายได้จากชาวไทยสามารถขายตัวได้ในอัตราสูงขึ้น เมื่อสิ้นปี 2559 โดยมีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวใน 10 จังหวัดท่องเที่ยวหลักของไทย ดังปรากฏในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวใน 10 จังหวัดท่องเที่ยวหลักของไทย

จังหวัดท่องเที่ยวหลักของไทย	จำนวน (ล้านคน/ครั้ง)
กรุงเทพมหานคร	37.86
นครราชสีมา	8.38
กาญจนบุรี	7.67
เชียงใหม่	6.95
ระยอง	6.64
ชะอำ (เพชรบุรี)	5.67

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

จังหวัดท่องเที่ยวหลักของไทย	จำนวน (ล้านคน/ครั้ง)
อยุธยา	5.56
ชลบุรี	5.14
สงขลา	4.24
ขอนแก่น	4.18

แหล่งที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2560: 21.

ทั้งนี้ คนไทยกล้าออกเดินทางท่องเที่ยวบ่อยขึ้นและไกลขึ้น ทั้งเที่ยวในประเทศและต่างประเทศ จากภาวะเศรษฐกิจไทยที่ดีขึ้น สำหรับคนไทยนั้นการท่องเที่ยวมีความหมายกว่าการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ แต่บ่งบอกถึงไลฟ์สไตล์ ความเป็นตัวตนของแต่ละคน ทั้งนี้จำนวนนักท่องเที่ยวจะเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 8 ในปี 2017 ซึ่งเพิ่มจากปี 2016 ร้อยละ 4 ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวมาแรงในปี 2560 ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดเลย จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดอุดรธานี สำหรับการกระแสท่องเที่ยวของคนไทย ปี 2560 มักจะมีการท่องเที่ยว ได้แก่ 1) เที่ยวเพื่อสุขภาพกายใจ มองหาการท่องเที่ยวที่ช่วยฟื้นฟูสุขภาพ คืนความอ่อนเยาว์ และการผจญภัยเล็กน้อย หลีกหนีความจำเจในชีวิต 2) เที่ยวตามรอยพระบาท โครงการหลวง โครงการพระราชดำริ ยังเป็นที่นิยมของชาวไทย เพื่อได้สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในหลวงรัชกาลที่ 9 3) ทำงานและเที่ยว จัดสรรเวลาเดินทางติดต่อธุรกิจให้เหลือเวลาสำหรับท่องเที่ยวมากขึ้น เริ่มยอมรับงานค่าตอบแทนต่ำและกับโอกาสได้เดินทางธุรกิจบ่อยขึ้น 4) ท่องเที่ยวหาความรู้สร้างได้ การท่องเที่ยวเรียนรู้ เพื่อมองหาโอกาสสร้างงาน เช่น ฟาร์มเกษตรสมัยใหม่ กำลังเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว 5) ตามล่าเหรียญรางวัล วิ่งมาราธอน ปั่นจักรยาน วิงเทรลยังคงอยู่ในกระแสนิยม ขณะที่หนุ่นสาวเริ่มยกระดับเข้าสู่ไตรกีฬามากขึ้น สำหรับพฤติกรรมท่องเที่ยวของคนไทยในปี 2560 มักจะท่องเที่ยวกับครอบครัวและคู่รัก เป็นหลัก และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น และประมาณ 91% เน้นเรื่องกิน เรื่องเที่ยว เป็นเรื่องเดียวกัน มีกิจกรรมด้านอาหารเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว ใช้Facebook เป็นสื่ออันดับ 1 ที่สร้างไอเดียและแรงบันดาลใจให้ออกเดินทาง มักติดโทรศัพท์มือถือใช้ถ่ายรูป หาร้านอาหาร ดูแผนที่ ติดต่อโซเชียลฯ เป็นอุปกรณ์ที่ขาดไม่ได้ในการท่องเที่ยว และพกพา High-tech ltem เพิ่มความสนุกสนานในการท่องเที่ยว เช่น Action Camera, Drone และ GPS

นอกจากนี้ในปี 2559 นักท่องเที่ยวต่างชาติยังคงเที่ยวไทยเพิ่มขึ้น มีปัจจัยบวก คือ การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของประเทศแถบอเมริกาและยุโรปส่วนใหญ่ ค่าเงินดอลลาร์ที่แข็งค่าขึ้น การฟื้นตัวของรัสเซีย และการทำตลาดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมกับภาคเอกชน โดยเน้นกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพ กลุ่มความสนใจพิเศษ และกลุ่มผู้หญิงในไตรมาสสุดท้ายของปี 2559 แม้ได้รับผลกระทบจากการลดลงของนักท่องเที่ยวจีนจากมาตรการปราบปราบทัวร์ศูนย์เหรียญแต่ไม่มีผลกระทบต่อภาพรวมทั้งปีแต่อย่างใด ทั้งนี้มีนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศดังปรากฏตามตารางที่ 2.2 และตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.2จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวไทยโดยจำแนกตามภูมิภาค

ภูมิภาค	จำนวน (ล้านคน)	อัตราการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยว
East Asia	21.85	+9%
Europe	6.02	+10%
Americas	1.34	+14%
South Asia	1.49	+9%
Oceania	9.07	-2%
Middle East	8.15	+13%
Africa	1.75	+6%

หมายเหตุ: เป็นการประมาณการสถิติเบื้องต้น (Country of Residence) โดย ททท. อ้างอิงจากสถิตินักท่องเที่ยรายสัญชาติ ม.ค. – ธ.ค. 2559 จากกรมการท่องเที่ยว/รายได้ประมาณการ โดยททท.
แหล่งที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2560: 20.

ตารางที่ 2.3จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวไทยสุดสูง 5 อันดับ

ประเทศ	จำนวน (ล้านคน)	อัตราการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยว
China	8.8	10%
Malaysia	3.5	3%
Korea	1.45	7%
Laos	1.42	15%
Japan	1.41	4-%

หมายเหตุ: เป็นการประมาณการสถิติเบื้องต้น (Country of Residence) โดย ททท. อ้างอิงจากสถิตินักท่องเที่ยรายสัญชาติ ม.ค. – ธ.ค. 2559 จากกรมการท่องเที่ยว/รายได้ประมาณการ โดยททท.
แหล่งที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2560: 20.

องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UNWTO) ได้มีการคาดการณ์ว่า ชาวต่างชาติมีแนวโน้มท่องเที่ยวทั่วโลกเพิ่มขึ้น ร้อยละ 3-4 และเข้าเอเชียแปซิฟิกมากที่สุดเพิ่มขึ้นร้อยละ 5-6 ประกอบกับมาสเตอร์การ์ด คาดว่า กลุ่มที่จะเดินทางออกท่องเที่ยวต่างประเทศในช่วง 6 ปีข้างหน้า (2016-2021) ในเอเชียแปซิฟิกมากที่สุด คือ กลุ่ม Asian Millennials และกลุ่ม Senior และนักท่องเที่ยวจากเมียนมาและเวียดนามเดินทางออกเฉลี่ยต่อปีมากที่สุด และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้คาดการณ์ไว้เช่นกัน ซึ่งนักท่องเที่ยวต่างชาติจะเที่ยวไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 9 เมื่อเทียบกับปี 2016 จากร้อยละ 7

ตารางที่ 2.4แนวโน้มการเดินทางท่องเที่ยว

Outbound Travel Trends 2016-2021 (%CAGR)		
Myanmar	10.6%	Segment
Vietnam	9.5%	
Indonesia	5.6%	Asian Millennials Senior
China	8.5%	
India	8.2%	

แหล่งที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2560: 22.

แนวโน้มการท่องเที่ยวของชาวต่างชาติในปี 2560 ซึ่งนักท่องเที่ยวมักจะท่องเที่ยวในรูปแบบ คือ 1) Local/Experiential Tourism: เสาะหาประสบการณ์ท่องเที่ยวที่เข้าถึงแก่นแท้ของวัฒนธรรมและความดั้งเดิมของธรรมชาติ 2) Bleisure Boom: เดินทางเพื่อธุรกิจและขยายวันเพื่อท่องเที่ยวหรือพาครอบครัวไปด้วย 3) Last-Chance Travel: ไปเที่ยวก่อนที่แหล่งนั้นจะถูกทำลายจาก Climate Change เช่น Maldives หรือ Great Barrier Reef และ 4) Transfoemational Travel: เดินทางเพื่อค้นหาตัวตนและแรงจูงใจ เพื่อพัฒนาตนเอง โดยเรียนรู้จากธรรมชาติและวัฒนธรรม สำหรับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ คือ 1) มองหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่ไม่เคยไป เหมือนเป็นการเก็บสถิติการเดินทางท่องเที่ยว 2) เลือกเดินทางลำพังมากขึ้น (Solo Trips) ท่องเที่ยวตามความสนใจเฉพาะของตน 3) เลือกพัก Boutique Hotel หรือ Luxury Hotel ขนาดเล็กมากกว่าโรงแรมเครือใหญ่ๆ และต้องการ The Best ไม่ใช่ Better 4) นิยมวางแผน จัด จอง และยกเลิกการเดินทางได้เอง ผ่าน Application ต่างๆ โดยไม่ต้องติดต่อเจ้าหน้าที่ให้วุ่นวาย 5) มองหาการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย มีกิจกรรมและประสบการณ์ที่ตื่นเต้น ท้าทาย แตกต่างจากชีวิตประจำวันที่จำแจ และ 6) นิยมแหล่งท่องเที่ยวรองที่ห่างไกลจากเมืองใหญ่

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จิราณีย์ พันมูล และคณะ (2559) ได้ทำการศึกษาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนตำบลท่าคา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว 2) ศึกษาแนวทางพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาตามแนวทางเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 ราย กลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน 316 ครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว 200 คนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผลการวิจัย พบว่าชุมชนมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวด้านทรัพยากรพื้นที่ โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.60) และกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.87) ทั้งนี้ชุมชนมีวิถีชีวิตคงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น สภาพพื้นที่ยังคงความเป็นธรรมชาติ และมี

แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ ตลาดน้ำท่าคา แนวทางพัฒนาการจัดการท่องเที่ยว คือ 1) สร้างความตระหนักให้ชุมชนเกิดความรักและหวงแหน 2) สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว 3) พัฒนาความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยว 4) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 5) พัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยว และ 6) ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว

แสงสรรค์ ภูมิสถาน และคณะ (2558) ได้ทำศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราด และเสนอแนะกิจกรรมและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราด โดยกำหนดพื้นที่ศึกษา ได้แก่ 5 อำเภอที่ตั้งอยู่บนฝั่งของจังหวัดตราด (อำเภอเขาสมิง อำเภอคลองใหญ่ อำเภอบ่อไร่ อำเภอเมืองตราด และอำเภอแหลมงอบ) ผลการประเมินศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ตัวชี้วัดที่กำหนดขึ้นของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 32 แหล่ง พบว่า มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง จำนวน 12 แห่ง ศักยภาพปานกลาง 9 แห่ง และศักยภาพต่ำ 12 แห่ง สามารถออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ 3 กลุ่ม กิจกรรมหลัก ได้แก่ 1) “เล่าเรื่องเมืองตราด เรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม” เน้นการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ เพื่อเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจของจังหวัดตราด โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 5 2) “ชุมชนสร้างสรรค์ เรียนรู้วิถีวัฒนธรรมชาวตราด” ส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรม เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนที่มีความหลากหลายของจังหวัดตราด และ 3) “อาหารการกินเยือนถิ่นผลไม้รสเลิศ” นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตชาวสวนผลไม้ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดตราด รวมทั้งลองชิมและเรียนรู้อาหารพื้นบ้านตำรับเมืองตราดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดตราดให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต จำเป็นต้องมีการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวอย่างรอบคอบ และจำเป็นต้องประเมินผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตามมาหากมีการท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ ทั้งในด้าน สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม-วัฒนธรรม เพื่อที่จะกำหนดทิศทางและขนาดของการพัฒนาได้อย่างเหมาะสม บนพื้นฐานของการรองรับได้ของพื้นที่ รวมไปถึงการสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวที่มาเยือนพื้นที่ได้ตระหนักและเข้าใจในคุณค่าความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้การจัดการการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นควรดำเนินการภายใต้ความร่วมมือของทุกฝ่าย และความเข้าใจในเป้าหมายของการจัดการที่เห็นพ้องต้องกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดของการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว

สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่องทุนทางสังคมกับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษาชายไทยพวน อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทุนทางสังคมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ของชาวไทยพวน อำเภอปากพลี และเพื่อนำเสนอกลยุทธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ โดยการศึกษาเรื่องทุนทางสังคมนี้เป็นประเด็น ที่สำคัญที่ส่งผลต่อ ศักยภาพของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ (Creative Community Based Tourism: CCBT) ผลการวิจัยพบว่าชาวไทยพวน อำเภอปากพลีมีทุนทางสังคมที่เด่นชัด คือ ทุนทางภูมิปัญญาและทุนทางวัฒนธรรม ประกอบกับความเป็นมิตรไมตรีช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันส่งผลให้ชาวไทยพวน อำเภอปากพลี มีทุนมนุษย์ที่เข้มแข็ง ส่งผลให้เกิดผลลัพธ์เชิงบวกต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ไม่ว่าจะเป็นการ

ประยุกต์กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์กับวิถีชีวิตไทยพวน และในขณะเดียวกันการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้เป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดความความสัมพันธ์ที่กลมเกลียวแน่นแฟ้นของคนในชุมชน เพิ่มมากขึ้นผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมจัดการด้านการท่องเที่ยว และท้ายที่สุด ทำให้เกิดการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตพื้นบ้าน เกิดจิตสำนึกและความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่น การฟื้นฟู อนุรักษ์ รักษาและสร้างสมดุลให้แก่ชุมชนทั้ง 3 ด้าน อันได้แก่ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม

รฐา จันทวารา และคณะ (2553) ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการยกระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าและคุณค่าของการท่องเที่ยว จังหวัดอุบลราชธานี งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ คัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมของจังหวัดอุบลราชธานี ศึกษาพฤติกรรมและความสนใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานี รวมถึงศึกษาเงื่อนไข ศักยภาพ และข้อจำกัดของประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนศึกษาประเด็นทางการท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ และการสร้างกิจกรรม สร้างเรื่องราวในแหล่งท่องเที่ยวและเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวภายในจังหวัด ระหว่างจังหวัด และเชื่อมโยงไปยังประเทศเพื่อนบ้าน พร้อมหาแนวทางการยกระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าและคุณค่าของการท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว จังหวัดอุบลราชธานี ส่วนใหญ่มาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ นักท่องเที่ยวมีการใช้จ่ายมากกว่าที่คาดการณ์ไว้ก่อนการเดินทาง 1000-2000 บาท ประเภทค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ เพื่อเป็นค่าที่พัก ค่าอาหารและเครื่องดื่มและค่าสินค้าที่ระลึก มากที่สุดตามลำดับ สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี ส่วนใหญ่นิยมเดินทางท่องเที่ยวในช่วงปิดภาคเรียน นักท่องเที่ยวมีการใช้จ่ายมากกว่าที่คาดการณ์ไว้ถึง 2,000 - 3,000 บาท เพื่อเป็นค่าอาหารและเครื่องดื่ม ค่ายานพาหนะและ ค่าที่พัก มากที่สุดตามลำดับ กิจกรรมทางการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ จะท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม และชมงานประเพณีท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานี สถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมไปท่องเที่ยว คือ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุบลราชธานี ศักยภาพ เงื่อนไขข้อจำกัดของประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม 10 แหล่งของจังหวัดอุบลราชธานีนั้น พบว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง มีหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบชัดเจน แต่ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมในแหล่งท่องเที่ยวนั้นเท่าที่ควร ส่วนใหญ่จะเป็นการเข้าไปเกี่ยวข้องในกิจกรรมต่างๆบ้างในบางโอกาส ประเด็นการทางการท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้กับประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม 10 แหล่งของจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ส่วนใหญ่แล้วประชาชนได้รายได้จากการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก การจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม แต่ในบางแหล่งท่องเที่ยวยังไม่สามารถจัดสรรพื้นที่ในการจำหน่ายสินค้าประชาชนได้อย่างทั่วถึง นอกจากนี้ประชาชนในพื้นที่ยังขาดความรู้ในด้านการแปรรูปอาหารจากผลผลิตทางการเกษตรในท้องถิ่น ทำให้สินค้าที่มีออกมาจำหน่ายไม่มีความหลากหลายกิจกรรม การสร้างเรื่องราวในแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม 10 แหล่ง ของจังหวัดอุบลราชธานี พบว่าเรื่องราวส่วนใหญ่จะอิงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมาทางศาสนา และการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิประเทศ ส่วนกิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ซึ่งก็สอดคล้องกับลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวการยกระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าและคุณค่าของการท่องเที่ยว จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยได้แนวทาง ดังนี้

(1) กระตุ้น ส่งเสริมและพัฒนา ผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นให้เป็นสินค้าที่ระลึก

(2) ส่งเสริมการท่องเที่ยว สำหรับเยาวชนในจังหวัดอุบลราชธานี

(3) ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางจิตวิญญาณและศาสนา เช่น นั่งสมาธิ ศึกษาธรรม

(4) ส่งเสริมการท่องเที่ยวชายแดน โดยเน้นการขยายวันพักในจังหวัด

(5) การจัดงานนิทรรศการต่างๆ ที่เน้นความมีอัตลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี นอกเหนือจากประเพณีแห่เทียน เพื่อกระตุ้นการกลับมาเที่ยวซ้ำ (revisit)

(6) สร้างความเข้มแข็งในภาคเอกชน และภาคีที่เกี่ยวข้อง

(7) สร้างกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในจังหวัด สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

(8) ส่งเสริมการสร้างภาพลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานีผ่านคู่สมรสชาวต่างชาติ

(9) กลไกการจัดการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านการบริหารทางการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น และระดับจังหวัด

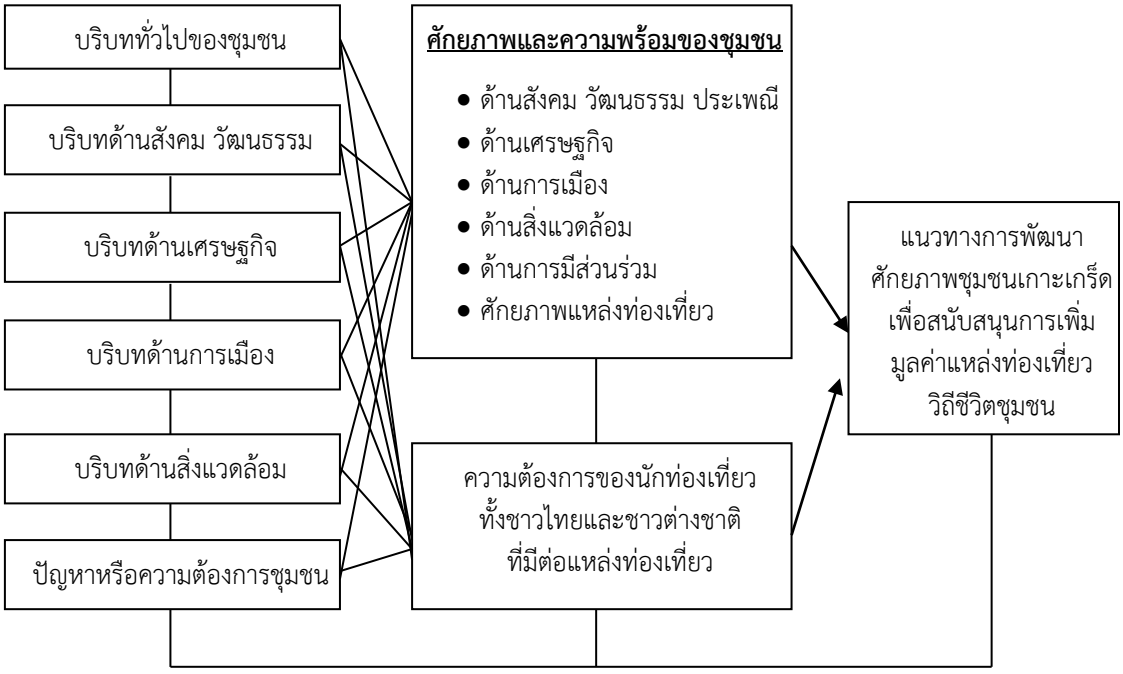
วารุณี งานทัศนานุกูล (2551) ได้ทำศึกษาการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่เทศบาลตำบลวิชิต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของเทศบาลตำบลวิชิต โดยใช้วิธีการศึกษาแบบผสมทั้งการศึกษาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม แล้วนำมาคำนวณเปรียบเทียบโดยใช้ค่าสถิติเป็นค่าร้อยละมาใช้เปรียบเทียบข้อเท็จจริงและศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพแล้วนำมากำหนดตำแหน่งจุดพัฒนาจากผลการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมแหล่งท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลวิชิตมีศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า เทศบาลตำบลวิชิตมีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัย ด้านขีดความสามารถในการรับรองการท่องเที่ยว ด้านรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ด้านผลประโยชน์ที่ชุมชนได้รับ และด้านความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ส่วนด้านที่ขาดศักยภาพ คือ ด้านความนิยม และการจัดการพื้นที่เปราะบาง ส่วนด้านการบริหารจัดการ มีศักยภาพปานกลาง และนำข้อสรุปในศักยภาพรายข้อ มาพิจารณาเพื่อปรับปรุงตามลำดับความเร่งด่วน ผลจากการศึกษาวิจัยนี้นำมาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่แหล่งท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลวิชิตมีศักยภาพมาเป็นจุดเด่นในการประชาสัมพันธ์ และอีกส่วนคือในด้านที่ขาดศักยภาพจะต้องมีการปรับปรุงตามลำดับความเร่งด่วน จากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถนำข้อเสนอแนะ ที่เหมาะสมไปใช้ดังนี้ คือ ด้านนโยบายควรมีความชัดเจนและประชาสัมพันธ์ด้านนโยบายที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่นมากขึ้น ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกด้านและพัฒนาการสร้างความนิยมและปรับปรุงส่วนที่เห็นว่ายังด้อยศักยภาพในแต่ละด้าน

พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล (2553) ได้ศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ ชุมชนชาวมอญเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี ควรเน้นการพัฒนาคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมของ ชุมชนชาวมอญอนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้ให้คงอยู่อย่างต่อเนื่อง รวมถึงแนวทางการพัฒนาด้านกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนชาวมอญ ควรพัฒนาการคมนาคม ตลอดจนบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวก

จรินทร์ ยอดมิ่ง และคณะ (2555) ท าการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยพวนเพื่อการ จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก จากการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยได้ศึกษาบริบทในมิติต่าง ๆ ตลอดจนแนวทางการสืบสานวิถีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละชุมชน และศึกษาสถานการณ์การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนไทยพวนตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ตลอดจนค้นหารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยจัดการองค์ความรู้และวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวไทยพวนในภาพรวม เก็บรวบรวมมงคลภูมิปัญญาของชุมชน รวม 7 ด้าน ได้แก่ ภาษา การแต่งกาย อาหารพื้นบ้าน การแสดง ศิลปะการต่อสู้ และช่างฝีมือ รวมถึงการทดลองจัดการท่องเที่ยว

2.9 กรอบการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีกรอบการวิจัยด้วยการศึกษาบริบทชุมชน โดยจะทำการศึกษาในบริบททั่วไปของชุมชน บริบทด้านสังคม วัฒนธรรม และประเพณีชุมชน บริบทด้านเศรษฐกิจ บริบทด้านการเมืองการปกครอง บริบทด้านสิ่งแวดล้อม และปัญหาหรือความต้องการของชุมชน พร้อมกับศึกษาศักยภาพและความพร้อมของชุมชน ได้แก่ ศักยภาพด้านสังคม วัฒนธรรม และประเพณีชุมชน ศักยภาพด้านเศรษฐกิจ ศักยภาพด้านการเมืองการปกครอง ศักยภาพด้านสิ่งแวดล้อม ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม และศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ประกอบการศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ด เพื่อนำไปสู่การหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน

ภาพที่ 2.4 กรอบการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด ในครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยมีแนวทางการวิจัยทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลระดับลึก ครอบคลุม เหมาะต่อการวิเคราะห์ โดยมีรายละเอียดการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 พื้นที่ในการศึกษา

พื้นที่ศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ คือ ชุมชนเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดนนทบุรี ถูกขนานนามว่าเป็น “เพชรเม็ดงามของนนทบุรี” หรืออาจกล่าวถึงได้ว่า “เกร็ดเป็นเกาะสวรรค์ (Paradise Island)” ซึ่งเป็นเกาะกลางน้ำเจ้าพระยา เป็นแหล่งท่องเที่ยวรวมวัฒนธรรมไทย มอญ และอิสลาม ที่มีไทยพุทธ ไทยมอญ และอิสลามอาศัยอยู่รวมกัน มีวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมที่โดดเด่น

3.2 ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 5 ระยะ ดังนี้

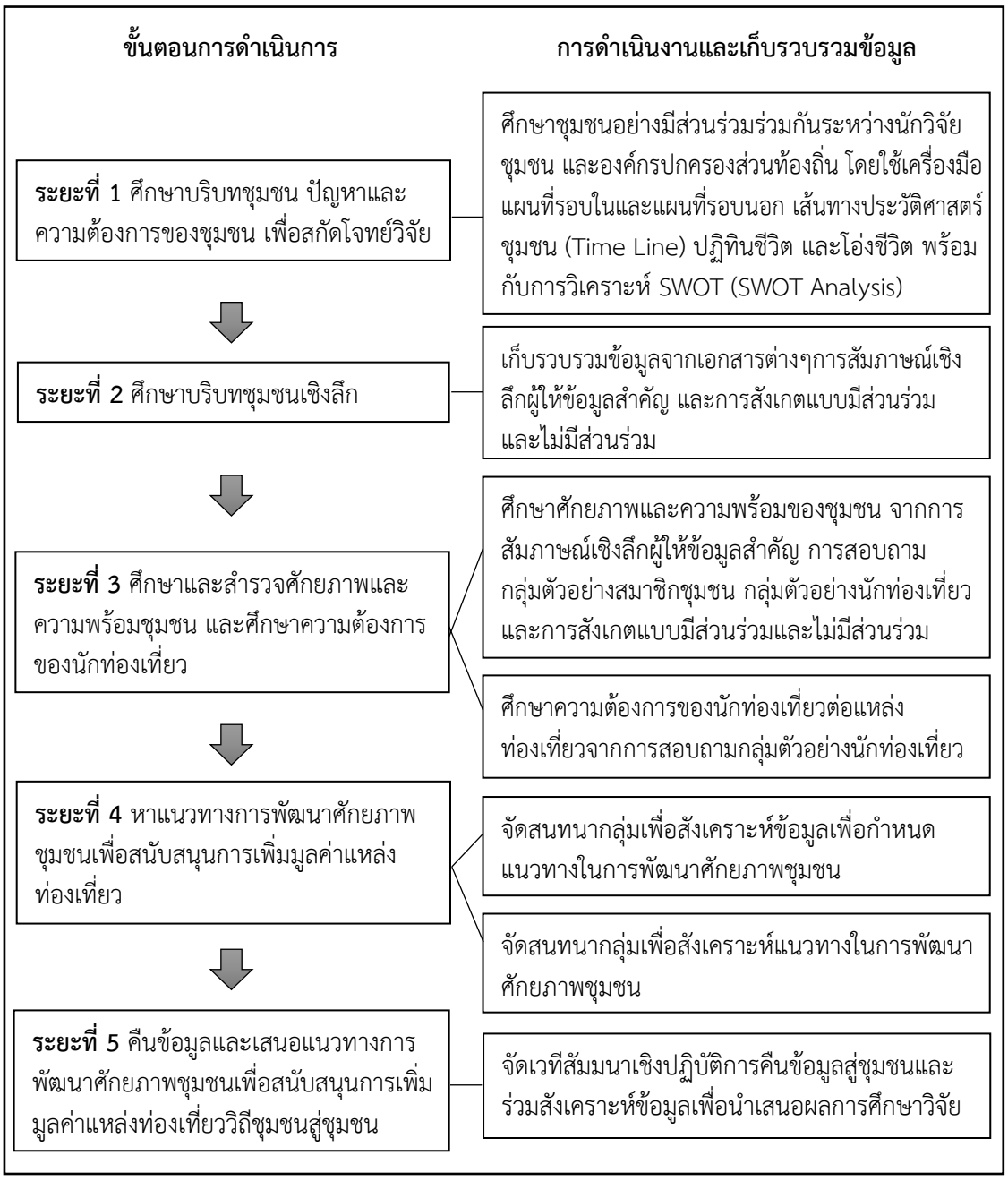
ระยะที่ 1 ศึกษาบริบทชุมชน ปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อสกัดโจทย์วิจัย โดยผู้วิจัยจะทำการศึกษาบริบทชุมชนเบื้องต้น เพื่อทำความเข้าใจชุมชน แล้วทำการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชนร่วมกันระหว่างนักวิจัย ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยวิธีการศึกษาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โดยใช้เครื่องมือแผนที่รอบในและแผนที่รอบนอก เส้นทางประวัติศาสตร์ชุมชน (Time Line) ปฏิทินชีวิต และโอ่งชีวิต พร้อมกับการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) เพื่อให้ทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของชุมชนเกาะเกร็ด

ระยะที่ 2 ศึกษาบริบทชุมชนเชิงลึก ได้แก่ ข้อมูลด้านประชากร สังคม เศรษฐกิจ การเมือง ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ ทรัพยากรชุมชน และสภาพปัญหาของชุมชน

ระยะที่ 3 ศึกษาและสำรวจศักยภาพและความพร้อมชุมชน เพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด ในด้านสังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของชุมชน และศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในเกาะเกร็ด

ระยะที่ 4 หาแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด โดยจะทำการสังเคราะห์ข้อมูล พร้อมทั้งสังเคราะห์แนวทางในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนร่วมกันระหว่างนักวิจัย ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยอื่นที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 5 คืนข้อมูลและเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ดสู่ชุมชน พร้อมทั้งสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอผลการวิจัยร่วมกับชุมชน

ภาพที่ 3.1 ขั้นตอนการดำเนินวิจัย

3.3 ระเบียบวิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ดใช้วิธีการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) มีการดำเนินงานวิจัย 5 ระยะ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยในแต่ละระยะ ดังนี้

3.3.1 การศึกษาบริบทชุมชน ปัญหาและความต้องการของชุมชน

การดำเนินการวิจัยระยะที่ 1 ศึกษาบริบทชุมชน ปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อสกัดโจทย์วิจัยนี้ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาบริบทชุมชนเบื้องต้น เพื่อทำความเข้าใจชุมชน แล้วทำการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชนร่วมกันระหว่างนักวิจัย ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยวิธีการศึกษาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โดยใช้เครื่องมือแผนที่รอบในและแผนที่รอบนอก เส้นทางประวัติศาสตร์ชุมชน (Time Line) ปฏิทินชีวิต และโอ่งชีวิต พร้อมกับการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) เพื่อกำหนดประเด็นปัญหาและความต้องการของชุมชน อันนำไปสู่การกำหนดประเด็นปัญหาการทำวิจัยหรือประเด็นหัวข้อวิจัยที่ตรงกับความต้องการของชุมชน

3.3.2 การศึกษาบริบทชุมชนเชิงลึก

การศึกษาบริบทชุมชนเชิงลึกนั้นเป็นดำเนินการวิจัยอยู่ในระยะที่ 2 โดยจะทำการศึกษาข้อมูลด้านประชากร สังคม เศรษฐกิจ การเมือง ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ ทรัพยากรชุมชน และสภาพปัญหาของชุมชน ด้วยแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

3.3.2.1 ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สมาชิกชุมชนตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี สำหรับกลุ่มเป้าหมายการวิจัยนั้น ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่เป็นตัวแทนของชุมชนเกาะเกร็ด จำนวน 12 ราย โดยจะทำการสัมภาษณ์รายบุคคลเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ทั้งนี้ผู้วิจัยจะกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ไทย จำนวน 4 ราย 2) ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ไทยมอญ จำนวน 4 ราย และ 3) ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ไทยมุสลิม จำนวน 4 ราย แล้วผู้วิจัยจะทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยวิธีการเลือกแบบลูกโซ่ (Snowball Technique) โดยเลือกสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มหรือปราชญ์ชาวบ้านของแต่ละกลุ่มเป็นบุคคลแรก หลังจากนั้นให้ผู้นำกลุ่มหรือปราชญ์ชาวบ้านของแต่ละกลุ่มแนะนำบุคคลที่จะทำสัมภาษณ์ต่อไปจนครบจำนวนที่จะทำการสัมภาษณ์ หรือจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว

3.3.2.2 เทคนิคและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการศึกษาบริบทชุมชนเชิงลึกนั้น จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ชุมชน ขณะเดียวกันจะซักถามและจดบันทึกข้อมูลที่ต้องการเพิ่มเติม นอกจากนี้ผู้วิจัยจะทำการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมด้วยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดมากขึ้น สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในระยะนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

3.3.2.3 การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) และใช้วิธีวิเคราะห์การจัดหมวดหมู่ของข้อมูล (Classification) ที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ด้วยการจำแนกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่อย่างเป็นระบบตามประเด็นที่ศึกษารวมทั้งประเด็นใหม่ที่พบเพิ่มเติม เชื่อมโยงความสอดคล้องและความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ทำการศึกษา ผ่านการวิเคราะห์ตีความตามหลักตรรกะ (Logical Reasoning) ควบคู่กับการวิเคราะห์บริบทของพื้นที่ศึกษา (Context Analysis) ซึ่งเป็นการสร้างความเข้าใจกับเนื้อหาในประเด็นที่ศึกษาและความสอดคล้องกับบริบทของชุมชนในภาพรวม

3.3.3 การศึกษาและสำรวจศักยภาพและความพร้อมชุมชน และศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยว

การดำเนินการวิจัยระยะที่ 3 นี้เป็นการศึกษาและสำรวจศักยภาพและความพร้อมชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ดทางด้านประวัติศาสตร์ชุมชน สังคม วัฒนธรรม ประเพณี เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วม และศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว พร้อมทั้งศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยว ในระยะนี้มีแนวทางการวิจัยทั้งเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ควบคู่กัน

3.3.3.1 ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย สมาชิกชุมชนตำบลเกาะเกร็ดคือประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาและการสำรวจนั้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลศักยภาพและความพร้อมชุมชนจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) ที่เป็นตัวแทนของชุมชนจำนวน 12 ราย ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายเดิมกับการดำเนินการวิจัยในระยะที่ 2 การศึกษาบริบทชุมชนเชิงลึก โดยจะทำการสัมภาษณ์รายบุคคล คุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ไทย 2) ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ไทยมอญ และ 3) ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ไทยมุสลิม โดยผู้วิจัยจะทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยวิธีการเลือกแบบลูกโซ่ (Snowball Technique) เลือกสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มหรือปราชญ์ชาวบ้านของแต่ละกลุ่มเป็นบุคคลแรก หลังจากนั้นให้ผู้นำกลุ่มหรือปราชญ์ชาวบ้านของแต่ละกลุ่มแนะนำบุคคลที่จะทำสัมภาษณ์ต่อไปจนครบจำนวนที่จะทำการสัมภาษณ์ หรือจะทำการสัมภาษณ์จนข้อมูลอิ่มตัว

2) กลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน โดยผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นศักยภาพและความพร้อมชุมชนด้านสังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งได้มีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ด้วยการคำนวณจากสูตรของ Taro Yamane ณ ความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 โดยมีประชากรที่ทำการวิจัยในครั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 1,642 ครัวเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบล, 2560) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เท่ากับ 322 ครัวเรือน โดยมีสูตรการคำนวณดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n แทน ขนาดกลุ่มตัวอย่าง
N แทน ประชากรที่ใช้ในการศึกษา
e แทน ความผิดพลาดที่เกิดขึ้น (หรือกำหนดความเชื่อมั่น) มีค่าเท่ากับ .05

จากสูตร

$$n = \frac{1,642}{1 + 1,642(0.05^2)}$$

$$n = 321.65$$

ในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจำนวน 322 ครัวเรือน ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) โดยคำนวณจากกลุ่มตัวอย่างของประชากรในชุมชนที่อาศัยอยู่ในตำบลเกาะเกร็ดนั้นตามการแบ่งการปกครองออกเป็น 7 หมู่บ้าน มีวิธีการสุ่มตัวอย่างดังนี้

(1) การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบโควต้า (Quota Sampling) เมื่อได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเรียบร้อยแล้ว จะทำการสุ่มกลุ่มต้วอย่างแบบโควต้า (Quota Sampling) ซึ่งเป็นการจำแนกขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนจำนวนครัวเรือนของแต่ละหมู่บ้านทั้ง 7 หมู่บ้าน ดังปรากฏในตาราง 3.1

ตารางที่ 3.1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชนโดยแบ่งตามสัดส่วนของแต่ละหมู่บ้าน

ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	สัดส่วน (ร้อยละ)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (ครัวเรือน)
หมู่ที่ 1 บ้านลัดเกร็ด	273	17	54
หมู่ที่ 2 บ้านศาลากุลนอก	345	21	68
หมู่ที่ 3 บ้านศาลากุลใน	256	16	50
หมู่ที่ 4 บ้านคลองสระน้ำอ้อย	161	10	32
หมู่ที่ 5 บ้านท่าน้ำ	289	18	57
หมู่ที่ 6 บ้านเสาธงทอง	193	12	38
หมู่ที่ 7 บ้านโอ่งอ่าง	125	8	25
รวม	**1,642**	**100**	**322**

(2) การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เมื่อทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบโควต้า (Quota Sampling) แล้วก็จะทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่ายตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละหมู่บ้าน ด้วยการจับฉลากตามเลขที่บ้านของหมู่บ้านนั้นๆ โดยวิธีการหยิบแล้วใส่คืน ขั้นตอนนี้จะได้เป้าหมายของกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยต้องการในการเก็บข้อมูล ในกรณีที่การจับฉลากตามเลขที่บ้านนั้น แล้วไม่มีเจ้าของบ้านอยู่ หรือครัวเรือนนั้นไม่สามารถที่จะให้ข้อมูลได้ ผู้วิจัยมีความจำเป็นต้องปรับแผนเพื่อให้สามารถที่จะได้ข้อมูล โดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยเข้าไปเก็บข้อมูลจากบ้านเลขที่อื่นที่อยู่ในหมู่บ้านนั้น และต้องไม่ซ้ำกับบ้านเลขที่จับฉลากได้อยู่แล้ว ทั้งนี้ผู้วิจัยทำการสอบถามข้อมูลจากตัวแทนครัวเรือนๆ ละ 1 คน โดยตัวแทนของครัวเรือนนั้นจะต้องมีคุณสมบัติ คือ 1) อยู่อาศัยหรือมีภูมิลำเนาตั้งอยู่ในเกาะเกร็ด ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป 2) มีอายุระหว่าง 18 ปีขึ้นไป

3) กลุ่มตัวอย่างท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวที่ชุมชนเกาะเกร็ด ทั้งนี้เป็นการสะท้อนศักยภาพของชุมชนจากบุคคลภายนอก และความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวมีขนาดจำนวนประชากรขนาดใหญ่และไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจากสูตรการหาขนาดตัวอย่างของ W.G. Cochranโดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมันร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 (กัลยา วาณิชย์บัญชา , 2549: 74) โดยมีสูตรการคำนวณ ดังนี้

$$n = \frac{P(1-P)Z^2}{e^2}$$

เมื่อ n แทน ขนาดกลุ่มตัวอย่าง
P แทน สัดส่วนของประชากรที่ผู้วิจัยกำลังจะสุ่ม มีค่าเท่ากับ .50
Z แทน ระดับความเชื่อมันที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ Z มีค่าเท่ากับ 1.96 ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ95 (ระดับ .05)
e แทน ความผิดพลาดที่เกิดขึ้น (หรือกำหนดความเชื่อมั่น) มีค่าเท่ากับ .05

จากสูตร

$$n = \frac{0.05(1-0.05)(1.96)^2}{(0.05^2)}$$

$$n = 384.16$$

จากการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างได้เท่ากับ 384 นั้น เพื่อความสะดวกในการประเมินผล และการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 386 ตัวอย่าง และเพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุม ดังนั้นผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) โดยในขั้นตอนแรกจะทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบโควต้า (Quota Sampling) ตามกลุ่มนักท่องเที่ยวไทย และนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย 193 ราย และกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวต่างชาติ 193 ราย แล้วทำการสุ่มตัวอย่างแบบโดยบังเอิญหรือไม่เฉพาะเจาะจง โดยจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง เป็นกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 200 ราย และกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จำนวน 186 ราย

3.3.3.2 เทคนิคและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การดำเนินการวิจัยระยะที่ 3 เป็นการศึกษาและสำรวจศักยภาพและความพร้อมชุมชนด้วยแนวทางการวิจัยทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณควบคู่กัน ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจะทำศึกษาจากเอกสารตำราต่างๆ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 ราย การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยใช้เครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ในขณะที่การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจะทำการประเมินระดับศักยภาพชุมชนด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน จำนวน 322 ครัวเรือน และกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว จำนวน 386 ราย ทั้งนี้ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม ดังนี้

(1) ใช้ประเด็นการศึกษาตามแนวกรอบแนวความคิดของงานวิจัยเป็นหลัก พร้อมทั้งศึกษาบริบทชุมชนและสำรวจชุมชนในพื้นที่ทำการวิจัย เพื่อรวบรวมข้อมูลมาสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

(2) กำหนดข้อคำถามในแบบสอบถาม ซึ่งแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลมีจำนวน 2 ชุด คือ 1) แบบสอบถามเพื่อศึกษาศักยภาพและความพร้อมของชุมชน สำหรับกลุ่มตัวอย่างสมาชิกในชุมชน ประกอบด้วยข้อคำถาม 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ศักยภาพและความพร้อมของชุมชน ส่วนที่ 3 ปัญหาและความต้องการของชุมชน และส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ 2) แบบสอบถามเพื่อศึกษาศักยภาพและความพร้อมของชุมชน และศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยว สำหรับกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว ประกอบด้วยข้อคำถาม 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ศักยภาพและความพร้อมของชุมชน ส่วนที่ 3 ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยว และส่วนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดข้อคำถามในส่วนที่ 2 ของแบบสอบถามทั้ง 2 ชุด ให้มีข้อคำถามทั้งทั้งเชิงบวกและเชิงลบพร้อมทั้งกำหนดคะแนนการตอบคำถามของประเด็นข้อคำถามเชิงบวก โดยการแบ่งเป็นลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 6 ระดับ ดังนี้

น้อยที่สุด	มีค่าเท่ากับ	1	คะแนน
น้อย	มีค่าเท่ากับ	2	คะแนน
ค่อนข้างน้อย	มีค่าเท่ากับ	3	คะแนน
ค่อนข้างมาก	มีค่าเท่ากับ	4	คะแนน
มาก	มีค่าเท่ากับ	5	คะแนน
มากที่สุด	มีค่าเท่ากับ	6	คะแนน

พร้อมทั้ง กำหนดคะแนนข้อคำถามเชิงลบตามลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 6 ระดับ ดังนี้

น้อยที่สุด	มีค่าเท่ากับ	6	คะแนน
น้อย	มีค่าเท่ากับ	5	คะแนน
ค่อนข้างน้อย	มีค่าเท่ากับ	4	คะแนน
ค่อนข้างมาก	มีค่าเท่ากับ	3	คะแนน
มาก	มีค่าเท่ากับ	2	คะแนน
มากที่สุด	มีค่าเท่ากับ	1	คะแนน

(3) ทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม เมื่อมีการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับสมาชิกในชุมชน จำนวน 35 ครัวเรือน และนักท่องเที่ยวอีก 35 ตัวอย่าง แล้วทำการทดสอบหาความเชื่อมั่นแบบสอบถามโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แอลฟ่าของครอนบาค (Cronbach ’s Coefficient Alpha) ซึ่งแบบสอบถามเพื่อศึกษาศักยภาพและความพร้อมของชุมชนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แอลฟ่าของครอนบาค เท่ากับ .979 ส่วนแบบสอบถามเพื่อศึกษาศักยภาพและความพร้อมของชุมชนและศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แอลฟ่าของครอนบาค เท่ากับ .983 จากนั้นจึงนำแบบสอบถามไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3.3.3.3 การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีทั้งแนวทางเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยเทคนิคการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) และใช้วิธีวิเคราะห์การจัดหมวดหมู่ของข้อมูล (Classification) ที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้วยการจำแนกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่อย่างเป็นระบบตามประเด็นที่ศึกษารวมทั้งประเด็นใหม่ที่พบเพิ่มเติม เชื่อมโยงความสอดคล้องและความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ทำการศึกษา ผ่านการวิเคราะห์ตีความตามหลักตรรกะ (Logical Reasoning) ควบคู่กับการวิเคราะห์บริบทของพื้นที่ศึกษา (Context Analysis) ซึ่งเป็นการสร้างความเข้าใจกับเนื้อหาในประเด็นที่ศึกษาและความสอดคล้องกับบริบทของชุมชนในภาพรวม สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) ที่ได้จากการกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อประเมินระดับศักยภาพและความพร้อมของชุมชน และความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยว โดยเริ่มด้วยการนำข้อมูลมาตรวจสอบความเรียบร้อย จากนั้นนำข้อมูลไปบันทึกและวิเคราะห์ผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS สำหรับสถิติที่ใช้ ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการอธิบายด้วยการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อแจกแจงความถี่ของข้อมูลที่ได้ หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง การกระจายของข้อมูลที่ได้

ทั้งนี้การแปลผลค่าเฉลี่ยนั้น จะมีการกำหนดเกณฑ์การแปลผลคะแนนค่าเฉลี่ยเป็น 6 ระดับตามคะแนนของข้อคำถามในส่วนที่ 2 ของแบบสอบถามทั้ง 2 ชุด ที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 6 ระดับ โดยใช้เกณฑ์สัมบูรณ์ (Absolute Criteria) ตามแนวทางของ Best (วัน เดชพิชัย, 2535 : 531) แปลผลระดับคะแนนเป็นช่วง ๆ แต่ละช่วงมีคะแนน ดังนี้

น้อยที่สุด	ค่าเฉลี่ย	1.00 – 1.50	คะแนน
น้อย	ค่าเฉลี่ย	1.51 – 2.50	คะแนน
ค่อนข้างน้อย	ค่าเฉลี่ย	2.51 – 3.50	คะแนน
ค่อนข้างมาก	ค่าเฉลี่ย	3.51 – 4.50	คะแนน
มาก	ค่าเฉลี่ย	4.51 – 5.50	คะแนน
มากที่สุด	ค่าเฉลี่ย	5.51 – 6.00	คะแนน

3.3.4 การค้นหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด

การค้าหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด โดยจะทำการสังเคราะห์ข้อมูล พร้อมทั้งสังเคราะห์แนวทางในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนร่วมกันระหว่างนักวิจัย ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยอื่นที่เกี่ยวข้องด้วยกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายในการสนทนากกลุ่มประกอบด้วย กลุ่มตัวแทนภาคสมาชิกในชุมชน นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสิ้น 20 ราย โดยจะทำการสนทนากลุ่ม ๆ ละ 10 ราย เพื่อทำการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชน และการสังเคราะห์แนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชน สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์การจัดหมวดหมู่ของข้อมูล (Classification) ที่ได้จากการสนทนากลุ่มด้วยการจำแนกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่อย่างเป็นระบบตามประเด็นการศึกษา เชื่อมโยงความสอดคล้องและความสัมพันธ์ของข้อมูล ผ่านการวิเคราะห์ตีความตามหลักตรรกะ (Logical Reasoning) ควบคู่กับการวิเคราะห์บริบทของพื้นที่ศึกษา (Context Analysis)

3.3.5 คืนข้อมูลและเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ดสู่ชุมชน

คืนข้อมูลและเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ดสู่ชุมชน พร้อมทั้งสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอผลการวิจัยร่วมกับชุมชน ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายครั้งนี้ ประกอบด้วย กลุ่มตัวแทนภาคสมาชิกในชุมชน นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 4

ผลการศึกษา

งานวิจัยเรื่อง การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด ใช้วิธีการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยมีแนวทางการวิจัยทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยทำการศึกษาบริบทชุมชน ศักยภาพและความพร้อมของชุมชน ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวเ และค้นหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน โดยมีเนื้อหาที่นำเสนอดังนี้

4.1 บริบทพื้นที่ศึกษา

4.2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มตัวอย่าง

4.3 ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยว

4.4 พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยว

4.5 แนวทางพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน

4.1 บริบทพื้นที่ศึกษา

บริบทพื้นที่ศึกษา เป็นผลวิจัยที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยมีเนื้อหาที่นำเสนอได้แก่ บริบททั่วไปของพื้นที่ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น บริบทด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และสิ่งแวดล้อม ปรากฏผลการวิจัยดังต่อไปนี้

4.1.1 บริบททั่วไปของพื้นที่

เกาะเกร็ดมีสภาพทางกายภาพเป็นเกาะขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ละติจูดที่ 13 องศา 54 ลิปดา - 13 องศา 55 ลิปดา เหนือ และลองติจูดที่ 100 องศา 28 ลิปดา - 100 องศา 29 ลิปดา ตะวันออก ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลโอบล้อมทางด้านทิศเหนือ ทิศตะวันตกและทิศใต้ เนื่องจากแม่น้ำเจ้าพระยาไหลโค้งอ้อมอันส่งผลทำให้มีแผ่นดินยื่นออกเป็นแหลมมีลักษณะโค้งตามลำน้ำ ส่วนทางด้านทิศตะวันออกมีคลองลัดเกล็ดโอบล้อมไว้อีกด้านหนึ่ง เนื่องจากมีการขุดคลองลัดเกร็ดขึ้นในรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ เมื่อปี พ.ศ. 2265 เกิดเป็นเกาะเกร็ดในปัจจุบัน ทั้งนี้รูปร่างของเกาะเกร็ดจึงดูคล้ายถุงที่มีปากถุงด้านคลองลัดเกร็ดก้นถุงมีลักษณะโค้งมนทางด้านอ้อมเกร็ด ซึ่งเกาะเกร็ดห่างจากที่ว่าการอำเภอปากเกร็ดประมาณ

2 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 4.12 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 2,625 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่างๆ ในอำเภอปากเกร็ด (องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด, ม.ป.ป. ; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2553ข) ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	แม่น้ำเจ้าพระยา และตำบลคลองพระอุดม
ทิศใต้	ติดต่อ	แม่น้ำเจ้าพระยา และตำบลท่าอิฐ
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	แม่น้ำเจ้าพระยา และตำบลปากเกร็ด
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	แม่น้ำเจ้าพระยา และตำบลอ้อมเกร็ด

ภาพที่ 4.1 พื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ลักษณะภูมิประเทศของเกาะเกร็ด มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่มล้อมรอบด้วยแม่น้ำเจ้าพระยาไหลโอบล้อมด้านทิศเหนือ ทิศตะวันตก คือตั้งแต่หมู่ที่ 7 บ้านโอ่งอ่าง หมู่ที่ 6 บ้านเสาธงทอง หมู่ที่ 5 บ้านท่าน้ำ หมู่ที่ 4 บ้านคลองสระน้ำอ้อย และหมู่ที่ 3 บ้านศาลากุลใน จนถึงด้านทิศใต้คือหมู่ที่ 2 บ้านศาลากุลนอก ส่วนทางด้านทิศตะวันออกคือหมู่ที่ 1 บ้านลัดเกร็ด จะมีคลองลัดเกล็ดโอบล้อม แต่เดิมลักษณะนิเวศธรรมชาติมีต้นลำพูขึ้นอยู่ตามริมแม่น้ำที่เป็นเลนโคลน เป็นแนวยาวตลอดริมแม่น้ำ มีชาวบ้านปลูกบ้านอยู่ประปรายตามริมแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนพื้นที่ริมคลองลัดเกร็ดตั้งแต่วัดปรมัยยิกาวาสไปทางใต้ของเกาะเกร็ดตั้งแต่หมู่ที่ 1 ถึง หมู่ที่ 2 เป็นที่ราบมีชาวบ้านปลูกบ้านกันอย่างหนาแน่นตามริมแม่น้ำเจ้าพระยาและริมคลองลัดเกร็ด สำหรับพื้นที่กลางเกาะเกร็ดเป็นที่ราบลุ่ม แต่เดิมชาวบ้านมักจะทำนา ทำสวน นอกจากนี้ยังมีการทำน้ำตาลโตนดด้วย เนื่องจากพื้นที่กลางเกาะเกร็ดเป็นที่ราบและมีต้นตาลขึ้นเป็นจำนวนมาก แต่ทั้งนี้ ชาวบ้านได้เลิกทำนามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เนื่องจากบริเวณกลางเกาะเป็นที่ดอนสูงกว่าบริเวณริมเกาะ การดึงน้ำเข้าสู่พื้นที่นาต้องอาศัยเครื่องสูบน้ำ อีกทั้งสภาพคูคลองภายในเกาะเกร็ดเริ่มตื้นเขิน ไม่มีการขุดลอกมาเป็นระยะ

เวลานาน การทำนาจึงไม่คุ้มกับการลงทุน ทำให้พื้นที่นาในอดีตกลายมาเป็นพื้นที่รกร้างเป็นผืนใหญ่ติดต่อกัน และพื้นที่บางแห่งได้มีการปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่เพื่อทำการเกษตรสวนผักและผลไม้ จากลักษณะของพื้นที่เกาะเกร็ดที่ค่อนข้างเป็นพื้นที่ลุ่มโดยเฉพาะบริเวณริมเกาะจึงทำให้เกิดน้ำท่วมได้ง่าย เกาะเกร็ดจึงประสบปัญหาเรื่องน้ำท่วม ในช่วงซึ่งเกิดเป็นประจำทุกปีในช่วงฤดูน้ำหลาก คือ ในระหว่างเดือนกันยายน และเดือนพฤศจิกายน ประกอบกับลักษณะเนื้อดินที่เป็นดินเหนียวอุ้มน้ำได้ดี เมื่อเกิดการท่วมขังจึงทำให้การระบายน้ำค่อนข้างช้า (องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด, ม.ป.ป.; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2553ข)

ลักษณะภูมิอากาศของบริเวณเกาะเกร็ด มีลักษณะคล้ายคลึงกับภูมิอากาศโดยทั่วไปของอำเภอปากเกร็ด และจังหวัดนนทบุรี คือ เขตอากาศร้อนชื้นหรือมรสุมเมืองร้อน ฝนจะตกชุกในช่วงฤดูฝน และตกมากที่สุดในเดือนกันยายน บางปีเกิดพายุดีเปรสชั่นหรือฝนตกหนาแน่นติดต่อกันเป็นเวลานาน ส่งผลให้เกิดน้ำท่วมทั้งบริเวณเกาะเกร็ด ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในรอบปีของบริเวณเกาะเกร็ด ประมาณ 1,225 มิลลิเมตร หรือ 50.20 นิ้วต่อปี โดยมีการกระจายตัวของฝนในช่วงแต่ละเดือนมากกว่า 110 มิลลิเมตร อยู่ 1 ช่วงคือ ในช่วงระหว่างเดือนกันยายนถึงเดือนตุลาคม เดือนที่ฝนตกมากที่สุด คือ เดือนกันยายน สำหรับในฤดูแล้งสภาพของพื้นดินไม่แห้งแล้งมากนัก เพราะพื้นที่เกาะอุดมสมบูรณ์ไปด้วยสวนไม้ผล ไม้ยืนต้น และยังล้อมรอบไปด้วยแม่น้ำเจ้าพระยาทำให้สามารถเก็บความชุ่มชื้นได้ตลอดทั้งปี (องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด, ม.ป.ป.)

4.1.2 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

เกาะเกร็ดเป็นเกาะขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลโอบล้อมทางด้านทิศเหนือ ทิศตะวันตกและทิศใต้ เกาะเกร็ดเกิดขึ้นจากการขุดคลองลัดเกร็ดตรงแผ่นดินส่วนที่เป็นแหลมยื่นไปตามความโค้งของแม่น้ำเจ้าพระยา เมื่อขุดคลองลัดเกร็ดน้อยแล้ว ต่อมากระแสน้ำได้เปลี่ยนทิศทางไหลผ่านคลองลัดเกร็ดมากขึ้น ทำให้คลองขยายกว้างขึ้นด้วยเพราะความแรงของกระแสน้ำเซาะตลิ่งพัง คลองจึงกว้างเป็นแม่น้ำทำให้แผ่นดินที่ขุดแยกไปนั้นมีสภาพเป็นเกาะเช่นปัจจุบันนี้ ก่อนที่จะมีการขุดคลองลัดเกร็ดนั้น ชาวบ้านได้มีการขุดทางน้ำเล็กๆ ที่เรียกกันว่า “เกร็ด”[1] มาก่อน เพื่อใช้เป็นทางส่งน้ำเพื่อทำการเกษตรและสัญจรไปมาด้วยเรือขนาดเล็ก ทั้งนี้ เมื่อปี พ.ศ. 2230 ชาวต่างประเทศได้ทำแผนที่แสดงที่ตั้งชุมชนต่างๆ ตั้งแต่ปากน้ำจนถึงกรุงศรีอยุธยา ในแผนที่ปรากฏมีทางน้ำที่เรียกว่า เกร็ด นี้แล้ว

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2265 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระแห่งกรุงศรีอยุธยาโปรดเกล้าฯ ให้ขุดขยายเกร็ด ที่ชาวบ้านขุดไว้แต่เดิมให้มีความกว้างและลึกมากขึ้น คือ กว้าง 6 วา ลึก 6 ศอก ยาว 29 เส้นเศษ คลองนี้เรียกว่า “คลองลัดเกร็ด” หรือ “คลองลัดเกร็ดน้อย” (คลองลัดเกร็ดใหญ่อยู่ที่จังหวัดปทุมธานีที่ขุดลัดแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตอนท้ายอำเภอสามโคกมาตอนใต้ถึงบางหลวงเชียงราก) การขุดคลองลัดเกร็ดเกิดขึ้นเนื่องจากการค้าทางสำเภามีมากขึ้น มีเรือชาวต่างชาติมาติดต่อค้าขายและเจริญสัมพันธไมตรีทางการทูตกับกรุงศรีอยุธยามากขึ้น เรือเหล่านั้นต้องเสียเวลามากเมื่อเดินทางถึงบริเวณลำน้ำโค้งที่ปากเกร็ด (เกาะเกร็ด) สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระจึงโปรดเกล้าฯ ให้พระธนบุรี

---

[1] “เกร็ด” หมายถึง ลำน้ำเล็กที่เป็นทางลัดเชื่อมลำน้ำใหญ่สายเดียวกันทั้ง 2 ข้าง บางครั้งใช้คำว่า “เตร็ด”

เป็นแม่กองคุมคนจากหัวเมืองปากใต้คือเมืองธนบุรี เมืองนนทบุรี เมืองสมุทรปราการ เมืองชลบุรี เมืองสมุทรสาคร เมืองสมุทรสงคราม เมืองนครชัยศรี (นครปฐม) และเมืองราชบุรี รวมคนได้หนึ่งหมื่น ขุดขยายเกร็ดที่มีอยู่เดิมนั้นให้กว้างและลึกขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้เรือขนาดใหญ่เดินทางผ่านไปมาได้ ซึ่งสามารถลดเวลาในการเดินทางได้มาก เมื่อมีการขุดคลองลัดเกร็ดทำให้การเดินเรือไปมาระหว่างปากน้ำเจ้าพระยาไปถึงกรุงศรีอยุธยาสะดวกมากขึ้น เพราะย่นระยะทางเดินเรือ ซึ่งแต่เดิมต้องอ้อมไปทางอ้อมเกร็ดต้องเสียเวลามาก ในสมัยนั้นเกาะเกร็ดเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในชุมชนบ้านปากเกร็ด ซึ่งบ้านปากเกร็ดเป็นชุมชนที่มีความเจริญตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และเป็นที่ตั้งด่านขนอนของกรุงศรีอยุธยาที่อยู่บริเวณด้านใต้ของคลองลัดเกร็ด[2] เพื่อทำหน้าที่ตรวจตราเรือแพที่ผ่านด่าน ตลอดจนการจัดเก็บภาษีจากเรือสินค้าที่ผ่านด่านแห่งนี้ จึงทำให้บ้านปากเกร็ดเป็นชุมชนที่มีความสำคัญแห่งหนึ่งตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองเป็นต้นมา มีเรือสินค้าชาวต่างประเทศจากโปรตุเกส ฝรั่งเศส จีน ญี่ปุ่น และประเทศแถบตะวันออกกลาง เข้ามาติดต่อค้าขายกับกรุงศรีอยุธยามากขึ้น ด่านขนอนบ้านปากเกร็ดจึงมีบทบาทสำคัญในการรักษาความมั่นคงและการคลังของกรุงศรีอยุธยา ในขณะเดียวกันก็มีผู้คนเข้ามาอาศัยอยู่บนพื้นที่ที่เป็นแหลมนี้มากขึ้นด้วยเพราะเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกมาก และอยู่ใกล้ด่านขนอนบ้านปากเกร็ด จนเป็นชุมชนที่เจริญมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีได้มีการสร้างวัดในชุมชนกระจายอยู่ในบริเวณนี้ถึง 9 วัด (ปัจจุบันมีวัด 5 วัด ที่มีพระสงฆ์อยู่ อีก 4 วัด เป็นวัดร้าง)

การเข้ามาอยู่อาศัยของชาวมอญในเกาะเกร็ดนั้น หลักฐานทางประวัติศาสตร์ระบุไว้ชัดเจนว่า ในการอพยพเข้ามาอยู่อาศัยที่เกาะเกร็ดอย่างน้อย 2 ครั้ง โดยครั้งแรกมีการอพยพประมาณปีพ.ศ. 2317 ในสมัยกรุงธนบุรี ครั้งนั้นสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช โปรดเกล้า ฯ ให้คนมอญที่มีพญาเจ่ง (เจ้าพระยามหาโยธา) เป็นหัวหน้าเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารมาอยู่ที่ปากเกร็ดและเกาะเกร็ดในถิ่นชุมชนมอญดั้งเดิมก่อนเสียกรุงศรีอยุธยา เกาะเกร็ดมีชีวิตฟื้นคืนอีกครั้งเมื่อมีคนมอญมาเป็นนายด่านและมาอยู่ที่เกาะ พระเถระมอญที่อพยพมาครั้งนั้นได้ไปบูรณะวัดต่างๆ ที่ถูกปล่อยทิ้งร้างตั้งแต่เมื่อครั้งพม่าเข้าตีกรุงศรีอยุธยาและได้ตั้งค่ายอยู่ที่หลังวัดกลางเกร็ดตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2308 ให้เป็นวัดของชุมชนในเวลาต่อมา ชาวบ้านที่มีการชำนาญในการทำเครื่องปั้นดินเผาได้มาเริ่มทำเครื่องปั้น ดินเผาที่เกาะเกร็ด ครั้งที่ 2 ในราว ปี พ.ศ. 2357 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ครั้งนั้นทรงโปรดฯ ให้ตั้งบ้านเรือนที่สามโคก ปากเกร็ด และ พระประแดง ซึ่งเป็นมอญจากเมืองเมาะตะมะในพม่า ชาวมอญที่อพยพมาทั้ง 2 ครั้งนี้เองที่สืบทอดเป็นต้นตระกูลของชาวไทยเชื้อสายมอญปากเกร็ดและเกาะเกร็ดในปัจจุบัน โดยเฉพาะการอพยพเข้ามาของเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) ในขณะนั้นบ้านเมืองเพิ่งฟื้นตัวจากภาวะสงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยา ประเทศชาติกำลังต้องการแรงงานด้านการเกษตรและกำลังป้องกันประเทศ

---

* นามสมมุติ

[2] ในอดีตเรียกบริเวณนี้ว่า “ปากด่าน” ปากด่านครอบคลุมพื้นที่ทั้งสองฝั่งของปากคลองลัดเกร็ด คือ ฝั่งตะวันออกอยู่ในเขตบ้านปากด่าน ตำบลบางตลาด และฝั่งตะวันตกอยู่ในเขตบ้านปากด่าน ตำบลเกาะเกร็ดซึ่งอยู่ทางด้านใต้ของเกาะเกร็ดคือบริเวณบ้านเกร็ดตะการในปัจจุบันนั้นเอง

ชาวมอญจึงกลายเป็นกำลังสำคัญส่วนหนึ่งของกรุงธนบุรี พระเจ้าตากสินจึงโปรดฯ ให้พยาเจ่งและไพร่พลไปตั้งบ้านเรือนที่ปากเกร็ดเพื่อคอยสกัดทัพพม่าที่อาจยกเข้ามาตีกรุงธนบุรีจากด้านทิศเหนือได้ รวมทั้งให้คอยตั้งด่านขนอนคอยเก็บภาษีเรือเข้าออกอีกด้วยอาณาจักรไทย ทั้งในฐานะที่เป็นแรงงานภาคการเกษตร และเป็นกำลังป้องกันประเทศ ชาวมอญได้รับการยอมรับให้เข้ารับราชการ ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนประกอบอาชีพได้อิสระ ชนชั้นปกครองของไทยเองก็ไม่ได้มองว่า “มอญ” เป็นชาวต่างชาติ ชาวมอญมีสิทธิเช่นเดียวกับชาวไทยทุกประการ ดังปรากฏในพระราชกำหนดสมัยอยุธยา ในสมัยสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ เมื่อ พ.ศ. 2306 ที่ให้ถือว่าชาวมอญเป็นพลเมืองที่มีสิทธิเท่าเทียมคนไทย ตลอดจนหล่อหลอมรวมกันเป็นหนึ่งเดียวอยู่ในสังคมไทย เช่น กรณีเจ้าแม่วัดดุสิต หรือหม่อมเจ้าหญิงอำไพ ราชธิดาของสมเด็จพระเอกาทศรถ (พระนมของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช) ซึ่งสมรสกับขุนนางผู้สืบตระกูลมาจากนายทหารมอญที่ติดตามสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเข้ามา บุตรของเจ้าแม่วัดดุสิตคือเจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน) ผู้เป็นบรรพชนของพระปฐมบรมราชชนกในจักรีวงศ์ ทำให้ชาวมอญและชาวไทยมีความกลมกลืนใกล้ชิด ทั้งด้านเชื้อชาติและวัฒนธรรม

ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ บริเวณบ้านปากเกร็ดเมื่อยังเป็นที่ตั้งด่านขนอนอยู่นั้น ชุมชนที่อยู่ด้านใต้ของเกาะใกล้ด่านขนอน เรียกกันว่าบ้านศาลากุน ซึ่งอยู่ระหว่างวัดศาลากุลและวัดชมพูราย เจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ (กุน) ที่สมุหนายกรับราชการตั้งแต่สมัยรัชกาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจนถึงสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศล้านภาลัย เจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ (กุน) เป็นพ่อค้าเรือสำเภามาก่อนที่จะเข้ารับราชการทำการค้าร่ำรวยจนเป็นเจ้าสัวมีสำเภาหลายลำก่อนออกไปค้าขายต้องนำสำเนามาจอดรอรับสินค้าที่ด่านขนอนอยู่เป็นประจำแต่ละครั้งต้องจอดอยู่นานเพื่อรอรับซื้อสินค้า หรือต้องมีการซ่อมบำรุงเรือสำเภา เจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ (กุน) ได้สร้างศาลาสำหรับเป็นที่จอดพักเรือสำเภา ให้ลูกเรือและบริวารได้พักในระหว่างรอรับซื้อสินค้าป่าและข้าวเพื่อไปขายที่ประเทศจีน และรอการตรวจของด่านขนอนบ้านปากเกร็ด ศาลานี้อยู่ชายน้ำและเป็นจุดเด่นที่ผู้เดินทางผ่านไปมาต้องพบเห็น อีกทั้งมีความสำคัญด้วยเป็นที่พักของเรือจำนวนมาก และเรียกศาลานี้ว่า ศาลาเจ้าสัวกุน หรือ ศาลาเจ้าคุณกุน จึงเรียกชุมชนนั้นว่า บ้านศาลากุน ด้วย ศาลากุนนั้นต่อมาได้ถวายเป็นสมบัติของวัดที่อยู่ใกล้ๆ นั้น วัด ที่มีศาลาเจ้าคุณกุนอยู่หน้าวัดจึงเรียกชื่อวัดเหมือนชื่อศาลาว่า วัดศาลากุน สันนิฐานว่าศาลานี้สร้างไว้ที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณหน้าวัดศาลากุลในปัจจุบัน และบริเวณใกล้ๆ ปากด่านยังมีศาลเจ้าแม่ทับทิมซึ่งเป็นที่เคารพของคนจีนที่มาทำการค้าทางเรือสำเภาในขณะนั้น

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินทรงบำเพ็ญพระราชกุศลที่วัดปรมัยยิกาวาส ทั้งในช่วงการบูรณะวัดระหว่าง ปี พ.ศ. 2417-2427 และหลังจากนั้นเป็นเวลาติดต่อกับนานกว่าสิบปี นอกจากนั้นพระองค์ยังได้เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปประทับที่ราชวังบางประอินอยู่เสมอ เรือพระที่นั่งต้องผ่านคลองลัดเกร็ดประกอบกับในเวลานั้นคลองลัดเกร็ดมีความกว้างกว่าเดิม เพราะกระแสน้ำได้กัดเซาะตลิ่งพังมากขึ้น เป็นเหตุให้ลำคลองกว้างขึ้น สภาพการเป็นเกาะชัดเจนขึ้น การเรียกขานชื่อเกาะเริ่มมีขึ้นในช่วงเวลานี้ แต่ไม่ได้เป็นที่แพร่หลาย ส่วนจะเรียกว่าเกาะอะไรนั้น ได้นำเอาชื่อของชุมชนที่เป็นชื่อเรียกหมู่บ้านแถบนั้นมารวมกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีสภาพเป็นเกาะ จึงเป็นเกาะศาลากุนตามชื่อหมู่บ้านคือ บ้านศาลากุน รวมกับสภาพการเป็นเกาะ จึงเรียกว่า “เกาะศาลากุน”

เกาะศาลากุน ปรากฏหลักฐานเป็นทางการในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่กล่าวถึงการปกครองของเกาะเกร็ดตามหนังสือรายงานของพระอินทรเทพบดีศรีสมุห เจ้ากรมตำรวจขวา ข้าหลวงรักษาราชการเมืองนนทบุรี ลงวันที่ 1 ธันวาคม ร.ศ. 118 (พ.ศ. 2442) กราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์เสนาบดีกระทรวงนครบาลได้กล่าวถึงเกาะศาลากุลเป็นตำบลที่อยู่ในแขวงบ้านแหลมใหญ่ เรียกว่า “แขวงบ้านแหลมใหญ่และเกาะศาลากุน” นอกจากนั้นโฉนดที่ดินที่ทางราชการออกในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ใช้ชื่อตำบลเกาะศาลากุนเป็นชื่อที่ปรากฏอยู่ในโฉนดที่ดินบนเกาะแห่งนี้ด้วย

เมื่อปี พ.ศ.2427 ปากเกร็ด (ปัจจุบันนี้เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดนนทบุรี) มีฐานะเป็นแขวงเรียกว่า แขวงตลาดขวัญ และได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นอำเภอในปีเดียวกัน มีนายอำเภอคนแรกเป็นชาวมอญชื่อ พระรามัญนนทเขตต์คดี (เนียม นนทนาคร) ปากเกร็ดได้ชื่อว่าเป็นชุมชนมอญมาแต่โบราณ และอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ประกอบเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการจัดระเบียบบริหารราชการแห่งพระราชอาณาจักรสยามในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เกาะศาลากุนมีฐานะเป็นตำบล และเรียกว่า “ตำบลเกาะเกร็ด” เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอปากเกร็ด มี ขุนกำจัดภัย (พลอยว่องสาสาร) เป็นกำนันคนแรกของตำบลเกาะเกร็ด

การใช้คำว่า “เกาะเกร็ด” แสดงที่มาของชื่อนี้ได้ กล่าวคือ นำเอาคำสองคำมารวมกันคือ “เกาะ” ซึ่งเป็นสภาพทางภูมิประเทศของพื้นที่บริเวณนี้ และ “เกร็ด” ซึ่งเป็นชื่อดั้งเดิมของชุมชนแห่งนี้ที่เรียกกันมาตั้งแต่สมัยอยุธยา เนื่องจากมีการขุดทางน้ำที่เรียกว่า “เกร็ด” มาแต่โบราณ เมื่อนำคำสองคำนี้มารวมกันจึงเรียกว่า “เกาะเกร็ด” และเป็นชื่อของเกาะและตำบลจนมาถึงทุกวันนี้ และเกาะเกร็ดซึ่งเป็นตำบลที่อยู่พื้นที่ของอำเภอปากเกร็ด และเป็นชุมชนเก่าแก่ของชาวมอญมาช้านาน เป็นชุมชนที่มีศิลปวัฒนธรรม และศาสนสถานที่มีความสวยงามที่สร้างมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มีการรักษาภูมิปัญญาและวิถีความเป็นมอญสืบจนถึงปัจจุบัน

4.1.3 บริบทด้านการเมืองการปกครอง

เกาะเกร็ด แต่เดิมแบ่งการปกครองออกเป็น 11 หมู่บ้าน ปัจจุบันมีเขตการปกครองท้องที่แบ่งออกเป็น 7 หมู่บ้าน มีนายเสกสรรค์ สุขทอง ดำรงตำแหน่งกำนันตำบลเกาะเกร็ดคนปัจจุบัน นายสุนทร ชุมพล ดำรงตำแหน่งสารวัตรกำนันตำบลเกาะเกร็ด และมีผู้ใหญ่บ้านบริหารงานปกครองท้องที่ในแต่ละหมู่บ้านทั้ง 7 หมู่บ้าน ซึ่งทำหน้าที่ในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของลูกบ้าน ควบคุมดูแลให้ลูกบ้านปฏิบัติตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ สร้างความสมานฉันท์และความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน รวมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีของหมู่บ้าน ตลอดจนเป็นผู้ประสาน อำนวยความสะดวกแก่ลูกบ้านในการติดต่อหรือรับบริการจากภาครัฐ และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่หรือการให้บริการของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งการตั้งหมู่บ้านจากหมู่ที่ 1 ถึงหมู่ที่ 7 นั้นมีตั้งเวียนตามเข็มนาฬิกา ประกอบด้วยหมู่บ้านต่างๆ และมีพื้นที่ปกครองตามตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 พื้นที่การปกครองของแต่ละหมู่บ้านในตำบลเกาะเกร็ด

หมู่บ้าน	พื้นที่ (ไร่)	สัดส่วน (ร้อยละ)
หมู่ที่ 1 บ้านลัดเกร็ด	216	7.6
หมู่ที่ 2 บ้านศาลากุลนอก	359	8.2
หมู่ที่ 3 บ้านศาลากุลใน	1,058	45.5
หมู่ที่ 4 บ้านคลองสระน้ำอ้อย	315	12.4
หมู่ที่ 5 บ้านท่าน้ำ	291	13.3
หมู่ที่ 6 บ้านเสาธงทอง	240	11.0
หมู่ที่ 7 บ้านโอ่งอ่าง	146	2.1
รวม	**2,625**	**100.0**

แหล่งที่มา : องค์การบริหารส่วนตาบลเกาะเกร็ด, ม.ป.ป.

หมู่ที่ 1 บ้านลัดเกร็ด แต่เดิมคือบ้านปากเกร็ด คนมอญเรียก “กวานปั้กเกร็ด” ซึ่งหมู่ที่ 1 จะตั้งอยู่ในคลองลัดเกร็ด ระหว่างวัดปรมัยยิกาวาสวารวิหารถึงวัดป่าเลไลยก์ มีสองชุมชนใหญ่อาศัยอยู่ด้วยกัน คือ ชุมชนบ้านบน คนมอญเรียก “กวานอะตาว” (จากวัดปรมัยยิกาวาสไปถึงกลางลัดเกร็ด) และชุมชนบ้านล่าง มอญเรียก กวานฮาโม (จากกลางลัดเกร็ดไปจนถึงวัดป่าเลไลยก์) มีวัดฉิมพลีสุทธาวาสและวัดป่าเลไลยก์ (วัดร้าง) ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 1 ปัจจุบันมีนางสนธยา หะสิตะเวช เป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 เป็นชุมชนที่มีคนมอญอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก มีการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญามอญมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งหมู่บ้านจะมีโรงทานคนมอญซึ่งเป็นสถานที่ในการทำกิจกรรมร่วมกัน จำนวน 2 โรง อีกทั้งในพื้นที่หมู่ที่ 1 ยังมีศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผา แหล่งเรียนรู้การทำขนมมงคล และเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตคนมอญ

หมู่ที่ 2 บ้านศาลากุนนอก อยู่ทางด้านใต้ของเกาะเกร็ดในคลองลัดเกร็ด ถัดจากวัดป่าเลไลยก์ไปทางใต้ ปัจจุบันมีนายวิรัช เพิ่มเติม เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 เป็นชุมชนคนไทยอาศัยอยู่จำนวนมาก และมีคนไทยมุสลิมอาศัยอยู่บ้าง เป็นชุมชนที่มีการทำการเกษตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตร เป็นสวนผักและผลไม้เป็นส่วนใหญ่

หมู่ที่ 3 บ้านศาลากุนใน (บ้านคลองศาลากุน) อยู่ทางทิศใต้ของเกาะเกร็ดมีวัดศาลากุนเป็นวัดของชุมชน มีนายเสกสรรค์ สุขทอง กำนันตำบลเกาะเกร็ดเป็นผู้นำหมู่บ้าน เป็นชุมชนคนไทยและคนไทยมุสลิมอาศัยอยู่ เป็นชุมชนเกษตรกรรม พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตร เป็นสวนผักและผลไม้เป็นส่วนใหญ่เช่นเดียวกันกับหมู่ที่ 2

หมู่ที่ 4 บ้านคลองสระน้ำอ้อย อยู่ถัดจากหมู่ที่ 3 อยู่ทางทิศตะวันตกของเกาะเกร็ด ที่มาของชื่อบ้านสระน้ำอ้อย สืบเนื่องมาตั้งแต่ครั้งสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างวังและสร้างวัดจำนวนมาก การตกแต่งลวดลายทั้งวังและวัดในรัชกาลนี้ส่วนมากเป็นศิลปะจีนซึ่งใช้ปูนมาตำปั้นลายประดับตกแต่งโบสถ์ วิหาร ศาลา การเปรียญ ปูนที่ใช้ปั้นลายต้องมีน้ำอ้อยเป็นส่วนผสมที่สำคัญอย่างหนึ่ง ทั้งนี้ ในอดีตบริเวณเกาะเกร็ดเป็นแหล่งปลูกอ้อยที่เจริญงอกงามได้เร็ว น้ำอ้อยมีคุณภาพดี

ทางราชการจึงให้ชาวบ้านบ้านคลองสระน้ำอ้อยมีหน้าที่เคี้ยวน้ำอ้อยให้หลวงไปสร้างวังและสร้างวัด เช่นเดียวกับบ้านท่าอิฐ ต้องทำอิฐให้หลวงไปสร้างวังและสร้างวัดเช่นกัน โดยที่วัดปรมัยยิกาวาสและวัดเสาธงชยังมีครกเหล็กขนาดใหญ่ที่ใช้ตำปูนเพื่อใช้ในการปั้นลายประดับโบสถ์ วิหาร และศาสนสถานในวัด สิ่งของเหล่านี้ยังคงเก็บไว้อยู่ที่วัด ในชุมชนนี้ ชุมชนยังมีวงปี่พาทย์มอญที่มีชื่อคือ วงปี่พาทย์มอญครูสงบ แฟงรอด (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2553ข) มีวัดจันทร์ซึ่งเป็นวัดร้างตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 4 มีนางราตรี จีนฉาย เป็นผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน

หมู่ที่ 5 บ้านท่าน้ำ อยู่ทางทิศเหนือของเกาะเกร็ด ถัดจากหมู่ที่ 4 มีวัดมะขามทอง (วัดร้าง) อยู่ในหมู่ที่ 5 ในอดีตบ้านท่าน้ำเป็นท่าที่ขนส่งข้าวเปลือกที่ปลูกภายในเกาะลงเรือ เพราะบ้านท่าน้ำมีการทำนากันมาก

หมู่ที่ 6 บ้านเสาธงทอง บ้านเสาธงทองนี้เรียกตามชื่อที่ทางการกำหนด แต่ชาวบ้านโดยเฉพาะคนมอญเรียกว่า บ้านตะวันตก เพราะอยู่ทางทิศตะวันตกของชุมชน โดยมีพื้นที่ระหว่างสิ้นสุดหมู่ที่ 5 ถึงวัดไผ่ล้อม มีวัดไผ่ล้อมและวัดเสาธงทองเป็นวัดของชุมชน มีนายคำรณ อึ่งขาว เป็นผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน ปัจจุบันเป็นแหล่งถนนคนเดินของเกาะเกร็ด

หมู่ที่ 7 บ้านโอ่งอ่าง อยู่ทางทิศเหนือของเกาะเกร็ด ระหว่างวัดไผ่ล้อมและวัดปรมัยยิกาวาส คนมอญเรียกหมู่บ้านนี้ว่า กวานอาม่าน เป็นชุมชนคนมอญที่เคยทำเครื่องปั้นดินเผาจากหมู่บ้านกวานอาม่านในเมืองมอญ ได้มาทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นแห่งแรกที่หมู่บ้านนี้ในสมัยธนบุรี ปัจจุบันมีนางสุพัตรา เกตุเจริญ เป็นผู้ใหญ่บ้าน ปัจจุบันเป็นแหล่งถนนคนเดินของเกาะเกร็ดเช่นกัน

ภาพที่ 4.2 พื้นที่การปกครองของตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

อีกทั้ง เกาะเกร็ดเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่การบริหารงานท้องถิ่นขององค์การบริหาร ส่วนตำบลเกาะเกร็ด (อบต.เกาะเกร็ด) ซึ่งอบต.เกาะเกร็ดได้รับการประกาศยกฐานะจากสภาตำบลเกาะเกร็ดเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดเมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2539 ตาม

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ตราสัญลักษณ์ประจำองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด เป็นรูปเกาะเกร็ดมีแม่น้ำล้อมรอบ มีดอกพิกุลอยู่ตรงกลาง ปัจจุบันมีนายสมชาย ทัดชัง ดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด มีนายสุรจิตต์ ชื่นพันธ์ และนายเรวัต สุขทอง ดำรงตำแหน่งรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด

4.1.4 บริบทด้านเศรษฐกิจ

คนในชุมชนเกาะเกร็ดในอดีตส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ เกษตรกรรม ด้วยการทำสวนผลไม้ ได้แก่ มะพร้าว มะม่วง ทุเรียน ฯลฯ และปลูกพืชไร่ เช่น พริก ฟังทอง ถั่วฝักยาว มะเขือ บวม นอกจากนี้ยังมีการประกอบอาชีพหัตกรรมเครื่องปั้นเดินเผา โดยจะทำกันมากในกลุ่มคนมอญ ซึ่งเป็นอาชีพที่คนมอญได้ทำกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยคนมอญที่มาอยู่ที่เกาะเกร็ดในสมัยธนบุรีนั้นเป็นช่างปั้นเครื่องปั้นดินเผามาจากหมู่บ้านกวานอาม่านในเมืองมอญ ช่างปั้นเหล่านี้เป็นช่างปั้นที่มีฝีมือและชำนาญทั้งการปั้นเครื่องปั้นดินเผา และการก่อเตาเผาเครื่องปั้น เมื่ออพยพมาอยู่ที่เกาะเกร็ดเห็นว่าดินที่เกาะเกร็ดเป็นดินที่มีคุณภาพดี เหมาะแก่การทำเครื่องปั้นดินเผา จึงได้เริ่มการทำเครื่องปั้นดินเผาที่เกาะเกร็ดในขั้นแรกทำใช้กันภายในหมู่บ้าน ต่อมาเมื่อถึงสมัยธนบุรีและสมัยต้นรัตนโกสินทร์มีการผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น

ตำบลเกาะเกร็ดมีพื้นที่สำหรับทำการเกษตรทั้งหมด 1,084 ไร่ มีชาวบ้านที่ประกอบอาชีพเกษตกรรม 163 ครัวเรือน ซึ่งหมู่ที่ 3 บ้านศาลากุลในจะมีพื้นที่ทำการเกษตรและมีเกษตรกรเป็นจำนวนมากกว่าทุกหมู่บ้าน (ตารางที่ 4.2) ทั้งนี้ ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมนั้น จะมีการทำการเกษตรที่มีที่ดินเป็นตนเอง คิดเป็นร้อยละ 72.80 และมีการเช่าที่ดินเพื่อทำการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 27.20

ตารางที่ 4.2 พื้นที่ทางการเกษตรและจำนวนครัวเรือเกษตรกรของแต่ละหมู่บ้านในตำบลเกาะเกร็ด

พื้นที่	พื้นที่ทางการเกษตร (ไร่)	จำนวนครัวเรือนเกษตรกร
หมู่ที่ 1 บ้านลัดเกร็ด	102	4
หมู่ที่ 2 บ้านศาลากุลนอก	213	41
หมู่ที่ 3 บ้านศาลากุลใน	354	53
หมู่ที่ 4 บ้านคลองสระน้ำอ้อย	235	26
หมู่ที่ 5 บ้านท่าน้ำ	152	29
หมู่ที่ 6 บ้านเสาธงทอง	20	4
หมู่ที่ 7 บ้านโอ่งอ่าง	17	6
รวม	**1,084**	**163**

แหล่งที่มา : องค์การบริหารส่วนตาบลเกาะเกร็ด, ม.ป.ป.

ปัจจุบันเกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยว จึงทำให้คนในชุมชนมีอาชีพที่หลากหลายและมีรายได้จากการค้าขายมากขึ้น เช่น การขายอาหาร ของที่ระลึก รายได้จากการแสดงศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น ประกอบสังคมไทยมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น จึงทำให้คนในชุมชนรุ่นใหม่นิยมออกมาประกอบอาชีพนอกชุมชนมากขึ้น เช่น การประกอบอาชีพรับราชการ พนักงานบริษัทเอกชน นอกจากนี้คนในชุมชนได้มีการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน เช่น กลุ่มสหกรณ์ศิลปประดิษย์เกาะเกร็ด กลุ่มขนมไทย-ขนมมงคล กลุ่มเครื่องปั้นดินเผา กลุ่มจักสานเส้นพลาสติก กลุ่มนวดแผนไทย กลุ่มจักสานพลานสติก เป็นต้น ขณะเดียวกันที่อาชีพที่เกี่ยวกับการทำเครื่องปั้นดินเผาลดน้อยลง เนื่องจากประสบกับปัญหาหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่เกิดจากภาวะน้ำท่วมเมื่อปี 2554 ปัญหาต้นทุนการผลิตสูง

4.1.5 บริบทด้านสังคม วัฒนธรรม และประเพณี

4.1.5.1 สภาพทางสังคมทั่วไป

ตำบลเกาะเกร็ด มีประชากรทั้งหมด 5,728 คน แยกเป็นชาย 2,625 คน เป็นหญิง 3,103 คน มีจำนวนครัวเรือน 1,642 ครัวเรือน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 1,342 คน/ตารางกิโลเมตร เมื่อพิจารณาจำนวนประชากรเกาะเกร็ดในแต่ละช่วงอายุนั้นจะพบว่าเกาะเกร็ดกำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุเช่นเดียวกันกับหลายพื้นที่ในประเทศ อัตราการเกิดจะอยู่ในระดับต่ำ ดังปรากฏในตารางที่ 4.3 (องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด, ม.ป.ป.)

ตารางที่ 4.3 จำนวนประชากรตำบลเกาะเกร็ดในแต่ละช่วงอายุ

ข้อมูล ณ วันที่ 20 เดือนมิถุนายน 2559

ช่วงอายุ	ชาย	หญิง	รวม
0 – 5 ปี	130	134	264
6 – 10 ปี	110	104	214
11 – 15 ปี	142	114	256
16 – 20 ปี	162	147	309
21 – 25 ปี	174	205	379
26 – 30 ปี	168	184	352
31 – 35 ปี	208	200	408
36 – 40 ปี	203	208	411
41 – 45 ปี	204	220	424
46 – 50 ปี	237	229	466
51 – 55 ปี	224	252	476
56 – 60 ปี	154	189	343
60 ปีขึ้นไป	497	720	1,217
รวม	**2,625**	**3,103**	**5,728**

ทั้งนี้ เกาะเกร็ดเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมที่มีชาวบ้านอาศัยบนเกาะเกร็ดหลากหลายเชื้อชาติ ประกอบด้วยชาวไทย ชาวไทยเชื้อสายมอญ และชาวไทยมุสลิม ซึ่งชาวบ้านชาวไทยจะมีจำนวนประชากรประมาณร้อยละ 50 ของประชากรทั้งหมด โดยอาศัยและตั้งถิ่นฐานในหมู่ที่ 2, 3, 4 และ 5 และส่วนใหญ่มักประกอบอาชีพเกษตกรรม ทำสวนผลไม้ ได้แก่ มะม่วง ชมพู่ กล้วย และส้มโอ เป็นอาชีพหลัก มีวัดศาลากุลเป็นวัดของชุมชนหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 3 ส่วนชุมชนหมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5 มีวัดแสงสิริธรรมและวัดใหญ่สว่างอารมณ์ซึ่งอยู่ตรงข้ามเกาะเกร็ดเป็นวัดของชุมชน สำหรับชาวไทยเชื้อสายมอญมีประชากรประมาณร้อยละ 35 ของประชากรทั้งหมด อาศัยและตั้งถิ่นฐานในหมู่ที่ 1, 6 และ หมู่ที่ 7 ประกอบอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นอาชีพหลักมาก่อน ปัจจุบันหลายครอบครัวได้เลิกการทำเครื่องปั้นดินเผาไปประกอบอาชีพอื่น มีวัดปรมัยยิกาวาส วัดเสาธงทอง วัด ไผ่ล้อม และวัดฉิมพลีสุทธาวาสเป็นวัดของชุมชน คนไทยเรียกชุมชนหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 6และหมู่ที่ 7 ว่าบ้านมอญ ส่วนชาวไทยมุสลิมมีประชากรประมาณร้อยละ 15 ของประชากรทั้งหมด อาศัยและตั้งถิ่นฐานปะปนกับชาวบ้านชาวไทยในหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 3 มีมัสยิดท่าอิฐที่ตำบลท่าอิฐเป็นสถานปฏิบัติศาสนกิจ ปัจจุบันเกาะเกร็ดกำลังก่อสร้างมัสยิดขึ้นในหมู่ที่ 2 ประชากรส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 85 นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 15 ของจำนวนประชากรทั้งหมด

เกาะเกร็ดเป็นตำบลที่โรงเรียนในระดับประถมศึกษา 2 แห่ง คือ โรงเรียนวัดปรมัยยิกาวาส (ขยายโอกาส) ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 และ โรงเรียนวัดศาลากุน ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 มีพัฒนาเด็กเล็ก 2 แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดศาลากุล ตั้งหมู่ที่ 3 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดปรมัยยิกาวาส ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล (รพ.สต.) 2 แห่ง คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบลเกาะเกร็ด ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 และ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล วัดศาลากุล ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 มีที่ทำการสถานีตำรวจชุมชนตำบลเกาะเกร็ด วัดฉิมพลีสุทธวาส ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1 มีสถานสงเคราะห์หญิงบ้านเกร็ดตระการ ตั้งที่หมู่ 2 สำหรับการบริการพื้นฐานของเกาะเกร็ดนั้น มีถนนเส้นทางหลัก คือ ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก 1 เส้น ท่าเรือ 22 แห่ง และโป๊ะท่าเทียบเรือ 22 แห่ง มีโทรคมนาคม ไฟฟ้า ประปา เข้าถึงทั้ง 7 หมู่บ้าน มีแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นคือน้ำประปาบาดาล 4 แห่ง มีแม่น้ำ 1 สาย คือ แม่น้ำเจ้าพระยา คลอง 22 สาย

4.1.5.2 ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญา

เกาะเกร็ดเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมที่มีวัฒนธรรมและประเพณีมอญเป็นที่โดดเด่น เช่น การแต่งกายของชาวมอญ ซึ่งชาวมอญเกาะเกร็ด จะนุ่งผ้าสีพื้น ทอเป็นลายเล็ก ๆ ยาวกรอมเท้าป้ายทับมาเปื้อนด้านหน้าเหน็บพันเป็นปมไว้ที่เอวใส่เสื้อแค่ข้อศอกผ่าหน้าติดกระดุมมีกระเป๋าที่เอวหรือเหนือเอวข้างละใบ ผู้หญิงจะนุ่งผ้าลายสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ หรือลายเป็นแถบยาว ไม่ได้เย็บติดกันเป็นถุงป้ายทบไว้ด้านหน้ามัดเป็นปมไว้ที่เอวและห่มผ้าสไบ สีสันสดใสต่าง ๆ ขณะอยู่บ้านหญิงจะห่มสไบคล้องคอหรือพันไว้รอบอก ถ้าออกนอกบ้านจะใส่เสื้อผ่าหน้าคอกลมแขนแค่ศอกผ่าหน้าห่มสไบทับ ผมจะเกล้ามวยตลอดเวลา ต่อมาชาวมอญเกาะเกร็ดติดต่อกับคนนอกเกาะมากขึ้นจึงเริ่มแต่งกายแบบชาวไทย และในปัจจุบันชาวมอญเกาะเกร็ดได้แต่งกายตามสมัยนิยมผู้ที่ยังคงแต่งกายแบบมอญนั้นคงมีเพียงคนรุ่นก่อน และมักจะแต่งกายแบบมอญในวันสำคัญหรือเทศกาลสำคัญ

วัฒนธรรมประเพณีของไทยและมอญมีรากฐานต้นเค้าที่สำคัญร่วมกันคือพระพุทธศาสนา จะมีที่แตกต่างกันบ้างก็มักจะเป็นรายละเอียดของแต่ละท้องถิ่น และชาวมอญถือ

วันขึ้นปีใหม่ตามคติ คือ วันที่ 13 เมษายน ของทุกปี ดังนั้นปฏิทินเทศกาลประเพณีของเกาะเกร็ดจะเริ่มด้วยต้นด้วยเดือนเมษายน ซึ่งเป็นประเพณีวันสงกรานต์

ตารางที่ 4.4 ประเพณีวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายมอญเกาะเกร็ด 12 เดือน

1. เดือนเมษายน	ประเพณีวันสงกรานต์ โดยมีการแห่ข้าวแช่ (เปิงฮุงกราน) ไปทำบุญตามวัดต่างๆ แห่นกแห่ปลา แห่น้ำหวาน แห่หางหงส์ธงตะขาบ สรงน้ำพระคารวะผู้ใหญ่ แห่นางสงกรานต์ และประเพณีค้ำต้นโพธิ์
2. เดือนพฤษภาคม	รำเจ้า ทำบุญเจ้าพ่อเกษแก้วไชยฤทธิ์ เจ้าพ่อปราสาททอง หรือทำบุญศาลเจ้าพ่อประจำหมู่บ้าน
3. เดือนมิถุนายน	ชาวมอญนิยมบวชลูกหลานเพื่อเป็นการสืบต่ออายุของพระพุทธศาสนา ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยเพื่อทำใจให้ผ่องใส
4. เดือนกรกฎาคม	ประเพณีวันเข้าพรรษา ทำบุญเข้าพรรษา โดยชาวมอญแห่เทียนเข้าพรรษาเพื่อไปถวายตามวัดต่างๆ ตลอดจนถวายผ้าอาบน้ำฝน
5. เดือนสิงหาคม	เทศกาลเทศมหาชาติวัดศาลากุล จะเป็นประเพณีของคนไทย แต่คนมอญบางส่วนก็มักจะไปทำบุญร่วมด้วย
6. เดือนกันยายน	ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง นิยมทำบุญตักบาตรน้ำผึ้งตามวัดที่มีพระสงฆ์มอญ ได้แก่ วัดปรมัยยิกาวาส วัดไผ่ล้อม วัดเสาธงทอง
7. เดือนตุลาคม	ประเพณีวันออกพรรษา ตักบาตรเทโว ตักบาตรดอกไม้ ชอนธูป และตักบาตรทางน้ำ
8. เดือนพฤศจิกายน	ทำบุญกฐินและผ้าป่า ถวายตามวัดต่างๆ ที่นับถือ
9. เดือนธันวาคม	ชาวมอญทำบุญด้วยผลิตของเกษตรกรรมใหม่ เช่น ข้าวใหม่ ผลไม้ซึ่งออกผลใหม่นำไปถวายพระ
10. เดือนมกราคม	ทำบุญและตักบาตรท่าเรือ
11. เดือนกุมภาพันธ์	ชาวมอญทำบุญด้วยข้าว ผลไม้
12. เดือนมีนาคม	ทำบุญศาลเจ้าพ่อ

สำหรับวัฒนธรรมและประเพณีมอญที่สำคัญ ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ คนไทยเชื้อสายมอญที่เกาะเกร็ดเรียกว่า "ปีจอะห์ต๊ะห์" ซึ่งเป็นเทศกาลสำคัญประจำปีของคนไทยเชื้อมอญเกาะเกร็ด จะมีการทำบุญเฉลิมฉลองกันอย่างมโหฬารในทุกหมู่บ้านของชุมชนคนมอญ เทศกาลนี้ใช้ระยะเวลาหลายวัน โดยจะเริ่มตั้งแต่วันที่ 13 เมษายน ไปจนถึงต้นเดือนพฤษภาคมของทุกๆ ปี โดยจะมีการทำบุญในวันสงกรานต์ซึ่งจะทำกัน 3 วัน คือวันที่ 13, 14 และ 15 เมษายน มีพิธีสงกรานต์ทั้งในตอนเย็นและกลางคืน กลางคืนนั้นจะมีการละเล่นตามหมู่บ้านต่างๆ โดยส่วนมากแล้ว

จะมีการละเล่นสะบ้ามอญซึ่งเป็นการละเล่นพื้นบ้านของคนมอญในเกาะเกร็ดระหว่างเทศกาลสงกรานต์ เป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มๆ สาวๆ ได้มีโอกาสรู้จักและสนิทสนมกัน แต่ทั้งนี้ก็เป็นการกระทำที่อยู่ในสายตาของผู้ใหญ่ นอกจากนี้ยังมีการแสดงทะแยมอญ ซึ่งเป็นเพลงพื้นบ้านเก่าแก่ของคนไทยเชื้อสายมอญที่เกาะเกร็ด นิยมเล่นกันได้ทั่วไป ทั้งในเทศกาลสงกรานต์ งานมงคล งานอวมงคล

สำหรับพิธีสงกรานต์ของชาวมอญจะเริ่มจากการทำบุญฉลองสงกรานต์ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญๆ คือ การแห่ข้าวแช่ แห่น้ำหวาน ปล่อยปลา แห่สงกรานต์ สรงน้ำเจดีย์มอญ และจบลงด้วยการทำบุญกลางบ้าน และรำเจ้าประจำปีของแต่ละหมู่บ้าน คนมอญถือกันว่าประเพณีนี้เป็นการขึ้นศักราชใหม่ จึงจัดให้มีการเฉลิมฉลองกันอย่างยิ่งใหญ่ด้วย การทำบุญรักษาศีลเพื่อเป็นการต้อนรับศกใหม่ และเพื่อบูชาพระรัตนตรัย และนางสงกรานต์

การแห่ข้าวแช่หรือตักบาตรข้าวแช่ เป็นประเพณีที่คนมอญเรียกว่า “เปิงฮุงกราน” คือในเช้าวันสงกรานต์ชาวบ้านจะจัดเตรียมสำรับอาหาร และนำข้าวแช่ใส่ในหม้อดินเผา สาเหตุที่ใช้ภาชนะหม้อดินเผาใส่ข้าวแช่ ก็เพราะจะช่วยทำให้ข้าวแช่เย็นและมีกลิ่นหอมน่ารับประทาน ที่เกาะเกร็ดจะมีการหุงข้าวแช่โดยจัดทำรวมกันเป็นหมู่บ้านหรือโรงทาน ชาวบ้านจะรวมกันออกค่าใช้จ่ายและรวมกันทำข้าวแช่ในที่เดียวกัน เวลานำข้าวแช่ไปถวายพระที่วัดจะจัดเป็นขบวนแห่เรียกว่า "แห่ข้าวแช่" และจะจัดทำพิธีบูชานางสงกรานต์ที่มอญเรียกว่า "มื๊ซงกรานต์" ด้วยการสร้างศาลเพียงตาหน้าบ้าน นำข้าวแช่พร้อมเครื่องบูชามาวางไว้ จะมีการส่งสำรับข้าวแช่ให้แก่ญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือด้วยเพื่อเป็นการแสดงความเคารพ โดยปกติการแห่ข้าวแช่จะทำกันปีละ 2 ครั้งคือในวันสงกรานต์ครั้งหนึ่ง และในวันออกพรรษาอีกครั้งหนึ่ง

การแห่หางหงส์เป็นประเพณีในเทศกาลสงกรานต์ซึ่งคนไทยเชื้อสายมอญที่เกาะเกร็ด จะจัดพิธีแห่หางหงส์เพื่อเฉลิมฉลอง หางหงส์จะทำด้วยผ้ามาตัดเย็บเป็นรูปธงยาวผูกปลายไม้ แห่ไปตามหมู่บ้าน เพื่อเป็นศิริมงคล ความร่มเย็นเป็นสุขของบ้านและถวายเป็นพุทธบูชา ชาวบ้านมีศรัทธามาร่วมกันทำหางหงส์ ผู้มีศรัทธามักตัดผมตนเองไปผูกไว้ที่หางหงส์แล้วแห่ไปถึงหมู่บ้าน เมื่อถึงวัดชาวบ้านจะทำการสักการะพระเจดีย์ที่สำคัญของวัดนั้น แล้วเชิญหางหงส์ขึ้นสู่ยอดเสาหงส์ของวัดพระสงฆ์สวดชยันโต เพื่อเป็นศิริมงคลประเพณีแห่หางหงส์ยังทำกันในเกาะเกร็ดจนถึงปัจจุบันนี้ เนื่องจากหงส์เป็นสัญลักษณ์ของชนชาติมอญมาแต่โบราซึ่งมีตำนานเกี่ยวกับหงส์ ในพงศาวดารมอญกล่าวไว้ว่า ครั้งหนึ่งเมื่อประมาณพันปีเศษมาแล้วมีสำเภาใหญ่ลำหนึ่ง แล่นมาจากพิทยานครประเทศอินเดีย เพื่อจะไปค้าขายยังสุวรรณภูมิลมได้พัดพาเรือสำเภาไปถึงบริเวณภูเขาสุทัศนะรังสฤษดิ์บรรดาผู้คนในเรือสาเภานั้นแลเห็นหงส์ทองสองตัวกำลังเล่นน้ำอยู่ที่หาดทราย พราหมณ์ผู้รู้จดหมายเหตุโบราณได้กราบทูลพระเจ้าบัณฑุราชาเจ้าผู้ครองพิทยานครว่า เมื่อครั้งพระพุทธเจ้ายังมีพระชนมายุอยู่นั้น ได้เคยเสด็จมาถึงสถานที่หงส์ทองสองตัวลงเล่นน้ำ ได้ทรงทำนายว่าสถานที่นี้จะได้เป็นพระมหานคร ต่อมาเจ้าชายสมละกุมารและเจ้าชายวิมลกุมาร โอรสฝาแฝดของพระเจ้าเสนะคงคาและพระนางวิมลาราชเทวีได้พาผู้คนมาตั้งบ้านเรือนและสร้างเมืองขึ้น มีพระอินทร์ลงมาช่วยสร้างเหตุที่มีหงส์ทองมาลงแล่นน้ำที่นั้นจึงขนานนามว่า “หงสาวดี” หงส์จึงเป็นสัญลักษณ์ของชนชาติมอญมาแต่โบราณและเพื่อเป็นสิริมงคลจึงนิยมทาเสาหงส์ ไว้ตามวัดเป็นพุทธบูชา เทศกาลสงกรานต์ในทุกๆ ปี จะต้องมีการนำธงตะขาบขึ้นประจำเสาหงส์ที่มีการหางหงส์

ซึ่งธงตะขาบ ชาวมอญนิยมทำในโอกาสต่าง ๆ เช่น ฉลองพระพุทธรูปเบิกเนตรพระพุทธรูปการบูชาบรรพบุรุษ โดยเฉพาะในเขตเทศกาลสงกรานต์ หรือปีใหม่ชาวมอญ รูปลักษณ์ของธงตะขาบนั้นนิยมใช้ผ้าแดง เมื่อวันแห่หางหงส์ เจ้าภาพ (ผู้ที่สร้างเสาหงส์ไว้) จะพับผ้าหงส์วางบนพานที่เตรียมไว้แล้วนำไปยังวัด เข้าไปในโบสถ์กราบพระประธานของวัดแล้วทำการแห่รอบอุโบสถ 3 รอบ โดยในพิธีแห่จะมีกลองยาวตีนำหน้าอย่างสนุกสนาน เมื่อครบ 3 รอบแล้ว ก็นำหางหงส์ไปยังเสาหงส์ ผูกรอกแล้วชักขึ้นไปยังยอดเสาจนถึงตัวหงส์ จุดประสงค์ของพิธีนี้ก็เพื่อความเป็นสิริมงคลและป้องกันการเจ็บป่วยเพราะผู้ใดถ้ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาเข้าฝันแล้วไม่ดำเนินการตาม ก็จะทำให้เกิดการเจ็บป่วยโดยหาสาเหตุไม่ได้

ภาพที่ 4.3 ธงตะขาบที่ใช้ประกอบการแห่สงกรานต์

ภาพที่ 4.4 การแกะลายธงตะขาบ

การแห่น้ำหวานเป็นประเพณีที่ทำหลังจากวันสงกรานต์ประมาณหนึ่งสัปดาห์ โดยชาวบ้านจะมาร่วมทำบุญด้วยการจัดขบวนแห่น้ำหวานบรรจุขวดเพื่อถวายพระภิกษุสงฆ์ไว้ฉันเวลากระหายน้ำ เมื่อขบวนแห่ถึงวัดใดก็นำน้ำหวานที่จัดไว้ถวายพระสงฆ์และสามเณรทุกรูปใน

วัด ขบวนแห่น้ำหวานจะมีทั้งนกและปลาเพื่อนำไปปล่อยตามวัดต่างๆ ด้วย ตามเส้นทางที่ขบวนผ่านจะมีโรงทานตั้งอยู่เป็นระยะๆ มีน้ำดื่ม ขนมและของว่าง บริการแก่ผู้ร่วมขบวนหรือผู้ร่วมงานด้วย ซึ่งเป็นการให้บริการฟรี ประเพณีแห่น้ำหวานนี้ คนไทยเชื้อสายมอญที่เกาะเกร็ด ได้ปฏิบัติเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย

ภาพที่ 4.5 งานประเพณีแห่น้ำหวาน

การปล่อยปลา เนื่องจากคนมอญส่วนมากมีอาชีพเกษตรกรรม การเดินทางสัญจรตามท้องทุ่ง ในบางฤดูกาลพบเห็นปลาตกคลัก เพราะขาดน้ำอยู่เสมอ จึงพากันนำไปปล่อยที่แม่น้ำ ต่อมาจึงได้กลายเป็นประเพณีปล่อยปลาในวันสงกรานต์ เพราะเดือนเมษายนของไทยเป็นเดือนแห่งการขาดฝน พิธีกรรมปล่อยปลาถือเป็นการช่วยต่ออายุสัตว์ คนมอญจึงถือว่าการปล่อยปลาในวันสงกรานต์ เป็นการสะเดาะเคราะห์ช่วยต่ออายุของผู้กระทำ และเป็นการนำตนไปประสบโชคดี ซึ่งปัจจุบันการปล่อยปลาจะทำร่วมกันกันประเพณีแห่น้ำหวาน

สรงน้ำพระและเจดีย์มอญ เมื่อได้ทำบุญกลางบ้านแล้ว การเฉลิมฉลองการขึ้นศักราชใหม่ จะมีการทำบุญต่อเนื่องไปอีกด้วยการจัดพิธีทำบุญสรงน้ำพระ เนื่องจากในระยะสงกรานต์นี้เป็นช่วงที่อากาศร้อนจัดมากชาวบ้านจึงร่วมกันจัดทำบุญสรงน้ำพระพุทธรูปและพระเจดีย์สำคัญในวัด เปลี่ยนผ้าแพรสีแดงที่พันรอบพระเจดีย์ทุกองค์ การทำบุญให้ทานต่างๆผ่านมาจนถึงวันที่มีการสรงน้ำพระแล้ว คนมอญทั้งหลายเชื่อว่าความร่มเย็นเป็นสุข ความเป็นสุข ความเป็นสิริมงคลทั้งหลายอันเป็นผลบุญจากการประกอบการกุศล ทั้งคุณพระรัตนตรัยและเทพยดาและองครักษ์อำนวยอวยชัยปกปักรักษาให้มีความสุขร่มเย็น การเถลิงศกใหม่จึงเป็นนิมิตหมายในสิ่งที่ดีงามทุกคนดำเนินชีวิตอย่างสงบสุข ความเจริญร่มเย็นตามเจตนารมย์ที่มุ่งหมายไว้และอิ่มเอมในผลบุญกุศลอย่างมั่นคงตลอดไป

การทำบุญกลางบ้าน การทำบุญกลางบ้านที่เกาะเกร็ด คนมอญเรียกว่า ป๊ะย์กาวยา อาโต้ห์กวาน การทำบุญนี้จะทำกันในหมู่บ้านเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชาวบ้าน และหมู่บ้านนั้นจะจัดทำบุญกลางบ้านขึ้นหลังวันที่ 15 เมษายน โดยมีการเลี้ยงพระในตอนเช้า ชาวบ้านในหมู่บ้านจะช่วยกันจัดอาหาร มาถวายพระ และเลี้ยงกันในหมู่ชาวบ้าน ก่อนสงกรานต์ประมาณหนึ่งสัปดาห์ มีการเตรียมกวนกาละแม ซึ่งเป็นขนมที่ต้องใช้แรงคนมากในการทำ นอกจากกวนกาละ

แมแล้ว จะมีการกวนข้าวเหนียวแดง ข้าวเหนียวแก้ว ซึ่งเป็นขนมสำหรับทำบุญในเทศกาลนี้นอกจากขนม แล้วยังมีการทำขนมจีน หรือคะนอมจิน ซึ่งเป็นอาหารของคนมอญแต่โบราณกาลมาแล้ว เพื่อเตรียมทำบุญด้วย เมื่อได้ทำบุญกลางบ้านแล้ว การเฉลิมฉลองการขึ้นศักราชใหม่ยังคงมีต่อเนื่องไปอีกด้วย เช่น การจัดทำพิธีทำบุญสรงน้ำพระ เป็นต้น

การรำเจ้า ถือเป็นส่วนหนึ่งของงานสงกรานต์ของคนมอญที่เกาะเกร็ด และเป็นการรำที่หมู่บ้านคนมอญถือปฏิบัติตั้งแต่เมื่ออยู่เมืองมอญ และคนไทยเชื้อสายมอญก็ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมา ตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบันนี้ โดยจะมีการรำเจ้าเป็นประเพณีทุกปีหลังเทศาลสงกรานต์ หรือขึ้น 1 ค่ำ เดือน 6 เป็นการแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทุกหมู่บ้านจะมีศาลประจำหมู่บ้านของตนเอง ได้แก่ศาลเจ้าพ่อชั้นผู้ใหญ่คือ เจ้าพ่อเกษแก้วไชยฤทธิ์ หรือ เจ้าพ่อหนุ่ม

ประเพณีค้ำต้นโพธิ์ เกาะเกร็ดมีประเพณีค้ำต้นโพธิ์ในเดือนเมษายนซึ่งแตกต่างไปจากชุมชนมอญแหล่งอื่นในรายละเอียดของกิจกรรมและช่วงเวลา การค้ำต้นโพธิ์มาจากคติความเชื่อและจุดมุ่งหมายเดียวกันกับประเพณีรดน้ำต้นโพธิ์และปลูกต้นโพธิ์ของชาวมอญย่านอื่นๆ แต่ทั้งนี้เกาะเกร็ดไม่มีการปลูกต้นโพธิ์ตามประเพณีมานานแล้ว เนื่องจากวัดทุกวัดในเกาะมีต้นโพธิ์ครบทุกวัดแล้ว และบางวัดมีหลายต้น จึงได้ปรับเปลี่ยนพิธีมาเป็นการค้ำต้นโพธิ์แทนจนถึงปัจจุบัน

ประเพณีการตักบาตรน้ำผึ้งเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันในเกาะเกร็ดมานานเช่นกัน ซึ่งตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 โดยจะเริ่มในตอนเช้า พระสงฆ์จะออกบิณฑบาตตามปรกติ คนมอญจะนำข้าว น้ำผึ้ง และข้าวต้มลูกโยนมาใส่บาตร ประเพณีการตักบาตรน้ำผึ้ง มีความเป็นมาจากพุทธประวัติ คือสมัยที่เจ้าชายสิทธัตถะได้ทรงเลิกบำเพ็ญทุกขกิริยาแล้ว กลับมาเสวยกระยาหารตามปกติ แต่ความสมบูรณ์แห่งพระวรกายก็ยังไม่ฟื้นคืนดังเดิม จนนางสุชาดาได้กวนข้าวมธุปายาส (ข้าวที่หุงด้วยนำนมเจือน้ำผึ้ง) นำมาถวาย เมื่อได้เสวยข้าวมธุปายาสแล้ว ทำให้พระวรกายกลับสมบูรณ์แข็งแรงขึ้นอย่างรวดเร็ว พระปรีชาญาณก็เกิด จนสามารถตรัสรู้สำเร็จพระโพธิญาณ มีอยู่คราวหนึ่งในช่วงเดือน 10 พระภิกษุทั้งหลายกายถูกฝนจนชุ่มด้วยน้ำฝน เกิดอาพาธจังหันอาเจียนร่างกายซูบผอมเศร้าหมองลง เมื่อพระพุทธองค์ทรงทราบได้ทรงพุทธานุญาตให้ภิกษุรับและฉันน้ำผึ้ง น้ำอ้อย เนยข้น เนยใส และน้ำมันพืชได้ในยามวิกาล เพื่อระงับโรคและบำรุงร่างกาย เพราะถือว่าทั้ง 5 ชนิดเป็นเภสัชด้วย ด้วยเหตุนี้การตักบาตรนำผึ้ง จึงเป็นการถวายเภสัชทาน ได้ปฏิบัติสืบต่อมาจนเป็นประเพณีการตักบาตรน้ำผึ้ง ตั้งแต่นั้นมา

ประเพณีทำบุญออกพรรษา การทำบุญออกพรรษาตามวัดในเกาะเกร็ดจะเริ่มตั้งแต่วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 จนถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 โดยจะมีการทำบุญเป็นพิเศษเป็นวัดๆ ไป เช่น มีการทำบุญปิดทองไหว้พระ ตักบาตรเทโว ซึ่งงานทำบุญออกพรรษาเป็นเทศกาลประจำปี เพื่อน้อมถวายเป็นพุทธบูชา ซึ่งเป็นอีกหนึ่งประเพณีที่มีความสำคัญเช่นกัน นอกจากการทำบุญตามวัดในช่วงออกพรรษาแล้ว ในเกาะเกร็ดยังมีการตักบาตรทางน้ำ และการตักบาตรดอกไม้อีกด้วย จะได้กล่าวถึงประเพณีทั้ง 2 นี้ตามลำดับไป

ประเพณีตักบาตรทางน้ำเป็นประเพณีในเทศกาลออกพรรษา ซึ่งชาวเกาะเกร็ด และชาวอำเภอปากเกร็ดจะทำกันในวันพระขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 โดยคนมอญจะตบแต่งเรือสำหรับให้พระภิกษุสงฆ์และลูกศิษย์จากวัดต่างๆ พายออกไปรับบิณฑบาตตามบ้านเรือนของคนมอญที่อยู่สองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา เริ่มตั้งแต่เช้าตรู่ตะวันขึ้นเป็นต้นไป คนมอญจะพร้อมกันทำบุญมากกว่า

วันอื่นๆ เรือแต่ละลำส่วนมากเป็นเรือขนาดใหญ่ เรือบางลำมีลูกศิษย์มากกว่า 20 คน ทั้งยังมีเสียงเพลงที่ลูกศิษย์แต่ละลำ ร้องรำทำเพลงดังไปทั่วท้องน้ำอย่างสนุกสนานครึกครื้น เมื่อครบทุกหมู่บ้านแล้วจึงกลับวัด

ประเพณีตักบาตรดอกไม้ธูปเทียน เป็นพิธีกรรมทางพุทธศานาอย่างหนึ่งในเกาะเกร็ด จะจัดในวันพระขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 อันเป็นวันออกพรรษานั้น หลังจากมีการทำบุญใส่บาตรทางน้ำในตอนเช้าแล้ว ชาวบ้านจะรีบจัดอาหารไปถวายพระที่วัดปรมัยยิกาวาส โดยชาวบ้านจากหมู่บ้านต่าง ๆ จะจัดสำรับมาบ้านละ 1 ชุด เมื่อพระสงฆ์ทั้งหลายฉันภัตตาหารเพลแล้ว จะเดินลงจากศาลาการเปรียญสู่พระอุโบสถ โดยมีผู้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งประดิษฐานไว้ในหีบมุกที่สวยงาม จากนั้นจะเป็นการชวนธูป โดยชาวบ้านจะนั่งเรียงรายสองข้างทาง จากศาลาการเปรียญถึงหน้าประตูพระอุโบสถ ทุกคนจะมีธูปเทียนวางอยู่ในพานหรือถาดจำนวนมาก เมื่อพระท่านเดินผ่านมาต่างก็ถวายธูปเทียน เริ่มตั้งแต่ถวายพระบรมธาตุมาจนถึงพระสงฆ์ทั้งหมดนั้น แต่เดิมการถวายธูปชาวมอญเรียกว่า “ชวนธูป”

สำหรับประเพณีการเล่นเพลงเจ้าขาว ซึ่งเป็นเพลงพื้นบ้านเก่าแก่ของชาวเกาะเกร็ดและอำเภอปากเกร็ด ซึ่งเป็นการขับร้องเพลงพายเรือไปตามหมู่บ้านหรือชุมชนต่างๆ ที่อยู่ริมน้ำเพื่อชักชวนให้คนมาทำบุญร่วมกันในช่วงเทศกาลทอดกฐินทอดผ้าป่า ปัจจุบันประเพณีนี้ได้เลื่อนหายไปจากชุมชน ไม่ได้มีการสืบทอดหรือมีการปฏิบัติสู่คนหลังแต่อย่างใด

ปี่พาทย์มอญ เป็นอีกหนึ่งวัฒนธรรมที่เกาะเกร็ดยังคงมีการสืบทอดดนตรีมอญมาจนถึงปัจจุบัน ปัจจุบันมีวงปี่พาทย์ 2 วง ซึ่งปี่พาทย์มอญของเกาะเกร็ดจะบรรเลงประโคมในงานต่างๆ และใช้บรรเลงประกอบการรำมอญ ซึ่งรำมอญนับว่าเป็นศิลปวัฒนธรรมที่มีมาแต่โบราณ เป็นศิลปะการฟ้อนรำอันอ่อนช้อย รำมอญ ชาวมอญจะเรียกว่า “ปัว-หะเปิ้น” จะมีได้ในโอกาสทั้งงานมงคลหรืองานสมโภชต่างๆ ตลอดจนในงานศพ โดยเฉพาะในงานศพพระ ชาวบ้านจะนิยมรำถวายหน้าศพ เพราะเชื่อกันว่าจะได้บุญหากได้ทำเช่นนั้นในงานศพคฤหัสถ์ผู้มีอาวุโส หรือผู้ที่เป็นที่เคารพนับถือ รำมอญนับว่างดงามและสมบูรณ์แบบทุกท่ารำ มักรำในงานมงคลต่าง ๆ และยังคงปฏิบัติสืบต่อมาจนกระทั่งทุกวันนี้ ลูกหลานมอญรุ่นหลังๆ ยังคงได้รับการถ่ายทอดศิลปะนี้ไว้ด้วยดีตลอดมา ปัจจุบันนี้การให้ความสำคัญกับรำมอญลดลงไปบ้าง ทั้งนี้ เกาะเกร็ดมีการอนุรักษ์ศิลปะการฟ้อนรำของมอญให้คงอยู่ต่อไป จึงได้มีการจัดการแสดงดนตรีมอญและรำมอญที่ลานวัฒนธรรมหน้าวัดเสาธงทอง ให้นักท่องเที่ยวชมในวันเสาร์-อาทิตย์

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น คงความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น สร้างชื่อเสียงให้เกาะเกร็ดและเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว คือ งานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา ทั้งนี้ คนในชุมชนเกาะเกร็ดยังมีการรวมกลุ่มกันทำผลิตภัณฑ์โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น หลักในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อเป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน โดยการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นและสนับสนุนให้ชุมชนเข้าถึงแหล่งทุน และพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการและการตลาด ผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ ได้แก่ กลุ่มเครื่องปั้นดินเผา กลุ่มจักสาน กลุ่มขนมไทย เป็นต้น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น คงความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น สร้างชื่อเสียงให้เกาะเกร็ดและเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว คืองานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งงานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ดนั้น มีต้นกำเนิดมาจากการที่ชาวมอญหรือชาวไทยเชื้อสายมอญจากบ้านกวานเลี่ยะม่านหรือกวานอาม่าน เมืองเมาะละแหม่ง และเมืองหงสาวดี เมืองพะสิม เมืองเมาะตะมะ ที่เข้ามาอาศัยที่เกาะเกร็ดด้านอ้อมเกร็ดนั้นก็คือ หมู่ที่ 7 บ้านโอ่งอ่างในปัจจุบัน คนมอญจะรู้จักกันดีในชื่อ บ้านกวานเลี่ยะม่าน หรือ บ้านกวานอาม่าน โดยเริ่มแรกได้ทำเครื่องปั้นดินเผาเพื่อทำเป็นภาชนะใช้สอยภายในชุมชน และใช้เป็นสินค้าแลกเปลี่ยน หรือแลกข้าวสารบ้าง ซึ่งมีการสืบทอดต่อกันมาจนพัฒนาก่อตั้งเป็นโรงงานผลิตเครื่องปั้นดินเผา เมื่อเครื่องปั้นดินเผาเป็นที่ต้องการมากขึ้น ประกอบกับดินที่เกาะเกร็ดมีคุณภาพเหมาะในการใช้ทำเครื่องปั้นดินเผา จึงได้มีการขยายการทำเครื่องปั้นดินเผาไปยังหมู่ที่ 6 บ้านเสาธงทอง และหมู่ที่ 1 บ้านลัดเกร็ด ซึ่งเป็นชุมชนคนมอญอาศัยอยู่ จึงทำให้ทั้ง 3 หมู่บ้านเป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่สำคัญของจังหวัดนนทบุรีและประเทศไทยในอดีต ซึ่งการทำเครื่องปั้นดินเผานั้นชาวมอญได้มีการสืบทอดภูมิปัญญามาจากบรรพบุรุษ ทั้งองค์ความรู้ ทักษะความชำนาญ การประดิษฐ์เครื่องมือในการขึ้นรูปเครื่องปั้นดินเผา การก่อเตาเครื่องปั้นดินเผา การปั้น การตกแต่งเครื่องปั้นที่มีความสวยงาม ในอดีตในชาวมอญมักจะทำเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นภาชนะใช้สอย เช่น โอ่ง อ่าง ครก หม้อน้ำ ลวดลายที่ตบแต่งมักจะเป็นลายง่าย ได้แก่ ลายบัวหงาย ลายบัวครึ่งซีก ลายขีดหรือลายประทับ ลายบัวคว่ำ เป็นต้น และนอกจากนี้ยังมีเครื่องปั้นประเภทเป็นเครื่องบรรณาการ ซึ่งช่างปั้นคนมอญมิได้ทำเพื่อการค้า มักจะทำให้ผู้ที่ตนเคารพนับถือ เช่น การนำไปถวายพระ หรือนำไปมอบให้ผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ เมื่อครั้งที่มอญมีพระราชอาณาจักรมอญนั้น เครื่องปั้นดินเผาประเภทนี้ใช้ในราชสำนักมอญในกลุ่มพระสงฆ์มอญและขุนนางเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นเครื่องปั้นประเภทนี้จึงมีความวิจิตรงดงามให้ทั้งรูปทรงและลวดลาย เป็นสัญลักษณ์ของความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และเคารพเทิดทูนในสถาบันกษัตริย์ และมีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นเป็นที่รู้จัก คือหม้อน้ำลายวิจิตร หรือที่ช่างปั้นเรียกกันว่า “เนิ่ง” ปัจจุบันยังคงเป็นเครื่องปั้นที่คงลวดลายงดงาม ประณีต เครื่องปั้นมีสีแดงส้ม และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ และมีการพัฒนาลวดลายมากขึ้น เพื่อให้มีความหลากหลาย เป็นที่ต้องการของตลาดและผู้บริโภค เนิ่งจะมีส่วนประกอบ 3 ส่วน คือ ฝา ตัว และฐาน ลวดลายส่วนใหญ่จะปรากฏบริเวณฐาน คอ ตัว และฝา ความงดงามมีเอกลักษณ์เฉพาะของเครื่องปั้นดินเผา เกาะเกร็ดจึงเป็นเสน่ห์ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม และเป็นงานศิลปะพื้นบ้านยกย่องที่สร้างชื่อให้แก่จังหวัดนนทบุรี เนื่องจากผลงานการทำเครื่องปั้นดินเผาของจังหวัดนนทบุรีนำมาซึ่งชื่อเสียงเกียรติคุณแก่จังหวัดนนทุบรีเป็นอย่างมาก และเป็นที่กล่าวขวัญของบุคคลทั่วไป ทางราชการจึงได้นำรูปหม้อน้ำสลักลายวิจิตรของเกาะเกร็ดมาเป็นตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดนนทบุรีตั้งแต่ปี 2482 เป็นต้นมา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2553ก) นับตั้งแต่ปี 2500 เป็นต้นมา การผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่เกาะเกร็ดเริ่มมีแนวโน้มลดลง โรงปั้นหลายโรงทะยอยกันเลิกกิจกรรม เนื่องจากดินที่เป็นวัตถุดิบสำคัญซึ่งเป็นดินที่อยู่บนเกาะมีไม่เพียงพอต้นทุนการในผลิตสูงขึ้น ประกอบกับโรงงานเครื่องปั้นดินเผาที่จังหวัดราชบุรีเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก และผลิตสินค้าประเภทเดียวกัน มีราคาถูกกว่า น้ำหนักเบากว่า จึงทำให้ลูกค้าหันไปซื้อจากราชบุรีมากขึ้น อีกทั้งมีเครื่องใช้ที่ทำจากอะลูมิเนียมและพลาสติกมาแทน จึงทำให้เครื่องปั้นดินเผาที่เกาะเกร็ดลดลงอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ปัจจุบันยังเหลือโรงปั้นในเกาะเกร็ดจำนวนไม่มากนัก เช่น

โรงปั้นดินเผาป้าตุ่ม ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 6 บ้านเสาธงทอง ศูนย์ OTOP เครื่องปั้นดินเผา หมู่ที่ 1 โรงปั้นลุงสันติ แต่ก็ยังปรากฏเตาเผาเครื่องปั้นที่ไม่มีการใช้งานแล้วหลายเตาด้วยกัน การปั้นเครื่องปั้นดินเผาสมัยใหม่มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ และมีการพัฒนาเครื่องปั้นหลากหลายรูปแบบเพื่อให้เหมาะกับสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การคิดสรรค์สร้างลวดลายที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเครื่องปั้นดินเผา เกาะเกร็ด จะทำให้ช่วยให้ดึงดูดความสนใจให้ผู้หันมาชื่นชอบงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ที่ยังคงรูปทรงที่มีเค้าดั้งเดิมและอนุรักษ์ศิลปะชิ้นนี้สืบต่อไป

ภาพที่ 4.6 ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด

เกาะเกร็ดได้ชื่อว่าเป็นท้องถิ่นที่มีฝีมือในการประกอบอาหาร ทั้งอาหารคาวและขนมหวานต่าง ๆ มีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัว ทั้งนี้เพราะได้รับภูมิปัญญาด้านการทำอาหารมาจาก 2 กระแสหลักๆ คือ อาหารมอญโบราณ และ อาหารชาววังแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ การที่คนมอญเกาะเกร็ดได้รับสืบทอดภูมิปัญญาการปรุงอาหารชาววังนั้น สืบเนื่องมากจากเมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้บูรณะวัดปรมัยยิกาวาส ซึ่งใช้เวลานานถึง 10 ปี และจะต้องทำอาหารถวายพระและผู้ที่มาร่วมงานเป็นประจำ จึงได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาการปรุงอาหารเกิดความชำนาญและถ่ายทอดมาจึงถึงปัจจุบัน ซึ่งจะพบว่า อาหารชาววังที่ชาวเกาะเกร็ดได้รับการถ่ายทอดจนกลายเป็นอาหารที่ทำรับประทานกันทั่วไปในชุมชนมีหลายอย่างด้วยกัน เช่น แกงมัสมั่น แกงบวน ยำใหญ่ หมี่กรอบ หมูกระจก ฯลฯ สำหรับอาหารมอญโบราณที่หารับประทานได้ยาก แต่ชาวเกาะเกร็ดก็ยังมีการปรุงอาหารเพื่อรับประทานเป็นปรกติและปรุงเพื่อจำหน่ายอยู่ เช่น แกงคั่วมะตาด แกงบอน แกงเลียงหน่อกะลา แกงส้มกระเจี๊ยบ แกงสว่างอารมณ์ พริกกะเกลือ แกงเผ็ดกล้วยดิบ และเป็นที่รักจักคือ ข้าวแช่มอญ เป็นอาหารมอญแท้ๆ ที่แผ่อิทธิพลมาสู่วัฒนธรรมการกินของชาววัง และคนไทยในปัจจุบัน ข้าวแช่ ภาษามอญเรียกกันว่า “เปิงซงกราน” หรือข้าวสงกรานต์นั้นเอง ซึ่งหารับประทานได้ง่ายในเกาะเกร็ด ซึ่งมีการปรุงขึ้นเพื่อจำหน่ายหลายร้านด้วยกัน แต่โดยประเพณีดังเดิมแล้ว ข้าวแช่ทำเฉพาะในเทศกาลสงกรานต์ นำไปถวายพระ ไหว้นางสงกรานต์ ไหว้ผีบรรพบุรุษ ไหว้ผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ และไว้เลี้ยงญาติมิตร ดังคำกล่าวของสมใจ ใยดี* (2560: สัมภาษณ์)

---

*นามสมมุติ

> “แต่ละโรงทานจะมีการเรี่ยไรรวมเงินเพื่อทำข้าวแช่ในวันสงกรานต์ ซึ่งจะจัดขึ้นในวันที่ 14 เมษายน ของทุกปี เพื่อถวายพระไหว้นางสงกรานต์ ไหว้ผีบรรพบุรุษ ไหว้ผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ และไว้เลี้ยงญาติในโรงทาน และจะมีการเลี้ยงนักท่องเที่ยวด้วย ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้ชิมข้าวแช่มอญแท้ๆ หนึ่งปีมีครั้งเดียว”

กับข้าวแช่ของเกาะเกร็ด ที่ทำกันมาแต่ยุคปู่ย่าตายาย ก็คือ ผักกาดหวานผัดกะทิ เนื้อเค็มผัดกะทิ ยำถั่วฝักยาวกับมะม่วงและมะพร้าวคั่ว ถั่วดำต้มน้ำตาล ลูกกะปิ และแกงคั่วผักบุ้งแห้ง

ภาพที่ 4.7 สำรับข้าวแช่มอญที่ใช้แห่ในงานตักบาตรข้าวแช่

นอกจากนี้ยังมี ทอดมันหน่อกะลา เป็นอาหารได้รับความนิยมจากผู้บริโภคและเป็นอาหารแนะนำที่ลือชื่อของเกาะเกร็ด คนมอญเท่านั้นที่นำหน่อกะลามาทำอาหาร หน่อกะลาที่จะนำมาทำอาหารได้ต้องเป็นต้นอ่อน หรือหน่ออ่อม มีใบประมาณ 3 – 5 ใบ นำมาลอกกาบนอกออก นำไส้อ่อน ที่อยู่ในลำต้นของหน่อกะลามาทำอาหาร หน่อกะลาสดใช้เป็นผักจิ้มน้ำพริกหรือปลาร้าได้ คนมอญนิยมนำมาทำแกงเลียงไส้กะทิ และดองเป็นผักดองจิ้มปลาร้าหรือน้ำพริก ปัจจุบันมีผู้นำหน่อกะลามาปรุงอาหารอื่น ๆ เพิ่มเติมอีกหลายรายการ เช่น ก๋วยเตี๋ยวหน่อกะลา ห่อหมกหน่อกะลา เพราะอาหารที่ปรุงด้วยหน่อกะลาเป็นอาหารที่ได้รับการตอบรับจากผู้รับประทานจำนวนมาก

ภาพที่ 4.8 ทอดมันหน่อกะลา ต้นหน่อกะลา และยอดหน่อกะลา

ขนมหวานที่ขึ้นชื่อของเกาะเกร็ดก็มีหลายอย่าง ได้แก่ ขนมหันตรา จ่ามงกุฎ เสน่ห์จันทร์ ทองเอก ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ขนมผักกาด ชุมชนที่เป็นแหล่งผลิตขนมหวานแหล่งใหญ่อยู่ที่หมู่ที่ 1 บ้านลัดเกาะ ซึ่งฝีมือในการทำขนมหวานของเกาะเกร็ดจะมีความประณีตสวยงาม มีรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์ ภูมิปัญญาการทำขนมหวานของเกาะเกร็ดได้มีรับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษที่มีการทำขนมถวายพระ จัดเลี้ยงผู้ร่วมงานครั้งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้บูรณะวัดปรมัยยิกาวาส เช่นกันกับอาหารคาว

ภาพที่ 4.9 ขนมหวานเกาะเกร็ด

4.1.6 บริบทด้านสิ่งแวดล้อม

เกาะเกร็ดนอกจากมีแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองลัดเกร็ดล้อมรอบแล้ว ภายในเกาะเกร็ดยังมีคลองที่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ คือ คลองวัดฉิมพลีสุทธาวาส คลองวัดปรมัยยิกาวาส คลองวัดไผ่ล้อม คลองวัดเสาธงทอง คลองวัดมาขามทอง คลองวัดจันทร์ คลองโต๊ะดำ คลองสระน้ำอ้อย คลองวัดศาลากุน และคลองชมพูราย คลองเหล่านี้ขุดเพื่อใช้ในการทำนาและทำสวน โดยเฉพาะนาข้าวซึ่งปลูกที่กลางเกาะ จึงจำเป็นต้องใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูก ใช้ขนส่งผลผลิตทางการเกษตรและใช้บริโภค คลองวัดฉิมพลีสุธาวาส คลองวัดดปรมัยยิกาวาส คลองวัดไผ่ล้อม และคลองวัดเสาธงทอง คลองเหล่านี้เป็นเส้นทางสำคัญที่ใช้ขนดินที่ขุดไว้ในเกาะออกมาไว้ในโรงเครื่องปั้นดินเผา เมื่อครั้งเกาะเกร็ดเป็นศูนย์กลางการผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ และได้ขุดเชื่อมติดต่อถึงกันภายในเกาะด้วย นอกจากคลองดังกล่าวแล้วยังมีการขุดคลองหรือบางเล็กๆ ช่วงแม่น้ำเจ้าพระยาช่วงไม่ไกลเข้าสู่โรงงานปั้น คลองในลักษณะนี้มีหลายแห่งในหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 7 เพื่อใช้สำหรับบรรทุกดินเข้าไปเก็บไว้ในโรงปั้นเครื่องปั้น และในหมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5 สำหรับเป็นทางชักน้ำเข้าไปในสวนผลไม้

ลักษณะดินในพื้นที่เกาะเกร็ดนั้นอุดมไปธาตุอาหารต่างๆ เหมาะแก่การทำการเกษตรเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเกาะเกร็ดเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงมีการทับถมของตะกอนที่น้ำพัดพามาทำให้ ลักษณะดินส่วนใหญ่เป็นดินตะกอนที่เป็นดินเหนียว จัดเป็นกลุ่มดินอินเซฟติซอล ซึ่งเป็นดินตะกอนใหม่ที่พบได้ทั่วไปในเขตภาคกลางตอนล่างของลุ่มแม่น้าเจ้าพระยา ประกอบด้วยชุดดิน 2 ชุด คือดินชุดบางกอก และดินชุดธนบุรี ซึ่งดินชุดบางกอกเป็นดินชุดที่มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูงถึง

สูงมาก เหมาะสำหรับการทำนาข้าวและสามารถปลูกพืชอื่น ๆ ได้ตลอดปี แต่มีปัญหาเกี่ยวกับการระบายน้ำ เนื่องจากเป็นดินเหนียวทำให้การระบายน้ำช้า และระดับน้ำใต้ดินสูงเป็นอันตรายต่อรากพืช ดินชุดบางกอกนี้อยู่บริเวณตอนกลางพื้นที่เกาะเกร็ด และในบางส่วนของพื้นที่หมู่ที่ 1, 2, 3, 5, 6 และ 7 ส่วนดินชุดธนบุรี เป็นชุดดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง เหมาะสมที่สุดในการทำสวนผลไม้และปลูกผัก ปัญหาของดินชุดนี้คือถ้าปีใดแล้งจัดระดับน้ำในแม่น้ำต่ำลงน้ำเค็มจะไหลเข้ามาท่วม ทำให้เกิดความเสียหายแก่พืชที่ปลูกได้ ดินชุดธนบุรีนี้อยู่บริเวณริมฝั่งของพื้นที่เกาะเกร็ด พบได้ทุกหมู่บ้านในที่ราบลุ่มใกล้แม่น้ำ สภาพพื้นที่ราบเรียบเป็นดินลึกการระบายน้ำไม่ดี มีความสามารถในการอุ้มน้ำสูงและทำาให้น้ำซึมผ่านไปได้ช้า

แหล่งน้ำธรรมชาติที่ชาวบ้านในเกาะเกร็ดนำมาใช้ประโยชน์ คือ แม่น้าเจ้าพระยา และมีแหล่งน้ำธรรมชาติสำหรับบ้านเรือนที่อาศัยอยู่ลึกเข้าไปในพื้นที่ ซึ่งคลองในพื้นที่เกาะเกร็ดทั้งหมดมี 23 สาย แต่มีเพียง 10 สายเท่านั้นที่เป็นคลองสำคัญในพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด ปรากฏตามตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 พื้นที่ทางการเกษตรและจำนวนครัวเรือเกษตรกรของแต่ละหมู่บ้านในตำบลเกาะเกร็ด

ชื่อคลอง	ขนาด (เมตร)			พื้นที่ตั้ง (หมู่ที่)
	กว้าง	ยาว	ลึก	
1. คลองมะดัน	3.00	3,000	1.50	1
2. คลองวัดฉิมพลี	4.00	300	1.00	1
3. คลองชมพูลาย	4.00	400	2.00	2
4. คลองตากิ่ง	4.00	700	2.00	2
5. คลองตาหยด	3.00	800	2.00	2
6. คลองวัดศาลากุล	5.00	1,700	2.00	3
7. คลองบ้านนายหว่าง	4.00	600	1.50	3
8. คลองบ้านนายอุบล	3.00	300	1.50	3
9. คลองโต๊ะดา	4.00	1,500	2.00	3
10. คลองตาฮวย	4.00	1,200	2.00	3
11. คลองบุญลือ	5.00	450	1.50	3
12. คลองตาเปี๊ยก	3.00	700	1.50	4
13. คลองข้างปั๊มน้ามัน	3.00	400	1.50	4
14. คลองยายหวาน	3.00	400	1.50	4
15. คลองสระน้าอ้อย	4.00	600	1.50	4
16. คลองวัดจันทร์	4.00	700	1.50	5
17. คลองไม่มีชื่อ	3.00	200	1.00	5
18. คลองประมง	2.00	200	1.00	5

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ชื่อคลอง	ขนาด (เมตร)			พื้นที่ตั้ง (หมู่ที่)
	กว้าง	ยาว	ลึก	
19. คลองบ้านนายโกมินทร์	4.00	700	1.50	5
20. คลองยายหลง	2.00	600	1.00	5
21. คลองตาเทียม	2.00	400	1.00	5
22. คลองมะขามทอง	3.00	250	1.00	5
23. คลองลุงเมี้ยน	3.00	120	1.00	6
24. คลองวัดเสาธงทอง	3.00	450	1.50	6
25. คลองวัดไผ่ล้อม	3.00	300	1.00	6
26. คลองวัดปรมัยยิกาวาส	3.00	3,000	1.50	7

แหล่งที่มา : องค์การบริหารส่วนตาบลเกาะเกร็ด, ม.ป.ป.

นอกจากแม่น้ำเจ้าพระยา และคลองต่างๆ ในเกาะเกร็ดที่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติในการอุปโภคของชาวบ้านเกาะเกร็ดแล้ว ยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติใต้ดิน ได้แก่ บ่อบาดาลสาธารณะเริ่มดำเนินการขุดเจาะมาตั้งแต่ปี 2537 โดยได้งบประมาณมาจากหลาย ๆ หน่วยงาน ปัจจุบันมีบ่อบาดาลสาธารณะทั้งสิ้น 8 บ่อ และ อีก 1 บ่อ เป็นบ่อสำหรับใช้ภายในบ้านเกร็ดตระการ

เกาะเกร็ดมักจะเจอกับปัญหาน้ำอยู่เสมอ คือในฤดูฝนมีฝนตกมากในทางภาคเหนือไหลลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา และไหลลงสู่ที่ราบภาคกลาง ทำให้ปริมาณน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาสูงขึ้น ประกอบมีน้ำทะเลหนุนตามภาวะการขึ้นลงของน้ำทะเล ส่งผลทำให้น้ำไหลเอ่อท่วมเกาะเกร็ดซึ่งเป็นที่พักอาศัยและพื้นที่ทางการเกษตร เกิดความเดือดร้อน ผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหาย และในฤดูร้อน น้ำทะเลหนุนรุกล้ำเข้ามาในแม่น้ำเจ้าพระยาและลำคลอง เนื่องจากปริมาณน้ำจืดที่ปล่อยมาจากเขื่อนเจ้าพระเจ้ามีประมาณน้อย ไม่เพียงพอที่จะผลักดันน้ำเค็มไม่ให้ไหลย้อนเข้ามาได้ ทำให้แม่น้ำเจ้าพระยาบางช่วงมีระดับความเค็มสูงเกิดความเสียหายแก่พืชผลทางการเกษตร โดยเฉพาะทุเรียน และมังคุด ซึ่งส่งผลทำให้ชาวมอญที่เกาะเกร็ดปลูกทุเรียนลดลง

4.1.7 สถานที่สำคัญของเกาะเกร็ด

ตำบลเกาะเกร็ดมีสถานที่สำคัญ ประกอบไปด้วย วัด ซึ่งเกาะเกร็ดมีวัดทั้งหมด 9 วัด เป็นวัดร้าง 4 วัด วัดที่มีพระสงฆ์ 5 วัดได้แก่ (1) วัดปรมัยยิกาวาส ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 บ้านโอ่งอ่าง ตรงมุมด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะเกร็ด เป็นพระอารามหลวงชั้นโทชนิดวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงแห่งเดียวในอำเภอปากเกร็ด (2) วัดไผ่ล้อม ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 บ้านเสาธงทอง (3) วัดเสาธงทอง ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 บ้านเสาธงทองเช่นกันกับวัดไผ่ล้อม (4) วัดฉิมพลีสุทธาวาส ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 บ้านลัดเกร็ด และ (5) วัดศาลากุล ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 บ้านศาลากุลใน มีโรงเรียน 2 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนวัดปรมัยยิกาวาส และโรงเรียนวัดศาลากุล มีสถานีอนามัยตำบลเกาะเกร็ด 2 แห่ง ได้แก่ สถานีอนามัย หมู่ที่ 3 บ้าน

ศาลากุลใน โดยตั้งอยู่ที่วัดศาลากุล และสถานีอนามัย หมู่ที่ 5 บ้านท่าน้ำ โดยตั้งอยู่ที่วัดมะขามทอง (วัดร้าง) มีองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด ตั้งอยู่ในวัดศาลากุล หมู่ที่ 3 พิพิธภัณฑ์วัดปรมัยยิกาวาส ตั้งอยู่ในวัดปรมัยยิกาวาส หมู่ที่ 7 อ่าง ศูนย์วัฒนธรรมมอญ บ้านกวานอาม่าน ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 บ้านโอ่งอ่าง สวนเกร็ดพุทธ สถานที่พักผ่อนแบบธรรมชาติ ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 หมู่บ้าน OTOP ต้นแบบบ้านมอญ ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ห้องสมุดประชาชน ของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอปากเกร็ด ตั้งอยู่ที่วัดเสาธงทอง หมู่ที่ 6 บ้านเสาธงทอง และสถานคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ (บ้านเกร็ดตระการ) จังหวัดนนทบุรี หรือเรียกสั้นๆ ว่า บ้านเกร็ดตระการ ซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์สงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพสตรี มีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือหญิงที่ประสบปัญหาทางสังคมทุกประเภท เช่น ถูกละเมิดทางเพศ มีความประพฤติไม่เหมาะสม ประสบปัญหาครอบครัว หรือปัญหาสังคมอื่นๆ และยังได้ให้ความคุ้มครองต่อหญิงและเด็กที่ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ โดยตั้งอยู่ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 2

4.2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายการวิจัย จำนวน ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) 12 ราย 2) กลุ่มตัวอย่างสมาชิกในชุมชน จำนวน 322 ตัวอย่าง 3) กลุ่มตัวอย่างท่องเที่ยว จำนวน 386 ตัวอย่าง ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย 200 ตัวอย่าง และกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จำนวน 186 ตัวอย่าง และกลุ่มตัวแทนภาคสมาชิกในชุมชน นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอีกจำนวน 20 ราย ทั้งนี้ผู้วิจัยขอนำเสนอข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน และกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน

กลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชนที่ใช้ในการวิจัย ทั้งสิ้น จำนวน 322 ตัวอย่าง ประกอบไปด้วยข้อมูลที่เกี่ยวกับ เพศ อายุ ศาสนา กลุ่มชาติพันธุ์ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ดังปรากฏตามตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (n=322)	ร้อยละ (100.00)
1. เพศ		
ชาย	130	40.4
หญิง	192	59.6

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (n=322)	ร้อยละ (100.00)
2. อายุ (ปี)		
ต่ำกว่า 20	13	4.0
20 – 30	61	18.9
31 – 40	63	19.6
41 – 50	64	19.9
51 – 60	70	21.7
มากกว่า 60	51	15.8
3. ศาสนา		
พุทธ	298	92.5
อิสลาม	24	7.5
4. กลุ่มชาติพันธุ์		
ไทย	197	61.2
ไทยมอญ	101	31.4
ไทยมุสลิม	24	7.5
5. สถานภาพสมรส		
โสด	124	38.5
สมรส	164	50.9
แยกกันอยู่/หย่าร้าง	8	2.5
หม้าย	26	8.1
6. ระดับการศึกษาสูงสุด		
ไม่ได้รับการศึกษา	7	2.2
ประถมศึกษา	92	28.6
มัธยมศึกษาตอนต้น	80	24.8
มัธยมศึกษาตอนปลาย	54	16.8
อนุปริญญา, ปวส, หรือเทียบเท่า	22	6.8
ปริญญาตรี	52	16.1
ปริญญาโท	12	3.7
สูงกว่าปริญญาโท	3	0.9
7. อาชีพปัจจุบัน		
เกษตรกรรม	33	10.2
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	20	6.2
ข้าราชการ/พนักงานราชการ	33	10.2
พนักงานบริษัท ร้านค้าเอกชน	28	8.7
ค้าขาย/กิจการส่วนตัว	72	22.4

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (n=322)	ร้อยละ (100.00)
รับจ้างทั่วไป	81	25.2
นักเรียน/นักศึกษา	20	6.2
ว่างงาน	35	10.9
8. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (บาท)		
ต่ำกว่า 5,000	104	32.3
5,000 – 10,000	95	29.5
10,001 – 15,000	50	15.5
15,001 – 20,000	39	12.1
20,001 – 25,000	10	3.1
25,001 – 30,000	12	3.7
30,001 – 35,000	5	1.6
35,001 – 40,000	4	1.2
40,001 – 45,000	1	0.3
45,001 – 50,000	2	0.6

จากตารางที่ 4.6 พบว่า กลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชนส่วนใหญ่เป็นหญิง ร้อยละ 59.6 มีอายุระหว่าง 51 – 60 ปี ร้อยละ 21.7 เป็นสัดส่วนสูงสุด ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 92.5 ซึ่งเป็นตัวอย่างที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทย ร้อยละ 61.2 กลุ่มชาติพันธุ์ไทยมอญ ร้อยละ 31.4 และกลุ่มชาติพันธุ์ไทยมุสลิม ร้อยละ 7.5 มีสถานภาพสมรสเป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 50.9 มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 28.6 ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 25.2 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า 5,000 บาท ร้อยละ 32.3 เป็นสัดส่วนสูงสุด

4.2.2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว

กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 200 ตัวอย่าง และกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จำนวน 186 ตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น จำนวน 386 ตัวอย่าง ประกอบไปด้วยข้อมูลที่เกี่ยวกับ เพศ อายุ ศาสนา สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ดังปรากฏตามตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

ข้อมูลทั่วไป	นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)		นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ				
ชาย	72	36.0	74	39.8
หญิง	128	64.0	112	60.2
2. อายุ (ปี)				
ต่ำกว่า 20	27	13.5	16	8.6
20 – 30	72	36.0	50	26.9
31 – 40	41	20.5	34	18.3
41 – 50	27	13.5	52	28.0
51 – 60	29	14.5	28	15.1
มากกว่า 60	4	2.0	6	3.2
3. ศาสนา				
พุทธ	192	96.0	59	31.7
อิสลาม	5	2.5	9	4.8
คริสต์	3	1.5	107	57.5
อื่นๆ	-	-	11	5.9
4. สถานภาพสมรส				
โสด	115	57.5	69	37.1
สมรส	79	39.5	112	60.2
แยกกันอยู่/หย่าร้าง	1	.5	5	2.7
หม้าย	5	2.5	-	-
5. ระดับการศึกษาสูงสุด				
ไม่ได้รับการศึกษา	5	2.5	-	-
ประถมศึกษา	16	8.0	6	3.2
มัธยมศึกษาตอนต้น	20	10.0	5	2.7
มัธยมศึกษาตอนปลาย	37	18.5	20	10.8
อนุปริญญา, ปวส, หรือเทียบเท่า	37	18.5	24	12.9
ปริญญาตรี	76	38.0	115	61.8
ปริญญาโท	8	4.0	12	6.5
สูงกว่าปริญญาโท	1	.5	4	2.2
6. อาชีพปัจจุบัน				
เกษตรกรรม	4	2.0	9	4.8
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	9	4.5	13	7.0
ข้าราชการ/พนักงานราชการ	17	8.5	14	7.5

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)		นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
พนักงานบริษัท ร้านค้าเอกชน	56	28.0	23	12.4
ค้าขาย/กิจการส่วนตัว	27	13.5	82	44.1
รับจ้างทั่วไป	18	9.0	26	14.0
นักเรียน/นักศึกษา	66	33.0	18	9.7
ว่างงาน	3	1.5	1	.5
7. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (บาท)				
ต่ำกว่า 5,000	57	28.5	14	7.5
5,000 – 10,000	31	15.5	-	-
10,001 – 15,000	30	15.0	2	1.1
15,001 – 20,000	19	9.5	-	-
20,001 – 25,000	14	7.0	-	-
25,001 – 30,000	16	8.0	14	7.5
30,001 – 35,000	9	4.5	14	7.5
35,001 – 40,000	9	4.5	5	2.7
40,001 – 45,000	2	1.0	5	2.7
45,001 – 50,000	4	2.0	12	6.5
50,000 บาทขึ้นไป	9	4.5	118	63.4

จากตารางที่ 4.7 พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย ส่วนใหญ่เป็นหญิง ร้อยละ 64.0 มีอายุระหว่าง 20 – 30 ปี ร้อยละ 36.0 เป็นสัดส่วนสูงสุด นับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ร้อยละ 96.0 มีสถานภาพโสด ร้อยละ 57.5 มีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 38.0 เป็นนักเรียน/นักศึกษา ร้อยละ 33.0 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท ร้อยละ 28.5 เป็นสัดส่วนสูงสุด ส่วนกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ส่วนใหญ่เป็นหญิง ร้อยละ 60.2 มีอายุ 41 – 50 ปี ร้อยละ 28.0 เป็นสัดส่วนสูงสุด นับถือศาสนาคริสต์เป็นส่วนใหญ่ร้อยละ 57.5 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 60.2 มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 61.8 ประกอบอาชีพกิจการส่วนตัว ร้อยละ 44.1 เป็นสัดส่วนสูงสุด และส่วนใหญ่มีรายได้ 50,000 บาทขึ้นไป ร้อยละ 63.4

สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเกาะเกร็ดนั้น เป็นนักท่องเที่ยวจากจังหวัดนนทบุรีเป็นสัดส่วนสูงสุด ร้อยละ 46.5 รองลงมาคือ กรุงเทพมหานคร ร้อยละ 26 ถัดมาคือ จังหวัดสมุทรปราการ ร้อยละ 6 จังหวัดปทุมธานี ร้อยละ 4 จังหวัดชลบุรี ร้อยละ 3 จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดสมุทรสาคร ทั้ง 3 จังหวัดมีสัดส่วนเท่ากัน คือ ร้อยละ 1.5 จังหวัดกาฬสินธุ์, สิงห์บุรี, เชียงราย และนครปฐม ซึ่งทั้ง 4 จังหวัดมีสัดส่วนเท่ากันคือ

ร้อยละ 1 จังหวัดลพบุรี, อุบลราชธานี, สงขลา, จันทบุรี, นครราชสีมา, เชียงใหม่, ภูเก็ต, นครศรีธรรมราช, สุรินทร์, อุตรดิตถ์, ชุมพร และสุโขทัย ซึ่งทั้ง 12 จังหวัดมีสัดส่วนเท่ากันคือ ร้อยละ 0.5 ดังปรากฏตามตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยแบ่งตามจังหวัดที่เข้ามาท่องเที่ยวในเกาะเกร็ด

	จังหวัด	จำนวน (n=200)	ร้อยละ (100.00)
1.	กรุงเทพมหานคร	52	26
2.	กาฬสินธุ์	2	1
3.	จันทบุรี	1	0.5
4.	ชลบุรี	6	3
5.	ชุมพร	1	0.5
6.	เชียงราย	2	1
7.	เชียงใหม่	1	0.5
8.	นครปฐม	2	1
9.	นครราชสีมา	1	0.5
10.	นครศรีธรรมราช	1	0.5
11.	นนทบุรี	93	46.5
12.	ปทุมธานี	8	4
13.	พิษณุโลก	3	1.5
14.	เพชรบูรณ์	3	1.5
15.	ภูเก็ต	1	0.5
16.	ลพบุรี	1	0.5
17.	สงขลา	1	0.5
18.	สมุทรปราการ	12	6
19.	สมุทรสาคร	3	1.5
20.	สิงห์บุรี	2	1
21.	สุโขทัย	1	0.5
22.	สุรินทร์	1	0.5
23.	อุตรดิตถ์	1	0.5
24.	อุบลราชธานี	1	0.5

สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเกาะเกร็ดนั้น เป็นนักท่องเที่ยวจากประเทศจีนเป็นสัดส่วนสูงสุด ร้อยละ 24.2 รองลงมาคือ ประเทศเกาหลีใต้ ร้อยละ 8.6 ถัดมาคือ ประเทศเนเธอร์แลนด์ ร้อยละ 7 ประเทศอังกฤษ และอินเดีย ทั้ง 2 ประเทศ มีสัดส่วนเท่ากันคือ ร้อยละ 6.5 ประเทศสหรัฐอเมริกา ร้อยละ 5.9 ประเทศนอเวย์, ฝรั่งเศส และราชอาณาจักรเดนมาก ทั้ง 3 ประเทศ มีสัดส่วนเท่ากันคือ ร้อยละ 4.3 ประเทศสเปน และสาธารณรัฐ

ฟิลิปปินส์ ทั้ง 2 ประเทศ มีสัดส่วนเท่ากันคือ ร้อยละ 3.8 ประเทศลาว จำนวน ร้อยละ 3.2 ประเทศกรีนแลนด์ ร้อยละ 2.7 ประเทศญี่ปุ่น, โปแลนด์, สวิตเซอร์แลนด์, ออสเตรีย ทั้ง 4 ประเทศ มีสัดส่วนเท่ากันคือ ร้อยละ 2.2 ประเทศเยอรมันนี, สวีเดน และฮอลแลนด์ ทั้ง 3 ประเทศ มีสัดส่วนเท่ากันคือ ร้อยละ 1.6 ประเทศฟินแลนด์ ร้อยละ 1.1 และอิตาลี่ ร้อยละ 0.5 ดังปรากฏตามตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติแบ่งตามประเทศที่เข้ามาท่องเที่ยวในเกาะเกร็ด

ประเทศ		จำนวน (n=186)	ร้อยละ (100.00)
1.	กรีนแลนด์	5	2.7
2.	เกาหลีใต้	16	8.6
3.	จีน	45	24.2
4.	ญี่ปุ่น	4	2.2
5.	นอเวย์	8	4.3
6.	เนเธอร์แลนด์	13	7
7.	โปแลนด์	4	2.2
8.	ฝรั่งเศส	8	4.3
9.	ฟินแลนด์	2	1.1
10.	เยอรมันนี	3	1.6
11.	ราชอาณาจักรเดนมาก	8	4.3
12.	ลาว	6	3.2
13.	สเปน	7	3.8
14.	สวิตเซอร์แลนด์	4	2.2
15.	สวีเดน	3	1.6
16.	สหรัฐอเมริกา	11	5.9
17.	สาธารณรัฐฟิลิปปินส์	7	3.8
18.	ออสเตรีย	4	2.2
19.	อังกฤษ	12	6.5
20.	อิตาลี่	1	0.5
21.	อินเดีย	12	6.5
22.	ฮอลแลนด์	3	1.6

4.3 ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชน

การศึกษาศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ดในครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ด้วยการทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) กลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน และกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยทำการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของ

ชุมชนใน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ชุมชน 2) ด้านเศรษฐกิจ 3) ด้านการเมืองการปกครอง 4) ด้านสิ่งแวดล้อม 5) ด้านการมีส่วนร่วม และ 6) ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ปรากฏผลการวิจัยดังนี้

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า เกาะเกร็ดนั้นมีศักยภาพและความพร้อมทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญาอย่างเด่นชัด โดยเป็นชุมชนที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรม คนไทย คนไทยมุสลิม คนไทยเชื้อสายมอญ อาศัยอยู่ร่วมกัน มีลักษณะโดดเด่นทางวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญามอญที่คงความเป็นเอกลักษณ์สืบสานจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน และมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนอย่างยาวนาม สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีสืบเนื่องต่อมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ จึงเป็นจุดเด่นที่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้เข้ามาเยี่ยมชมเกาะเกร็ดเป็นจำนวนมากมากกว่าทุกด้าน ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชนและกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยมีความคิดเห็นว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมทางด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อยู่ในระดับค่อนข้างมากกว่าทุกด้านมีค่าเฉลี่ย 4.3798 และค่าเฉลี่ย 4.3795 ตามลำดับ แต่ในขณะเดียวกันกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีความคิดเห็นว่าชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมการเมืองการปกครองจัดอยู่ในระดับค่อนข้างมากกว่าทุกด้าน มีค่าเฉลี่ย 4.2161 ปรากฏผลตามตารางที่ 4.10 และ 4.11

สำหรับด้านการมีส่วนร่วมนั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชนมีความคิดเห็นตรงกันว่ามีศักยภาพและความพร้อมน้อยกว่าทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ย 3.8866 แต่กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติคิดเห็นว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ย 4.1165 ทั้งนี้เป็นการสะท้อนความคิดเห็นจากบุคคลภายนอกชุมชน ปรากฏผลตามตารางที่ 4.10 และ 4.11

ตารางที่ 4.10 ศักยภาพ ความพร้อมของชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชน ตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน

(n=322)

ศักยภาพและความพร้อมของชุมชน	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา และประวัติศาสร์ท้องถิ่น	4.3798	.77278	ค่อนข้างมาก
2. ด้านเศรษฐกิจ	3.9870	.67350	ค่อนข้างมาก
3. ด้านการเมือง	3.8994	1.23644	ค่อนข้างมาก
4. ด้านสิ่งแวดล้อม	4.0342	.69601	ค่อนข้างมาก
5. ด้านการมีส่วนร่วม	3.8866	1.27264	ค่อนข้างมาก
6. ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว	4.0176	1.06960	ค่อนข้างมาก
ภาพรวม	**4.0341**	**.85724**	**ค่อนข้างมาก**

ตารางที่ 4.11 ศักยภาพ ความพร้อมของชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชน ตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว

ศักยภาพและความพร้อมของชุมชน	นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)			นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)		
	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านสังคม วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญา และประวัติศาสร์	4.3795	.56749	ค่อนข้างมาก	4.0801	.29752	ค่อนข้างมาก
2. ด้านเศรษฐกิจ	4.1245	.46522	ค่อนข้างมาก	3.9314	.26992	ค่อนข้างมาก
3. ด้านการเมือง	4.2060	.85582	ค่อนข้างมาก	4.2161	.36132	ค่อนข้างมาก
4. ด้านสิ่งแวดล้อม	4.1165	.54880	ค่อนข้างมาก	3.9091	.23635	ค่อนข้างมาก
5. ด้านการมีส่วนร่วม	4.2650	.78885	ค่อนข้างมาก	4.1301	.39189	ค่อนข้างมาก
6. ด้านศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว	4.2744	.73857	ค่อนข้างมาก	4.1011	.35970	ค่อนข้างมาก
ภาพรวม	**4.2277**	**.55003**	**ค่อนข้างมาก**	**4.0613**	**.27953**	**ค่อนข้างมาก**

เมื่อทำการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของชุมชนทั้ง 6 ด้าน ปรากฏผลการวิจัยดังต่อไปนี้

4.3.1 ศักยภาพและความพร้อมด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า เกาะเกร็ดนั้นมีศักยภาพและความพร้อมทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญาอย่างเด่นชัด เป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญามอญ มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนอย่างยาวนาม สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นตรงกันว่าวัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ของเกาะเกร็ดนั้นสามารถเป็นจุดขายที่จะดึงดูดนักท่องเทียวให้เข้ามาท่องเที่ยวที่เกาะเกร็ดได้มากขึ้น ซึ่งเป็นด้านที่ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมมากกว่าทุกด้าน ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดของศักยภาพด้านนี้ในลำดับต่อไป

เกาะเกร็ดมีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนานตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีสืบเนื่องต่อมาจนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลายาวนานกว่า 350 ปี มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเกาะเกร็ดมีประวัติศาสตร์ที่สามารถสร้างมูลเพิ่มให้กับการท่องเที่ยวของชุมชนได้ โดยจัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ประกอบกับเกาะเกร็ดมีพิพิธภัณฑ์วัดปรมัยยิกาวาสที่เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในรัชกาลที่ 5 ซึ่งประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเกาะเกร็ดนั้นสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เข้ามาท่องเที่ยวได้มากขึ้น (เสถียร ใจกล้า*, 2560: สัมภาษณ์ ; เสรีภาพ บุญจำนง*, 2560: สัมภาษณ์)

---

* นามสมมุติ

ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเกาะเกร็ดมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ระบุไว้ชัดเจนว่า ในการอพยพของคนมอญเกาะเกร็ดอย่างน้อย 2 ครั้ง โดยครั้งแรกมีการอพยพประมาณ พ.ศ. 2317 ในสมัยกรุงธนบุรี ครั้งนั้นพระเจ้าตากสินมหาราชโปรดฯ ให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ปากเกร็ด ซึ่งคนมอญสืบเชื้อสายมอญของเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) ครั้งที่ 2 ในราว พ.ศ. 2357 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ครั้งนั้นทรงโปรดฯ ให้ตั้งบ้านเรือนที่สามโคก ปากเกร็ด และพระประแดง ซึ่งเป็นมอญจากเมืองเมาะตะมะในพม่า ชาวมอญที่อพยพมาทั้ง 2 ครั้งนี้สืบทอดเป็นต้นตระกูลของชาวไทยเชื้อสายมอญปากเกร็ดและเกาะเกร็ดในปัจจุบัน ตามที่กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 4.1.2 หากกล่าวถึงประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ไทยนั้น มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ระบุไว้ชัดเจนเช่นกันว่า “พระบาทสมเด็จจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงมีพระราชศรัทธาบูรณะวัดปากอ่าว ที่เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และทรงโปรดแกล้าฯ ให้เปลี่ยนนามวัดปากอ่าวเป็นวัดปรมัยยิกาวาศ และยังเป็นพระบรมราชานุสรณ์แห่งความกตัญญูกตเวทีที่พระองค์ทรงปฏิบัติต่อผู้ทรงพระคุณ คือ สมเด็จพระเจ้ามไหยิกาเธอ กรมพระยาสุดารัตนราชประยูร” (เสรีภาพ บุญจำนง*, 2560: สัมภาษณ์) ซึ่งพระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้จารึกการปฏิสังขรณ์วัดปากอ่าวที่ศิลาจารึก 2 หลัก เป็นภาษาไทย 1 หลัก และภาษามอญ 1 หลัก ตั้งอยู่หน้าพระอุโบรส (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2553ข) มีใจความตอนหนึ่งว่า

> “ ทรงพระอนุสรณ์คำนึงกาลเมื่อทรงพระเยาว์อยู่ว่า ในกรมสมเด็จพระสุดารัตนราชประยูร ซึ่งเป็นพระเจ้าบรมมหัยยิกาเธอ โดยเป็นพระขนิษฐาแห่งสมเด็จพระบรมราชมาตามหัยกาเธอ กรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ ซึ่งเป็นพระเชฐราโชรส ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวร่วมพระชนนีเดียวกัน ซึ่งได้อภิบาลบำรุงรักษาพระองค์มาตั้งแต่ยังเยาว์นั้น ได้รับสั่งอยู่เนืองๆ ว่า ถ้าทรงเจริญขึ้นแล้วขอให้ทรงช่วยให้ได้สร้างอารามสักอารามหนึ่ง ตามที่ท่านได้ตั้งพระหฤทัยไว้ช้านานแล้ว และจะได้เป็นปัจจัยที่จะหนุนบัติพบปะกันสืบไปเบื้องหน้า ด้วยกำลังที่ท่านทรงพระสิเน่หา ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยิ่งนัก วาจาของกรมสมเด็ดพระสุดา รัตนราชประยูร รับสั่งดังนี้ ได้ทรงไว้แต่ยังทรงพระเยาว์เป็นหลายครั้ง ”
>
> “ ครั้งเมื่อได้ทอดพระเนตรเห็นพระอารามนี้มีภูมิฐานเป็นที่งดงาม และทรงสังเวชที่ชำรุดปรักหักพังยิ่งกว่าอารามอื่นๆ ในตำบลนี้ ทรงพระราชดำริ เห็นว่าการปฏิบัติสังขรณ์ของชำรุดปรักหักพังให้ถาวรขึ้นเป็นพระราชกุศล มีผลยิ่งใหญ่ และเป็นโอกาสอันดีที่จะได้สนองพระคุณ ซึ่งท่านได้ทรงสิเน่หาการุณบำรุง รักษาพระองค์โดยความอุตสาหะอันแรงกล้าให้ได้เป็นทรงชื่นชมยินดี และเป็นพระราชกุศลราศีอันวิเศษ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และความสุขแก่พระองค์ท่านในภพนี้และภพหน้า จึงทรงกำหนดพระราชหฤทัยว่าจะทรงปฏิสังขรณ์พระอารามนี้เป็นแน่แท้ แล้วโปรดแกล้าฯ ให้เปลี่ยนนามพระอารามนี้ว่า วัดปรมัยยิกาวาศ[3] ตามความซึ่งพระเจ้าบรมมหัยยิกาเธอ กรมสมเด็จพระสุดารัตนราชประยูร ทรงปฏิสังขรณ์เป็นส่วนพระกุศลเป็นที่เฉลิมพระเพียรติยศยืนยาวสิ้นกาลนาน ”

---

* นามสมมุติ

[3] วัดปรมัยยิกาวาศ ซึ่งมาจากคำว่า บรม + อัยยิกา + อาวาศ แปลว่าวัดของยาย ต่อมาได้ใช้ชื่อเป็น วัดปรมัยยิกาวาส

ซึ่งวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงที่สำคัญและเป็นพระอารามหลวงแห่งเดียวในอำเภอปากเกร็ด เป็นสัญลักษณ์แห่งความกตัญญู ที่พระบาทสมเด็จจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงมีต่อสมเด็จพระเจ้ามไหยิกาเธอ กรมพระยาสุดรัตนาราชประยูร ซึ่ง สมเด็จพระเจ้ามไหยิกาเธอ กรมพระยาสุดรัตนาราชประยูร ทรงพระนามเดิมว่า พระองค์เจ้าหญิงละม่อน เป็นพระราชธิดาในพระบามสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และเจ้าจอมมารดาทรัพย์ ทรงเป็นพระขนิษฐา (น้องสาว) ของสมเด็จพระบรมราชมาตามหัยกาเธอ กรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ มีพระสมยษนามที่ชาววังเรียกกันทั่วไปว่า “ทูลกระหม่อนปราสาท” และ “ทูลกระหม่อนแก้ว” ซึ่งสมเด็จพระบรมราชมาตามหัยกาเธอ กรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ มีพระโอรสและพระธิดา 7 พระองค์ สิ้นพระชนม์ขณะที่พระโอรสและพระธิดายังทรงพระเยาว์ พระองค์เจ้าหญิงละม่อนทรงดูแลอุปถัมภ์พระโอรส พระธิดาทั้ง 7 พระองค์ ดุจดังพระโอรสพระธิดาของพระองค์เอง โดยมีหม่อนเจ้าหญิงรำเพย พระธิดาสมเด็จพระบรมราชมาตามหัยกาเธอ กรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ ที่พระองค์เจ้าหญิงละม่อนทรงบำรุงอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นสมเด็จพระเทพศิรินทรา บรมราชินี พระบรมราชชนนี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ภาพที่ 4.10 พระเจ้ามไหยิกาเธอ กรมพระยาสุดารัตนราชประยูร

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ สถาปนาหม่อนเจ้าหญิงรำเพยเป็นพระนางเธอพระองค์เจ้ารำเพยภมราภิรมย์ ประสูติพระราชโอรสและพระราชธิดา รวม 4 พระองค์ คือ 1) สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) 2) สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจันทรมณฑล โสภณภควดี (กรมหลวงวิสุทธิกระษัตริย์) 3) สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี (กรมพระจักรพรรดิพงศ์) 4) สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ (กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช) เมื่อพระองค์เจ้ารำเพยภมราภิรมย์สิ้นพระชนม์ ขณะที่สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์มีพระชนมายุเพียง 8 พรรษาเท่า

นั้นเอง พระองค์เจ้าหญิงละม่อน ทรงบำรุงอุปถัมภ์พระราชโอรสและพระราชธิดาทั้ง 4 พระองค์นั้น เช่นเดียวกับที่ได้ทรงอภิบาลพระนางเธอ พระองค์เจ้ารำเพยภมราภิรมย์ พระราชชนนีของพระราชโอรส พระราชธิดาทั้ง 4 พระองค์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเคารพเทิดทูนพระเจ้าบรมมหัยยิกาเธอ กรมสมเด็จพระสุดารัตนาราชประยูร ดุจพระราชชนนีเป็นอย่างยิ่ง

ภาพที่ 4.11 สมเด็จพระเทพศิรินทรา บรมราชินี พระบรมราชชนนี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

วัดปรมัยยิกาวาเป็นพระบรมราชานุสรณ์แห่งความกตัญญูกตเวทีที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อสมเด็จพระเจ้ามไหยิกาเธอ กรมพระยาสุดารัตนราชประยูร ดังปรากฏในงานศิลปกรรมของอุโบสถ อาทิ ลายปูนปั้นบานประตูและบานหน้าต่างอุโบสถวัดปรมัยยิกาวาส ที่ด้านบนสุดเป็นรูปพระเกี้ยวประดิษฐานอยู่บนพานแว่นฟ้า มีรัศมีที่ยอดพระเกี้ยว พานพระเกี้ยวประดิษฐานอยู่บนช้างสามเศียร มีราชสีห์และคชสีห์เชิญฉัตร 9 ชั้น อยู่ด้านขวาและด้านซ้าย ซึ่งหมายถึง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตรงกลางเป็นรูปปราสาท หมายถึง สมเด็จพระเจ้ามไหยิกาเธอ กรมพระยาสุดารัตนราชประยูร หรือทูลประหม่อนปราสาท ด้านล่างเป็นคัมภีร์อยู่บนพานแว่นฟ้า หมายถึง พระพุทธศาสนา ความหมายรวม คือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเจ้ามไหยิกาเธอ กรมพระยาสุดารัตนราชประยูร ได้ทรงสถาปนาพระอารามแห่งนี้เพื่อเป็นประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา

นอกจากนี้ ยังมีหลักฐานปรากฏว่า เกาะเกร็ดในอดีตเป็นแหล่งธุรกิจใหญ่ในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของประเทส มีเจ้านายฝ่ายใน คือ เจ้าจอมมารดากลิ่น เจ้าจอมในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ คือ พระยาพิไชยบุรินทรา (นวม ไตลังคะ) ซึ่งเป็นคนมอญได้มาลงทุนสร้างโรงปั้นและเตาเผาเครื่องปั้นขนาดใหญ่ ที่หมู่ที่ 7 บ้านโอ่งอ่าง โดยมีโฉนดที่ดิน ตามภาพที่ 4.12

ภาพที่ 4.12 โฉนดที่ดินของเจ้าจอมมารดากลิ่นในสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งเป็นที่ตั้งโรงปั้นและเตาเผา
แหล่งที่มา: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2553ก.

วัฒนธรรม ประเพณี ภูมปัญญานั้น เกาะเกร็ดจะมีความโดดเด่นและคงความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญามอญที่มีสืบสานจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานในยุคปัจจุบัน ทั้งวัฒนธรรมการแต่งกาย ซึ่งชาวมอญเกาะเกร็ดยังคงรักษาแบบแผนการแต่งกายแบบมอญโดยมักจะแต่งกายแบบมอญในวันสำคัญหรือเทศกาลสำคัญต่างๆ รวมถึงรักษาวัฒนธรรมทางภาษา ชาวมอญที่มีอายุมากๆ ก็ยังคงมีการสื่อสารด้วยภาษามอญเป็นส่วนใหญ่ และมีการสอนภาษามอญให้ลูกหลานเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมมอญให้คงอยู่ (สายใจ ใจดี*, 2560: สัมภาษณ์) สำหรับวัฒนธรรม ประเพณีมอญที่ชาวมอญมีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว และจุดขายของการท่องเที่ยววิถีชีวิตเกาะเกร็ด คือ ประเพณีสงกรานต์ การแห่ข้าวแช่ การแห่น้ำหวาน แห่สงกรานต์ ปล่อยปลา รำเจ้า ตักบาตรน้ำผึ้ง ตักบาตรดอกไม้ชอนธูป ตัก บาตรทางน้ำ ในช่วงประเพณีสงกรานต์จะมีการละเล่นพื้นบ้านของชาวมอญ คือ การสะบ้ามอญ ทะแยมอญ ประกอบกับเกาะเกร็ดจะมีการสาธิตการละเล่นพื้นบ้านให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้าท่องเที่ยวได้ชมและมีส่วนร่วมในการร่วมเล่นสะบ้ามอญและทะแยมอญอีกด้วย (เสรีภาพ บุญจำนง*, 2560: สัมภาษณ์)

ภาพที่ 4.13 งานประเพณีแห่น้ำหวาน

ภาพที่ 4.14 งานตักบาตรข้าวแช่มอญ จัดขึ้นในวันที่ 14 เมษายน 2560

งานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น คงความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น สร้างชื่อเสียงให้เกาะเกร็ดและเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ดมีความงดงามมีเอกลักษณ์เฉพาะของเครื่องปั้นดินเผา จึงเป็นเสน่ห์ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม และเป็นงานศิลปะพื้นบ้านที่สร้างชื่อให้แก่จังหวัดนนทบุรี เนื่องจากผลงานการทำเครื่องปั้นดินเผาของจังหวัดนนทบุรีนำมาซึ่งชื่อเสียงเกียรติคุณแก่จังหวัดนนทุบรีเป็นอย่างมาก และเป็นที่กล่าวขวัญของบุคคลทั่วไป ทางราชการจึงได้นำรูปหม้อน้ำสลักลายวิจิตรของเกาะเกร็ดมาเป็นตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดนนทบุรีตั้งแต่ปี 2482 เป็นต้นมา ทั้งนี้การปั้นเครื่องปั้นดินเผาสมัยใหม่มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ และมีการพัฒนาเครื่องปั้นหลากหลายรูปแบบเพื่อให้เหมาะกับสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การคิดสรรค์สร้างลวดลายที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด จะทำให้ช่วยให้ดึงดูดความสนใจให้ผู้หันมาชื่นชอบงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ที่ยังคงรูปทรงที่มีเค้าดั้งเดิมและอนุรักษ์ศิลปะชิ้นนี้สืบต่อไป ปัจจุบัน เกาะเกร็ดมีโรงปั้นเครื่องปั้นดินเผาซึ่งเป็นศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ประมาณ 3-4 โรง ได้แก่ โรงปั้นดินเผาป้าตุ่ม ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 6 บ้านเสาธงทอง ศูนย์ OTOP เครื่องปั้นดินเผา หมู่ที่ 1 โรงปั้นลุงสันติ โรงปั้น ปรากฏเตาเผาเครื่องปั้นที่ไม่มีการใช้งานแล้วหลายเตาด้วยกัน ตามที่มีการกล่าวมาแล้วในหัวข้อ 4.1.5.2 ซึ่งสามารถปรับปรุงให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ให้นักท่องเที่ยวเข้าเรียนรู้วิถีชีวิตและภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผาได้ด้วย

อีกทั้ง เกาะเกร็ดยังได้ชื่อว่าเป็นท้องถิ่นที่มีฝีมือในการประกอบอาหาร ทั้งอาหารคาวและขนมหวานต่าง ๆ มีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัวที่มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ อาหารชาววังที่ชาวเกาะเกร็ดได้รับการถ่ายทอดจนกลายเป็นอาหารที่ทำรับประทานกันทั่วไปในชุมชนมีหลายอย่างด้วยกัน เช่น แกงมัสมั่น แกงบวน ยำใหญ่ หมี่กรอบ หมูกระจก ฯลฯ และอาหารมอญโบราณเช่น แกงคั่วมะตาด แกงบอน แกงเลียงหน่อกะลา แกงส้มกระเจี๊ยบ แกงสว่างอารมณ์ พริกกะเกลือ แกงเผ็ดกล้วยดิบ และเป็นที่รักจักคือ ข้าวแช่มอญ เป็นอาหารมอญแท้ๆ ที่แผ่อิทธิพลมาสู่วัฒนธรรมการกิน

ของชาววัง และคนไทยในปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมี ทอดมันหน่อกะลา เป็นอาหารได้รับความนิยมจากผู้บริโภค และเป็นอาหารแนะนำที่ลือชื่อของเกาะเกร็ด อีกทั้งยังมีของดีของเกาะเกร็ดอีกหนึ่งอย่างคือ ขนมหวาน ซึ่งขนมหวานที่ขึ้นชื่อของเกาะเกร็ดก็มีหลายอย่าง ได้แก่ ขนมหันตรา จ่ามงกุฎ เสน่ห์จันทร์ ทองเอก ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ขนมผักกาด ซึ่งฝีมือในการทำขนมหวานของเกาะเกร็ดจะมีความประณีตสวยงาม มีรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์ ดังที่กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 4.1.5.2 นอกจากนี้แล้ว ชุมชนยังมีสถานที่ทางวัฒนธรรมที่สำคัญและเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน ได้แก่

1) วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งวัดปรมัยยิกาวาส ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 7 บ้านโอ่งอ่าง ตำบลเกาะเกร็ด อยู่ตรงข้ามกับวัดสนามเหนือ วัดปรมัยยิกาวาสเป็นพระอารามหลวงฝ่ายรามัญ ชั้นโท ชนิดวรวิหาร ภายในวัดมีภาพจิตรกรรมฝาผนัง และบานประตู หน้าต่างโบสถ์ประดับลายปูนปั้นสวยงาม วัดปรมัยยิกาวาสเป็นวัดเดียวในเกาะเกร็ดที่ยังคงมีการเก็บรักษาพระไตรปิฎกภาษามอญไว้ ถือเป็นวัดศูนย์กลางของชุมชนชาวมอญและมีโบราณวัตถุสมัยอยุธยาตอนปลาย มีสิ่งที่สำคัญภายในวัด คือ พระวิหาร เป็นที่ประดิษฐานของพระนนทมุนินท์ พระพุทธรูปประจำจังหวัดนนทบุรี เป็นพระพุทธรูปที่หล่อด้วยโลหะผสมมีพุทธลักษณะปางขัดสมาธิเพชรตั้งอยู่บนฐานบัวคว่ำบัวหงาย เป็นศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ที่สวยงาม นอกจากนี้ พระวิหารยังเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธไสยาสน์พระนอนองค์ใหญ่ซึ่งเป็นประติมากรรมร่วมสมัยกับหลวงพ่อมงคลบพิตร มีพระพักตร์งามคล้ายกับผ่าพระบาทเขียนลายทองรดน้ำ มีพระมหารามัญเจดีย์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าให้สร้างเพื่อไว้เป็นที่พึ่งทางใจให้คนมอญได้กราบไหว้บูชา ซึ่งรัชกาลที่ 5 ได้เสด็จพระราชดำเนินมาบรรจุพระบรมสารีริกธาตุด้วยพระองค์เองเมื่อ พุทธศักราช 2427 เจดีย์มุเตา (เจดีย์เอียงหรือพระเจดีย์มอญ) ตั้งอยู่ริมน้ำเจ้าพระยาตรงมุมหัวแหลมของวัด ซึ่งคนมอญ ได้สร้างไว้เมื่อครั้งยังเป็นวัดปากอ่าว แต่เนื่องจากการก่อสร้างในสมัยก่อนใช้วิธีการพูนดินภายในแล้วก่ออิฐขึ้นเป็นองค์เมื่อเวลาผ่านไปนับร้อยปีประกอบกับมีอุทกภัยใหญ่ๆ เกิดขึ้นบ่อยครั้งทำให้ฐานเจดีย์ทรุด จึงทำให้เจดีย์ส่วนที่เป็นองค์ระฆังจนถึงยอดมีสภาพเอียงจนถึงทุกวันนี้ เป็นสัญลักษณ์ที่ทำให้คนทั่วไปรู้จักเกาะเกร็ด พระเจดีย์องค์นี้กรมศิลปกรได้ขึ้นทะเบียนพระเจดีย์องค์นี้เป็นโบราณสถานเมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2478

ภาพที่ 4.15 พระนนทมุนินท์ และพระมหารามัญเจดีย์
แหล่งที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด, ม.ป.ป.

ภาพที่ 4.16 เจดีย์มุเตา (เจดีย์เอียง) วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร
แหล่งที่มา : รักเกาะเกร็ด, 2560 ; องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด, ม.ป.ป.

2) วัดไผ่ล้อม ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 6 บ้านเสาธงทอง เป็นวัดโบราณที่สร้างมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ด้วยที่ตั้งของวัดไผ่ล้อมอยู่กลางระหว่างวัดมอญอีก 2 วัด คือ วัดปรมัยยิกาวาส และวัดเสาธงทอง คนมอญจึงเรียกวัดไผ่ล้อมในภาษามอญว่า “เพี๊ยะโต้” แปลว่า วัดกลาง สิ่งสำคัญภายในวัด มี 1) พระเจดีย์คู่หน้าพระอุโบสถ ด้านหน้าพระอุโบสถมีเจดีย์แบบมอญ 2 องค์ เป็นองค์ระฆังมีรูปทรงกลมคล้ายบาตรคว่ำ ซึ่งมีการบูรณะในสมัยราชกาลที่ 3 2) พระธาตุรามัญเจดีย์ ตั้งอยู่หลังพระอุโบสถ ได้มีการบูรณะเมื่องปี พ.ศ. 2530 เป็นสีทองสวยงามเหลืองอร่าม รอบฐานในทิศทั้ง 8 มีซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปประจำวัดแบบมอญทั้ง 8 ทิศ

ภาพที่ 4.17 พระธาตุรามัญเจดีย์
แหล่งที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด, ม.ป.ป.

ภาพที่ 4.18 วัดไผ่ล้อม

3) วัดเสาธงทอง ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 บ้านเสาธงทอง เดิมชื่อวัดสวนหมาก เป็นวัดโบราณในสมัยกรุงศรีอยุธยา สร้างโดยชาวมอญที่ได้อพยพมาอยู่ที่เกาะเกร็ด เดิมมีต้นหมากขึ้นอยู่เต็ม จึงเรียกว่าสวนหมาก คนมอญเรียกวัดนี้ว่า “เพี๊ยะอล้าด” แปลว่าตะวันตกเพราะวัดนี้อยู่ทางทิศตะวันตกของเกาะเกร็ด สิ่งสำคัญภายนัด คือ 1) พระประธาน เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัยชนาดใหญ่ที่สุดบนเกาะเกร็ดมีหน้าตักกว้าง 5 ศอก สูง 6 ศอกเศษ 2) พระธุตังคเจดีย์ เป็นเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง มีขนาดใหญ่และงามที่สุดในอำเภอปากเกร็ดสร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีเจดีย์เล็กเป็นบริวารอีก 2 ชั้น 3) เจดีอีกองค์หนึ่งมีรูปร่างแปลก องค์ระฆังทำเป็นพูชาวบ้านเรียกเจดีย์ทรงนี้ว่าเจดีย์ทรงมะเฟือง

ภาพที่ 4.19 พระธาตุรามัญเจดีย์
แหล่งที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด, ม.ป.ป.

4) วัดฉิมพลีสุทธาวาส ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1 บ้านลัดเกาะ เป็นวัดที่สร้างมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลางเช่นเดียวกับวัดป่าเลไลย์ซึ่งอยู่ติดกัน เดิมเรียกว่า วัดป่าฝ้าย สันนิษฐานว่าคงมีชาวบ้านปลูกฝ้ายกันมาก เมื่อปี 2317 วัดป่าฝ้ายนี้กลายเป็นวัดร้าง เมื่อสมัยพระเจ้าตากสินทรงโปรดเกล้าฯ ให้คนมอญอพยพมาอยู่ที่ปากเกร็ด คนมอญเหล่านั้นได้บูรณะวัดป่าฝ้ายขึ้นมาอีกครั้งและเรียกวัดนี้เป็นภาษามอญว่า เพี๊ยะฝ่าย แปลว่าวัดป่าฝ้าย สิ่งสำคัญภายในวัด คือ 1) อุโบสถ เป็นวัดที่อุโบสถงามที่สุดในจังหวัดนนทบุรี หน้ารบันจำหลักไม้เป็นเทพทรงราชรถ ล้อมรอบด้วยลายดอกไม้ซุ้มประตูยอดมณฑปซุ้มหน้าต่างแบบหน้านางยังคงให้เห็นความงามอยู่ ฐานโบสถ์แอ่นค้างแบบเรือสำเภา 2) พระมหาจุฬามณี เป็นเจดีย์ย่อมุนไม้สิบหกสมัยกรุงศรีอยุธบยาที่มีขนาดใหญ่และมีแห่งเดียวในจังหวัด (ปกติจะเป็นเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสองหรือย่อมุมไม้ยี่สิบ) ความงามของเจดีย์องค์นี้คือการนำเอากระจกสีมาประดับ

ภาพที่ 4.20 พระธาตุรามัญเจดีย์
แหล่งที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด, ม.ป.ป.

5) วัดศาลากุล ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 บ้านศาลากุลใน เป็นวัดไทยวัดเดียวในตำบลบเกาะเกร็ด ที่สร้างมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย สิ่งก่อสร้างภายในวัดเป็นของใหม่ทั้งหมด ของโบราณคงมีแต่เครื่องมุกและเครื่องแก้วที่พระอาจารย์สุ่น ท่านเจ้าอาวาสเดิมเก็บสะสมไว้ นอกจากนี้วัดศาลากุลแห่งนี้มีชื่อเสียงในการปลุกเสกเครื่องรางของขลังที่รู้จักกันในนาม “หนุมารหลวงปู่สุ่น” ซึ่งมีความเชื่อว่ามีพุทธคุณเด่นทางแคล้วคลาดคงกระพันและมหาอำนาวจ จนเป็นที่นิยมของบุคคลทั่วไปจนถึงทุกวันนี้

อีกทั้ง มีพิพิธภัณฑ์วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ตั้งอยู่ภายในวัดปรมัยยิกาวาส เป็นอาคารสองชั้น ซึ่งแต่เดิมเป็นกุฏิของอดีตเจ้าอาวาสสร้างในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นอาคารจัดแสดง โดยชั้นล่าง เป็นหอไทยนิทัศน์เครื่องปั้นดินเผา และมีการจำลองเตาเผาและหุ่นจำลองของช่างทำเครื่องปั้นดินเผาไว้ และมีตัวอย่างของเครื่องปั้นดินเผาในภาคต่าง ๆ จัดแสดงด้วย อีกมุมหนึ่งจัดแสดงเครื่องใช้ไม้สอยในบ้านที่วางกองอยู่รวมกัน ชั้นบนประกอบ

ไป สิ่งของในพระเจ้าบรมมหัยยิกาเธอ กรมสมเด็จพระสุดารัตนราชประยูร ซึ่งหลังจากสิ้นพระชนม์แล้ว ล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 5 นำมาถวายไว้ สิ่งของที่อดีตเจ้าอาวาสได้รับการถวายมาเนื่องในวาระสำคัญของพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี สิ่งของในวัฒนธรรมประเพณีมอญ หลายชิ้นสืบมาแต่ก่อนกรุงรัตนโกสินทร์ นับแต่ครั้งสมเด็จพระเจ้าตากสินโปรดเกล้าฯ ให้ชาวมอญมาตั้งบานเรือนที่เกาะเกร็ด และบูรณะวัดขึ้นมา สั่งสมเรื่อยมาจนปัจจุบัน ทำให้มีข้าวของอายุหลายร้อยปีอยู่หลายชิ้นในพิพิธภัณฑ์ แม้กระทั่งเหม(โกศมอญ) ที่ใช้ในงานพระราชทานเพลิงศพพระราชาคณะ อดีตเจ้าอาวาสอายุ 102 ปี สิ่งของเบ็ดเตล็ด อาทิ พิมพ์ดีดสมัยเก่าที่ตรีตรา เครื่องกรองน้ำดินเผาจากต่างประเทศ เป็นต้น พื้นที่ราว 1 ใน 4 ของชั้นบน เป็น "ห้องคัมภีร์รามัญ" เก็บรวบรวมคัมภีร์ภาษามอญไว้จำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีหีบเก็บคัมภีร์ลายรดน้ำ กากะเยีย (เครื่องสำหรับวางหนังสือใบลาน ทำด้วยไม้ 8 อันร้อยไขว้กัน) รวมถึงพระไตรปิฎกภาษามอญที่ทำขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5

สำหรับความสัมพันธ์ของคนในชุมชนนั้น ทุกคนในชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ถึงจะเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธ์และศาสนา ชุมชนก็มีการอยู่อาศัยร่วมกันอย่างเป็นมิตร ชาวเกาะเกร็ดโดยพื้นฐานเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และเป็นมิตรต่อนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวชมวิถีวัฒนธรรมชาวมอญ สังเกตได้จากกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นบนพื้นที่เกาะเกร็ดนั้น ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ต่างก็มาร่วมด้วยช่วยกัน เช่นกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่ชุมชน กิจกรรมส่งเสริมทางอาชีพกลุ่ม ฯลฯ และนอกจากนี้เกาะเกร็ดยังมีการดำเนินชีวิตปัจจุบันที่มีสะท้อนวิถีการดำเนินชีวิตดั้งเดิม โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธ์มอญที่คงความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อ

สำหรับผลการศึกษาระดับศักยภาพและความพร้อมด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ของชุมชนจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน พบว่า ในภาพรวมมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก (ค่าเฉลี่ย 4.3798) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏผลตามตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.12 ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน

(n=322)

	ศักยภาพและความพร้อม ด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
1.	มีความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.57	1.081	มาก
2.	มีการอนุรักษ์และการสืบทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่อง	4.51	1.125	มาก
3.	วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว	4.57	1.045	มาก
4.	มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาที่สามารถสืบค้นได้	4.58	1.074	มาก
5.	ชุมชนมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.61	1.015	มาก

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

(n=322)

ศักยภาพและความพร้อม ด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
6. ประชาชนมีวิถีการดำเนินชีวิตที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว	4.50	1.063	ค่อนข้างมาก
7. ประชาชนมีความเป็นมิตร เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชน	4.55	1.026	มาก
8. มีการจัดกิจกรรมหรือเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่อง	4.47	1.215	ค่อนข้างมาก
9. เป็นชุมชนที่มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	4.34	1.190	ค่อนข้างมาก
10. การที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในเกาะเกร็ดนั้นไม่ส่งผลกระทบทางลบต่อการดำเนินชีวิต ของคนในชุมชนเกาะเกร็ด	3.10	1.439	ค่อนข้างน้อย
ภาพรวมรายด้าน	**4.3798**	**.77278**	**ค่อนข้างมาก**

จากตารางที่ 4.12 พบว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมมากคือ มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย 4.61) มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาที่สามารถสืบค้นได้ (ค่าเฉลี่ย 4.58) และมีความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย 4.57)

ผลการศึกษาระดับศักยภาพและความพร้อมด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ชุมชนจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีความคิดเห็นว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.3795 และ ค่าเฉลี่ย 4.0801 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏผลตามตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13 ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว

ศักยภาพและความพร้อม ด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์	นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)			นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)		
	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
1. มีความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.73	.776	มาก	4.49	.512	ค่อนข้างมาก

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

ศักยภาพและความพร้อมด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์	นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)			นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)		
	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
2. มีการอนุรักษ์และการสืบทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่อง	4.60	.815	มาก	4.02	.649	ค่อนข้างมาก
3. วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว	4.62	.836	มาก	4.22	.663	ค่อนข้างมาก
4. มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาที่สามารถสืบค้นได้	4.59	.846	มาก	4.10	.675	ค่อนข้างมาก
5. ชุมชนมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.56	.800	มาก	4.25	.591	ค่อนข้างมาก
6. ประชาชนมีวิถีการดำเนินชีวิตที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว	4.47	.820	ค่อนข้างมาก	4.12	.666	ค่อนข้างมาก
7. ประชาชนมีความเป็นมิตร เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชน	4.60	.827	มาก	4.17	.614	ค่อนข้างมาก
8. มีการจัดกิจกรรมหรือเผยแพร่วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่อง	4.42	.870	ค่อนข้างมาก	4.25	.627	ค่อนข้างมาก
9. เป็นชุมชนที่มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	4.40	.913	ค่อนข้างมาก	4.24	.570	ค่อนข้างมาก
10. การที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามานั้นไม่ส่งผลกระทบทางลบต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน	2.84	1.102	ค่อนข้างน้อย	2.95	.548	ค่อนข้างน้อย
ภาพรวมรายด้าน	**4.3795**	**.56749**	**ค่อนข้างมาก**	**4.0801**	**.29752**	**ค่อนข้างมาก**

จากตารางที่ 4.13 พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยคิดเห็นว่า เกาะเกร็ดมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับมาก คือ มีความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย 4.73) มีวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.62) มีการอนุรักษ์และการสืบทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่อง และคนในชุมชนมีความเป็นมิตร เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชน(ค่าเฉลี่ย 4.60) ในขณะที่กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติคิดเห็นว่า เกาะเกร็ดมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก คือ มีความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย 4.49) มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีการจัดกิจกรรมหรือเผยแพร่วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 4.25) เป็นชุมชนที่มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (ค่าเฉลี่ย 4.24)

จากผลการวิจัยตามแนวทางเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ พบว่า ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นสอดคล้องกับผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชนและกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่ว่า เกาะเกร็ดมีศักยภาพและความพร้อมมากกว่าทุกด้าน คือ ชุมชนมีความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.3.2 ศักยภาพและความพร้อมด้านเศรษฐกิจ

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม หัตถกรรม และอุตสาหกรรมในครัวเรือน ทั้งนี้ จากการที่เกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและเข้ามาท่องเที่ยวที่เกาะเกร็ดเพิ่มขึ้นนั้น ส่งผลทำให้เกิดธุรกิจการท่องเที่ยวในชุมชน คนในเกาะเกร็ดหันมาประกอบอาชีพค้าขายหรือการให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวมากขึ้น มีอาชีพหลากหลายมากขึ้นสามารถทำได้ในช่วงวันหยุด เสาร์ และวันอาทิตย์ ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น เช่น ขายอาหาร ขนมหวาน ของที่ระลึก สินค้าเกษตรพื้นบ้าน ให้บริการเช่าจักรยาน วินจักรยานยนต์รับจ้าง ฯลฯ ซึ่งอาชีพของสมาชิกในชุมชนสามารถหนุนเสริมการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ดได้ ดังคำกล่าวของ สมชาย ใจงาม* (2560: สัมภาษณ์) กล่าวว่า “ อบต.เกาะเกร็ด และสำนักงานการเกษตรจังหวัด ส่งเสริมให้หมู่ที่ 2, 3, 4 และ หมู่ที่ 5 ของเกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เนื่องจากสมาชิกชุมชนของหมู่ต่างๆ ดังกล่าวมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ และก็มีการแปรรูปสินค้าจากพืชท้องถิ่น เช่น ทอดมันหน่อกะลา ชารางแดง ซึ่งเป็นสินค้าชุมชนที่นักท่องเที่ยวรู้จักดี ”

ทั้งนี้ เกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นทางวัฒนธรรมมอญที่สะท้อนผ่านอาชีพการทำหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา ถึงแม้ว่าคนเกาะเกร็ดจะประกอบอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผาลดน้อยลง แต่กลุ่มคนที่ยังคงทำเครื่องปั้นดินเผาในหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 7 จำนวนหนึ่งยังคงรักษาและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการประกอบอาชีพ เช่น โรงงานเครื่องปั้นดินเผาป้าตุ่ม โรงเครื่องปั้นดินเผาลุงติ กลุ่มหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาหมู่ที่ 1 ฯลฯ

---

*นามสมมุติ

นอกจากอาชีพเกษตรกรรม การทำหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา ที่สามารถหนุนเสริมการเพิ่มมูลค่าของแหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ดได้นั้นยังมีอีกหลายอาชีพ เช่น หัตถกรรมจักสานพลาสติก ผ้าบาติก ขนมมงคล ชารางแดง นวดแผนไทย ฯลฯ สำหรับกลุ่มอาชีพที่ชุมชนมีการรวมกลุ่มเพื่อเป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชนแล้วนั้น กลุ่มอาชีพยังมีการดำเนินงานเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวของชุมชนด้วยการสร้างสรรผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว อีกทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักท่องเที่ยว กลุ่มมีศักยภาพสามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่

1) กลุ่มหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาหมู่ที่ 1 เป็นกลุ่มอาชีพที่มีการต่อยอดผลิตภัณฑ์มาจากการสืบทอดภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผาจากบรรพบุรุษที่มีมามากกว่า 200 กว่าปี ซึ่งกลุ่มหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาหมู่ 1 ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2540 เมื่อปี พ.ศ. 2545 ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาของกลุ่มได้รับการคัดเลือกให้เป็นสินค้า หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือสินค้า OTOPของจังหวัดนนทบุรี ต่อมาปี พ.ศ. 2547 ผลิตภัณฑ์หม้อน้ำลายวิจิตรสีดำ ซึ่งเกิดจากการเผาที่อุณหภูมิสูง ได้รับการคัดสรรเป็นสินค้า OTOP ระดับ 5 ดาว ในปีเดียวกันกลุ่มหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาหมู่ที่ 1 ได้รับคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้าน OTOP ต้นแบบของภาคกลาง ปัจจุบันมีผลิตภัณฑ์ ได้แก่ หม้อน้ำลายวิจิตร, โคมไฟ, จานนาฬิกา, ถ้วยกาแฟ, เตาน้ำมันหอม, กระปุกใส่เครื่องหอม, โคมเทียน ฯลฯ เหมาะกับการของฝากที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้าท่องเที่ยที่เกาะเกร็ด

2) กลุ่มขนมมงคล หมู่ที่ 1 เป็นกลุ่มอาชีพอีกหนึ่งกลุ่มที่มีสืบทอดกรรมวิธีการทำขนมมาจากบรรพบุรุษที่มีสะสมองค์ความรู้การทำขนมหวานครั้งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้บูรณะวัดปรมัยยิกาวาส แล้วถ่ายทอดสู่ลูกหลานรุ่นต่อไปรุ่น การก่อตั้งกลุ่มแรกเริ่มนั้นเกิดจากการรวมตัวของกลุ่มแม่บ้านด้วยการนำเอาขนมของแต่ละคนมาตั้งขายรวมกันให้กับนักท่องเที่ยวในช่วงปี พ.ศ. 2539 ต่อมาปี พ.ศ. 2540 สำนักงานเกษตรกรจังหวัดนนทบุรีได้เข้ามาให้การสนับสนุนและก่อตั้งศูนย์ขนมมงคลขึ้น เมื่อครั้งก่อตั้งกลุ่มครั้งแรกมีสมาชิกเพียงไม่กี่คน ปัจจุบันมีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น ผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจของกลุ่มประกอบไปด้วยขนมมงคล 9 อย่าง ได้แก่ เสน่ห์จันทร์, หันตรา, จ่ามงกุฎ, ทองเอก, ขนมชั้น, ขนมทองหยิบ, ขนมถ้วยฟู, ทองหยอดและ เม็ดขนุน ทั้งนี้ ขนมหันตราเป็นภูมิปัญญาของกลุ่มชาวมอญเกาะเกร็ด เป็นขนมชาววังที่คิดดัดแปลงจากเม็ดขนุน เป็นขนมสำหรับชาววังอีกประเภทหนึ่งที่ยังคงรักษาวัฒนธรรม และมีส่วนอนุรักษ์ประเพณีอันดีงามให้ดำรงไว้ชั่วลูกชั่วหลาน

3) กลุ่มอาชีพสหกรณ์ศิลป์ประดิษฐ์ หมู่ที่ 3 การก่อตั้งกลุ่มบาติกเกิดขึ้นจากแนวคิดของคุณลัดดา วันยาเล หลังจากที่ได้ไปเรียนรู้การทำผ้าบาติก แล้วนำมาเผยแพร่กับชาวมุสลิมซึ่งอาศัยอยู่ในละแวกเดียวกันของหมู่ที่ 3 และได้มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มขึ้น ซึ่งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มนั้นมีลักษณะโดดเด่นคือมีลวดลายที่สวยงามและไม่ซ้ำแบบ โดยเฉพาะนำมาเป็นของใช้ เนื้อผ้านุ่มบางเบาซักทำความสะอาดง่าย ปัจจุบันทางกลุ่มมีความคิดเห็นที่จะเพิ่มผลผลิตเพื่อเป็นการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวมากขึ้น

4) กลุ่มส่งเสริมอาชีพสหกรณ์จักสานพลาสติกเกาะเกร็ด หมู่ที่ 2 ก่อตั้งเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ปี พ.ศ. 2546 ในความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพ บ้านเกร็ดตระการได้สนับสนุนให้กลุ่มดำเนินการฝึกหัดทำตะกร้าและภาชนะต่างๆ จากเส้น

พลาสติกและทางมะพร้าวซึ่งเป็นวัสดุที่มีในพื้นที่ เพื่อให้สตรีที่เป็นแม่บ้านและมีเวลาว่างได้ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์และก่อให้เกิดรายได้ เป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัวได้ ส่วนหนึ่งอันเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและสังคมไม่ให้เป็นภาระแก่ผู้อื่น โดยสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพบ้านเกร็ดตระการได้เข้ามาสอบถามปัญหาและความต้องการของกลุ่มแม่บ้าน และได้ให้ความกรุณาจัดอบรมจักสานพลาสติกให้แก่กลุ่มแม่บ้าน โดยให้ไปอบรมจักสานพลาสติก เป็นระยะเวลา 1 ปี เมื่อผ่านการอบรมมาแล้วจึงได้ตั้งเป็นกลุ่มส่งเสริมอาชีพสหกรณ์จักสานพลาสติกเกาะเกร็ดโดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการของกลุ่ม ซึ่งปัจจุบันมีป้าระวีวรรณ สุขทอง (ป้าวี) เป็นประธานกลุ่ม มีผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ได้แก่ กระเป๋า ตะกร้า ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้อีกหนึ่งแห่งของเกาะเกร็ด

ภาพที่ 4.21 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ของกลุ่มส่งเสริมอาชีพสหกรณ์จักสานพลาสติกเกาะเกร็ด

5) กลุ่มชารางแดง หมู่ที่ 4 เป็นสินค้าท้องถิ่นอีกหนึ่งชนิดที่สร้างมูลค่าให้กับเกาะเกร็ดในปัจจุบัน การเกิดกลุ่มชาแรงแดงนั้นสืบเนื่องมาจากเกาะเกร็ดประสบปัญหาน้ำท่วมและความไม่สมดุลของน้ำเค็มและน้ำจืด ทำให้ทุเรียนและพืชที่ปลูกหลากหลายชนิดเสียหาย ล้มตายเป็นจำนวนมาก ผลจากความเสียหายในแต่ละครั้งทำให้ชาวบ้านเริ่มมีการปรับตัวในการปลูกพืชอื่นทดแทน เพื่อที่จะสร้างรายได้ให้กับครอบครัว จึงทดลองปลูกรางและแดงรางจืด ซึ่งต้นรางแดง รางจืดไม่ได้รับผลกระทบจากท่วมขังและน้ำเค็ม สมาชิกที่ปลูกรางแดงและรางจืดจึงได้รวมกันแปรรูปรางจืดรางแดง นำมาทำชาเพื่อบริโภคพร้อมจัดจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวและผู้ที่สนใจดูแลสุขภาพจากภายนอก ปัจจุบันขึ้นทะเบียยนเป็นรัฐวิสาหกิจชุมชน OTOP 5 ดาว สร้างรายได้ให้กลุ่มสมาชิก เกิดการสร้างมูลค่าสินค้าในชุมชน ซึ่งชารางแดงมีสรรพคุณในเรื่อง ช่วยในการขับปัสสาวะ ขับเหงื่อ แก้กษัย คลายเส้นให้อ่อนตัวลง

6) กลุ่มนวดแผนไทยเกาะเกร็ด ตั้งอยู่ในเขตพื้นวัดเสาธงทอง หมู่ที่ 6 บ้านเสาธงทอง จัดตั้งขึ้นโดยความร่วมมือของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอปากเกร็ด เมื่อพ.ศ. 2550 มีสมาชิก 23 คน มีนางอี๊ด อ่วมเลิศ เป็นประธานในการบริหารจัดการกลุ่มและได้รับการพัฒนาสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้นวดแผนไทยตำบลเกาะเกร็ด การให้บริการของกลุ่มในระยะแรกกลุ่มเปิดให้บริการเฉพาะวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ แต่ปัจจุบันเปิดให้บริการทุกวัน กลุ่มมีการให้บริการ การนวดฝ่าเท้า การนวดกดจุดสะท้อนฝ่าเท้า การนวดตัวแผนไทย และการประคบสมุนไพร

เศรษฐกิจชุมชนที่มีความพร้อมและศักยภาพที่ช่วยหนุนเสริมการเพิ่มมูลค่าให้กับการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดนั้น พบว่า อาชีพของสมาชิกในชุมชนสามารถหนุนเสริมและผลักดันให้มีการเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวของชุมชน เนื่องจากเป็นอาชีพที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตสะท้อนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งด้านอาชีพเกษตรกรรมที่หนุนเสริมการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อาชีพหัตถกรรม อุตสาหกรรมครัวเรือนหนุนเสริมการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน ประกอบกับมีผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นก็คือเครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด และมีผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน และเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว มีผลิตภัณฑ์ประเภทหัตถกรรม ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จักสาน และผ้าบาติก ผลิตภัณฑ์ประเภทอาหาร ได้แก่ ข้าวแช่และอาหารมอญ ผลิตภัณฑ์ประเภทขนมหวาน ขนมมงคล 9 อย่าง ได้แก่ เสน่ห์จันทร์, หันตรา, จ่ามงกุฎ, ทองเอก, ขนมชั้น, ขนมทองหยิบ, ขนมถ้วยฟู, ทองหยอดและเม็ดขนุน และผลิตภัณฑ์ทสมุนไพรที่เป็นอาหารและเครื่องดื่ม ได้แก่ ทอดมันหน่อกะลา ชารางแดง น้ำฝักข้าว และผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรหรือผักพื้นบ้าน เช่น หน่อกะลา มะตาดมะดัน ผักกูด ขนมสัมปะลอ สาเก ฯลฯ แต่ทั้งนี้ ชุมชนควรมีการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้มีศักยภาพและความพร้อมเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวของชุมชน ทั้งด้านการจัดการกลุ่มอาชีพ พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัยตอบโจทย์ความต้องการของนักท่องเที่ยว กลยุทธ์การขายเพิ่มช่องทางการตลาด การจัดสรรพื้นที่การใช้ประโยชน์เพื่อการประกอบกิจการการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นข้อจำกัดของชุมชน รวมไปถึงการกระจายรายได้ในชุมชนด้วยการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวหรือให้มีจุดท่องเที่ยวกระจายรอบเกาะเพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มีการเที่ยวรอบเกาะมากขึ้น

สำหรับผลการศึกษาระดับศักยภาพและความพร้อมด้านเศรษฐกิจจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน พบว่า ในภาพรวมมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก (ค่าเฉลี่ย 3.9870) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏผลตามตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนด้านเศรษฐกิจ ตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน

(n=322)

	ศักยภาพและความพร้อมด้านเศรษฐกิจ	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
1.	ประชาชนในชุมชนมีการประกอบอาชีพที่สนับสนุนการท่องเที่ยว	4.42	1.174	ค่อนข้างมาก
2.	มีการรวมกลุ่มและจัดตั้งกลุ่มอาชีพ/OTOP/วิสาหกิจชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว	4.28	1.274	ค่อนข้างมาก
3.	มีผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่ใช้วัตถุดิบท้องถิ่นในการผลิตและมีลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น	4.33	1.272	ค่อนข้างมาก
4.	ผลิตภัณฑ์ของชุมชนซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นมีหลากหลายสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว	4.34	1.158	ค่อนข้างมาก

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

(n=322)

ศักยภาพและความพร้อมด้านเศรษฐกิจ	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
5. มีร้านขายของที่ระลึกหรือผลิตภัณฑ์ของชุมชน	4.20	1.114	ค่อนข้างมาก
6. มีร้านขายสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	2.81	1.116	ค่อนข้างน้อย
7. ประชาชนพื้นที่ใช้พื้นที่ชุมชนในการประกอบอาชีพหรือเปิดร้านขายสินค้าต่างๆ	2.60	1.170	ค่อนข้างน้อย
8. ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นประชาชนในชุมชน	4.35	1.107	ค่อนข้างมาก
9. ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว	4.46	1.041	ค่อนข้างมาก
10. การพัฒนาชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยวได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน	4.07	1.342	ค่อนข้างมาก
ภาพรวมรายด้าน	**3.9870**	**.67350**	**ค่อนข้างมาก**

จากตารางที่ 4.14 พบว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมค่อนข้างมากคือ มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.46) มีการประกอบอาชีพที่สนับสนุนการท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.42) ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นสมาชิกในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.35) ในขณะเดียวกันนั้น ชุมชนมีความคิดเห็นว่ามีร้านขายสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2.81) และสมาชิกชุมชนใช้พื้นที่ชุมชนในการประกอบอาชีพหรือเปิดร้านขายสินค้าต่างๆ (ค่าเฉลี่ย 2.60) ค่อนข้างน้อย

ผลการศึกษาระดับศักยภาพและความพร้อมด้านเศรษฐกิจจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีความคิดเห็นว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.1245 และ ค่าเฉลี่ย 3.9314 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏผลตามตารางที่ 4.15

ตารางที่ 4.15 ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนด้านเศรษฐกิจตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว

ศักยภาพและความพร้อมด้านเศรษฐกิจ	นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)			นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)		
	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
1. ประชาชนในชุมชนมีการประกอบอาชีพที่สนับสนุนการท่องเที่ยว	4.62	.793	มาก	4.44	.559	ค่อนข้างมาก

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

ศักยภาพและความพร้อมด้านเศรษฐกิจ	นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)			นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)		
	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
2. มีการรวมกลุ่มและจัดตั้งกลุ่มอาชีพ/OTOP/วิสาหกิจชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว	4.50	.827	ค่อนข้างมาก	4.07	.616	ค่อนข้างมาก
3. มีผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่ใช้วัตถุดิบท้องถิ่นในการผลิตและมีลักษณะเฉพาะ	4.59	.852	มาก	4.15	.584	ค่อนข้างมาก
4. ผลิตภัณฑ์ของชุมชนเป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นมีหลากหลายสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว	4.44	.878	ค่อนข้างมาก	4.17	.668	ค่อนข้างมาก
5. มีร้านขายของที่ระลึกหรือผลิตภัณฑ์ของชุมชน	4.47	.918	ค่อนข้างมาก	4.34	.586	ค่อนข้างมาก
6. มีร้านขายสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	2.78	.886	ค่อนข้างน้อย	2.76	.648	ค่อนข้างน้อย
7. ประชาชนพื้นที่ใช้พื้นที่ชุมชนในการประกอบอาชีพหรือเปิดร้านขายสินค้าต่างๆ	2.68	.944	ค่อนข้างน้อย	2.82	.578	ค่อนข้างน้อย
8. ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เป็นประชาชนในชุมชน	4.41	.880	ค่อนข้างมาก	4.18	.702	ค่อนข้างมาก
9. ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว	4.45	.837	ค่อนข้างมาก	4.13	.525	ค่อนข้างมาก
10. การพัฒนาชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยวได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน	4.32	.955	ค่อนข้างมาก	4.27	.684	ค่อนข้างมาก
ภาพรวมรายด้าน	**4.1245**	**.46522**	**ค่อนข้างมาก**	**3.9314**	**.26992**	**ค่อนข้างมาก**

จากตารางที่ 4.15 พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยคิดเห็นว่า เกาะเกร็ดมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับมาก คือ คนในชุมชนมีการประกอบอาชีพที่สนับสนุนการท่องเที่ยว

(ค่าเฉลี่ย 4.62) มีผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่ใช้วัตถุดิบท้องถิ่นในการผลิต และมีลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย 4.59) และมีความคิดเห็นว่าประชาชนพื้นที่ใช้พื้นที่ชุมชนในการประกอบอาชีพหรือเปิดร้านขายสินค้าต่างๆ ค่อนข้างน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.68) ในขณะที่กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติคิดเห็นว่าเกาะเกร็ดมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก คือ ประชาชนในชุมชนมีการประกอบอาชีพที่สนับสนุนการท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.44) มีร้านขายของที่ระลึกหรือผลิตภัณฑ์ของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.34) และการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยวได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน (ค่าเฉลี่ย 4.27) และมีความคิดเห็นว่าประชาชนพื้นที่ใช้พื้นที่ชุมชนในการประกอบอาชีพหรือเปิดร้านขายสินค้าต่างๆ (ค่าเฉลี่ย 2.82) มีร้านขายสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2.76) ค่อนข้างน้อย

จากผลการวิจัยตามแนวทางเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ พบว่า ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นสอดคล้องกับผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่ว่า ชุมชนมีการประกอบอาชีพที่สนับสนุนการท่องเที่ยว

4.3.3 ศักยภาพและความพร้อมด้านการเมืองการปกครอง

เกาะเกร็ดมีระบบการเมืองการปกครอง 2 ระบบ คือ 1) ระบบการปกครองท้องที่ปกครองด้วยกำนันและผู้ใหญ่บ้าน และ 2) ระบบการบริหารงานท้องถิ่น โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด (อบต.เกาะเกร็ด) ทำหน้าที่ในการบริหารงานท้องถิ่น

ทั้งนี้ กำนันและผู้ใหญ่บ้านทั้ง 7 หมู่บ้าน ทำหน้าที่ในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของลูกบ้าน ควบคุมดูแลให้ลูกบ้านปฏิบัติตามกฎหมาย สร้างความสมานฉันท์และความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน รวมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีของหมู่บ้าน ตลอดจนอำนวยความสะดวกแก่ลูกบ้านในการติดต่อขอรับบริการจากหน่วยงานภาครัฐ และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์การบริการส่วนตำบลเกาะเกร็ด และหน่วยงานของภาครัฐ พร้อมทั้งให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งผู้ใหญ่บ้านเป็นบุคคลที่มีความสำคัญมากอีกบุคคลหนึ่งที่สนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชน (สมชาย ใจงาม* , 2560: สัมภาษณ์) การดำเนินงานของกำนันและผู้ใหญ่ในปีที่ผ่านมานั้น มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาส่งเสริมชุมชนด้านต่างๆ เช่น ด้านอาชีพ การรวมกลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน การสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน ซึ่งในการดำเนินงานนั้นส่วนใหญ่เป็นการดำเนินงานตามนโบบายและโครงการของภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นนโยบายประชารัฐ โครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อ โครงการสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โครงการไทยนิยมยั่งยืน และนอกจากนี้ยังทำหน้าที่ในการประสานงานให้สมาชิกชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบลจัดขึ้น และสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ ของหน่วยงานภาครัฐทั้งภายในและนอกชุมชน (พรวาสนา คำดี* , 2560: สัมภาษณ์)

---

*นามสมมุติ

ดังนั้นกำนันและผู้ใหญ่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและหนุนเสริมการเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวของชุมชน ดังจะเห็นจากการดำเนินของผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7, 6 และหมู่ที่ 1 ที่มีผลักดันให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวชุดใหม่แทนคณะกรรมการท่องเที่ยวชุดเดิมที่มีการตั้งแต่ไว้ตั้งแต่ปี 2540 เพื่อให้มีการบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างต่อเนื่องเกิดความคล่องตัว และให้มีตัวแทนจากทุกภาคส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการด้วย

สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดเป็นหน่วยงานภาครัฐที่ต้องการทำหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ และปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และ ที่แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 5 พ.ศ. 2546 แล้วนั้น จำเป็นจะต้องพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนด้วย ตามวิสัยทัศน์การพัฒนาตำบลเกาะเกร็ด “ ตำบลเศรษฐกิจเฟื่อง เมืองสะอาด โอกาสดี ประเพณีวัฒนธรรมโบราณ สืบสานศิลปวัฒนธรรมชาวรามัญ ทันสมัยเทคโนโลยี มากมีผลไม้ รายได้ดีเข้าตำบล ชุมชนเข้มแข็ง แหล่งดินเผางามศิลป์ ” ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลก็ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวชุมชน ด้วยนำเสนอการท่องเที่ยวอยู่ในร่างยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2561 – 2564 ด้วย โดยร่างยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2561 – 2564 ประกอบไปด้วย 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) พัฒนาด้านโครงการสร้างพื้นฐาน 2) พัฒนาด้านเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยว 3) พัฒนาด้านคุณภาพชีวิต สังคม ศาสนาและวัฒนธรรม 4) พัฒนาด้านบริหารจัดการ และ 5) พัฒนาด้านทรัพยากรธรรมและสิ่งแวดล้อม (สมชาย ใจงาม* , 2560: สัมภาษณ์; เสถียร ใจกล้า* , 2560: สัมภาษณ์) ซึ่ง ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวตามร่างแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2561 – 2564 นั้นคือยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาด้านเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยว โดยมีโครงการหรือกิจกรรมที่สนับสนุนยุทธศาสตร์ทั้งหมด 11 กิจกรรม ได้แก่ 1) การอบรมพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและศึกษาดูงาน 2) การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเกาะเกร็ด 3) การก่อสร้างซุ้มประตูทางเข้าหมู่บ้านพร้อมปรับภูมิทัศน์ให้สวยงามเพื่อรอบรับการท่องเที่ยวหมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 7 4) การปรับปรุงเว็บไซต์ของอบต.เกาะเกร็ด 5) การส่งเสริมการฝึกอบรมภาษาอังกฤษ/ภาษาต่างประเทศแก่ผู้ประกอบการร้านค้าและผู้ที่สนใจ 6) การจัดระเบียบร้านค้าแผงลอยหมู่ที่ 6 7) การจัดระเบียบรถเข็นในช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ หมู่ที่ 7 8) การปรับแต่งพื้นที่ในชุมชนให้เข้ากับเทศกาลวันสงกรานต์ไทย-มอญ 9) การประดับตกแต่งพื้นที่ในชุมชนเข้ากับเทศกาลขึ้นปีใหม่ 10) การสืบสานประเพณีตักบาตรพระสงฆ์ทางเรือ และ 11) การปรับปรุงภูมิทัศน์ตามแหล่งท่องเที่ยวรอบเกาะเกร็ดที่เสื่อมโทรม นอกจากนี้แล้วยังมี ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาด้านคุณภาพชีวิต สังคม ศาสนาและวัฒนธรรม ที่มีโครงการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การจัดงานประเพณีวันสงกรานต์ การจัดงานประเพณีแห่น้ำหวาน การอบรมเยาวชนในด้านการผลิตเครื่องปั้นดินเผา สำหรับยุทธศาสตร์ 1, 4 และ 5 เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สนับสนุนการพัฒนาชุมชนและสามารถหนุนเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนได้เช่นกัน ซึ่งจะเห็นได้จากยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาด้านโครงการสร้างพื้นฐานต่างๆ ซึ่งเน้นการพัฒนาและก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การก่อสร้างสะพานคอนกรีตเสริมเหล็ก (คสล.) ก่อสร้างทางเดิน คสล. ก่อสร้างหลังคาคลุมทางเดิน ฯลฯ รวมไปถึงการขุดลอกคลองทุกสายในพื้นที่หมู่ที่ 1, 2, 4, 5 และหมู่ที่ 6 ยุทธศาสตร์ที่ 4 มุ่งเน้นที่ไป

---

* นามสมมุติ

การพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และยุทธศาสตร์ที่ 5 มุ่งเน้นไปที่จัดโครงการจัดการขยะ เพิ่มพื้นที่สีเขียว ปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรวมของเกาะเกร็ด สำหรับการดำเนินงานในรอบปีที่ผ่านมานั้น องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดก็ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว โดยเฉพาะเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กล่าวคือได้ให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น เช่น โครงการร้อยรักษ์วัฒนธรรมไทย - มอญ เกาะเกร็ด สืบสานประเพณีสงกรานต์ สืบสานงานประเพณีแห่น้ำหวาน และมีการสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่นๆ อีกทั้งมีการพัฒนาสาธาณูปโภคในพื้นที่เกาะเกร็ด การก่อสร้างทางเดินเท้า ทางรถจักยาน การทำเสาไฟฟ้า การขยายท่อน้ำปะปา อีกทั้งได้มีการพัฒนาปรับปรุงท่าเรือรอบเกาะเพื่อรองรับการคมนาคมทางเรือที่จะมีในอนาคต นอกจากนี้ ยังได้กำหนดกฎระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ เวลาในเดินรถจักยานยนต์ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว เวลาในการเดินเรือตลอดจนการดูแลเรื่องการจัดการขยะของชุมชน ทั้งนี้ ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชนจะต้องเป็นหน่วยงานหลักในการสนับสนุน ผลักดัน หนุนเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อให้การพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

สำหรับผลการศึกษาระดับศักยภาพและความพร้อมด้านการเมืองการปกครอง จากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน พบว่า ในภาพรวมชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก (ค่าเฉลี่ย 3.8994) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏผลตามตารางที่ 4.16

ตารางที่ 4.16 ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนด้านการเมืองการปกครอง ตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน

(n=322)

ศักยภาพและความพร้อมด้านการเมือง	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดทำหน้าที่พัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ	3.99	1.463	ค่อนข้างมาก
2. มีการจัดตั้งกลุ่ม/องค์กร/คณะกรรมการพัฒนา	3.92	1.428	ค่อนข้างมาก
3. มีการจัดตั้งกลุ่ม/องค์กร/คณะกรรมการพัฒนา การท่องเที่ยวเกาะเกร็ด	3.89	1.386	ค่อนข้างมาก
4. มีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยว	3.90	1.333	ค่อนข้างมาก
5. มีการกระจายอำนาจสู่กลุ่มต่างๆ ของชุมชนให้มีการตัดสินใจหรือบริหารงานกลุ่มของตนเอง	3.79	1.326	ค่อนข้างมาก
6. มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาชุมชนและพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม	3.86	1.295	ค่อนข้างมาก
7. มีการใช้กฎเกณฑ์ข้อบังคับของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ	3.84	1.418	ค่อนข้างมาก

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

(n=322)

ศักยภาพและความพร้อมด้านการเมือง	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
8. มีการจัดสรรพื้นที่ชุมชนและพื้นที่ท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม	3.92	1.343	ค่อนข้างมาก
9. มีการกำหนดช่วงเวลาของรถจักรยนต์ในการเข้าพื้นที่ท่องเที่ยวที่เหมาะสม	4.08	1.390	ค่อนข้างมาก
10. มีการพัฒนาประชาชนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน	3.81	1.481	ค่อนข้างมาก
ภาพรวมรายด้าน	**3.8994**	**1.23644**	**ค่อนข้างมาก**

จากตารางที่ 4.16 พบว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมค่อนข้างมากคือ มีการกำหนดช่วงเวลาของรถจักรยนต์ในการเข้าพื้นที่ท่องเที่ยวที่เหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 4.08) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดทำหน้าที่พัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย 3.99) มีการจัดตั้งกลุ่ม/องค์กร/คณะกรรมการพัฒนา และจัดสรรพื้นที่ชุมชนและพื้นที่ท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.92) ชุมชนคิดเห็นว่ามีศักยภาพและความพร้อมเป็นลำดับสุดท้ายคือ การกระจายอำนาจสู่กลุ่มต่างๆ ของชุมชนให้มีการตัดสินใจหรือบริหารงานกลุ่มของตนเอง (ค่าเฉลี่ย 3.79)

ผลการศึกษาระดับศักยภาพและความพร้อมด้านการเมืองการปกครองจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีความคิดเห็นว่าชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.2060 และค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ย 4.2161 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏผลตามตารางที่ 4.17

ตารางที่ 4.17 ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนด้านการเมืองการปกครอง ตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว

ศักยภาพและความพร้อมด้านการเมือง	นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)			นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)		
	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
1. มีหน่วยงานท้องถิ่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่พัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยว	4.34	.953	ค่อนข้างมาก	4.37	.576	ค่อนข้างมาก
2. มีการจัดตั้งกลุ่ม/องค์กร/คณะกรรมการพัฒนา	4.12	.925	ค่อนข้างมาก	4.13	.672	ค่อนข้างมาก

ตารางที่ 4.17 (ต่อ)

ศักยภาพและความพร้อมด้านการเมือง	นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)			นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)		
	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
3. มีการจัดตั้งกลุ่ม/องค์กร/คณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยว	4.25	.960	ค่อนข้างมาก	4.16	.575	ค่อนข้างมาก
4. มีการใช้กฎเกณฑ์ข้อบังคับของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว	4.15	.948	ค่อนข้างมาก	4.09	.627	ค่อนข้างมาก
5. มีการจัดสรรพื้นที่ชุมชนและพื้นที่ท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม	4.18	.991	ค่อนข้างมาก	4.33	.619	ค่อนข้างมาก
ภาพรวมรายด้าน	**4.2060**	**.85582**	**ค่อนข้างมาก**	**4.2161**	**.36132**	**ค่อนข้างมาก**

จากตารางที่ 4.17 พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยคิดเห็นว่าเกาะเกร็ดมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก คือ มีหน่วยงานท้องถิ่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่พัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.34) และมีความคิดเห็นว่ามีศักยภาพและความพร้อมเรื่องการจัดตั้งกลุ่ม/องค์กร/คณะกรรมการพัฒนา (ค่าเฉลี่ย 4.12) เป็นลำดับสุดท้าย ในขณะที่กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติคิดเห็นว่าเกาะเกร็ดมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก คือ มีหน่วยงานท้องถิ่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่พัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.37) และมีความคิดเห็นว่ามีศักยภาพและความพร้อมเรื่องมีการใช้กฎเกณฑ์ข้อบังคับของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.09) เป็นลำดับสุดท้าย

จากผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวด้านการเมืองการปกครองตามแนวทางเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ พบว่า ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกับผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่ว่า

4.3.4 ศักยภาพและความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อม

เกาะเกร็ดเป็นชุมชนที่มีสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ซึ่งสองประเภทนี้มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างมาก ซึ่งเกาะเกร็ดมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่น่าสนใจ มีลักษณะเป็นเกาะกลางแม่น้ำที่มีแม่น้ำเจ้าพระยาไว้ไหลโอบล้อมทางด้านทิศเหนือ ทิศตะวันตกและทิศใต้ และมีคลองลัดเกล็ดโอบล้อมไว้ทางด้านทิศตะวันออก เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเสน่ห์สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ประกอบกับชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์คงความเป็นธรรมชาติสูง มีต้นไม้ใหญ่ร่มรื่น มีการปลูกพืชไร่ พืชสวน และมีพืชท้องถิ่นหลากหลายชนิด ได้แก่ หน่อกะลา มะตาด รางแดง เป็นต้น

หน่อกะลาถือเป็นผักพื้นบ้านของเกาะเกร็ด และเป็นพืชจัดอยู่ในพืชวงศ์ขิง Zingiberaceae มีชื่ออื่น เช่น ข่าน้ำ กะลา เร่ว เร่วน้อย เป็นต้น ชาวบ้านในเกาะเกร็ดเรียกว่า ต้นหน่อกะลา ซึ่งเป็นภาษาเฉพาะถิ่น คนมอญ เรียกว่า กุม มีลักษณะเหมือนต้นข่าทั้งใบและลำต้นแต่ลำต้นสูงกว่าข่าโดยสูงประมาณ 3 เมตร ลักษณะเป็นกอแน่น ชอบอยู่ในพื้นที่ที่น้ำท่วมถึง มีแสงแดดส่อง มีดอกเป็นช่ออยู่ปลายลำต้น มีเหง้าเจริญเติบโตแยกจากลำต้นเป็นต้นอ่อน คนมอญเกาะเกร็ดใช้หน่อกะลามาประกอบอาหาร โดยจะนำต้นอ่อนมีใบอ่อน ประมาณ 2-3 ใบ ปลอกเอาแต่ลำต้นอ่อนข้างในใช้รับประทานเป็นอาหารได้ทั้งสดและทำให้สุก เช่น ผักสดจิ้มน้ำพริก ผักต้มจิ้มน้ำพริก แกงส้ม แกงเลียงหน่อกะลา ทอดมันหน่อกะลา และยำหน่อกะลา เป็นต้น หน่อกะลามีสรรพคุณทางยา คือ เหง้าหน่อกะลาสามารถใช้พอกแผลแก้ผื่นคันตามผิวหนัง สามารถยับยั้งเชื้อราบนผิวหนังได้หลายชนิด ต้นหน่อกะลาจะช่วยแก้อาการท้องอืด แน่นเฟ้อ จุกเสียด และช่วยไล่ลมในร่างกายได้อีกด้วย (บุญธรรม ทันใจ*, 2560: สัมภาษณ์; แดง รังสี* , 2560: สัมภาษณ์)

มะตาดเป็นต้นไม้ที่มีถิ่นกำเนิดในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ไทย ลาว พม่า เป็นต้นไม้พุ่มยืนต้น สูงราว 10-15 เมตร ลำต้นและกิ่งก้านคดงอ ใบเดี่ยวคล้ายรูปไข่หรือใบหอกออกตามกิ่ง เป็นต้นไม้ที่ทนแล้งและน้ำท่วมได้ดี เริ่มผลัดใบในเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม ออกดอกออกผลในเดือนกรกฎาคมหรือสิงหาคม และวายในเดือนตุลาคม ซึ่งจะให้ผลปีละครั้ง ผลมะตาดมี 2 ชนิด คือ 1) ชนิดข้าวเจ้า เนื้อหยาบกระด้าง มีเส้นกากมาก ผลสีเขียวอ่อน 2) ชนิดข้าวเหนียว เนื้อนิ่มมีกากน้อย ผลสีเขียวจัด รสอร่อยกว่าชนิดข้าวเจ้า ถ้าเป็นผลสดจะมีรสเปรี้ยวจัดอมฝาดเล็กน้อย ซึ่งคนมอญเกาะเกร็ดมักจะนำผลมะตาดชนิดข้าวเหนียวมาปรุงอาหารรับประทาน เช่น แกงคั่วส้มมะตาด ซึ่งส่วนต่าง ๆ ของมะตาดมีสรรพคุณทางยา เช่น รากใช้เป็นยาถอนพิษจากแมลงกัดต่อย เปลือกและใบมีรสฝาดใช้เป็นยาสมานได้ดี ส่วนผลมะตาดที่เป็นเมือกมีลักษณะเป็นวุ้นเหนียวลื่น ๆ จะไปช่วยเคลือบแผลในกระเพาะไม่ให้เจ็บป่วย และสะดวกในการขับถ่าย (บุญธรรม ทันใจ* , 2560: สัมภาษณ์; แดง รังสี* , 2560: สัมภาษณ์)

ภาพที่ 4.22 ต้นหน่อกะลาและดอกหน่อกะลา

ภาพที่ 4.23 ต้นมะตาดและดอกมะตาด

---

* นามสมมุติ

ต้นรางแดง จัดเป็นไม้เถายืนต้นกึ่งพุ่ม เนื้อแข็ง มักเลื้อยตามต้นไม้และกิ่งไม้ เถาเป็นสีเทา ใบมีลักษณะเป็นแผ่นใบเป็นสีเขียว คล้ายกับใบเล็บมือนางหรือกะดังงาไทย ใบเป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับ ลักษณะของใบเป็นรูปไข่ยาว ปลายใบแหลม ขอบใบเป็นหยักตื้น ใบมีขนาดกว้างประมาณ 4-6 เซนติเมตร และยาวประมาณ 8-14 เซนติเมตร ส่วนก้านใบสั้น มีชื่อเรียกหลายแบบ ภาคเหนือเรียก ก้องแกบ ภาคใต้เรียก ทรงแดง ภาคกลางเรียก เถาวัลย์เหล็ก แต่คนเกาะเกร็ดเรียก รางแดง ในสมัยก่อนคนเกาะเกร็ดปลูกรางแดงไว้ต้มดื่มบำรุงร่างกาย แต่เมื่อปี 2554 เกิดน้ำท่วม จึงได้มีการรวมกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ชารางแดงขึ้น มีสรรพคุณทางยาคือ ใช้รากแก้กระษัย ใช้เถาแก้กระษัย บำรุงเส้นสาย แก้ปวดเมื่อยที่ก้นกบ ขับปัสสาวะ แก้ร้อนในกระหายน้ำ ใช้ใบขับปัสสาวะ ทำให้เส้นเอ็นในร่างกายหย่อน (บุญธรรม ทันใจ*, 2560: สัมภาษณ์; สมชาย ใจงาม* , 2560: สัมภาษณ์)

ภาพที่ 4.24 ต้นรางแดง

ภาพที่ 4.25 ต้นขนุนสำปะลอ

สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่ความโดดเด่นของเกาะเกร็ด และยังมีจุดเด่นอีกอย่างหนึ่ง คือ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีของคนไทยเชื้อสายมอญที่สืบทอดมาอย่างต่อเนื่องและเด่นชัด ด้วยจุดเด่นของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมซึ่งมีความหลากหลายน่าสนใจรอนักท่องเที่ยวมาเยือน ที่ยังความเป็นเอกลักษณ์คือชุมชนริมน้ำ

ปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมของเกาะเกร็ด คือน้ำท่วมขัง น้ำเค็มหนุน และปัญหาขยะ การจัดการขยะ ปริมาณเพิ่มสูงจากที่นักท่องเที่ยวเข้าท่องเที่ยว ทำให้ปัญหาขยะล้นถัง ขยะถูกทิ้งเกลื่อน ส่งกลิ่นเหม็น เสียทัศนียภาพ มีสิ่งก่อสร้างเพิ่มขึ้น ทให้ทัศนียภาพความเป็นเอกลักษณ์ของเกาะเกร็ลลดลงหรือค่อยๆ จางหายไป โดยถูกดัดแปลงเป็นเรือนปูน ทัศนียภาพธรรมชาติถูกบดบัง

ดังนั้นสิ่งแวดล้อมจึงมีความสำคัญมากต่อการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าท่องเที่ยวที่เกาะ หากไม่มีการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี คือ ไม่มีระบบการจัดการขยะ ไม่มีการปรับปรุงสถานที่อยู่อาศัย ไม่มีการบูรณะโบราณสถาน ไม่มีการจัดกาด้านการบริการต่างๆ และที่สำคัญคนในชุมชนขาดจิตสำนึกที่ดีใกนาร่วมกั้นดูแลรักษาความเป็นระเบียบ ความปลอดภัย สุดท้ายก็ทให้นักท่องเที่ยวลดลง ไม่มีใครเข้ามาท่องเที่ยวในที่สุด

---

* นามสมมุติ

สำหรับผลการศึกษาระดับศักยภาพและความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน พบว่า ในภาพรวมมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก (ค่าเฉลี่ย 4.0342) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏผลตามตารางที่ 4.18

ตารางที่ 4.18 ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม ตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน

(n=322)

	ศักยภาพและความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อม	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
1.	สถานที่ตั้ง/ภูมิประเทศน่าสนใจเหมาะสมต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยว	4.50	1.203	ค่อนข้างมาก
2.	สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์	4.43	1.172	ค่อนข้างมาก
3.	มีความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติ	4.36	1.136	ค่อนข้างมาก
4.	มีพืชที่เป็นเอกลักษณ์และเป็นพืชเศรษฐกิจของชุมชน เช่น หน่อกะลา ทุเรียน มังคุด ฯลฯ	4.49	1.114	ค่อนข้างมาก
5.	มีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนอยู่เสมอ	4.28	1.166	ค่อนข้างมาก
6.	มีการจัดสภาพแวดล้อมภายในชุมชนที่ดี เพื่อให้มีทัศนียภาพที่สวยงาม	4.17	1.189	ค่อนข้างมาก
7.	มีการจัดการขยะมูลฝอยอย่างเป็นระบบและมี ถังขยะที่เพียงพอ	4.20	1.313	ค่อนข้างมาก
8.	อากาศดี ปราศจากฝุ่น ควัน และไม่มีกลิ้นฟุ้งกระจายสร้างความรำราญในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว	4.34	1.277	ค่อนข้างมาก
9.	ชุมชนไม่ประสบกับปัญหาน้ำท่วมขัง	2.44	1.201	ค่อนข้างน้อย
10.	การที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในเกาะเกร็ดนั้น ไม่ส่งผลกระทบทางลบต่อสภาพแวดล้อมของชุมชน	3.14	1.451	ค่อนข้างน้อย
	ภาพรวมรายด้าน	**4.0342**	**.69601**	**ค่อนข้างมาก**

จากตารางที่ 4.18 พบว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมค่อนข้างมาก คือ สถานที่ตั้ง/ภูมิประเทศน่าสนใจเหมาะสมต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.50) มีพืชที่เป็นเอกลักษณ์และเป็นพืชเศรษฐกิจของชุมชน เช่น หน่อกะลา ทุเรียน มังคุด ฯลฯ (ค่าเฉลี่ย 4.49) สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ (ค่าเฉลี่ย 4.43)

ผลการศึกษาระดับศักยภาพและความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมจากจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีความคิดเห็นว่า ชุมชนมี

ศักยภาพและความพร้อมในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.1165 และ ค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ย 3.9091เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏผลตามตารางที่ 4.19

ตารางที่ 4.19 ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม ตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว

ศักยภาพและความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อม	นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)			นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)		
	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
1. สถานที่ตั้ง/ภูมิประเทศน่าสนใจเหมาะสมต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยว	4.58	.959	มาก	4.31	.577	ค่อนข้างมาก
2. สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์	4.52	.913	มาก	4.18	.702	ค่อนข้างมาก
3. มีความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติ	4.47	.896	ค่อนข้างมาก	3.96	.414	ค่อนข้างมาก
4. มีพืชที่เป็นเอกลักษณ์และเป็นพืชเศรษฐกิจของชุมชน เช่น หน่อกะลา ทุเรียน ฯลฯ	4.57	.927	มาก	4.25	.644	ค่อนข้างมาก
5. มีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนอยู่เสมอ	4.42	.953	ค่อนข้างมาก	4.18	.662	ค่อนข้างมาก
6. มีการจัดสภาพแวดล้อมภายในชุมชนที่ดี เพื่อให้มีทัศนียภาพที่สวยงาม	4.29	.904	ค่อนข้างมาก	4.22	.560	ค่อนข้างมาก
7. มีการจัดการขยะมูลฝอยอย่างเป็นระบบและมีถังขยะที่เพียงพอ	4.27	.938	ค่อนข้างมาก	4.03	.569	ค่อนข้างมาก
8. อากาศดี ปราศจากฝุ่น ควัน และไม่มีกลิ้นฟุ้งกระจายสร้างความรำราญในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว	4.30	.997	ค่อนข้างมาก	4.11	.723	ค่อนข้างมาก
9. ชุมชนไม่ประสบกับปัญหาน้ำท่วมขัง	2.82	1.089	ค่อนข้างน้อย	3.04	.524	ค่อนข้างน้อย
10. การที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามานั้นไม่ส่งผลกระทบทางลบต่อสภาพแวดล้อมของชุมชน	2.96	1.031	ค่อนข้างน้อย	2.82	.515	ค่อนข้างน้อย
ภาพรวมรายด้าน	**4.1165**	**.54880**	**ค่อนข้างมาก**	**3.9091**	**.23635**	**ค่อนข้างมาก**

จากตารางที่ 4.19 พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยคิดเห็นว่าเกาะเกร็ดมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับมาก คือ สถานที่ตั้ง/ภูมิประเทศน่าสนใจเหมาะสมต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.58) มีพืชที่เป็นเอกลักษณ์และเป็นพืชเศรษฐกิจของชุมชน เช่น หน่อกะลา ทุเรียน มังคุด ฯลฯ (ค่าเฉลี่ย 4.57) และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ (ค่าเฉลี่ย 4.52) ในขณะที่กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติคิดเห็นว่าเกาะเกร็ดมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก คือ สถานที่ตั้ง/ภูมิประเทศน่าสนใจเหมาะสมต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.31) มีพืชที่เป็นเอกลักษณ์และเป็นพืชเศรษฐกิจของชุมชน เช่น หน่อกะลา ทุเรียน มังคุด ฯลฯ (ค่าเฉลี่ย 4.25) และมีการจัดสภาพแวดล้อมภายในชุมชนที่ดี เพื่อให้มีทัศนียภาพที่สวยงาม (ค่าเฉลี่ย 4.22)

จากผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อมตามแนวทางเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ พบว่า ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นสอดคล้องกับผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่ว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมในเรื่องการมีสถานที่ตั้ง/ภูมิประเทศน่าสนใจเหมาะสมต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยว และมีพืชที่เป็นเอกลักษณ์และเป็นพืชเศรษฐกิจของชุมชน

4.3.5 ศักยภาพและความพร้อมด้านการมีส่วนร่วม

การพัฒนาชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนนั้น มักจะเป็นลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ขององค์กรท้องถิ่นได้จัดขึ้น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุม การแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่างๆในพื้นที่ ทางผู้นำชุมชนหรือผู้รับผิดชอบหลักก็จะทำการเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เพื่อทำการประชุม และวางแผนการดำเนินงานโดยเชิญ ผู้นำชุมชน ผู้แทนกลุ่มอาชีพ ผู้แทนศาสนาอื่นๆ เข้ามาร่วมในการประชุมและวางแผนงานในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน แต่ยังมีข้อจำกัดในการเข้ามามีส่วนร่วมของพื้นที่ กล่าวคือ เนื่องจากว่าคนวัยทำงาน คนหนุ่มสาวในพื้นที่นั้น ได้ทำงานนอกพื้นที่เดินทางเช้าไปกลับ จึงทำให้กลุ่มคนเหล่านี้มีโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมและร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในวันจันทร์ ถึงศุกร์ไม่มากนักอีกทั้งยังมีบางรายไปประกอบอาชีพต่างจังหวัด ไม่ได้พักอาศัยอยู่ที่พื้นที่จึงเป็นเหตุทำให้ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของ (คำรน ธรรมะ* , 2560: สัมภาษณ์)

สำหรับผลการศึกษาระดับศักยภาพและความพร้อมด้านการมีส่วนร่วม จากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน พบว่า ในภาพรวมมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก (ค่าเฉลี่ย 3.8866) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏผลตามตารางที่ 4.20

---

*นามสมมุติ

ตารางที่ 4.20 ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนด้านการมีส่วนร่วม ตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน

(n=322)

ศักยภาพและความพร้อมด้านการมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
1. มีส่วนร่วมในการรับรู้ ได้แก่ การรับรู้ รับทราบการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว	4.07	1.356	ค่อนข้างมาก
2. มีส่วนร่วมในการคิด ริเริ่ม ในการพัฒนาชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว	3.92	1.333	ค่อนข้างมาก
3. มีส่วนร่วมในการกำหนดหรือวางแผนในกระบวนการพัฒนาชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว	3.84	1.496	ค่อนข้างมาก
4. มีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว	3.94	1.360	ค่อนข้างมาก
5. การเป็นคณะกรรมการการพัฒนาชุมชน หรือกลุ่มอาชีพต่างๆ	3.84	1.389	ค่อนข้างมาก
6. การเป็นคณะกรรมการการพัฒนาการท่องเที่ยว	3.75	1.504	ค่อนข้างมาก
7. มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลงานการพัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยว	3.73	1.453	ค่อนข้างมาก
8. มีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมของชุมชน เช่น การมีรายได้ที่ดีขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการพัฒนาชุมชนและการจัดการท่องเที่ยว	3.94	1.397	ค่อนข้างมาก
9. การได้พัฒนาตนเองจากการพัฒนาชุมชนและ การท่องเที่ยว	3.98	1.337	ค่อนข้างมาก
10. เปิดโอกาสให้องค์กรภายนอกเข้ามามีส่วนสนับสนุนการพัฒนาเกาะเกร็ดและการท่องเที่ยว	3.86	1.394	ค่อนข้างมาก
ภาพรวมรายด้าน	**3.8866**	**1.27264**	**ค่อนข้างมาก**

จากตารางที่ 4.20 พบว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมค่อนข้างมาก คือ มีส่วนร่วมในการรับรู้ ได้แก่ การรับรู้ รับทราบการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.07) การได้พัฒนาตนเองจากการพัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.98) และมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.94) ชุมชนคิดเห็นว่ามีศักยภาพและความพร้อมเป็นลำดับสุดท้ายคือ การเป็นคณะกรรมการการพัฒนาการท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.75) และมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลงานการพัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.73)

ผลการศึกษาระดับศักยภาพและความพร้อมด้านการมีส่วนร่วมจากจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีความคิดเห็นว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.2650 และ ค่าเฉลี่ยค่าเฉลี่ย 4.1301 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏผลตามตารางที่ 4.21

ตารางที่ 4.21 ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนด้านการมีส่วนร่วม ตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว

ศักยภาพและความพร้อมด้านการมีส่วนร่วม	นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)			นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)		
	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
1. มีส่วนร่วมในการรับรู้ ได้แก่ การรับรู้ รับทราบการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว	4.36	.868	ค่อนข้างมาก	4.27	.563	ค่อนข้างมาก
2. นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือช่องท่างอื่นๆ เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาชุมชนและพัฒนาการท่องเที่ยว	4.14	.933	ค่อนข้างมาก	4.02	.760	ค่อนข้างมาก
3. เปิดโอกาสให้องค์กรภายนอกเข้ามามีส่วนสนับสนุนการพัฒนาเกาะและการท่องเที่ยว	4.33	.935	ค่อนข้างมาก	4.12	.576	ค่อนข้างมาก
4. การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมและมีประสบการณ์ร่วมกับชุมชน	4.25	.912	ค่อนข้างมาก	4.17	.660	ค่อนข้างมาก
5. มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว	4.26	.926	ค่อนข้างมาก	4.08	.514	ค่อนข้างมาก
ภาพรวมรายด้าน	**4.2650**	**.78885**	**ค่อนข้างมาก**	**4.1301**	**.39189**	**ค่อนข้างมาก**

จากตารางที่ 4.21 พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยคิดเห็นว่าเกาะเกร็ดมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก คือ มีส่วนร่วมในการรับรู้ ได้แก่ การรับรู้ รับทราบการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.36) และเปิดโอกาสให้องค์กรภายนอกเข้ามามีส่วนสนับสนุนการพัฒนาเกาะเกร็ดและการท่องเที่ยวเกาะเกร็ด (ค่าเฉลี่ย 4.33) และมีส่วน

ร่วมในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของเกาะเกร็ด (ค่าเฉลี่ย 4.26) ในขณะที่กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติคิดเห็นว่าเกาะเกร็ดมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก คือ มีส่วนร่วมในการรับรู้ ได้แก่ การรับรู้ รับทราบการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.27) การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมและมีประสบการณ์ร่วมกับชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.17) และเปิดโอกาสให้องค์กรภายนอกเข้ามามีส่วนสนับสนุนการพัฒนาเกาะเกร็ดและการท่องเที่ยวเกาะเกร็ด (ค่าเฉลี่ย 4.12)

จากผลการวิจัยตามแนวทางเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ พบว่า ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นสอดคล้องกับผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่ว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมคือ สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ ได้แก่ การรับรู้ รับทราบการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว

4.3.6 ศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว

จากการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวตามแนวทางเชิงปริมาณ โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกในชุมชน กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยว 2) การให้บริการ 3) การบริหารงาน และ 4) การตลาด ปรากฏผลการวิจัยดังนี้

กลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน มีความคิดเห็นว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวภาพรวมจัดอยู่ในระดับค่อนข้างมาก (ค่าเฉลี่ย 4.0176) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.3496) รองลงมาคือ ด้านการตลาด (ค่าเฉลี่ย 3.9622) ถัดมาคือ ด้านการบริการ (ค่าเฉลี่ย 3.8644) และ ด้านการบริหารงาน (ค่าเฉลี่ย 3.7153) ตามลำดับ ปรากฏผลตามตารางที่ 4.22

ตารางที่ 4.22 ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนของแหล่งท่องเที่ยว ตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน

(n=322)

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
1) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว	4.3496	1.04863	ค่อนข้างมาก
2) ด้านการบริการ	3.8644	1.14272	ค่อนข้างมาก
3) ด้านการบริหารงาน	3.7153	1.23307	ค่อนข้างมาก
4) ด้านการตลาด	3.9622	1.24167	ค่อนข้างมาก
ภาพรวม	**4.0176**	**1.06960**	**ค่อนข้างมาก**

สำหรับผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลภายนอกที่มีการสะท้อนความคิดเห็นต่อแหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ดนั้น พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยมีความคิดเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ด ในภาพรวมมีศักยภาพและความพร้อมจัดอยู่ในระดับค่อนข้างมาก (ค่าเฉลี่ย 4.2744) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.4304) รองลงมาคือ ด้านการตลาด (ค่าเฉลี่ย 4.3625) ถัดมาคือ ด้านการบริหารงาน (ค่าเฉลี่ย 4.1608) และด้านการบริการ (ค่าเฉลี่ย 4.1313) ตามลำดับ ปรากฏผลตามตารางที่ 4.23

ส่วนกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติความคิดเห็นว่าภาพรวมมีศักยภาพจัดอยู่ในระดับค่อนข้างมาก (ค่าเฉลี่ย 4.1011) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านทรัพยากรท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.1205) รองลงมาคือ ด้านการบริหารงาน (ค่าเฉลี่ย 4.1138) ถัดมาคือ ด้านการบริการ (ค่าเฉลี่ย 4.0918) และ ด้านการตลาด (ค่าเฉลี่ย 4.0681) ตามลำดับ ปรากฏผลตามตารางที่ 4.23

ตารางที่ 4.23 ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนด้านศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว	นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)			นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)		
	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
1) ด้านทรัพยากรท่องเที่ยว	4.4304	.72714	ค่อนข้างมาก	4.1205	.45300	ค่อนข้างมาก
2) ด้านการบริการ	4.1313	.84899	ค่อนข้างมาก	4.0918	.36221	ค่อนข้างมาก
3) ด้านการบริหารงาน	4.1608	.86132	ค่อนข้างมาก	4.1138	.36644	ค่อนข้างมาก
4) ด้านการตลาด	4.3625	.80347	ค่อนข้างมาก	4.0681	.39153	ค่อนข้างมาก
ความคิดเห็นในภาพรวม	**4.2744**	**.73857**	**ค่อนข้างมาก**	**4.1011**	**.35970**	**ค่อนข้างมาก**

เมื่อการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวตามแนวทางเชิงคุณภาพและปริมาณเป็นรายด้านทั้ง 4 ด้าน ปรากฏผลการศึกษาดังต่อไปนี้

4.3.6.1 ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้ข้อมูลตรงกันว่า เกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นทั้งทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา และประวัติศาสตร์ชุมชน โดยเฉพาะวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญามอญที่มีการสืบทอดมาจนถึงยุคปัจจุบัน ตามที่ได้นำเสนอในข้อ 4.3.1 ประกอบเกาะเกร็ดมีสภาพเกาะล้อมรอบด้วยแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองลัดเกร็ด ซึ่งแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นแม่น้ำแห่งประวัติศาสตร์ จึงทำให้ทัศนียภาพของเกาะดูมีมนต์เสน่ห์มีความเป็นเอกลักษณ์ หากนั่งเรือท่องเที่ยวรอบเกาะจะพบว่า ทั้งสองฝั่งของแม่น้ำจะมีวัดเก่าแก่สำคัญหลายวัด มีบ้านเรือนที่สร้างขึ้นตั้งแต่อดีตและปัจจุบันยังมีคนอาศัยอยู่ เป็นสถาปัตยกรรมที่มี

ความกลมกลืนกับวิถีชีวิตของคนอาศัยอยู่ใกล้กับแม่น้ำเหมือนดังในอดีตนอกจากนี้เกาะเกร็ดก็ยังคงความเป็นธรรมชาติ มีความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธรรมชาติ

ผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวตามแนวทางเชิงปริมาณโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน พบว่า ในภาพรวมมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก (ค่าเฉลี่ย 4.3496) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏผลตามตารางที่ 4.24

ตารางที่ 4.24 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน

(n=322)

	ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
1.	แหล่งท่องเที่ยวมีความโดดเด่น มีเอกลักษณ์เฉพาะ	4.62	1.183	มาก
2.	แหล่งท่องเที่ยวมีวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาและประวัติศาสตร์ ที่เป็นที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว	4.55	1.181	มาก
3.	แหล่งท่องเที่ยวยังรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิม อนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาของชุมชนอย่างต่อเนื่อง	4.41	1.215	ค่อนข้างมาก
4.	แหล่งท่องเที่ยวมีความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและคงความเป็นสภาพดั้งเดิมของธรรมชาติ	4.41	1.210	ค่อนข้างมาก
5.	แหล่งท่องเที่ยวมีสภาพแวดล้อม ทัศนียภาพ และวัฒนธรรมที่มีความสวยงามและความกลมกลืน	4.34	1.223	ค่อนข้างมาก
6.	มีการรักษาความสะอาดและความเรียบร้อยภายในแหล่งท่องเที่ยว	4.35	1.167	ค่อนข้างมาก
7.	เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีความสำคัญในระดับจังหวัด ภูมิภาคและประเทศ	4.35	1.240	ค่อนข้างมาก
8.	เป็นแหล่งท่องเที่ยวสามารถสร้างโอกาสการเรียนรู้ประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยวได้	4.34	1.236	ค่อนข้างมาก
9.	การคมนาคมสะดวกสบายสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย มีป้ายบอกทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวได้ชัดเจน	4.23	1.283	ค่อนข้างมาก
10.	มีท่าเรือที่เหมาะสมกับการคมนาคมทางน้ำ เพื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้	4.20	1.247	ค่อนข้างมาก
11.	นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล	4.30	1.147	ค่อนข้างมาก
12.	สภาพถนนหรือเส้นทางสำหรับการท่องเที่ยวมีความเหมาะสม	4.10	1.344	ค่อนข้างมาก
	ภาพรวมรายด้าน	**4.3496**	**1.04863**	**ค่อนข้างมาก**

จากตารางที่ 4.24 พบว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก คือ แหล่งท่องเที่ยวมีความโดดเด่น มีเอกลักษณ์เฉพาะ (ค่าเฉลี่ย 4.62) และแหล่งท่องเที่ยวมีวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาที่เป็นที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.55) และมีศักยภาพและความพร้อมเป็นลำดับสุดท้ายคือ สภาพถนนหรือเส้นทางสำหรับการท่องเที่ยวมีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 4.10)

ผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวตามแนวทางเชิงปริมาณโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติมีความคิดเห็นว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อม ภาพรวมจัดอยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.4304 และ ค่าเฉลี่ย 4.1205 ตามลำดับ เมื่อเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏผลตามตารางที่ 4.25

ตารางที่ 4.25 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ตามความคิดเห็นจากกลุ่มกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว	นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)			นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)		
	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
1. แหล่งท่องเที่ยวมีความโดดเด่น มีเอกลักษณ์	4.63	.888	มาก	4.17	.501	ค่อนข้างมาก
2. แหล่งท่องเที่ยวมีวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา และประวัติศาสตร์ เป็นที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว	4.51	.789	มาก	4.11	.635	ค่อนข้างมาก
3. แหล่งท่องเที่ยวยังรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิม อนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาของชุมชนอย่างต่อเนื่อง	4.50	.874	ค่อนข้างมาก	3.97	.689	ค่อนข้างมาก
4. แหล่งท่องเที่ยวมีความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและคงความเป็นสภาพดั้งเดิมของธรรมชาติ	4.56	.855	มาก	4.09	.557	ค่อนข้างมาก
5. แหล่งท่องเที่ยวมีสภาพแวดล้อมทัศนียภาพ และวัฒนธรรมที่มีความสวยงามและความกลมกลืน	4.56	.849	มาก	4.32	3.062	ค่อนข้างมาก
6. มีการรักษาความสะอาดและความเรียบร้อยภายในแหล่งท่องเที่ยว	4.32	.873	ค่อนข้างมาก	4.23	.645	ค่อนข้างมาก

ตารางที่ 4.25 (ต่อ)

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว	นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)			นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)		
	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
7. เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีความสำคัญในระดับจังหวัด ภูมิภาค และประเทศ	4.45	.825	ค่อนข้างมาก	3.91	.595	ค่อนข้างมาก
8. เป็นแหล่งท่องเที่ยวสามารถสร้างโอกาสการเรียนรู้ประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยว	4.42	.864	ค่อนข้างมาก	4.17	.542	ค่อนข้างมาก
9. การคมนาคมสะดวกสบาย สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย มีป้ายบอกทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวได้ชัดเจน	4.34	.926	ค่อนข้างมาก	4.06	.754	ค่อนข้างมาก
10. มีท่าเรือที่เหมาะสมกับการคมนาคมทางน้ำ เพื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	4.32	.933	ค่อนข้างมาก	4.16	.556	ค่อนข้างมาก
11. นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล	4.32	.949	ค่อนข้างมาก	3.97	.583	ค่อนข้างมาก
12. สภาพถนนหรือเส้นทางสำหรับการท่องเที่ยวมีความเหมาะสม	4.28	1.002	ค่อนข้างมาก	4.27	.684	ค่อนข้างมาก
ภาพรวมรายด้าน	**4.4304**	**.72714**	**ค่อนข้างมาก**	**4.1205**	**.45300**	**ค่อนข้างมาก**

จากตารางที่ 4.25 พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยคิดเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพและความพร้อมค่อยข้างมากกว่าทุกด้าน คือ แหล่งท่องเที่ยวมีความโดดเด่น มีเอกลักษณ์เฉพาะ (ค่าเฉลี่ย 4.63) แหล่งท่องเที่ยวมีความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและคงความเป็นสภาพดั้งเดิมของธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวมีสภาพแวดล้อม ทัศนียภาพ และวัฒนธรรมที่มีความสวยงามและความกลมกลืน (ค่าเฉลี่ย 4.56) สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติคิดเห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพและความพร้อมค่อยข้างมากกว่าทุกด้าน คือ แหล่งท่องเที่ยวมีสภาพแวดล้อม ทัศนียภาพ และวัฒนธรรมที่มีความสวยงามและความกลมกลืน (ค่าเฉลี่ย 4.32) สภาพถนนหรือเส้นทางสำหรับการท่องเที่ยวมีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 4.27) และมีการรักษาความสะอาดเรียบร้อยภายในแหล่งท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.23)

ผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ สามารถสรุปได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ดมีศักยภาพและความพร้อมด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวค่อยข้างมากกว่าทุกด้าน ซึ่งผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นสอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน และกลุ่มตัวอย่าง

นักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ว่า เกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยวมีความโดดเด่น มีเอกลักษณ์เฉพาะ และมีสภาพแวดล้อม ทัศนียภาพ และวัฒนธรรมที่มีความสวยงามและความกลมกลืน

4.3.6.2 ด้านการบริการ

การบริการของแหล่งท่องเที่ยวนั้นถือว่ามีความพร้อม มีร้านจำหน่ายสินค้าต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวทั้งสินค้าประเภทอาหาร ของที่ระลึก และสินค้าอื่นๆ อีกทั้งมีผลิตภัณฑ์ชุมชนจำหน่ายในแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ งานหัตกรรมเครื่องปั้นดินเผา ชารางแดง ขนมมงคล ฯลฯ และผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวที่เกาะเกร็ดนั้นอาจรูปกิจกรรมการท่องเที่ยวได้หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการปั่นจักรยานรอบเกาะ นั่งเรือรอบเกาะ หรือจะเดินเที่ยวที่ถนนคนเดินในหมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 7 ได้ โดยนักท่องเที่ยวสามารถเช่ารถจักรยานปั่นท่องเที่ยวรอบเกาะได้ โดยผู้เช่าคิดค่าให้บริการเช่าอยู่ที่ 40-60 บาทต่อคัน และสามารถล่องเรือรอบเกาะ แหล่งท่องเที่ยวยังมีการให้บริการด้านสาธารณูปโภคต่างๆ เช่น จุดพักสำหรับนักท่องเที่ยว ห้องน้ำ และมีป้ายแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวอย่างละเอียดและมีแผ่นพับประชามสัมพันธ์เพื่อเป็นข้อมูลแจกให้กับนักท่องเที่ยวโดยมีหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนให้การสนับสนุนการจัดทำประชาสัมพันธ์และแผ่นพับประชามสัมพันธ์การท่องเที่ยวเกาะเกร็ด

ผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวด้านการบริการตามแนวทางเชิงปริมาณโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน พบว่า ในภาพรวมมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก (ค่าเฉลี่ย 3.8644) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏผลตามตารางที่ 4.26

ตารางที่ 4.26 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านการบริการ ตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน

(n=322)

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ด้านการบริการ	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
1. มีสถานที่จอดรถเพียงพอ	3.71	1.483	ค่อนข้างมาก
2. มีระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์สาธารณะที่เพียงพอต่อการบริการนักท่องเที่ยว	3.95	1.359	ค่อนข้างมาก
3. มีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่พัก ห้องน้ำ/สุขา ที่ให้บริการเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว และมีความเหมาะสม	3.98	1.294	ค่อนข้างมาก
4. มีร้านอาหารและเครื่องดื่มที่เพียงพอ สะอาดและถูกหลักโภชนาการ	4.08	1.227	ค่อนข้างมาก
5. มีการบริการด้านที่พักที่เหมาะสม	3.89	1.298	ค่อนข้างมาก
6. มีการจัดการขยะมูลฝอยอย่างเป็นระบบและมีถังขยะที่เพียงพอ เช่น ขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะอันตราย	3.89	1.356	ค่อนข้างมาก
7. มีการจัดให้มีพาหนะ เช่น จักรยาน ไปยังจุดท่องเที่ยวต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวกและปลอดภัย	4.00	1.374	ค่อนข้างมาก

ตารางที่ 4.26 (ต่อ)

(n=322)

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ด้านการบริการ	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
8. มีการแสดงข้อมูลข่าวสารหรือป้ายบอกทางในการเดินทางไปยังจุดท่องเที่ยวอื่นๆ ในแหล่งท่องเที่ยวได้ชัดเจนไม่ซ้ำซ้อน	4.07	1.312	ค่อนข้างมาก
9. มีการรักษาความปลอดภัยจากปัญหาอาชญากรรมในแหล่งท่องเที่ยว โดยจัดให้มีป้อมยาม/สถานที่ที่เป็นจุดอำนวยการรักษาความปลอดภัย	3.90	1.335	ค่อนข้างมาก
10. มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้ข้อมูลและบริการแก่นักท่องเที่ยว และมีเอกสารเผยแพร่	3.67	1.391	ค่อนข้างมาก
11. การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในการให้บริการข้อมูลการท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยภายในแหล่งท่องเที่ยวมีความเหมาะสม	3.69	1.305	ค่อนข้างมาก
12. มีการบริการมัคคุเทศท้องถิ่นเพื่อให้บริการและนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว	3.54	1.475	ค่อนข้างมาก
ภาพรวมรายด้าน	**3.8644**	**1.14272**	**ค่อนข้างมาก**

จากตารางที่ 4.26 พบว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก คือ มีร้านอาหารและเครื่องดื่มที่เพียงพอ สะอาดและถูกหลักโภชนาการ (ค่าเฉลี่ย 4.08) มีการแสดงข้อมูลข่าวสารหรือป้ายบอกทางในการเดินทางไปยังจุดท่องเที่ยวอื่นๆ ในแหล่งท่องเที่ยวได้ชัดเจนไม่ซ้ำซ้อน (ค่าเฉลี่ย 4.07) และมีการจัดให้มีพาหนะ เช่น จักรยาน ไปยังจุดท่องเที่ยวต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวกและปลอดภัย (ค่าเฉลี่ย 4.00) และมีความคิดเห็นว่า การบริการมัคคุเทศท้องถิ่นเพื่อให้บริการและนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.54) ศักยภาพและความพร้อมเป็นลำดับสุดท้าย

ผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวตามแนวทางเชิงปริมาณโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติมีความคิดเห็นว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อม ภาพรวมจัดอยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.1313 และ ค่าเฉลี่ย 4.0918 ตามลำดับ เมื่อเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏผลตามตารางที่ 4.27

ตารางที่ 4.27 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านการบริการตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านการบริการ		นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)			นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)		
		ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
1.	มีสถานที่จอดรถเพียงพอ	3.90	1.179	ค่อนข้างมาก	4.17	.635	ค่อนข้างมาก
2.	มีระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สาธารณะที่เพียงพอต่อการบริการนักท่องเที่ยว	4.13	1.017	ค่อนข้างมาก	3.95	.668	ค่อนข้างมาก
3.	มีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่พัก ห้องน้ำ/สุขา ที่ให้บริการเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว และมีความเหมาะสม	4.07	.993	ค่อนข้างมาก	4.15	.629	ค่อนข้างมาก
4.	มีร้านอาหารและเครื่องดื่มที่เพียงพอ สะอาดและถูกหลักโภชนาการ	4.33	.930	ค่อนข้างมาก	4.08	.628	ค่อนข้างมาก
5.	มีการบริการด้านที่พักที่เหมาะสม	4.10	.977	ค่อนข้างมาก	3.99	.509	ค่อนข้างมาก
6.	มีการจัดการขยะมูลฝอยอย่างเป็นระบบและมีถังขยะที่เพียงพอ เช่น ขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะอันตราย	4.08	.974	ค่อนข้างมาก	4.26	.741	ค่อนข้างมาก
7.	มีการจัดให้มีพาหนะ เช่น จักรยาน ไปยังจุดท่องเที่ยวต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวกและปลอดภัย	4.17	1.021	ค่อนข้างมาก	4.09	.582	ค่อนข้างมาก
8.	มีการแสดงข้อมูลข่าวสารหรือป้ายบอกทางในการเดินทางไปยังจุดท่องเที่ยวอื่นๆ ในแหล่งท่องเที่ยวได้ชัดเจนไม่ซ้ำซ้อน	4.21	.949	ค่อนข้างมาก	4.06	.585	ค่อนข้างมาก
9.	มีการรักษาความปลอดภัยจากปัญหาอาชญากรรมในแหล่งท่องเที่ยว โดยจัดให้มีป้อมยาม/สถานที่ที่เป็นจุดอำนวยการรักษาความปลอดภัย	4.16	.993	ค่อนข้างมาก	4.02	.665	ค่อนข้างมาก

ตารางที่ 4.27 (ต่อ)

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านการบริการ	นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)			นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)		
	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
10. มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้ข้อมูลและบริการแก่นักท่องเที่ยว และมีเอกสารเผยแพร่	4.16	.967	ค่อนข้างมาก	4.39	.633	ค่อนข้างมาก
11. การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในการให้บริการข้อมูลการท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยภายในแหล่งท่องเที่ยวมีความเหมาะสม	4.17	.993	ค่อนข้างมาก	3.86	.581	ค่อนข้างมาก
12. มีการบริการมัคคุเทศท้องถิ่นเพื่อให้บริการและนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว	4.13	1.061	ค่อนข้างมาก	4.09	.630	ค่อนข้างมาก
ภาพรวมรายด้าน	**4.1313**	**.84899**	**ค่อนข้างมาก**	**4.0918**	**.36221**	**ค่อนข้างมาก**

จากตารางที่ 4.27 พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยคิดเห็นว่า เกาะเกร็ดมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมากกว่าทุกด้าน คือ มีร้านอาหารและเครื่องดื่มที่เพียงพอ สะอาดและถูกหลักโภชนาการ (ค่าเฉลี่ย 4.33) มีการแสดงข้อมูลข่าวสารหรือป้ายบอกทางในการเดินทางไปยังจุดท่องเที่ยวอื่นๆ ในแหล่งท่องเที่ยวได้ชัดเจนไม่ซ้ำซ้อน (ค่าเฉลี่ย 4.21) และมีการจัดให้มีพาหนะ เช่น จักรยาน ไปยังจุดท่องเที่ยวต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวกและปลอดภัย มีการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในการให้บริการข้อมูลการท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยภายในแหล่งท่องเที่ยวมีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 4.17) ในขณะที่กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติคิดเห็นว่า เกาะเกร็ดมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก คือ มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้ข้อมูลและบริการแก่นักท่องเที่ยว และมีเอกสารเผยแพร่ (ค่าเฉลี่ย 4.39) มีการจัดการขยะมูลฝอยอย่างเป็นระบบและมีถังขยะที่เพียงพอ เช่น การแยกขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะอันตราย (ค่าเฉลี่ย 4.26)

จากผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวด้านการบริการแหล่งท่องเที่ยวตามแนวทางเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ พบว่า ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นสอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชนและกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย ที่ว่า แหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ดมีศักยภาพและความพร้อมทางด้านการบริการ คือ มีร้านอาหารและเครื่องดื่มที่เพียงพอ สะอาดและถูกหลักโภชนาการ มีการแสดงข้อมูลข่าวสารหรือป้ายบอกทางในการเดินทางไปยังจุดท่องเที่ยวอื่นๆ ในแหล่งท่องเที่ยวได้ชัดเจนไม่ซ้ำซ้อน และมีการจัดให้มีพาหนะ เช่น จักรยานไปยังจุดท่องเที่ยวต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวกและปลอดภัย มีการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ใน

การให้บริการข้อมูลการท่องเที่ยว ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีความคิดเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพและความพร้อม คือ มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้ข้อมูลและบริการแก่นักท่องเที่ยว และมีเอกสารเผยแพร่ อาจเนื่องจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวที่เกาะเกร็ดนั้นได้รับคำแนะนำและข้อมูลจากคนในชุมชนและผู้ประกอบการ พร้อมทั้งได้รับการต้อนรับอย่างดีจากสมาชิกชุมชนและผู้ประกอบการท่องเที่ยว อีกทั้งมีเอกสารประชาสัมพันธ์เกาะเกร็ดตามจุดท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว โดยมีหน่วยงานต่างๆ ให้การสนับสนุนการทำแผ่นผับประชาสัมพันธ์ เช่น กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม เป็นต้น

4.3.6.3 ด้านการบริหารงาน

ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่า องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเกาะเกร็ดมีการบริหารงานแหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ด ด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ด โดยมีการสร้างสะพานปรับปรุงถนนและเส้นทางการท่องเที่ยวรอบเกาะ และสร้างสาธารณปโภครองรับนักท่องเที่ยวตามจุดต่าง ๆ ให้ทั่วถึงรอบเกาะมาโดยตลอด มีการติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อรักษาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวตามจุดต่างๆ ปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว รวมทั้งมีการจัดโครงการเพื่อสืบสานวัฒนธรรมประเพณีมอญ ด้วยการสร้างลานวัฒนธรรมที่หน้าวัดไผ่ล้อมในหมู่ที่ 6 บ้านเสาธงทอง โดยมีการจัดแสดงวงค์ปีพาทย์มอญและนาฏศิลป์มอญ ทุกวันเสาร์และอาทิตย์ เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมและเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมของชาวมอญเกาะเกร็ดให้เป็นที่รู้จักต่อนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติประกอบกับผู้นำชุมชนผู้ใหญ่บ้านได้ให้ความร่วมมือต่อการดูแลพื้นที่หมู่บ้านของตนรับผิดชอบ และสนับสนุนการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น อีกทั้งส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อรองรับการขยายตัวของการท่องเที่ยวในอนาคต ดังคำกล่าวของสุพร ใจดี* (2560 : สัมภาษณ์) ว่า

> “ ผู้ใหญ่บ้านเป็นบุคคลที่สำคัญมาก เป็นตัวกลางในการประสานงานให้ลูกบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนหรือองค์การส่วนท้องถิ่นเกาะเกร็ดได้มีการจัดขึ้นแล้วนั้น จะต้องดูแลลูกบ้าน สนับสนุนหรือส่งเสริมให้ลูกบ้านมีอาชีพ มีรายได้จากการท่องเที่ยว ดังนั้นจะมีการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่รับผิดชอบให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น”

นอกจากนี้แล้วเกาะเกร็ดได้รับการสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวจากหน่วยงานภาครัฐอีกหลายหน่วยงาน อาทิ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงอุตสาหกรรม เป็นต้น

ผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวตามแนวทางเชิงปริมาณโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน พบว่า ในภาพรวมมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก (ค่าเฉลี่ย 3.7153) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏผลตามตารางที่ 4.28

ตารางที่ 4.28 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านการบริหารงาน ตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน

(n=322)

	ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ด้านการบริหารงาน	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
1.	มีเจ้าหน้าที่และบุคลากรในการดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวเพียงพอ	3.66	1.487	ค่อนข้างมาก
2.	เจ้าหน้าที่และบุคลากรมีความรู้ด้านภาษาต่างประเทศในการให้บริการนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ	3.52	1.432	ค่อนข้างมาก
3.	มีการจัดภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่	3.80	1.305	ค่อนข้างมาก
4.	มีการจัดเตรียมเส้นทางที่เหมาะสมสำหรับการเข้าถึงจุดท่องเที่ยวอื่นๆ ของแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างปลอดภัย	3.83	1.224	ค่อนข้างมาก
5.	นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือช่องท่างอื่นๆ เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว	3.75	1.339	ค่อนข้างมาก
6.	มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมและมีประสบการณ์ร่วมกับชุมชน	3.74	1.394	ค่อนข้างมาก
	ภาพรวมรายด้าน	**3.7153**	**1.23307**	**ค่อนข้างมาก**

จากตารางที่ 4.28 พบว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมากกว่าทุกด้าน คือ การจัดเตรียมเส้นทางที่เหมาะสมสำหรับการเข้าถึงจุดท่องเที่ยวอื่นๆ ของแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างปลอดภัย (ค่าเฉลี่ย 3.83) มีการจัดภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่ (ค่าเฉลี่ย 3.80) และนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือช่องท่างอื่นๆ เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.75) และเจ้าหน้าที่และบุคลากรมีความรู้ด้านภาษาต่างประเทศในการให้บริการนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (ค่าเฉลี่ย 3.52) มีศักยภาพและความพร้อมเป็นลำดับสุดท้าย

ผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวตามแนวทางเชิงปริมาณโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติมีความคิดเห็นว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อม ภาพรวมจัดอยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.1608 และ ค่าเฉลี่ย 4.1138 ตามลำดับ เมื่อเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏผลตามตารางที่ 4.29

ตารางที่ 4.29 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านการบริหารงาน ตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านการบริหารงาน	นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)			นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)		
	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
1. มีเจ้าหน้าที่และบุคลากรในการดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวเพียงพอ	4.18	1.041	ค่อนข้างมาก	4.34	.577	ค่อนข้างมาก
2. เจ้าหน้าที่และบุคลากรมีความรู้ด้านภาษาต่างประเทศในการให้บริการนักท่องเที่ยวต่างชาติ	4.04	1.051	ค่อนข้างมาก	4.02	.712	ค่อนข้างมาก
3. มีการจัดภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่	4.24	.902	ค่อนข้างมาก	4.05	.622	ค่อนข้างมาก
4. มีการจัดเตรียมเส้นทางที่เหมาะสมสำหรับการเข้าถึงจุดท่องเที่ยวอื่นๆ ของแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างปลอดภัย	4.19	.988	ค่อนข้างมาก	4.04	.605	ค่อนข้างมาก
5. นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือช่องทางอื่นๆ เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว	4.16	.930	ค่อนข้างมาก	4.18	.640	ค่อนข้างมาก
6. มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมและมีประสบการณ์ร่วมกับชุมชน	4.17	.978	ค่อนข้างมาก	4.04	.605	ค่อนข้างมาก
ภาพรวมรายด้าน	**4.1608**	**.86132**	**ค่อนข้างมาก**	**4.1138**	**.36644**	**ค่อนข้างมาก**

จากตารางที่ 4.29 พบว่า กลุ่ม นักท่องเที่ยวชาวไทยคิดเห็นว่าเกาะเกร็ดมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก คือ มีการจัดภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่ (ค่าเฉลี่ย 4.24) มีการจัดเตรียมเส้นทางที่เหมาะสมสำหรับการเข้าถึงจุดท่องเที่ยวอื่นๆ ของแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างปลอดภัย (ค่าเฉลี่ย 4.19) และมีเจ้าหน้าที่และบุคลากรในการดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวเพียงพอ (ค่าเฉลี่ย 4.18) ในขณะที่กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติคิดเห็นว่าเกาะเกร็ดมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก คือ มีเจ้าหน้าที่

และบุคลากรในการดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวเพียงพอ (ค่าเฉลี่ย 4.34) นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือช่องท่างอื่นๆ เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.18) และมีการจัดภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่ (ค่าเฉลี่ย 4.05)

จากผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวด้านการบริหารแหล่งท่องเที่ยวตามแนวทางเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ พบว่า ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นสอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชนและกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ว่า แหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ดมีศักยภาพและความพร้อมทางด้านการบริหารในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่ และการจัดเตรียมเส้นทางที่เหมาะสมสำหรับการเข้าถึงจุดท่องเที่ยวอื่นๆ ของแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างปลอดภัย ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีความคิดเห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพและความพร้อมทางด้านการบริหารในเรื่อง มีเจ้าหน้าที่และบุคลากรในการดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวเพียงพอ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวไม่สอดคล้องกัน อาจเนื่องจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวที่เกาะเกร็ดนั้นได้รับคำแนะนำและข้อมูลจากคนในชุมชนและผู้ประกอบการ พร้อมทั้งได้รับการต้อนรับอย่างดีจากสมาชิกชุมชนและผู้ประกอบการท่องเที่ยว ดังที่กล่าวมาแล้วหัวข้างบน

4.3.6.4 ด้านการตลาด

กลยุทธ์การตลาดของการท่องเที่ยวเกาะเกร็ดเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเกาะเกร็ดมากขึ้นด้วยการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ประเพณีวันสงกรานต์มอญ การแสดงรำมอญ รวมถึงชุมชนมีแหล่งเรียนรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา เช่น โรงงานเครื่องปั้นดินเผาป้าตุ้ม พิพิธภัณฑ์วัดปรมัยยิกาวาส ศูนย์ OTOP เครื่องปั้นดินเผา นอกจากนี้ยังมีบ้านเกร็ดพุทธซึ่งเป็นศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกแหล่งหนึ่ง นอกจากชุมชนก็ยังผลิตภัณฑ์ของชุมชนวางจำหน่าย ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผา ชารางแดง ขนมมงคลเกาะเกร็ด ทอดมันหน่อกะลา นอกจากยังมีสินค้าอื่นๆ ชาวเกาะเกร็ดนำมาจำหน่ายในเส้นทางการท่องเที่ยว โดยเฉพาะย่านถนนคนเดิน หมู่ 6 และหมู่ 7 สินค้าที่ชาวเกาะเกร็ดนำมาจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวมีหลากหลาย เช่น ผักพื้บ้าน (หน่อกะลา ผักกูด) ผลไม้ ชมพู่มะเหมี่ยว เมลอน เป็นการสร้างอาชีพและรายได้ให้กับคนในชุมชนได้ แต่ช่องทางการตลาดการท่องเที่ยวของผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนยังมีข้อจำกัด ควรมีการพัฒนาช่องทางการตลาดให้กับสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นสร้างมูลค่าให้กับแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

ผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวตามแนวทางเชิงปริมาณโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน พบว่า ในภาพรวมมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก (ค่าเฉลี่ย 3.7153) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏผลตามตารางที่ 4.30

ตารางที่ 4.30 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านการตลาดตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน (n=322)

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ด้านการตลาด	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
1. มีกิจกรรมท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาของชุมชน	4.10	1.343	ค่อนข้างมาก
2. มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับการปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียน เยาวชน และนักท่องเที่ยว	3.96	1.429	ค่อนข้างมาก
3. มีการจัดหาสินค้าชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่มีคุณภาพ ราคาเหมาะสม มาจำหน่ายในแหล่งท่องเที่ยว	3.93	1.381	ค่อนข้างมาก
4. มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายและต่อเนื่อง	4.01	1.273	ค่อนข้างมาก
5. มีการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนกับแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียง	3.92	1.402	ค่อนข้างมาก
6. ได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ/ เอกชน ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เช่น กำหนดนโยบายในการพัฒนา การจัดหางบประมาณ	3.85	1.531	ค่อนข้างมาก
ภาพรวมรายด้าน	**3.9622**	**1.24167**	**ค่อนข้างมาก**

จากตารางที่ 4.30 พบว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก คือ มีกิจกรรมท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.10) มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายและต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 4.01) และมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับการปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียน เยาวชน และนักท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.96) และชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมเป็นลำดับสุดท้ายคือ ความร่วมมือและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เช่น กำหนดนโยบายในการพัฒนา การจัดหางบประมาณ (ค่าเฉลี่ย 3.85)

ผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวตามแนวทางเชิงปริมาณโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติมีความคิดเห็นว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อม ภาพรวมจัดอยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.3625 และ ค่าเฉลี่ย 4.0681 ตามลำดับ เมื่อเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏผลตามตารางที่ 4.31

ตารางที่ 4.31 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านการตลาดตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านการตลาด	นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)			นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)		
	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
1. มีกิจกรรมท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาของชุมชน	4.40	.902	ค่อนข้างมาก	4.18	.584	ค่อนข้างมาก
2. มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับการปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียน เยาวชน นักท่องเที่ยว	4.33	.913	ค่อนข้างมาก	4.07	.771	ค่อนข้างมาก
3. มีการจัดหาสินค้าชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่มีคุณภาพ ราคาเหมาะสม มาจำหน่ายในแหล่งท่องเที่ยว	4.40	.962	ค่อนข้างมาก	4.01	.488	ค่อนข้างมาก
4. มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายและต่อเนื่อง	4.33	.914	ค่อนข้างมาก	4.06	.663	ค่อนข้างมาก
5. มีการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนกับแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียง	4.35	.934	ค่อนข้างมาก	4.17	.614	ค่อนข้างมาก
6. ได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ/ เอกชน ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	4.38	.943	ค่อนข้างมาก	3.92	.648	ค่อนข้างมาก
ภาพรวมรายด้าน	**4.3625**	**.80347**	**ค่อนข้างมาก**	**4.0681**	**.39153**	**ค่อนข้างมาก**

จากตารางที่ 4.31 พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยคิดเห็นว่าเกาะเกร็ดมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก คือ มีกิจกรรมท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ที่สะท้อนถึง วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาของชุมชน มีการจัดหาสินค้าชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่มีคุณภาพ ราคาเหมาะสม มาจำหน่ายในแหล่งท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.40) และได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ/ เอกชน ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เช่น กำหนดนโยบายในการพัฒนา การจัดหางบประมาณ (ค่าเฉลี่ย 4.38) ในขณะที่กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติคิดเห็นว่าเกาะเกร็ดมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก คือ มีกิจกรรมท่องเที่ยวที่เป็น

เอกลักษณ์ที่สะท้อนถึง วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.18) มีการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนกับแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียง (ค่าเฉลี่ย 4.17) และมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับการปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียน เยาวชน และนักท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.07)

จากผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวด้านการบริหารแหล่งท่องเที่ยวตามแนวทางเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ พบว่า เกาะเกร็ดมีศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว คือ มีกิจกรรมท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาของชุมชน ซึ่งผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นสอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชนและกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ

4.3.7 ปัญหาและความต้องการของชุมชน

จากการผลการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้ข้อมูลตรงกันว่า ปัญหาของชุมชนที่ชุมชนประสบและเดือดร้อน คือ ปัญหาน้ำท่วมขังในฤดูน้ำหลาก และปัญหาน้ำเค็ม ซึ่งปัญหาดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของชาวบ้าน พืลผลทางเกษตรเสียหาย และล้มตาย โดยอดีตทุเรียน มังคุด จะเป็นผลไม้ที่ขึ้นชื่อของเกาะเกร็ด เมื่อเกิดภาวะน้ำท่วมครั้งใหญ่เมื่อปี พ.ศ. 2554 ประกอบกับเจอภาวะน้ำเค็มหนุนจากน้ำทะเล ทำให้ต้นทุเรียนล้มตายเป็นจำนวนมาก พืชผลทางการเกษตรเสียหาย ซึ่งปัจจุบันเหลือสวนทุเรียนและมังคุดในเกาะไม่มากนัก นอกจากนี้ปัญหาน้ำท่วมและน้ำเค็มแล้ว ชุมชนยังมีความกังวลในปัญหายาเสพติด ซึ่งเป็นปัญหาทางสังคมในระดับชาติที่แก้ไขได้ยาก แต่ชุมชนก็พยายามหาวิธีป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยจัดให้มีเวรยามดูแลความสงบและตรวจตราลูกบ้าน เพื่อสอดส่องดูแลลูกบ้านของตน อีกหนึ่งปัญหาที่เป็นเสียงสะท้อนจากชุมชน ก็คือปัญหาขยะ โดยนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวที่เกาะเกร็ดไม่มีการเก็บขยะทิ้งลงถังมีการทิ้งตามชุมชนและบ้านเรือนของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านเดือดร้อน ส่วนความต้องการ ชุมชนอยากให้มีการขยายพื้นที่ถนนคนเดินมายังบริเวณหมู่ที่ 1 และ 2 เพื่อเป็นการกระจายรายได้ให้คนในชุมชน ประกอบกับต้องการให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจัดสรรพื้นที่ชุมชนให้มีการใช้ประโยชน์ร่วมกันเพื่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชนสูงสุด และกระจายงบประมาณในการสนับสนุนชุมชนให้ทุกกลุ่มอาชีพ และทุกกลุ่มคนเข้าถึงการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อีกทั้ง ต้องการให้เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเกาะเกร็ด และประชาสัมพันธ์จุดท่องเที่ยวในเกาะเกร็ดเพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงจุดท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดได้ทุกจุดท่องเที่ยว ซึ่งผลการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปริมาณการสำรวจปัญหาของชุมชน ซึ่ง พบว่า ชุมชนประสบปัญหาและคิดเห็นว่าปัญหาที่ได้รับผลกระทบอันดับ 1 คือ ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม อันดับที่ 2 ปัญหาด้านสังคม และปัญหาอันดับที่ 3 ปัญหาการท่องเที่ยว ปรากฏผลการวิจัยดังตารางที่ 4.32

ตารางที่ 4.32 ปัญหาที่พบในชุมชนตามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกในชุมชน

ปัญหาที่พบ	ลำดับที่ 1		ลำดับที่ 2		ลำดับที่ 3		รวม
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
1. ด้านสังคม	36	11.2	12	3.7	9	2.8	57
2. ด้านวัฒนธรรม ประเพณี	13	4.0	20	6.2	12	3.7	45
3. ด้านภูมิปัญญา	9	2.8	14	4.3	17	5.3	40
4. ด้านเศรษฐกิจ	12	3.7	16	5.0	6	1.9	34
5. ด้านสิ่งแวดล้อม	79*	24.5	35	10.9	13	4.0	127
6. ด้านการเมืองการปกครอง	12	3.7	8	2.5	13	4.0	33
7. ด้านการท่องเที่ยว	14	4.3	14	4.3	29	9.0	57
8. ด้านอื่น	4	1.2	4	1.2	3	.9	11
ไม่แสดงคำตอบ	143	44.4	199	61.8	220	68.3	

หมายเหตุ : * ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนซึ่งเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องการแก้ไขเป็นลำดับที่ 1
** ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนซึ่งเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องการแก้ไขเป็นลำดับที่ 2
*** ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนซึ่งเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องการแก้ไขเป็นลำดับที่ 3

4.4 พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยว

การศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ดจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว จำนวน 386 ตัวอย่าง ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 200 ตัวอย่าง และกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ 186 ตัวอย่าง ปรากฏผลดังต่อไปนี้

1) การเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยได้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวที่เกาะเกร็ดเป็นครั้งแรก ร้อยละ 42.0 เคยมาท่องเที่ยวแล้ว ร้อยละ 58.0 ส่วนกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติส่วนใหญ่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวที่เกาะเกร็ดเป็นครั้งแรก ร้อยละ 95.7 และเคยมาท่องเที่ยวแล้ว ร้อยละ 4.3 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.33)

2) จำนวนครั้งที่นักท่องเที่ยวเคยเข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยเคยเดินทางเข้ามาท่องเที่ยแล้วจำนวน 1 ครั้ง ร้อยละ 7.5 จำนวน 2 ครั้ง ร้อยละ 17.5 จำนวน 3 ครั้ง ร้อยละ 11.0 จำนวน 4 ครั้ง ร้อยละ 7.0 จำนวน 5 ครั้ง ร้อยละ 10.0 และเข้ามาท่องเที่ยวมากกว่า 5 ครั้ง ร้อยละ 5.0 ส่วนกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เคยเดินทางเข้ามาท่องเที่ยแล้วจำนวน 1 ครั้ง ร้อยละ 1.1 จำนวน 2 ครั้ง ร้อยละ 2.2 และเข้ามาท่องเที่ยวมากกว่า 5 ครั้ง ร้อยละ 1.1 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.33)

3) ลักษณะการเดินทางมาท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยมีลักษณะการเดินทางมาท่องเที่ยวมาพร้อมครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 53.5 รองลงมาคือ มาเป็นกลุ่มเพื่อน ร้อยละ 29.0 ถัดมาคือ มาคนเดียว ร้อยละ 10.0 ตามด้วยมากับเพื่อนร่วมงาน ร้อยละ 6.0 และมาท่องเที่ยวโดยใช้บริการบริษัททัวร์ ร้อยละ 1.5 สำหรับกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีลักษณะการเดินทางมาท่องเที่ยวมาพร้อมครอบครัวเป็นส่วนใหญ่เช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่าง

นักท่องเที่ยวชาวไทย ร้อยละ 47.8 รองลงมาคือ เดินทางพร้อมกลุ่มเพื่อน ร้อยละ 25.8 ถัดมาคือ เดินทางคนเดียว ร้อยละ 16.1 ตามด้วยเดินทางมาท่องเที่ยวด้วยการใช้บริการบริษัททัวร์ ร้อยละ 8.6 และเดินทางมากับเพื่อนร่วมงาน ร้อยละ 1.6 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.33)

4) พาหนะในการเดินทาง กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยมักใช้พาหนะในการเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนบุคคลส่วนใหญ่ ร้อยละ 66.0 รองลงมาคือ เดินทางด้วยรถโดยสารประจำทาง ร้อยละ 17.5 ถัดมาคือ รถจักรยานยนต์ ร้อยละ 6.5 ตามด้วยรถตู้ ร้อยละ 6.0 และรถโดยสารรับจ้าง ร้อยละ 4.0 สำหรับกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวด้วยรถตู้เป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 59.1 รองลงมาคือ รถโดยสารประจำทาง ร้อยละ 29.6 ถัดมาคือ รถโดยสารรับจ้าง ร้อยละ 9.7 ตามด้วยรถยนต์ส่วนบุคคล ร้อยละ 1.6 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.33)

5) การรู้จักเกาะเกร็ดจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยการรู้จักเกาะเกร็ดจากบุคคลรู้จัก คือ ครอบครัวหรือเพื่อน ร้อยละ 65.5 รองลงมาคือ รู้จักเกาะเกร็ดจากเว็บไซต์อินเตอร์เน็ต ร้อยละ 11.5 ถัดมาคือ จากแผ่นพับหรือใบปลิวโฆษณา ร้อยละ 7.0 ตามด้วยจากโทรทัศน์ ร้อยละ 5.0 จากโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย ร้อยละ 4.0 จากการจากประชาสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ร้อยละ 3.5 จากวิทยุ ร้อยละ 2.0 และลำดับสุดท้ายรู้จักจากหนังสือหรือนิตยสารการท่องเที่ยว ร้อยละ 1.5 สำหรับกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติรู้จักเกาะเกร็ดจากเว็บไซต์อินเตอร์เน็ต ร้อยละ 31.7 รองลงมาคือ รู้จักจากบุคคลรู้จัก คือ ครอบครัวหรือเพื่อน ร้อยละ 23.7 ถัดมาคือ รู้จักจากหนังสือหรือนิตยสารการท่องเที่ยว ร้อยละ 22.6 ตามด้วยรู้จากการประชาสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ร้อยละ 18.8 และลำดับสุดท้ายรู้จักจากแผ่นพับหรือใบปลิวโฆษณา ร้อยละ 3.2 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.33)

6) วัตถุประสงค์หลักในการเดินทางมาท่องเที่ยว ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างชาวไทยมีวัตถุประสงค์หลักในการเดินทางมาท่องเที่ยวเพื่อมาท่องเที่ยวหรือพักผ่อน ร้อยละ 83.5 รองลงมาคือ มาติดงานหรือการทำธุรกิจ, มาเพื่อศึกษาวัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชน ร้อยละ 4.0 ถัดมาคือ มาเพื่อประชุมสัมมนา, หาข้อมูลเพื่อการศึกษา ร้อยละ 2.0 ตามด้วยมาเพื่อทัศนศึกษาหรือดูงาน, มาเพื่อเยี่ยมญาติ และเพื่อหาประสบการณ์ใหม่ ร้อยละ 1.5 สำหรับกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์หลักในการเดินทางมาท่องเที่ยวเพื่อท่องเที่ยวหรือพักผ่อน ร้อยละ 97.3 เดินทางมาประชุมสัมมนา ร้อยละ 2.2 เดินทางมาศึกษาวัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชน ร้อยละ 0.5 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.33)

7) เวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยวต่อครั้ง กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยมักจะเวลาในการท่องเที่ยวต่อครั้ง ประมาณ 1-3 ชั่วโมง ร้อยละ 56.5 รองลงมาคือ 3 -6 ชั่วโมง ร้อยละ 35.5 ถัดมาคือ มากกว่า 6 ชั่วโมง (แต่ไม่ถึง 24 ชั่วโมง) ร้อยละ 2.5 ตามด้วย 1 วัน (มากกว่า 24 ชั่วโมง) ร้อยละ 5.5 สำหรับกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติส่วนใหญ่ มักจะเวลาในการท่องเที่ยวต่อครั้ง ประมาณ 1-3 ชั่วโมง ร้อยละ 68.8 รองลงมาคือ 3 -6 ชั่วโมง ร้อยละ 17.7 ถัดมาคือ มากกว่า 6 ชั่วโมง (แต่ไม่ถึง 24 ชั่วโมง) ร้อยละ 12.9 ตามด้วย 1 วัน (มากกว่า 24 ชั่วโมง) ร้อยละ 0.5 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.33)

8) การกลับเข้ามาท่องเที่ยวในครั้งต่อไป ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยจะกลับเข้ามาท่องเที่ยวอีกครั้ง ร้อยละ 88.5 ไม่กลับเข้ามาอีก ร้อยละ 11.5 สำหรับกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าจะกลับเข้ามาท่องเที่ยวอีกเช่น ร้อยละ 89.2 ไม่กลับเข้ามาท่องเที่ยวอีก ร้อยละ 10.8 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.33)

ตารางที่ 4.33 พฤติกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว

พฤติกรรมการท่องเที่ยว	นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)		นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว				
ไม่เคย (เป็นครั้งแรก)	84	42.0	178	95.7
เคยมาท่องเที่ยวแล้ว	116	58.0	8	4.3
2. จำนวนครั้ง (สำหรับนักท่องเที่ยวที่เคยมาท่องเที่ยวแล้ว)				
1	15	7.5	2	1.1
2	35	17.5	4	2.2
3	22	11.0	-	-
4	14	7.0	-	-
5	20	10.0	-	-
มากกว่า 5 ครั้ง	10	5.0	2	1.1
3. ลักษณะการเดินทางมาท่องเที่ยว				
เดินทางคนเดียว	20	10.0	30	16.1
เดินทางพร้อมกลุ่มเพื่อน	58	29.0	48	25.8
เดินทางมากับเพื่อนร่วมงาน	12	6.0	3	1.6
เดินทางมาพร้อมครอบครัว	107	53.5	89	47.8
ใช้บริการบริษัททัวร์	3	1.5	16	8.6
4. พาหนะในการเดินทาง				
รถจักรยานยนต์	13	6.5	-	-
รถยนต์ส่วนบุคคล	132	66.0	3	1.6
รถตู้	12	6.0	110	59.1
รถโดยสารรับจ้าง	8	4.0	18	9.7
รถโดยสารประจำทาง	35	17.5	55	29.6
5. การรู้จักเกาะเกร็ดจากแหล่งข้อมูล				
แผ่นพับ/ใบปลิวโฆษณา	14	7.0	6	3.2
เว็บไซต์อินเตอร์เน็ต	23	11.5	59	31.7
หนังสือ/นิตยสารการท่องเที่ยว	3	1.5	42	22.6
โทรทัศน์	10	5.0	-	-
วิทยุ	4	2.0	-	-

ตารางที่ 4.33 (ต่อ)

พฤติกรรมการท่องเที่ยว	นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)		นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	7	3.5	35	18.8
ครอบครัว/เพื่อน	131	65.5	44	23.7
โรงเรียน/มหาวิทยาลัย	8	4.0	-	-
6. วัตถุประสงค์หลักในการเดินทางมาท่องเที่ยว				
ท่องเที่ยว/พักผ่อน	167	83.5	181	97.3
ประชุมสัมมนา	4	2.0	4	2.2
ทัศนศึกษา/ดูงาน	3	1.5	-	-
ธุรกิจ/การงาน	8	4.0	-	-
เยี่ยมญาติ	3	1.5	-	-
ศึกษาวัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชน	8	4.0	1	.5
หาข้อมูลเพื่อการศึกษา	4	2.0	-	-
เพื่อหาประสบการณ์	3	1.5	-	-
7. เวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยวต่อครั้ง				
1-3 ชั่วโมง	113	56.5	128	68.8
3 -6 ชั่วโมง	71	35.5	33	17.7
มากกว่า 6 ชั่วโมง (แต่ไม่ถึง 24 ชั่วโมง)	5	2.5	24	12.9
1 วัน (มากกว่า 24 ชั่วโมง)	11	5.5	1	.5
8. การกลับเข้ามาท่องเที่ยวในครั้งต่อไป				
กลับมา	177	88.5	166	89.2
ไม่กลับมา	23	11.5	20	10.8

9) ปัจจัยหรือสิ่งจูงใจที่มีผลต่อการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว สิ่งจูงใจที่มีผลต่อการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่คือ ชื่อเสียงของท้องถิ่น ร้อยละ 69.5 รองลงมาคือ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ร้อยละ 59.0 ถัดมาคือ สถานที่ตั้ง และภูมิประเทศน่าสนใจ ร้อยละ 48.0 ตามด้วยมีผลผลิตและสินค้าท้องถิ่นจำหน่าย ร้อยละ 30.5 มีสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ ร้อยละ 30.0 มีความสะดวกในการเดินทาง ร้อยละ 16.5 มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ร้อยละ 15.5 มีความโดดเด่นทางการเกษตร ร้อยละ 10.0 และมีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการการท่องเที่ยวพร้อม ร้อยละ 8.5 สำหรับสิ่งจูงใจที่มีผลต่อการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติส่วนใหญ่คือ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ร้อยละ 65.1 รองลงมาคือ มีผลผลิตและสินค้าท้องถิ่นจำหน่าย ร้อยละ 52.2 ถัดมาคือ ชื่อเสียงของท่องถิ่น ร้อยละ 32.8 ตามด้วย สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ ร้อยละ 28.0 มีความโดดเด่นทางการเกษตร ร้อยละ 17.2 สถานที่ตั้ง และ

ภูมิประเทศน่าสนใจ ร้อยละ 16.7 กิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ร้อยละ14.0 สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการการท่องเที่ยวพร้อม ร้อยละ 11.8 และความสะดวกในการเดินทาง ร้อยละ 5.4 ดังแสดงในตารางที่ 4.34

ตารางที่ 4.34 ปัจจัยหรือสิ่งจูงใจนักท่องเที่ยวที่มีผลต่อการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว

ปัจจัยหรือสิ่งจูงใจนักท่องเที่ยว		นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)		นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1.	ชื่อเสียงของท้องถิ่น	139	69.5	61	32.8
2.	สถานที่ตั้ง และภูมิประเทศน่าสนใจ	96	48.0	31	16.7
3.	ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น	118	59.0	121	65.1
4.	สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์	60	30.0	52	28.0
5.	ความโดดเด่นทางการเกษตร	20	10.0	32	17.2
6.	ความสะดวกในการเดินทาง	33	16.5	10	5.4
7.	สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการการท่องเที่ยวพร้อม	17	8.5	22	11.8
8.	กิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย	31	15.5	26	14.0
9.	มีผลผลิตและสินค้าท้องถิ่นจำหน่าย	61	30.5	97	52.2

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

10) พฤติกรรมการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่มีการใช้จ่ายเป็นค่าอาหารและเครื่องดื่ม (ร้อยละ 67.0) เป็นลำดับที่ 1 มีค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าและของที่ระลึก (ร้อยละ 37.0) เป็นลำดับที่ 2 และมีค่าใช้เพื่อทำบุญ (ร้อยละ 28.0) เป็นลำดับที่ 3 ส่วนกลุ่มตัวอย่างท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ส่วนใหญ่มีการใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าและของที่ระลึก (ร้อยละ 39.8) เป็นลำดับที่ 1 มีการใช้จ่ายเป็นค่าอาหารและเครื่องดื่ม (ร้อยละ 42.5) เป็นลำดับที่ 2 และ มีค่าใช้เพื่อเป็นค่ายานพาหนะเดินทาง (ร้อยละ 51.1) เป็นลำดับที่ 3 ดังแสดงในตารางที่ 4.35

11) ลักษณะการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการ กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยและกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติส่วนใหญ่ต้องการท่องเที่ยวแบบสัมผัสกับวิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเป็นลำดับที่ 1 ต้องการท่องเที่ยวแบบสัมผัสกับธรรมชาติ ชมวิถีการเกษตรเป็นลำดับที่ 2 และต้องการในรูปแบบอื่น เป็นลำดับที่ 3 ดังแสดงในตารางที่ 4.36

12) กิจกรรมท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการ กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่มีความต้องการเดินเที่ยวตลาดในหมู่ที่ 6-7 (ร้อยละ 38.5) เป็นลำดับที่ 1 เดินเที่ยวชมวิถีชีวิตชุมชนรอบเกาะ (ร้อยละ 33.0) เป็นลำดับที่ 2 ปั่นจักรยานชมวิถีชีวิตรอบเกาะ (ร้อยละ 25.0) เป็นลำดับที่ 3 ส่วนกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต้องการปั่นจักรยานชมวิถีชีวิตรอบเกาะ (ร้อยละ 30.1) เป็นลำดับที่ 1 ต้องการนั่งเรือชมวิถีชีวิตชุมชนรอบเกาะ (ร้อยละ 26.3) เป็นลำดับที่ 2 และต้องการเดินเที่ยวชมวิถีชีวิตชุมชนรอบเกาะ (ร้อยละ 16.7) เป็นลำดับที่ 3 ดังแสดงในตารางที่ 4.37

ตารางที่ 4.35 พฤติกรรมการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยว

การใช้จ่าย	นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)							นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)						
	ลำดับที่ 1		ลำดับที่ 2		ลำดับที่ 3		รวม	ลำดับที่ 1		ลำดับที่ 2		ลำดับที่ 3		รวม
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน
1. ค่าที่พัก	9	4.5	3	1.5	8	4.0	20	18	9.7	-	-	1	.5	19
2. ค่าอาหารและเครื่องดื่ม	134*	67.0	30	15.0	15	7.5	179	53	28.5	79**	42.5	33	17.7	165
3. ค่ายานพาหนะเดินทาง	25	12.5	68	34.0	42	21.0	135	11	5.9	14	7.5	95	51.1**	120
4. ค่าสินค้าและของที่ระลึก	16	8.0	74**	37.0	54	27.0	144	74*	39.8	79	42.5	21	11.3	174
5. ค่าใช้จ่ายในการทำบุญ	11	5.5	17	8.5	56**	28.0	84	30	16.1	14	7.5	36	19.4	80
6. ค่าใช้จ่ายอื่น	1	.5	-	-	15	7.5	16	-	-	-	-	-	-	-
ไม่แสดงคำตอบ	4	2.0	8	4.0	10	5.0	22	-	-	-	-	-	-	-

หมายเหตุ : * การใช้จ่าย ลำดับที่ 1, ** การใช้จ่าย ลำดับที่ 2, *** การใช้จ่าย ลำดับที่ 3

ตารางที่ 4.36 ลักษณะการท่องเที่ยวที่กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวต้องการ

ลักษณะการท่องเที่ยวที่ต้องการ	นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)							นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)						
	ลำดับที่ 1		ลำดับที่ 2		ลำดับที่ 3		รวม	ลำดับที่ 1		ลำดับที่ 2		ลำดับที่ 3		รวม
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน
1. สัมผัสกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ฯลฯ	157*	78.5	29	14.5	11	5.5	197	104*	55.9	72	38.7	10	5.4	186
2. สัมผัสกับธรรมชาติ ชมวิถีเกษตร	28	14.0	148**	74.0	20	10.0	196	77	41.4	105**	56.5	4	2.2	186
3. ลักษณะการท่องเที่ยวอื่นๆ	12	6.0	19	9.5	164***	82.0	195	5	2.7	9	4.8	172***	92.5	186
ไม่แสดงคำตอบ	3	1.5	4	2.0	5	2.5	12	-	-	-	-	-	-	.

หมายเหตุ : * ลักษณะการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการเป็นลำดับที่ 1 , ** ลักษณะการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการเป็นลำดับที่ 2,
*** ลักษณะการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการเป็นลำดับที่ 3

ตารางที่ 4.37 กิจกรรมท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการทำเพื่อการท่องเที่ยว

กิจกรรมท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการทำเพื่อการท่องเที่ยว	นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)							นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)						
	ลำดับที่ 1		ลำดับที่ 2		ลำดับที่ 3		รวม	ลำดับที่ 1		ลำดับที่ 2		ลำดับที่ 3		รวม
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน
1. เดินชมตลาดในหมู่ที่ 6-7	77*	38.5	15	7.5	19	9.5	111	53	28.5	18	9.7	18	9.7	89
2. เดินเที่ยวชมวิถีชีวิตชุมชนรอบเกาะ	43	21.5	66**	33.0	27	13.5	136	23	12.4	47	25.3	31***	16.7	101
3. ปั่นจักรยานชมวิถีชีวิตชุมชนรอบเกาะ	15	7.5	26	13.0	50***	25.0	91	56*	30.1	33	17.7	58	31.2	147
4. นั่งเรือชมวิถีชีวิตชุมชนรอบเกาะ	20	10.0	38	19.0	35	17.5	93	18	9.7	49**	26.3	38	20.4	105
5. ศึกษาเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้หรือศูนย์เรียนรู้ต่างๆ ของชุมชน	8	4.0	24	12.0	15	7.5	47	11	5.9	32	17.2	27	14.5	70
6. ทำบุญ-ไหว้พระ	34	17.0	21	10.5	46	23.0	101	5	2.7	5	2.7	8	4.3	18
7. การลองทำการเกษตร	2	1.0	8	4.0	5	2.5	15	20	10.8	-	-	4	2.2	24
ไม่แสดงคำตอบ	1	.5	2	1.0	3	1.5	6	-	-	2	1.1	2	1.1	4

หมายเหตุ : * กิจกรรมท่องเที่ยวที่ต้องการ ลำดับที่ 1
** กิจกรรมท่องเที่ยวที่ต้องการ ลำดับที่ 2
*** กิจกรรมท่องเที่ยวที่ต้องการ ลำดับที่ 3

13) จุดท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสนใจต้องการท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยมีความสนใจต้องการท่องเที่ยวตลาดในหมู่ที่ 6 -7 เป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 61.5 รองลงมาคือ พิพิธภัณฑ์ในวัดปรมัยยิกาวาส ร้อยละ 53.0 ถัดมาคือ วัดต่างๆ ในเกาะเกร็ด ร้อยละ 47.0 ตามด้วย ศูนย์ OTOP ในหมู่ที่ 1 ร้อยละ 33.0 ศูนย์เรียนรู้เครื่องปั้นดินเผา ร้อยละ 29.0 สวนเกร็ดพุทธ ร้อยละ 14.0 กลุ่มอาชีพสหกรณ์ศิลปะประดิษฐ์ (ผ้าบาติก) ร้อยละ 11.5 และกลุ่มอาชีพจักสานพลาสติก ร้อยละ 8.0 ส่วนกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีความสนใจต้องการท่องเที่ยวศูนย์เรียนรู้เครื่องปั้นดินเผาเป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 71.0 รองลงมาคือ พิพิธภัณฑ์ในวัดปรมัยยิกาวาส ร้อยละ 54.3 ถัดมาคือ ตลาดในหมู่ที่ 6 -7 ร้อยละ 36.0 ตามด้วยวัดต่างๆ ในเกาะเกร็ด ร้อยละ 32.8 ศูนย์ OTOP ในหมู่ที่ 1 ร้อยละ 30.6 สวนเกร็ดพุทธ ร้อยละ 18.3 กลุ่มอาชีพสหกรณ์ศิลปะประดิษฐ์ (ผ้าบาติก) ร้อยละ 9.7 และกลุ่มอาชีพจักสานพลาสติก ร้อยละ 3.8 ดังแสดงในตารางที่ 4.38

ตารางที่ 4.38 จุดท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสนใจต้องการท่องเที่ยว

จุดท่องเที่ยวที่ต้องการท่องเที่ยว		นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)		นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1.	พิพิธภัณฑ์ในวัดปรมัยยิกาวาส	106	53.0	101	54.3
2.	ตลาดในหมู่ที่ 6 -7	123	61.5	67	36.0
3.	วัดต่างๆ ในเกาะเกร็ด	94	47.0	61	32.8
4.	ศูนย์ OTOP ในหมู่ที่ 1	66	33.0	57	30.6
5.	ศูนย์เรียนรู้เครื่องปั้นดินเผา	58	29.0	132	71.0
6.	สวนเกร็ดพุทธ	28	14.0	34	18.3
7.	กลุ่มอาชีพสหกรณ์ศิลปะประดิษฐ์ (ผ้าบาติก)	23	11.5	18	9.7
8.	กลุ่มอาชีพจักสานพลาสติก	16	8.0	7	3.8

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

14) สินค้าที่นักท่องเที่ยวต้องการเลือกซื้อเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยมีความต้องการที่เลือกซื้อสินค้าผลิตภัณฑ์ประเภทอาหาร ร้อยละ 46.5 เป็นลำดับที่ 1 มีความต้องการเลือกซื้อสินค้าผลิตภัณฑ์ประเภทขนมหวาน ร้อยละ 36.5 เป็นลำดับที่ 2 และมีความต้องการเลือกซื้อสินค้าผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องดื่ม ร้อยละ 21.0 เป็นลำดับที่ 3 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีความต้องการที่เลือกซื้อสินค้าผลิตภัณฑ์ประเภทศิลปะประดิษฐ์และของที่ระลึก ร้อยละ 31.7 เป็นลำดับที่ 1 มีความต้องการเลือกซื้อสินค้าผลิตภัณฑ์ประเภทของใช้และของประดับตกแต่ง ร้อยละ 21.5 เป็นลำดับที่ 3 และมีความต้องการซื้อสินค้าผลิตภัณฑ์ประเภทขนมหวาน ร้อยละ 24.2 เป็นลำดับที่ 3 ดังแสดงในตารางที่ 4.39

ตารางที่ 4.39 สินค้าที่นักท่องเที่ยวต้องการเลือกซื้อเมื่อเข้ามาท่องเที่ยว

สินค้าที่ต้องการเลือกซื้อ	นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)							นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)						
	ลำดับที่ 1		ลำดับที่ 2		ลำดับที่ 3		รวม	ลำดับที่ 1		ลำดับที่ 2		ลำดับที่ 3		รวม
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน
1. ผลิตภัณฑ์ประเภทหัตถกรรม	51	25.5	13	6.5	11	5.5	75	49	26.3	13	7.0	26	14.0	88
2. ผลิตภัณฑ์ประเภทอาหาร	93*	46.5	38	19.0	19	9.5	150	17	9.1	36	19.4	14	7.5	67
3. ผลิตภัณฑ์ประเภทขนมหวาน	30	15.0	73**	36.5	38	19.0	141	14	7.5	33	17.7	45***	24.2	92
4. ผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องดื่ม	11	5.5	26	13.0	42***	21.0	79	5	2.7	17	9.1	34	18.3	56
5. ผลิตภัณฑ์ประเภทสมุนไพรที่เป็นอาหาร	1	.5	18	9.0	22	11.0	41	8	4.3	27	14.5	12	6.5	47
6. ผลิตภัณฑ์ประเภทสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร	8	4.0	12	6.0	26	13.0	46	19	10.2	16	8.6	38	20.4	73
7. ผลิตภัณฑ์ประเภทของใช้และของประดับตกแต่ง	2	1.0	11	5.5	18	9.0	31	13	7.0	40**	21.5	9	4.8	62
8. ผลิตภัณฑ์ประเภทศิลปะประดิษฐ์และของที่ระลึก	2	1.0	5	2.5	16	8.0	23	59*	31.7	4	2.2	8	4.3	71
ไม่แสดงคำตอบ	2	1.0	4	2.0	8	4.0	14	2	1.1	-	-	-	-	2

หมายเหตุ : * สินค้าที่ต้องการเลือกซื้อ ลำดับที่ 1
** สินค้าที่ต้องการเลือกซื้อ ลำดับที่ 2
*** สินค้าที่ต้องการเลือกซื้อ ลำดับที่ 3

15) เวลาที่นักท่องเที่ยวต้องการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยมีความสนใจต้องการท่องเที่ยวในวันหยุดราชการ เสาร์ – อาทิตย์ ร้อยละ 73.0 รองลงมาคือ วันหยุดนักขัตฤกษ์ ร้อยละ 13.0 ถัดมาคือ วันธรรมดา จันทร์ ถึง ศุกร์ ร้อยละ 11.5 ตามด้วย ทัศนศึกษาหรือดูงาน วันจันทร์ ถึง วันศุกร์ ร้อยละ 2.0 และช่วงลาพักร้อน ร้อยละ 0.5 ในขณะเดียวกันส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต้องการท่องเที่ยวในวันธรรมดา จันทร์ ถึง ศุกร์ ร้อยละ 62.9 รองลงมาคือ วันหยุดราชการ เสาร์ – อาทิตย์ ร้อยละ 36.0 และช่วงลาพักร้อน ร้อยละ 1.1 ดังแสดงในตารางที่ 4.40

ตารางที่ 4.40 ช่วงวันเวลาที่นักท่องเที่ยวสนใจการท่องเที่ยว

เวลาที่ต้องการท่องเที่ยว		นักท่องเที่ยวชาวไทย (n=200)		นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (n=186)	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1.	วันธรรมดา จันทร์ ถึง ศุกร์	23	11.5	117	62.9
2.	วันหยุดราชการ เสาร์ – อาทิตย์	146	73.0	67	36.0
3.	ทัศนศึกษา/ดูงาน จันทร์ ถึง ศุกร์	4	2.0	-	-
4.	วันหยุดนักขัตฤกษ์	26	13.0	-	-
5.	ช่วงลาพักร้อน	1	.5	2	1.1

4.5 แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน

แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน มีแนวทางดังต่อไปนี้

4.5.1 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ชุมชน

ชุมชน มีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญดังนี้

4.5.1.1 สร้างความตระหนักให้ชาวบ้านและเยาวชนในชุมชนเกิดความรักและหวงแหนชุมชน ด้วยการสร้างจิตสำนึกให้ตระหนักเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่คงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน สร้างความภาคภูมิใจความเป็นเกาะเกร็ดที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนานให้เกิดขึ้นกับเยาวชน เพื่อเป็นการปลูกฝังความรักและหวงแหนชุมชนให้กับเยาวชนและคนรุ่นหลังต่อไป

4.5.1.2 ส่งเสริมกระบวนการถ่ายทอดและการสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการถ่ายทอดผ่านวิถีการดำรงชีวิตของเยาวชนรุ่นใหม่ในชุมชน การกำหนดหลักสูตรท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในชุมชน รวมทั้งฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใกล้จะสูญหาย เช่น การทำธงตะขาบ ให้คงอยู่กับชุมชนต่อไป

4.5.1.3 ส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนให้มีความโดดเด่นเพื่อให้เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน โดยจะต้องมีการส่งเสริมวัฒนธรรมทั้งสามวัฒนธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมไทยรามัญ วัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมไทยมุสลิม โดยให้มีการทำกิจกรรมทางวัฒนธรรมร่วมกันของทั้งสามกลุ่มชาติพันธ์ รวมทั้งส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นในชุมชน

4.5.2 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านเศรษฐกิจ มีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญดังนี้

4.5.2.1 ควรจัดสรรพื้นที่ส่วนรวมให้มีการใช้ประโยชน์ร่วมกัน รวมถึงการจัดสรรพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์ทางการค้า ตลอดจนการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับการใช้พื้นที่ร่วมกัน

4.5.2.2 ส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสาน ประกอบการปลูกพืชล้มลุกหรือพืชที่มีอายุสั้นให้กับเกษตรกรในชุมชน เพื่อลดปัญหาความเสียหายที่เกิดกับภาคการเกษตรในช่วงฤดูฝนหรือช่วงน้ำขึ้น

4.5.2.3 ส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพที่มีการนำวัตถุดิบท้องถิ่นมาแปรรูปผลิต เช่น การแปรรูปจากชารางแดง หน่อกะลา ฝักขาว หรือวัตถุดิบท้องถิ่นอื่น ๆ เป็นต้น

4.5.3 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการเมือง ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนขึ้น รวมทั้งกระตุ้นและปลูกฝังให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนด้วย

4.5.4 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านสิ่งแวดล้อม มีแนวทางในการพัฒนาดังนี้

4.5.4.1 ปรับปรุงสภาพแวดล้อมและทัศนียภาพชุมชนรอบเกาะให้สวยงามเชื่อมโยงกับตลาดท่องเที่ยวในหมู่ที่ 6 และ 7 และจุดท่องเที่ยวอื่นๆ รอบเกาะ เพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มีการท่องเที่ยวรอบเกาะมากขึ้น

4.5.4.2 จัดระบบการจัดการขยะในชุมชน โดยเพิ่มมาตรการคัดแยกขยะ และเพิ่มจุดทิ้งขยะภายในชุมชน เพื่ออำนวยความสะดวกและลดปัญหาการทิ้งขยะของสมาชิกในชุมชนและนักท่องเที่ยวที่เข้าท่องเที่ยวในชุมชนด้วย

4.5.4.3 ขุดลอกคูคลองและร่องน้ำ เพื่อเพิ่มพื้นที่ในการกักเก็บน้ำ และเพิ่มการระบายน้ำลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งลดปัญหาน้ำท่วมขังในฤดูฝนได้

4.5.5 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนควรส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนและผู้ที่มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการคิด วางแผน ดำเนินงาน ประเมินผล ตลอดจนรับผลประโยชน์ และจะต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นและเข้าถึงข้อมูลการพัฒนาต่างๆ ของชุมชน ตลอดจนข้อมูลการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนได้อย่างทั่วถึง

4.5.6 แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว โดยมีแนวทางในการพัฒนาดังนี้

4.5.6.1 การจัดตั้งคณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชน โดยการจัดตั้งคณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชนนั้น จะต้องมีตัวแทนจากทุกหมู่บ้านทั้ง 7 หมู่บ้าน ตัวแทนผู้ประกอบการ ตัวแทนโรงเรียน และผู้ที่มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ในชุมชน เพื่อทำหน้าที่บริหารการจัดการท่องเที่ยวและการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนร่วมกัน พร้อมทั้งมีการพัฒนาหรืออบรมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยว มาตรการการท่องเที่ยวต่างๆ ให้กับคณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชน

4.5.6.2 ปรับปรุงเส้นทางการเข้าถึงจุดท่องเที่ยวต่างๆ ภายในเกาะ และจัดทำป้ายบอกทางเพื่อเข้าถึงจุดท่องเที่ยวต่างๆ ให้ชัดเจนไม่ก่อให้เกิดการสับสน สามารถเข้าถึงจุดท่องเที่ยวต่างๆ ภายในเกาะได้ง่ายขึ้น

4.5.6.3 ส่งเสริมหรือจัดอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยให้กับเยาวชนในชุมชน ให้สามารถให้บริการนำเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวได้ อีกทั้งเป็นการปลูกฝังให้เยาวชนได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น อันนำไปสู่การเกิดความรักและความภาคภูมิใจในชุมชนได้เช่นกัน

4.5.6.4 จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวหรือรูปแบบการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายและสะท้อนวัฒนธรรมที่น่าสนใจมากขึ้น ประกอบกับให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือรูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์ร่วมกันระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว

4.5.6.5 การปรับปรุงจุดให้บริการหรือที่พักระหว่างเส้นทางท่องเที่ยวรอบเกาะเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว

4.5.6.6 จัดระเบียบร้านค้าในพื้นที่ท่องเที่ยวของชุมชน โดยจัดสรรพื้นที่หรือร้านค้าชุมชนให้มีการกระจายทั่วทั้งเกาะ เพื่อเป็นการกระจายจำนวนนักท่องเที่ยวสู่พื้นที่ในหมู่บ้านอื่นๆ ของเกาะ และกำหนดข้อบังคับระเบียบร้านค้าต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยวด้วย

4.5.6.7 การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและจุดท่องเที่ยวต่างๆ ในเกาะ คือการเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายและมีความชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะการประชมสัมพันธ์จุดท่องเที่ยวต่างๆ ของชุมชน และสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชนให้ชัดเจนและถูกต้องเป็นปัจจุบันมากขึ้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติเข้าถึงข้อมูลการท่องเที่ยวของชุมชนได้อย่างถูกต้อง และสามารถเข้าถึงจุดท่องเที่ยวต่างๆ ของชุมชนได้สะดวกขึ้น

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัย เรื่อง การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน 2) ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ด และ 3) ค้นหาแนวทางและสังเคราะห์แนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน ใช้วิธีการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) การสอบถามกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน จำนวน 322 ครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ จำนวน 386 ราย สนทนากลุ่มผู้นำและตัวแทนภาคสมาชิกชุมชน จำนวน 20 ราย แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านการวิเคราะห์ตีความตามหลักตรรกะ (Logical Reasoning) ควบคู่กับการวิเคราะห์บริบทพื้นที่ศึกษา (Context Analysis) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยวิธีการวิเคราะห์ทางสถิติ ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการอธิบายด้วยการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อแจกแจงความถี่ของข้อมูลที่ได้ หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง การกระจายของข้อมูลที่ได้ ปรากฏผลการวิจัยดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 บริบททั่วไปของพื้นที่

เกาะเกร็ดเป็นเกาะขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลโอบล้อมด้านทิศเหนือ ทิศตะวันตก คือตั้งแต่หมู่ที่ 7 บ้านโอ่งอ่าง หมู่ที่ 6 บ้านเสาธงทอง หมู่ที่ 5 บ้านท่าน้ำ หมู่ที่ 4 บ้านคลองสระน้ำอ้อย และหมู่ที่ 3 บ้านศาลากุลใน จนถึงด้านทิศใต้คือหมู่ที่ 2 บ้านศาลากุลนอก ส่วนทางด้านทิศตะวันออกคือหมู่ที่ 1 บ้านลัดเกร็ด จะมีคลองลัดเกล็ดโอบล้อมโอบล้อมทางด้านทิศเหนือ ทิศตะวันตกและทิศใต้ เกาะเกร็ดเกิดขึ้นจากการขุดคลองลัดเกร็ดตรงแผ่นดินส่วนที่เป็นแหลมยื่นไปตามความโค้งของแม่น้ำ เกาะเกร็ดเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมที่มีชาวบ้านอาศัยบนเกาะเกร็ดหลากหลายเชื้อชาติ ประกอบด้วยชาวไทย ชาวไทยเชื้อสายมอญ และชาวไทยมุสลิม ซึ่งชาวบ้านชาวไทยจะมีจำนวนประชากรประมาณร้อยละ 50 ของประชากรทั้งหมด โดยอาศัยและตั้งถิ่นฐานในหมู่ที่ 2, 3, 4 และ 5 และส่วนใหญ่มักประกอบอาชีพเกษตกรรม ทำสวนผลไม้ ได้แก่ มะม่วง ชมพู่ กล้วย และส้มโอ เป็นอาชีพหลัก สำหรับชาวไทยเชื้อสายมอญมีประชากรประมาณร้อยละ 35 ของประชากรทั้งหมด อาศัยและตั้งถิ่นฐานในหมู่ที่ 1, 6 และ หมู่ที่ 7 ประกอบอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นอาชีพหลักมาก่อน ปัจจุบันหลายครอบครัวได้เลิกการทำเครื่องปั้นดินเผาไปประกอบอาชีพอื่น มีวัดปรมัยยิกาวาส วัดเสาธงทอง วัดไผ่ล้อม และวัดฉิมพลีสุทธาวาสเป็นวัดของ

ชุมชน คนไทยเรียกชุมชนหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 6และหมู่ที่ 7 ว่าบ้านมอญ ส่วนชาวไทยมุสลิมมีประชากรประมาณร้อยละ 15 ของประชากรทั้งหมด อาศัยและตั้งถิ่นฐานปะปนกับชาวบ้านชาวไทยในหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 3 ชาวบ้านส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 85 นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 15 ของจำนวนประชากรทั้งหมด

ทั้งนี้ เกาะเกร็ดเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญามอญ มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนอย่างยาวนาม สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น คงความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น สร้างชื่อเสียงให้เกาะเกร็ดและเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว คืองานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา มีฝีมือในการประกอบอาหาร ทั้งอาหารคาวและขนมหวานต่าง ๆ มีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัว ซึ่งอาหารที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว คือ ข้าวแช่มอญ ทอดมันหน่อกะลา ขนมหวานที่ขึ้นชื่อของเกาะเกร็ดก็มีหลายอย่าง ได้แก่ ขนมหันตรา จ่ามงกุฎ เสน่ห์จันทร์ ทองเอก ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ขนมผักกาด ชุมชนที่เป็นแหล่งผลิตขนมหวานแหล่งใหญ่อยู่ที่หมู่ที่ 1 บ้านลัดเกาะ ซึ่งฝีมือในการทำขนมหวานของเกาะเกร็ดจะมีความประณีตสวยงาม มีรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์ มีพื้นที่ในหมู่ที่ 6 และ 7 เป็นถนนคนเดิน จะมีสินค้าจำหน่ายเป็นจำนวนมาก อีกทั้งในชุมชนก็จะมีจุดท่องเที่ยวต่างๆ ได้ ศูนย์เรียนหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา กลุ่มจักสานพลานสติก และจุดท่องเที่ยวต่างๆ ภายในเกาะ มีสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ชุมชน ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผา ชารางแดง ขนมมงคล ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาร ฯลฯ และมีสินค้าเกษตรจำหน่ายอีกมากมาย

5.1.2 ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยว

จากการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของชุมชนทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสังคมวัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ชุมชน 2) ด้านเศรษฐกิจ 3) ด้านการเมืองการปกครอง 4) ด้านสิ่งแวดล้อม 5) ด้านการมีส่วนร่วม และ 6) ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ด้วยวิธีการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) พบว่า ผลการวิจัยเชิงคุณภาพสอดคล้องกับผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชนและกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยมีความคิดเห็นว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมทางด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อยู่ในระดับค่อนข้างมากกว่าทุกด้าน มีค่าเฉลี่ย 4.3798 และค่าเฉลี่ย 4.3795 ตามลำดับ อาจกล่าวได้ว่าเป็นชุมชนมีลักษณะโดดเด่นทางวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญามอญที่คงความเป็นเอกลักษณ์ สืบสานจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน และมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนอย่างยาวนาม สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี สืบเนื่องต่อมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ จึงเป็นจุดเด่นที่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้เข้ามาเยี่ยมชมเกาะเกร็ดเป็นจำนวนมากมากกว่าทุกด้าน แต่ในขณะเดียวกันกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีความคิดเห็นว่าชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมการเมืองการปกครองจัดอยู่ในระดับค่อนข้างมากกว่าทุกด้าน สำหรับด้านการมีส่วนร่วมนั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชนมีความคิดเห็นตรงกันว่ามีศักยภาพและความพร้อมน้อยกว่าทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ย 3.8866 แต่กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติคิดเห็นว่า ชุมชนมีศักยภาพ

และความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ย 4.1165 ทั้งนี้เป็นการสะท้อนความคิดเห็นจากบุคคลภายนอกชุมชน ผลการวิจัยแต่ลด้านปรากฏผลการวิจัยดังต่อไปนี้

5.1.2.1 ผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ชุมชน พบว่า ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นสอดคล้องกับผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชนและกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่ว่า เกาะเกร็ดมีศักยภาพและความพร้อมมากกว่าทุกด้าน คือ ชุมชนมีความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยวของชุมชนได้เป็นอย่างดี เป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีสืบเนื่องต่อมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ประกอบกับเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรมและประเพณีมอญ คงความเป็นเอกลักษณ์สืบสานจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน ในปัจจุบัน เช่น ประเพณีสงกรานต์ การแห่ข้าวแช่ การแห่น้ำหวาน ตักบาตรน้ำผึ้ง ตักบาตรดอกไม้ ชอนธูป ตักบาตรทางน้ำ ฯลฯ มีการสืบทอดภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผา และคงความเป็นวิถีชุมชนมอญ เป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวจากภายนอกเป็นอย่างดี

5.1.2.2 ผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมด้านเศรษฐกิจ พบว่า ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นสอดคล้องกับผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่ว่า ชุมชนมีการประกอบอาชีพที่สนับสนุนการท่องเที่ยว อาจกล่าวได้ว่า สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม หัตถกรรม และอุตสาหกรรมในครัวเรือน และประกอบอาชีพค้าขายหรือการให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวมากขึ้น เช่น ขายอาหาร ขนมหวาน ของที่ระลึก สินค้าเกษตรพื้นบ้าน ให้บริการเช่าจักรยาน วินจักรยานยนต์รับจ้าง ฯลฯ ซึ่งอาชีพของสมาชิกในชุมชนสามารถหนุนเสริมการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ดได้

5.1.2.3 ผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมด้านการเมืองการปกครอง พบว่า ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกับผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ อาจกล่าวได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและสมาชิกชุมชนนั้นเห็นว่า ผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นได้ปฏิบัติหน้าที่สนับสนุนและหนุนเสริมการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกชุมชนนั้นมิได้มามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจึงได้มีการสะท้อนความคิดเห็นตามที่ได้มีประสบการณ์กับแหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก

5.1.2.4 ผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นสอดคล้องกับผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่ว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมในเรื่องการมีสถานที่ตั้ง/ภูมิประเทศน่าสนใจเหมาะสมต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยว และมีพืชที่เป็นเอกลักษณ์และเป็นพืชเศรษฐกิจของชุมชน อาจกล่าวได้ว่า เกาะเกร็ดเป็นชุมชนที่ มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่น่าสนใจ มีลักษณะเป็นเกาะกลางแม่น้ำที่มีแม่น้ำเจ้าพระยาไว้ไหลโอบล้อมทางด้านทิศเหนือ ทิศตะวันตกและทิศใต้ และมีคลองลัดเกล็ดโอบล้อมไว้ทางด้านทิศตะวันออก ประกอบกับชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์คงความเป็นธรรมชาติสูง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเสน่ห์สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

5.1.2.5 ผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมด้านการมีส่วนร่วม พบว่า ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นสอดคล้องกับผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่ว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมคือ สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ ได้แก่ การรับรู้ รับทราบการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว อาจกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นในการเข้าประชุมเพื่อการรับรู้ รับทราบการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว และส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ขององค์กรท้องถิ่นได้จัดขึ้นมากกว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน

5.1.2.6 ผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมด้านแหล่งท่องเที่ยว จากการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยว 2) การให้บริการ 3) การบริหารงาน และ 4) การตลาด จากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ พบว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวภาพรวมจัดอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ซึ่งด้านที่ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมเป็นลำดับที่ 1 คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ลำดับที่ 2 การตลาด ลำดับที่ 3 การให้บริการ และลำดับที่ 4 การบริหารงาน ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า เกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นทั้งทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา และประวัติศาสตร์ชุมชน โดยเฉพาะวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญามอญที่มีการสืบทอดมาจนถึงยุคปัจจุบัน ประกอบเกาะเกร็ดมีสภาพเกาะล้อมรอบด้วยแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองลัดเกร็ด ซึ่งแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นแม่น้ำแห่งประวัติศาสตร์ จึงทำให้ทัศนียภาพของเกาะดูมีมนต์เสน่ห์ มีความเป็นเอกลักษณ์ นอกจากนี้เกาะเกร็ดก็ยังคงความเป็นธรรมชาติ มีความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธรรมชาติ ซึ่งสามารถเป็นจุดขายและจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

5.1.3 พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยว

การศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทย มีสิ่งจูงใจที่ต่อการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวส่วนใหญ่คือ ชื่อเสียงของท้องถิ่น ร้อยละ 69.5 รองลงมาคือ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ร้อยละ 59.0 ถัดมาคือ สถานที่ตั้ง และภูมิประเทศน่าสนใจ ร้อยละ 48.0 มีการใช้จ่ายเป็นค่าอาหารและเครื่องดื่ม (ร้อยละ 67.0) เป็นลำดับที่ 1 มีค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าและของที่ระลึก (ร้อยละ 37.0) เป็นลำดับที่ 2 และมีความต้องการเดินเที่ยวตลาดในหมู่ที่ 6-7 (ร้อยละ 38.5) เป็นลำดับที่ 1 เดินเที่ยวชมวิถีชีวิตชุมชนรอบเกาะ (ร้อยละ 33.0) เป็นลำดับที่ 2 ปั่นจักรยานชมวิถีชีวิตรอบเกาะ (ร้อยละ 25.0) เป็นลำดับที่ 3 สนใจต้องการท่องเที่ยวตลาดในหมู่ที่ 6 -7 เป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 61.5 รองลงมาคือ พิพิธภัณฑ์ในวัดปรมัยยิกาวาส ร้อยละ 53.0 ถัดมาคือ วัดต่างๆ ใน เกาะเกร็ด ร้อยละ 47.0 ตามด้วยศูนย์ OTOP ในหมู่ที่ 1 ร้อยละ 33.0 มีความต้องการที่เลือกซื้อสินค้าผลิตภัณฑ์ประเภทอาหาร ร้อยละ 46.5 เป็นลำดับที่ 1 มีความต้องการเลือกซื้อสินค้าผลิตภัณฑ์ประเภทขนมหวาน ร้อยละ 36.5 เป็นลำดับที่ 2 และมีความต้องการเลือกซื้อสินค้าผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องดื่ม ร้อยละ 21.0 เป็นลำดับที่ 3 และส่วนใหญ่ต้องการท่องเที่ยวในวันหยุดราชการ วันเสาร์และวันอาทิตย์ ร้อยละ 73.0

สำหรับกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ สิ่งจูงใจให้ท่องเที่ยว คือ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ร้อยละ 65.1 รองลงมาคือ มีผลผลิตและสินค้าท้องถิ่นจำหน่าย ร้อยละ 52.2 ถัดมาคือ ชื่อเสียงของท่องถิ่น ร้อยละ 32.8 ส่วนใหญ่มีการใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าและของที่ระลึก (ร้อยละ 39.8) เป็นลำดับที่ 1 มีการใช้จ่ายเป็นค่าอาหารและเครื่องดื่ม (ร้อยละ 42.5) เป็นลำดับที่ 2 และ มีค่าใช้เพื่อเป็นค่ายานพาหนะเดินทาง (ร้อยละ 51.1) เป็นลำดับที่ 3 และต้องการปั่นจักรยานชมวิถีชีวิตรอบเกาะ (ร้อยละ 30.1) เป็นลำดับที่ 1 ต้องการนั่งเรือชมวิถีชีวิตชุมชนรอบเกาะ (ร้อยละ 26.3) เป็นลำดับที่ 2 และต้องการเดินเที่ยวชมวิถีชีวิตชุมชนรอบเกาะ (ร้อยละ 16.7) เป็นลำดับที่ 3 สนใจต้องการท่องเที่ยวศูนย์เรียนรู้เครื่องปั้นดินเผาเป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 71.0 รองลงมาคือ พิพิธภัณฑ์ในวัดปรมัยยิกาวาส ร้อยละ 54.3 ถัดมาคือ ตลาดในหมู่ที่ 6 -7 ร้อยละ 36.0 ตามด้วยวัดต่างๆ ในเกาะเกร็ด ร้อยละ 32.8 มีความต้องการที่เลือกซื้อสินค้าผลิตภัณฑ์ประเภทศิลปะประดิษฐ์และของที่ระลึก ร้อยละ 31.7 เป็นลำดับที่ 1 มีความต้องการเลือกซื้อสินค้าผลิตภัณฑ์ประเภทของใช้และของประดับตกแต่ง ร้อยละ 21.5 เป็นลำดับที่ 3 และมีความต้องการซื้อสินค้าผลิตภัณฑ์ประเภทขนมหวาน ร้อยละ 24.2 เป็นลำดับที่ 3 และต้องการท่องเที่ยวในวันธรรมดา คือวันจันทร์ ถึง วันศุกร์ ร้อยละ 62.9

5.1.4 แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน

แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชนมีแนวทางดังต่อไปนี้

5.1.4.1 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ชุมชน มีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญดังนี้

1) สร้างความตระหนักให้ชาวบ้านและเยาวชนในชุมชนเกิดความรักและหวงแหนชุมชน ด้วยการสร้างจิตสำนึกให้ตระหนักเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่คงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน สร้างความภาคภูมิใจความเป็นเกาะเกร็ดที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนานให้เกิดขึ้นกับเยาวชน เพื่อเป็นการปลูกฝังความรักและหวงแหนชุมชนให้กับเยาวชนและคนรุ่นหลังต่อไป

2) ส่งเสริมกระบวนการถ่ายทอดและการสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการถ่ายทอดผ่านวิถีการดำรงชีวิตของเยาวชนรุ่นใหม่ในชุมชน การกำหนดหลักสูตรท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในชุมชน รวมทั้งฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใกล้จะสูญหาย เช่น การทำธงตะขาบ ให้คงอยู่กับชุมชนต่อไป

3) ส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนให้มีความโดดเด่นเพื่อให้เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน โดยจะต้องมีการส่งเสริมวัฒนธรรมทั้งสามวัฒนธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมไทยรามัญ วัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมไทยมุสลิม โดยให้มีการทำกิจกรรมทางวัฒนธรรมร่วมกันของทั้งสามกลุ่มชาติพันธ์ รวมทั้งส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นในชุมชน

5.1.4.2 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านเศรษฐกิจ มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

1) ควรจัดสรรพื้นที่ส่วนรวมให้มีการใช้ประโยชน์ร่วมกัน รวมถึงการจัดสรรพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์ทางการค้า ตลอดจนการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับการใช้พื้นที่ร่วมกัน

2) ส่งเสริมการทำการเกษตรแบบผสมผสาน ประกอบการปลูกพืชล้มลุกหรือพืชที่มีอายุสั้นให้กับเกษตรกรในชุมชน เพื่อลดปัญหาความเสียหายที่เกิดกับภาคการเกษตรในช่วงฤดูฝนหรือช่วงน้ำขึ้น

3) ส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพที่มีการนำวัตถุดิบท้องถิ่นมาแปรรูปผลิต เช่น การแปรรูปจากชารางแดง หน่อกะลา ฝักขาว หรือวัตถุดิบท้องถิ่นอื่น ๆ เป็นต้น

5.1.4.3 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการเมือง ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนขึ้น รวมทั้งกระตุ้นและปลูกฝังให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนด้วย

5.1.4.4 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านสิ่งแวดล้อม มีแนวทางการพัฒนาดังนี้

1) ปรับปรุงสภาพแวดล้อมและทัศนียภาพชุมชนรอบเกาะให้สวยงาม เชื่อมโยงกับตลาดท่องเที่ยวในหมู่ที่ 6 และ 7 และจุดท่องเที่ยวอื่นๆ รอบเกาะ เพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มีการท่องเที่ยวรอบเกาะมากขึ้น

2) จัดระบบการจัดการขยะในชุมชน โดยเพิ่มมาตรการคัดแยกขยะ และเพิ่มจุดทิ้งขยะภายในชุมชน เพื่ออำนวยความสะดวกและลดปัญหาการทิ้งขยะของสมาชิกในชุมชนและนักท่องเที่ยวที่เข้าท่องเที่ยวในชุมชนด้วย

3) ขุดลอกคูคลองและร่องน้ำ เพื่อเพิ่มพื้นที่ในการกักเก็บน้ำ และเพิ่มการระบายน้ำลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งลดปัญหาน้ำท่วมขังในฤดูฝนได้

5.1.4.5 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนควรส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนและผู้ที่มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการคิด วางแผน ดำเนินงาน ประเมินผล ตลอดจนรับผลประโยชน์ และจะต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็น และเข้าถึงข้อมูลการพัฒนาต่างๆ ของชุมชน ตลอดจนข้อมูลการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนได้อย่างทั่วถึง

5.1.4.6 แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว มีแนวทางการพัฒนาดังนี้

1) การจัดตั้งคณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชน โดยการจัดตั้งคณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชนนั้น จะต้องมีตัวแทนจากทุกหมู่บ้านทั้ง 7 หมู่บ้าน ตัวแทนผู้ประกอบการ ตัวแทนโรงเรียน และผู้ที่มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ในชุมชน เพื่อทำหน้าที่บริหารการจัดการท่องเที่ยวและการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนร่วมกัน พร้อมทั้งมีการพัฒนาหรืออบรมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยว มาตรการการท่องเที่ยวต่างๆ ให้กับคณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชน

2) ปรับปรุงเส้นทางการเข้าถึงจุดท่องเที่ยวต่างๆ ภายในเกาะ และจัดทำป้ายบอกทางเพื่อเข้าถึงจุดท่องเที่ยวต่างๆ ให้ชัดเจนไม่ก่อให้เกิดการสับสน สามารถเข้าถึงจุดท่องเที่ยวต่างๆ ภายในเกาะได้ง่ายขึ้น

3) ส่งเสริมหรือจัดอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยให้กับเยาวชนในชุมชน ให้สามารถให้บริการนำเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวได้ อีกทั้งเป็นการปลูกฝังให้เยาวชนได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น อันนำไปสู่การเกิดความรักและความภาคภูมิใจในชุมชนได้เช่นกัน

4) จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวหรือรูปแบบการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายและสะท้อนวัฒนธรรมที่น่าสนใจมากขึ้น ประกอบกับให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือรูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์ร่วมกันระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว

5) การปรับปรุงจุดให้บริการหรือที่พักระหว่างเส้นทางท่องเที่ยวรอบเกาะเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว

6) จัดระเบียบร้านค้าในพื้นที่ท่องเที่ยวของชุมชน โดยจัดสรรพื้นที่หรือร้านค้าชุมชนให้มีการกระจายทั่วทั้งเกาะ เพื่อเป็นการกระจายจำนวนนักท่องเที่ยวสู่พื้นที่ในหมู่บ้านอื่นๆ ของเกาะ และกำหนดข้อบังคับระเบียนร้านค้าต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยวด้วย

7) การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและจุดท่องเที่ยวต่างๆ ในเกาะ คือการเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายและมีความชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะการประชมสัมพันธ์จุดท่องเที่ยวต่างๆ ของชุมชน และสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชนให้ชัดเจนและถูกต้องเป็นปัจจุบันมากขึ้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติเข้าถึงข้อมูลการท่องเที่ยวของชุมชนได้อย่างถูกต้อง และสามารถเข้าถึงจุดท่องเที่ยวต่างๆ ของชุมชนได้สะดวกขึ้น

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย

5.2.1.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีแนวนโยบายในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยให้ชุมชนและผู้มีส่วนได้เสีย รวมถึง ผู้ประกอบการท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการระดมความคิดเพื่อการวางแผนและการดำเนินงาน

5.2.1.2 ควรมีการกำหนดนโยบายด้านการท่องเที่ยว โดยมีความชัดเจน และมีการประชาสัมพันธ์ด้านนโยบายให้สมาชิกในชุมชนทราบ และมีประชาสัมพันธ์ด้านนโยบายที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่นหรือทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

5.2.1.3 ควรมีการส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เนื่องจากชุมชนในหมู่ที่ 2,3,4,5 ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำการเกษตร

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับปฏิบัติ

5.3.2.1 สร้างความตระหนักให้ชาวบ้านและเยาวชนในชุมชนเกิดความรักและหวงแหนชุมชน ด้วยการสร้างจิตสำนึกให้ตระหนักเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่คงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

5.3.2.2 อนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้คงอยู่กับชุมชน และสร้างจุดขายให้เกิดเป็นมูลค่าให้กับชุมชน

5.3.2.2 จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) ในชุมช ได้แก่ ผู้นำชุมชน ตัวแทนกลุ่มอาชีพ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว เป็นต้น และให้บทบาทสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

5.3.2.3 พัฒนาทักษาในการบริการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางด้านภาษาให้กับกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน และสมาชิกในชุมชน รวมถึงผู้ประกอบร้านค้าต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

5.3.3 ข้อเสนอแนะสำหรับนักวิจัย

ควรมีการศึกษาในประเด็นเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาและการจัดการแหล่งท่องเที่ยว การค้นหาประวัติศาสตร์เพื่อสร้างมูลค่าแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจากวัสดุท้องถิ่นเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน ทั้งนี้การดำเนินการวิจัยอาจมีการดำเนินการวิจัยด้วยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) หรือการวิจัยและการพัฒนา (Research and Development) เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับชุมชน

บรรณานุกรม

กรวรรณ สังขกร. 2552. **แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับการท่องเที่ยวชุมชน.** เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทายาลัยเชียงใหม่.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2558. **ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558 – 2560.** กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

กัณตภณ แก้วสง่า. 2556. **การจัดการความรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา.** วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาวิทยาการสารสนเทศมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2543). องค์ประกอบของการท่องเที่ยว. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2560, จาก http://sittisak.reru.ac.th/wp-content/uploads/2011/10/บทที่-21.doc.

ฉลองศรี พิมลสมพงศ์. (2555). **การท่องเที่ยว : มิติแห่งศาสตร์บูรณาการ.** สืบค้นเมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2560, จาก http://www.tci-thaijo.org/index.php/BECJournal/article/view/54427/45196.

ฐานเศรษฐกิจ. 2559. **กระทรวงท่องเที่ยวฯเปิดรับฟังความคิดเห็นแผนพัฒนาท่องเที่ยวฉบับที่ 2** (2560-2564). สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2560

ณิศาศรณ์ ไชยประสิทธิ์ . (2552). **ศักยภาพของทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชาวผู้ไทยบ้านเป้า ตำบลบ้านเป้า อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร**. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

นำชัย ทนุผล. (2542). **แนวคิดและวิธีการ การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.** พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่ : สาขาวิชาการพัฒนาการท่องเที่ยว คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2542. **การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. คณะมนุษยศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2542.**การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**.เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พจนา สวนศรี. 2542. **การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนโดยชุมชน**. เอกสารประกอบการบรรยายหลักสูตรปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พจนา สวนศรี. 2546. **การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน**.พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ :กองทุนแคนาดาประจำประเทศไทย.

พูนลาภ ทิพชาติโยธิน. 2553. Value-Added Activities เพิ่มลูกค้าด้วย กิจกรรมเพิ่มมูลค่า. สืบค้นจาก http://202.183.190.2/FTPiWebAdmin/knw_pworld/image_content/85/87-89.pdf

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2553ก). **เครื่องปั้นดินเผานนทบุรี**. นนทบุรี: สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2553ข)**. ท้องถิ่นปากเกร็ด.** โครงการเผยแพร่ผลงานบริการวิชาการแก่สังคม สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2553ข). **ท้องถิ่นปากเกร็ด**. นนทบุรี: สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

รฐา จันทวารา และคณะ. (2553). **แนวทางการยกระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าและคุณค่าของการท่องเที่ยว จังหวัดอุบลราชธานี.** รายงานวิจัยฉบับสมบรูณ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

รฐา จันทวารา และคณะ. (2553). **แนวทางการยกระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าและคุณค่าของการท่องเที่ยว จังหวัดอุบลราชธานี.** รายงานวิจัยฉบับสมบรูณ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

รักเกาะเกร็ด. (2560, สิงหาคม 17). **Love Ko Kret.** [Facebook post], จาก https://www.facebook.com/200656480268815/photos/a.210086252659171.1073741830.200656480268815/497280643939729/?type=3&theater.

วารุณี งานทัศนานุกูล. 2551. **การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่เทศบาลตำบลวิชิต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต**. รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์. 2547. **การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว**. โครงการสานสัมพันธ์เครือข่ายเพื่อการพัฒนาท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. บทความประจำเดือน เมษายน 2548.

วีรศักดิ์ อนันตมงคล. 2546. **การจัดเวทีประชาคมด้วยกระบวนการ A-I-C**. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา กรมการพัฒนาชุมชน.

ศุภราภรณ์ ธรรมชาติ และคณะ. 2541. **การมีส่วนรวมของประชาชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง กรณีศึกษาอำเภอละงู จังหวดสตูล กรุงเทพมหานคร**: มหาวิทยาลัยมหิดล.

สมชาย เลี้ยงพรพรรณ. 2547. **การศึกษาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลสาบสงขลา**. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2537. **สังคมวิทยาชนบท แนวคิดทางทฤษฎีและแนวโน้มในสังคมชนบทไทย.** ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สรัสวดี อาสาสรรพกิจ. (2542). **การศึกษาเพื่อหาปัจจัยในการกาหนดความพร้อมของผู้ประกอบธุรกิจนาเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบน.** วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2559. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564.** ม.ป.ท.

สุดปฐพี เวียงสี. 2559**. ประเทศไทย 4.0 โมเดลพัฒนาเศรษฐกิจใหม่.** สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2560, จาก http://www.sudpatapee.com/index.php/2014-08-15-15-18-27/item/176-4-0.

สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน. 2556. ทุนทางสังคมกับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษาชายไทยพวน อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก. **วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.15**: 225-235.

แสงสรรค์ ภูมิสถาน และคณะ. 2558. **ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดตราด**. งานวิจัย เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

Richards, G. 2010. **Creative Tourism and Local Development**. In Wurzburger, R. (Ed.). Creative Tourism A Global Conversation how to provide unique creative experiences

Robert, W.M. & Charies R.G. (1995). **Tourism : Principles, practices, philosophies.** New York : John Wiley & Sons.

.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

บทความสำหรับการเผยแพร่
โครงการ “การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด”

บทความสำหรับการเผยแพร่
(ยังไม่สมบูรณ์)

การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด

The study of community potential in order to increase the local tourism attractions value of Ko Kret community.

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพและความพร้อมของชุมชน ศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยว และหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชน ใช้วิธีการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มตัวอย่างสมาชิก กลุ่มตัวอย่างท่องเที่ยว และกลุ่มตัวแทนสมาชิกชุมชน นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง มีการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยเทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า แล้ววิเคราะห์ตีความตามหลักตรรกะควบคู่กับการวิเคราะห์บริบทของพื้นที่ศึกษา สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณมีการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม และวิเคราะห์ผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมที่โดดเด่น คือ ด้านประวัติศาสตร์ ซึ่งมีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสถาบันพระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ และ ด้านสังคม วัฒนธรรมและประเพณี ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น โดยเฉพาะวัฒนธรรมและประเพณีมอญ เช่น ประเพณีวันสงกรานต์มอญ แห่ข้าวแช่ แห่ธงตะขาบ แห่น้ำหวานฯลฯ พร้อมยังคงรักษาภูมิปัญญาสืบจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผา ขนมหวาน อาหารมอญ และรำมอญ ฯลฯ สำหรับการพัฒนาศักยภาพและความพร้อมของชุมชน สิ่งสำคัญลำดับแรกจะต้องสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนและเยาวชนเกิดความรักและหวงแหนชุมชน เมื่อคนในชุมชนและเยาวชนเกิดความรักและห่วงแหนชุมชนแล้วนั้น การพัฒนาด้านอื่นๆ ก็จะดำเนินการได้ง่ายขึ้น ทั้งการสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญา การสร้างอัตลักษณ์ชุมชนให้มีความโดดเด่น การพัฒนาสิ่งแวดล้อมและทัศนียภาพชุมชนรอบเกาะให้สวยงามเชื่อมโยงกับตลาดท่องเที่ยวของชุมชน การจัดสรรพื้นที่ส่วนรวมให้มีการใช้ประโยชน์ร่วมกัน การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน

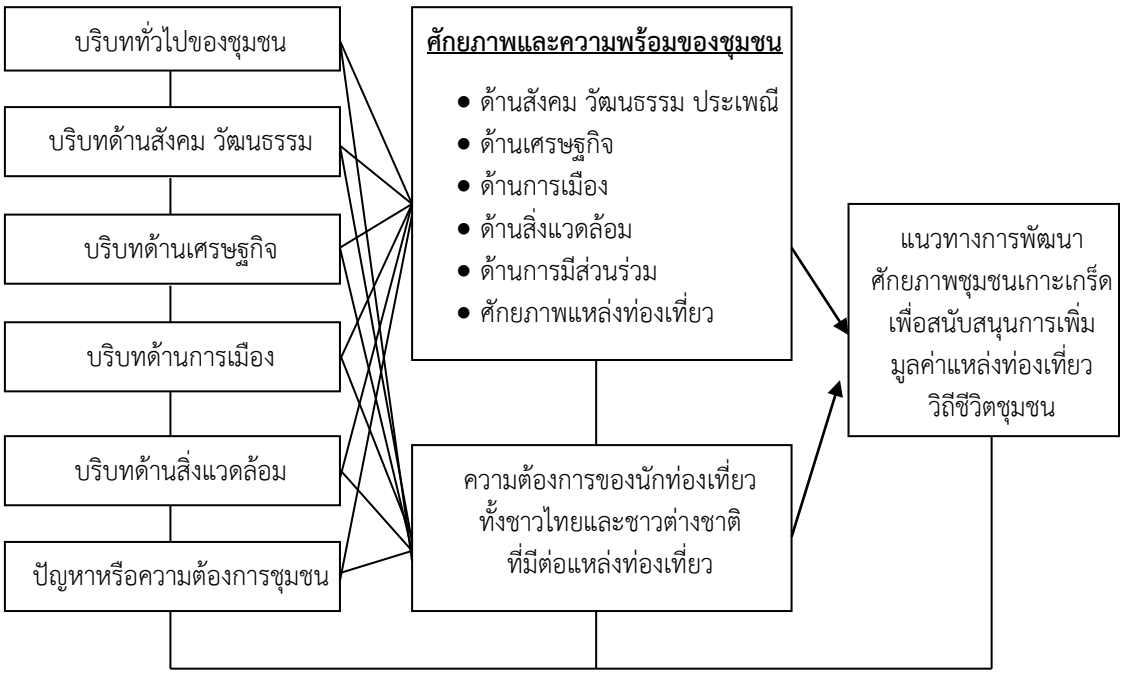
ที่มาและความสำคัญ

เกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดนนทบุรี ได้ถูกขนานนามว่าเป็น “เพชรเม็ดงามของนนทบุรี” ซึ่งเป็นเกาะเล็กๆ ตั้งอยู่กลางแม่น้ำเจ้าพระยา มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างยาวนาน เป็นถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของชาวไทยรามัญหรือชาวไทยมอญ ชาวไทยพุทธ และชาวไทยอิสลาม อาศัยอยู่ร่วมกัน มีวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมที่โดดเด่น เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ไม่ไกลจาก

กรุงเทพมหานคร อีกทั้ง เกาะเกร็ดเป็นพื้นที่เป้าหมายการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย จึงทำให้นักวิจัยได้ทำการศึกษาบริบทของชุมชนเบื้องต้นด้วยวิธีการศึกษาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม พร้อมทั้งวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชนร่วมกันระหว่างนักวิจัย ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ชุมชนนั้นมีความต้องการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนด้วยการฟื้นฟูตลาดท่องเที่ยวในหมู่ที่ 1 และ 2 ทั้งนี้ ชุมชนและผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่าในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนนั้น จำเป็นจะต้องมีการศึกษาศักยภาพ ความพร้อมของชุมชน และสภาพปัญหาของชุมชน รวมทั้งหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชนบนพื้นฐานอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชนภายใต้บริบทที่มีการเปลี่ยนแปลง

กรอบการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีกรอบการวิจัยด้วยการศึกษาบริบทชุมชน โดยจะทำการศึกษาในบริบททั่วไปของชุมชน บริบทด้านสังคม วัฒนธรรม และประเพณีชุมชน บริบทด้านเศรษฐกิจ บริบทด้านการเมืองการปกครอง บริบทด้านสิ่งแวดล้อม และปัญหาหรือความต้องการของชุมชน พร้อมกับศึกษาศักยภาพและความพร้อมของชุมชน ได้แก่ ศักยภาพด้านสังคม วัฒนธรรม และประเพณีชุมชน ศักยภาพด้านเศรษฐกิจ ศักยภาพด้านการเมืองการปกครอง ศักยภาพด้านสิ่งแวดล้อม ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม และศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ประกอบการศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ด เพื่อนำไปสู่การหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน

ภาพที่ 1 กรอบการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 ราย มีวิธีการเลือกแบบลูกโซ่ (Snowball Technique) (2) กลุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชน จำนวน 322 ครัวเรือน ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) (3) กลุ่มตัวอย่างท่องเที่ยว จำนวน 386 ตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบโดยบังเอิญ และ (4) กลุ่มตัวแทนสมาชิกชุมชน นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 20 ราย ใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เจาะลึก แบบสอบถาม แนวทางการสนทนากลุ่ม แบบสังเกตการแบบมีส่วนร่วม มีการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยเทคนิคการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) แล้ววิเคราะห์ตีความตามหลักตรรกะ (Logical Reasoning) ควบคู่กับการวิเคราะห์บริบทของพื้นที่ศึกษา (Context Analysis) สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณมีการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม และวิเคราะห์ผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการศึกษา

เกาะเกร็ดเป็นเกาะขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลโอบล้อมทางด้านทิศเหนือ ทิศตะวันตกและทิศใต้ เกาะเกร็ดเกิดขึ้นจากการขุดคลองลัดเกร็ดตรงแผ่นดินส่วนที่เป็นแหลมยื่นไปตามความโค้งของแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อขุดคลองลัดเกร็ดน้อยแล้ว ต่อมากระแสน้ำได้เปลี่ยนทิศทางไหลผ่านคลองลัดเกร็ดมากขึ้น ทำให้คลองขยายกว้างขึ้นด้วยเพราะความแรงของกระแสน้ำเซาะตลิ่งพัง คลองจึงกว้างเป็นแม่น้ำทำให้แผ่นดินที่ขุดแยกไปนั้นมีสภาพเป็นเกาะเช่นปัจจุบันนี้

เกาะเกร็ดเป็นชุมชนเก่าแก่ของชาวมอญมาช้านาน โดยการอพยพมาตั้งถิ่นฐานอย่างน้อย 2 ครั้ง ครั้งแรกอพยพมาประมาณ พ.ศ. 2317 ในสมัยกรุงธนบุรี สืบเชื้อสายมอญของเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) ครั้งที่ 2 ประมาณพ.ศ. 2357 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นมอญจากเมืองเมาะตะมะในพม่า โดยเกาะเกร็ดเป็นชุมชนที่มีศิลปวัฒนธรรม และศาสนสถานที่มีความสวยงามที่สร้างมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มีการรักษาภูมิปัญญาและวิถีความเป็นมอญสืบจนถึงปัจจุบัน

1. ศักยภาพและความพร้อมของชุมชน

ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมที่โดดเด่นสามารถสนับสนุนการสร้างมูลค่าให้กับแหล่งท่องเที่ยว คือ ด้านประวัติศาสตร์ชุมชน ซึ่งมีประวัติความเป็นมายาวนานตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีกว่า 350 ปี อดีตเคยเป็นที่ตั้งด่านขนอนปากเกร็ดของกรุงศรีอยุธยาที่อยู่บริเวณด้านใต้ของคลองลัดเกร็ดทำหน้าที่ตรวจตราเรือแพที่ผ่านด่าน ตลอดจนการจัดเก็บภาษีจากเรือสินค้าที่ผ่านด่าน ตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองเป็นต้นมา ด่านขนอนบ้านปากเกร็ดมีบทบาทสำคัญใน

การรักษาความมั่นคงและการคลังของกรุงศรีอยุธยา อีกทั้ง หลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ระบุชัดว่าเกาะเกร็ดมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสถาบันพระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ อาทิ วัดปรมัยยิกาวาสซึ่งเป็นพระอารามหลวงที่สำคัญและเป็นพระอารามหลวงแห่งเดียวในอำเภอปากเกร็ด ซึ่งเป็นวัดที่พระองค์ทรงบูรณะ และเป็นสัญลักษณ์แห่งความกตัญญูที่พระบาทสมเด็จจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงมีต่อสมเด็จพระเจ้ามไหยิกาเธอ กรมพระยาสุดรัตนาราชประยูร ซึ่งเป็นเสด็จย่าของพระองค์ และด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น โดยเฉพาะวัฒนธรรมและประเพณีมอญ เช่น ประเพณีวันสงกรานต์มอญ การแห่ข้าวแช่ การแห่ธงตะขาบ การแห่น้ำหวาน ฯลฯ

ภาพที่ 2 งานตักบาตรข้าวแช่มอญ จัดขึ้นในวันที่ 14 เมษายน 2560

ภาพที่ 3 งานประเพณีแห่น้ำหวาน

พร้อมยังคงรักษาภูมิปัญญาสืบจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผา ขนมหวาน อาหารมอญ และนาฏศิลป์มอญ ฯลฯ โดยขนมหวานที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว คือ ทองเอก จ่ามงกุฎ ทองหยิบ ทองหยอด หันตรา ฝอยทอง สังขยา ขนมผักกาด ส่วนอาหาร คือ ข้าวแช่มอญ ทอดมันหน่อกะลา

ภาพที่ 4 ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา

นอกจากนี้ ชุมชนยังมีความโดดเด่นของสภาพภูมิประเทศ คือ ความเป็นเกาะน้ำจืด คงความเป็นธรรมชาติ และมีการรวมกลุ่มอาชีพโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลักในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ โดยการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น โดยมีผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ ได้แก่ กลุ่มเครื่องปั้นดินเผา กลุ่มจักสาน กลุ่มขนมไทย เป็นต้น

2. ความต้องการของนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวชาวไทยเข้ามาท่องเที่ยวที่เกาะเกร็ด โดยมีสิ่งจูงใจ คือ ชื่อเสียงของเกาะเกร็ด (ร้อยละ 69.5) รองลงมาคือ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น (ร้อยละ 59.0) มีความต้องการเดินเที่ยวตลาดในหมู่ที่ 6-7 (ร้อยละ 38.5) เป็นลำดับที่ 1 และลำดับที่ 2 ต้องการเดินเที่ยวชมวิถีชีวิตชุมชนรอบเกาะ (ร้อยละ 33.0) สินค้าที่ต้องการซื้อลำดับที่ 1 คือ ผลิตภัณฑ์อาหาร (ร้อยละ 46.5) ลำดับที่ 2 คือ ผลิตภัณฑ์ขนมหวาน (ร้อยละ 36.5) และต้องการท่องเที่ยววันหยุดราชการ เสาร์ – อาทิตย์ (ร้อยละ 73.0)

ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวที่เกาะเกร็ด มีสิ่งจูงใจ คือ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น (ร้อยละ 65.1) รองลงมาคือ มีผลผลิตและสินค้าท้องถิ่นจำหน่าย (ร้อยละ 52.2) มีความต้องการปั่นจักรยานชมวิถีชีวิตรอบเกาะ (ร้อยละ 30.1) เป็นลำดับที่ 1 และลำดับที่ 2 ต้องการนั่งเรือชมวิถีชีวิตชุมชนรอบเกาะ (ร้อยละ 26.3) สินค้าที่ต้องการซื้อลำดับที่ 1 คือ ผลิตภัณฑ์ประเภทศิลปะประดิษฐ์และของที่ระลึก (ร้อยละ 31.7) ลำดับที่ 2 ผลิตภัณฑ์ประเภทของใช้และของประดับตกแต่ง (ร้อยละ 21.5) และต้องการท่องเที่ยวในวันธรรมดา จันทร์ ถึง ศุกร์ (ร้อยละ 62.9)

3. แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยว

สำหรับการพัฒนาศักยภาพและความพร้อมของชุมชน สิ่งสำคัญลำดับแรกจะต้องสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนและเยาวชนเกิดความรักและหวงแหนชุมชน เมื่อคนในชุมชนและเยาวชนเกิดความรักและห่วงแหนชุมชนแล้วนั้น การพัฒนาด้านอื่นๆ ก็จะดำเนินการได้ง่ายขึ้น ทั้งการสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญา การสร้างอัตลักษณ์ชุมชนให้มีความโดดเด่น การพัฒนาสิ่งแวดล้อมและทัศนียภาพชุมชนรอบเกาะให้สวยงามเชื่อมโยงกับตลาดท่องเที่ยวของชุมชน การจัดสรรพื้นที่ส่วนรวมให้มีการใช้ประโยชน์ร่วมกัน การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องนี้ ประสบความสำเร็จ บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายเป็นอย่างดียิ่งนั้น คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ สถาบันวิจัยและพัฒนา และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่สนับสนุนงบประมาณงานวิจัย และสนับสนุนให้สร้างผลงานวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบพระคุณคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ หน่วยวิจัยนวัตกรรมเพื่อสังคมและชุมชน ที่ให้ข้อเสนอแนะและมีผลให้การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ และขอขอบคุณผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ที่อำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล และมีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2553). **ท้องถิ่นปากเกร็ด.** โครงการเผยแพร่ผลงานบริการวิชาการแก่สังคม สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด. (ม.ป.ป.). **รายงานการพัฒนาตาบล (Tambon Development Report : TDR)**. เอกสารอัดสำเนา.

ภาคผนวก ข

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์
กิจกรรมที่วางแผนไว้ กิจกรรมที่ดำเนินงานและผลที่ได้รับตลอดโครงการ
โครงการ “การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด”

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

กระบวนการผลักดันผลงานออกสู่การใช้ประโยชน์ ด้วยการจัดเวทีสาธารณะเพื่อร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างประชาชนในชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งกำหนดแนวทางพัฒนาศักยภาพชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด และนำเสนอโครงการวิจัยและผลงานวิจัยต่อสาธารณะ ในรูปแบบบทความวิชาการ โดยมีกิจกรรมและภาพประกอบต่อไปนี้

กิจกรรมคืนข้อมูล และระดมความคิดเห็นเพื่อค้นหาแนวทางพัฒนาศักยภาพชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด
เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2561 ณ วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร ตำบลเกาะเกร็ด

นิทรรศการของสถาบันวิจัยและพัฒนาในงานประชุมวิชาการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ครั้งที่ 3
วันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2561

เวที คืนข้อมูลวิจัย และเสวนากรอบวิจัย “เกาะเกร็ดในปัจจุบัน และความคาดหวังในอนาคต”
เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2561 ณ วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร ตำบลเกาะเกร็ด

ผลการดำเนินงานโครงการวิจัยเรื่อง “การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด” เกิดฐานข้อมูลศักยภาพชุมชนและแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชน ด้านสังคม ประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วม และศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งฐานข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อเพิ่มศักยภาพชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ด โดยหมู่บ้านต่างๆ ในตำบลเกาะเกร็ดตระหนักถึงปัญหาและความต้องการที่จะพัฒนาและยกระดับศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ด เป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวในระดับชุมชน ก่อให้เกิดผลทางการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนมากขึ้น และเสริมสร้างและฟื้นฟูจุดท่องเที่ยวใหม่ให้เกิดขึ้นในชุมชนที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนมากขึ้น ซึ่งเป็นการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในมิติเชิงสังคม/ชุมชน

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ และกิจกรรมตามแผนการดำเนินงาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย	กิจกรรมที่วางแผน	กิจกรรมที่ดำเนินงานและ ผลที่ได้จากกิจกรรม
1. เพื่อศึกษาศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน	1. เตรียมชุมชนร่วมกับทีมวิจัย 2. ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชนเชิงลึก เก็บรวบรวมข้อมูลจาก - เอกสารต่างๆ - การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ - การสังเกตแบบมีส่วนร่วม 3. ศึกษาศักยภาพและความพร้อมของชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก - การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นศักยภาพของชุมชน - การสังเกตแบบมีส่วนร่วม - การสอบถามกลุ่มเป้าหมาย (กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนชุมชน และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนนักท่องเที่ยว) ในประเด็นระดับศักยภาพและความพร้อมของชุมชน เพื่อจัดลำดับศักยภาพของชุมชน 4. วิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำรายงานผลการศึกษา	เกิดฐานข้อมูลศักยภาพชุมชนเกาะเกร็ด ด้านสังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของชุมชน และระดับศักยภาพและความพร้อมของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเกาะเกร็ด รวมถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการค้นหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด หรือเพื่อแก้ไขปัญหาอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน
2. เพื่อศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชนเกาะเกร็ด	1. ศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชนเกาะเกร็ด รวบรวมข้อมูล การสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนนักท่องเที่ยว (กลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยว)	
3. เพื่อหาแนวทางและสังเคราะห์แนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน	1. จัดสนทนากลุ่มเพื่อสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชน 2. จัดสนทนากลุ่มเพื่อสังเคราะห์แนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชน 3. จัดทำรายงานสรุปผลการจัดสนทนากลุ่ม 4. จัดเวทีสัมมนาเชิงปฏิบัติการคืนข้อมูลสู่ชุมชนและร่วมสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำเสนอผลการศึกษาวิจัยต่อ สกว. และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง	1. ได้มีการระดมความคิดเห็นหารือร่วมกับตัวแทนชุมชนและผู้นำชุมชน สอบถามข้อมูลและทำการเรียงลำดับความสำคัญของข้อมูลในแต่ละเรื่อง ที่มีความสำคัญในด้านการพัฒนาศักยภาพชุมชนและการสร้างมูลค่าแหล่งท่องเที่ยวให้กับพื้นที่ ผลที่เกิดขึ้น ได้ข้อมูลที่ความสำคัญในด้านการพัฒนาศักยภาพชุมชนและข้อมูลที่มีความสำคัญต่อการสร้างมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน 2. หลังจากที่ได้ข้อมูลที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพแล้ว ทางทีมวิจัยได้ดำเนินการจัดประชุมระดมความคิดเห็นร่วมกับผู้แทนชุมชนและผู้นำชุมชนในการหาแนวทางดำเนินการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้มีความชัดแจนและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย	กิจกรรมที่วางแผน	กิจกรรมที่ดำเนินงานและ ผลที่ได้จากกิจกรรม
		โดยใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ World Cafe ผลที่ได้ คือ แนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของผู้แทนชุมชนและผู้นำชุมชนเกาะเกร็ด 3. ได้มีการรวบรวมข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากการสนทนากลุ่มนำมาเรียบเรียงและจัดทำเป็นรูปเล่ม ได้รูปเล่มที่มีข้อมูลที่ผ่านการสนทนากลุ่มและผ่านกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล 4. (1) ประสานงานเพื่อเชิญภาคีเครือข่ายในระดับจังหวัด เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนนทบุรี ฯลฯ เพื่อมารับฟังข้อมูลผลจากการวิจัย และเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันระหว่างภาคีเครือข่าย อีกทั้งเพื่อเป็นการสร้างภาคีเครือข่ายในการทำงานในระดับจังหวัดในอนาคตต่อไป (2) ประสานงานและเชิญผู้แทนชุมชน ผู้นำชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เกาะเกร็ด เพื่อมารับฟังและแลกเลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นต่างๆในระหว่างการนำเสนอข้อมูล (3) นำเสนอข้อมูลและผลจากการวิจัยต่อผู้ที่เข้าร่วมการประชุม รับฟังข้อคิดเห็นและร่วมแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นในประเด็นต่างๆร่วมกัน ผลที่ได้รับ 1.เกิดภาคีเครือข่ายในการทำงานในระดับจังหวัดและระดับชุมชน 2.ได้ข้อแสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยจากผู้เข้าร่วมการประชุม 3.ได้แนวทางในการดำเนินงานร่วมกันในระดับจังหวัดและระดับชุมชน 4.ชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่ได้จากงานวิจัยร่วมกัน 5. ชุมชนมีการตื่นตัวที่จะทำงานเพื่อส่วนรวมและร่วมกันรักษาวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะเกาะเกร็ด พร้อมสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามให้กับลูกหลานต่อไป 6.ชุมชนมีแนวทางในการดำเนินงานขับเคลื่อนกิจกรรม ประเพณี และวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตัวเอง พร้อมเป็นการกระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชนมากยิ่งขึ้น

ภาคผนวก ค

เอกสาร หลักฐานประกอบการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์
โครงการ “การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด

การศึกษาศักยภาพชุมชน
เพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่า แหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด

โดย อาจารย์ชิราณีย์ พันมูล และคณะ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ศักยภาพชุมชน
เพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่า
แหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด

เกาะเกร็ดเป็นเกาะขนาดใหญ่
ตั้งอยู่ในเขตอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลโอบล้อมด้านทิศเหนือ
และทิศตะวันตก ส่วนทางด้านทิศตะวันออก
จะมีคลองบัดเกร็ดโอบล้อม
เกาะเกร็ดเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม
มีชาวบ้านชาวไทย ชาวไทยเชื้อสายมอญ
และชาวไทยมุสลิม อาศัยอยู่ร่วมกัน

โดย อาจารย์ชิราณีย์ พันมูล และคณะ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

การประชุมวิชาการระดับชาติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ครั้งที่ 3

การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด

จิราณีย์ พันมูล และคณะ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพและความพร้อมของชุมชน ศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยว และหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชน ใช้วิธีการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง กลุ่มตัวอย่างท่องเที่ยว และกลุ่มตัวแทนชุมชนจิตอาสา นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และการสนทนากลุ่มเกี่ยวข้อง และการวิจัย พบว่า ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมที่โดดเด่น คือ ด้านประวัติศาสตร์ที่เป็นเอกลักษณ์ มีวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมายาวนาน ความเป็นอยู่แบบวิถีชุมชนที่ยังคงอยู่ ด้านสังคม วัฒนธรรม และประเพณี ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น โดยเฉพาะวัฒนธรรมและประเพณีบางอย่างที่ยังคงมีการปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ประเพณีไหลเรือไฟ ประเพณีแห่นางแมว แห่ข้าวเปียก แห่ข้าวยาคู หรือแม้แต่การทำบุญตักบาตรข้าวแช่ ในวันสงกรานต์ ด้านการท่องเที่ยว และวัฒนธรรม ยังมีความเป็นเอกลักษณ์ของวิถีชุมชนที่ยังคงอยู่ เช่น ประเพณีไหลเรือไฟ ประเพณีแห่นางแมว แห่ข้าวเปียก แห่ข้าวยาคู หรือแม้แต่การทำบุญตักบาตรข้าวแช่ ในวันสงกรานต์ ด้านการท่องเที่ยว และวัฒนธรรม ยังมีความเป็นเอกลักษณ์ของวิถีชุมชนที่ยังคงอยู่ ด้านสังคม วัฒนธรรม และประเพณี ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น โดยเฉพาะวัฒนธรรมและประเพณีบางอย่างที่ยังคงมีการปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

ภาคผนวก ง

ประวัติวิจัย
โครงการ “การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเกาะเกร็ด

<u>หัวหน้าโครงการ</u>

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาวจิราณีย์ พันมูล

ชื่อ – นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Miss Jiranee Phanmool

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ที่อยู่ที่ทำงาน 7/1 ถนนนนทบุรี 1 ตำบลสวนใหญ่ อำเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000 โทรศัพท์ 0 296 1369-75 โทรสาร 0 2525 2682

สถานที่ติดต่อที่บ้าน 95/67 หมู่ที่ 5 หมู่บ้านไอยรา ตำบลพิมาลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี 11110

โทรศัพท์ 0 2050 6407

โทรศัพท์มือถือ 09 0986 9531

E-mail: J.Jiranee@gmail.com

ประวัติการศึกษา (ปริญญาตรี-เอก ; สาขา และสถาบัน)

ปริญญาโท	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ปริญญาตรี	ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชาพัฒนาสังคม	มหาวิทยาลัยนเรศวร

ภาระงานในปัจจุบัน (งานประจำที่รับผิดชอบ)

ภาระงานด้านการสอน งานวิจัย การบริการวิชาการ การพัฒนานักศึกษาและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

งานวิจัยที่รับผิดชอบ (กำลังดำเนินงาน) ชื่อโครงการ แหล่งทุน และระยะเวลาดำเนินการ)

แนวทางการเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ (1 ปีงบประมาณ แหล่งทุน สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ)

การสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการด้านคุณภาพการให้บริการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี ประจำปีงบประมาณ 2561 (4 เดือน แหล่งทุน องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี)

ผลงานที่ผ่านมา

ก. ผลงานวิจัยตีพิมพ์ (ระดับชาติ และระดับนานาชาติ) (ชื่อผลงาน ชื่อวารสาร แหล่งทุน ปีที่พิมพ์)

2558 การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในมิติอาหารเพื่อสุขภาพ: กรณีศึกษาชุมชนไทยทรงดำ ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ในการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติฯ ครั้งที่ 5 วันที่ 24 – 25 ธันวาคม 2558

ข. ผลงานวิจัย/ผลงานวิจัยที่นำไปใช้ประโยชน์ (ต่อสาธารณะ, ชุมชน, กลุ่มเกษตรกร ฯลฯ)

2557 อาหารพื้นบ้านกับการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนชาติอาเซียน ที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในราชอาณาจักรไทย : กรณีศึกษาชนชาติมอญ ตำบลคลองตาคต อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

2558 การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในมิติอาหารเพื่อสุขภาพ : กรณีศึกษาชุมชนไทยทรงดำ ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

2558 การศึกษาความเป็นเครือข่ายทางสังคม คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม เพื่อจัดทำแผนพัฒนาตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2559 ศักยภาพชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนตำบลท่าคา จังหวัดสมุทรสงคราม

2559 โครงการประเมินโครงการค่ายวันสุดสัปดาห์ของเด็กเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันไม่ให้เกี่ยวข้องกับบุหรี่ และสุรา ปีที่ 2

2559 สังคมผู้สูงอายุกับทักษะชีวิต การรับรู้ความสามารถในตนเอง การสนับสนุนทางสังคมและพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้อายุในอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

ค. ผลงานอื่น ๆ เช่น บทความ หนังสือ สิทธิบัตร ฯลฯ

-

ง. รางวัลผลงานวิจัยที่ได้รับ

-

ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชลลดา ทวีคูณ

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Asst. Prof. Chollada Taweekoon

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ที่อยู่ที่ทำงาน 7/1 ถนนนนทบุรี 1 ตำบลสวนใหญ่ อำเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000
โทรศัพท์ 0 296 1369-75 โทรสาร 0 2525 2682

สถานที่ติดต่อที่บ้าน 300/790 ถนนบางกรวย-ไทรน้อย ตำบลบางรักพัฒนา อำเภอบางบัวทอง
จังหวัดนนทบุรี

โทรศัพท์ -

โทรศัพท์มือถือ 08 9021 8805

E-mail: chollada_taweekoon@hotmail.com

ประวัติการศึกษา (ปริญญาตรี-เอก ; สาขา และสถาบัน)

ปริญญาโท	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วท.ม.) สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ปริญญาตรี	ครุศาสตรบัณฑิต สาขาจิตวิทยาและการแนะแนว	วิทยาลัยครูพระนคร

ภาระงานในปัจจุบัน (งานประจำที่รับผิดชอบ)

ภาระงานด้านการสอน งานวิจัย การบริการวิชาการ การพัฒนานักศึกษา และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

งานวิจัยที่รับผิดชอบ (กำลังดำเนินงาน) ชื่อโครงการ แหล่งทุน และระยะเวลาดำเนินการ)

คุณลักษณะคุณธรรมกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของนักศึกษาจิตอาสา : กรณีการบริการวิชาการแก่สังคม (อยู่ระหว่างดำเนินการโดยทุนส่วนตัว ระยะเวลา 1 ปี)

ผลงานที่ผ่านมา

ก. ผลงานวิจัยตีพิมพ์(ระดับชาติ และระดับนานาชาติ)(ชื่อผลงาน ชื่อวารสาร แหล่งทุน ปีที่พิมพ์)

ลำดับ	ปีที่พิมพ์	ชื่อผลงานวิจัยตีพิมพ์เผยแพร่	วันที่	สถานที่นำเสนอ	วารสาร
ผลงานวิจัยตีพิมพ์เผยแพร่ (ระดับชาติ)					
1	2554	รูปแบบการใช้ชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ	1-2 พ.ย. 2554	มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ จังหวัดแพร่	การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ แม่โจ้-แพร่ ครั้งที่ 5
2	2555	การเห็นคุณค่าในตนเองที่มีต่อการพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักพรหมวิหาร 4	8-9 พ.ค. 2557	มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต	การประชุมวิชาการนำเสนอวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 2
3	2558	คุณลักษณะครูในฝันของนักศึกษาในศตวรรษที่ 21	4 มิ.ย. 2558	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง	การประชุมวิชาการระดับชาติทางศิลปศาสตร์ประยุกต์ ครั้งที่ 5
4	2558	การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในมิติอาหารเพื่อสุขภาพ : กรณีศึกษาชุมชนไทยทรงดำ ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม	24-25 ธ.ค. 2558	มหาวิทยาลัยขอนแก่น	การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติฯ ครั้งที่ 5
5	2559	ศักยภาพชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนตำบลท่าคา จังหวัดสมุทรสงคราม		ระหว่างการเขียนบทความวิจัย	
ผลงานวิจัยตีพิมพ์เผยแพร่(ระดับนานาชาติ)					
1	2559	สังคมผู้สูงอายุกับทักษะชีวิต การรับรู้ความสามารถในตนเอง การสนับสนุนทางสังคมและพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี		อยู่ในระหว่างการตอบรับในการประชุมวิชาการระดับนานาชาติ ณ ประเทศเกาหลีใต้	International Symposium on the Fusion of Science & Technologies 2017 (ISFT2017) Jeju, S. KOREA 17 July, 2017

ข. ผลงานวิจัย / ผลงานวิจัยที่นำไปใช้ประโยชน์ (ต่อสาธารณะ, ชุมชน, กลุ่มเกษตรกร ฯลฯ)

2554 การปรับตัวของกระเทยและเกย์ในมหาวิทยาลัย

2555 การเห็นคุณค่าในตนเองที่มีต่อการพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักพรหมวิหาร 4

2557 คุณลักษณะครูในผันของนักศึกษาในศตวรรษที่ 21

2557 การใช้โปรแกรมการฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออกเพื่อลดความวิตกกังวลในการพูดหน้าชั้นเรียนของนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลสุวรรณภูมิ

2558 การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในมิติอาหารเพื่อสุขภาพ : กรณีศึกษาชุมชนไทยทรงดำ ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

2559 ศักยภาพชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนตำบลท่าคา จังหวัดสมุทรสงคราม

2559 โครงการประเมินโครงการค่ายวันสุดสัปดาห์ของเด็กเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันไม่ให้เกี่ยวข้องกับบุหรี่ และสุรา ปีที่ 2

2559 สังคมผู้สูงอายุกับทักษะชีวิต การรับรู้ความสามารถในตนเอง การสนับสนุนทางสังคมและพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้อายุในอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

ค. ผลงานอื่น ๆ เช่น บทความ หนังสือ สิทธิบัตร ฯลฯ

2557 บทความวิชาการ เรื่อง “เรียนรู้และอยู่ร่วมของวัยรุ่น Gen Y และ Gen Z” บทความวิชาการในการประชุมวิชาการเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลางเพื่อพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย ประจำปี 2557 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ง. รางวัลผลงานวิจัยที่ได้รับ

-

ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นางธัญจิรา บุญพิชญาภาพ

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Mrs.Thanjiran Boonpichavapha

ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ - อาจารย์ประจำคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ที่อยู่ที่ทำงาน 7/1 ถนนนนทบุรี 1 ตำบลสวนใหญ่ อำเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000 โทรศัพท์ 0 296 1369-75 โทรสาร 0 2525 2682

สถานที่ติดต่อที่บ้าน

โทรศัพท์ 0 2526 0389

โทรศัพท์มือถือ 09 1729 9559

E-mail: E-mail: thanjira_boon@hotmail.com

ประวัติการศึกษา (ปริญญาตรี-เอก ; สาขา และสถาบัน)

ปริญญาโท	วิศวกรรมมหาบัณฑิต(นิวเคลียร์เทคโนโลยี)	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปริญญาตรี	วิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาฟิสิกส์	มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาระงานในปัจจุบัน (งานประจำที่รับผิดชอบ)

ภาระงานด้านการสอน งานวิจัย การบริการวิชาการ การพัฒนานักศึกษา และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

งานวิจัยที่รับผิดชอบ (กำลังดำเนินงาน) ชื่อโครงการ แหล่งทุน และระยะเวลาดำเนินการ)

-

ผลงานที่ผ่านมา

ก. ผลงานวิจัยตีพิมพ์ (ระดับชาติ และระดับนานาชาติ) (ชื่อผลงาน ชื่อวารสาร แหล่งทุน ปีที่พิมพ์)

2540 อัตราการเสี่ยงการเกิดโรคมะเร็งจากการปฏิบัติงานของบุคลากรด้านรังสีในประเทศไทย อรรถโกวิท สงวนสัตย์ และ ธัญจิรา บุญพิชญาภา ว.กรมวิทย พ. 2540.39-(1): มกราคม-มีนาคม 2540 หน้า 53-60

2537 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเลเซอร์, ญานี ตั้งพูลผลวิวัฒน์, ธัญจิรา บุญพิชญาภา และ ประยงค์ สังขวิเชียร วารสารสาธารณสุขศาสตร์ ปีที่ 24 ฉบับที่ 3 กันยายน 2537 หน้า 37-43

2532 การเตรียมสารติดฉลาก ไอโอดีน-125 ดีจ้อกซินและการทดสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ เพื่อใช้สำหรับ เรดิโออิมมูโนเอสเสย์, นภวรรณ เจนใจ. , เดือนถนอม ถาวรนันท์,ธัญจิรา บุญพิชญาภา ,ธีรกุล อาภรณ์สุวรรณ,วิยะดา เจริญศิริวัฒน์ วารสารกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์, 31, 1, 2532.: 29

2531 การพัฒนาวิธีการแยกสารติดฉลาก ^{125}I-I3 และ ^{125}I-I4 เพื่อใช้สำหรับเรดิโออิมมูโนเอสเสย์ โดยใช้ High Performance Liquid Chromatography, นภวรรณ เจนใจ, เดือนถนอม ถาวรนันท์, ธัญจิรา บุญพิชญาภา, ธีรกุล อาภรณ์สุวรรณ และวิยะดา เจริญศิริวัฒน์ เอกสารการสัมมนาวิชาการ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ครั้งที่ 1, 15-16 ธันวาคม 2531 ณ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุขแห่งชาติ หน้า 144-145

2529 การประเมินผลการใช้สารกัมมันตรังสีทางเวชศาสตร์นิวเคลียร์, สุนทร เล็กสกุลไชย และ ธัญจิรา บุญพิชญาภา ว.กรมวิทย พ. 28:2 เมษายน-มิถุนายน 2529 หน้า 123-125

T. Plirdpring, M. Horprathum, P. Eiamchai, S. Limwichean, C. Chananonnawathorn, ***T. Boonpichayapha*** and T. Suriwong “Fabrication of Tantalum Oxide Nanorods by DC Magnetron Sputtering with Glancing Angle Deposition”. *Advanced Materials Research* **(accepted)**.

2013 T. Plirdpring**,** M. Horprathum, C. Chananonnawathorn, P. Eiamchai, A. Harnwunggmoung, ***T. Boonpichayapha***, P. Lorwongtragool and A. Charoenphakdee, “Effect of Annealing Temperature on Structure and Optical Properties of Ta_2O_5 thin films Prepared by DC Magnetron Sputtering”. *Advanced Materials Research,* 770, (2013) 149-152.

ข. ผลงานวิจัยผล / งานวิจัยที่นำไปใช้ประโยชน์ (ต่อสาธารณะ, ชุมชน, กลุ่มเกษตรกร ฯลฯ)

2551 การศึกษาความเป็นไปได้ในการเปิดสอนหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาฟิสิกส์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

2551 การสร้างชุดการเรียนวิชาปฏิบัติการฟิสิกส์ 2 วงจร R-C

2552 การสร้างและพัฒนาสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนออนไลน์ในเนื้อหารายวิชาฟิสิกส์เพื่อการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

2554 การศึกษาย้อนรอยโบราณสถานภูมิปัญญาไทย พระที่นั่งสรรเพชญมหาปราสาท

2556 การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน สำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมงคลสุวรรณภูมิ

2556 การศึกษาการเตรียมแท่งนาโนโลหะออกไซด์ด้วยกระบวนการเคลือบโดยไอเชิงฟิสิกส์ เงินอุดหนุนการพัฒนางานวิจัย

2556 การออกแบบและพัฒนาก๊าซเซ็นเซอร์อาเรย์ที่ได้จากการพิมพ์สกรีนสำหรับระบบจมูกอิเล็กทรอนิกส์เพื่อใช้ศึกษาผลของการให้ความร้อนด้วยคลื่นไมโครเวฟต่อกลิ่นของถั่วลิสงอบ

2556 การศึกษาคุณสมบัติทางเทอร์โมอิเล็กทริกของ In6Sb5Te

2557 การบูรณาความรู้ในการพัฒนาแบบจำลองโบราณสถานพระที่นั่งสรรเพชญมหาปราสาท
2559 การสร้างชั้นฟิล์มป้องกันการสะท้อนและป้องกันการเกิดฝ้าบนกระจกด้วย แท่งนาโนซิลิกอนไดออกไซด์ที่เตรียมด้วยวิธีการระเหยสารด้วยลำอิเล็กตรอน

ค. ผลงานอื่น ๆ เช่น บทความ หนังสือ สิทธิบัตร ฯลฯ

-

ง. รางวัลผลงานวิจัยที่ได้รับ

-

ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาวสุธิษา เละเซ็น

ชื่อ – นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Miss Suthisa Leasen

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ที่อยู่ที่ทำงาน 7/1 ถนนนนทบุรี 1 ตำบลสวนใหญ่ อำเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000 โทรศัพท์ 0 296 1369-75 โทรสาร 0 2525 2682

สถานที่ติดต่อที่บ้าน บ้านเลขที่ 15/3 หมู่ที่ 1 ซอยสุเหร่าปากคลองลำรี ตำบลละหาร อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี 11110

โทรศัพท์ 0 2526 0389

โทรศัพท์มือถือ 08 6995 5010

E-mail: Suthisa.l@rmutsb.ac.th

ประวัติการศึกษา (ปริญญาตรี-เอก ; สาขา และสถาบัน)

ปริญญาโท-เอก	วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ฟิสิกส์)	มหาวิทยาลัยมหิดล
ปริญญาตรี	วิทยาศาสตรบัณฑิต (ฟิสิกส์)	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาระงานในปัจจุบัน (งานประจำที่รับผิดชอบ)

ภาระงานด้านการสอน งานวิจัย การบริการวิชาการ การพัฒนานักศึกษา และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อาจารย์ประจำหลักสูตรฟิสิกส์ประยุกต์ ศูนย์พื้นที่นนทบุรี อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ ศูนย์พื้นที่นนทบุรี และผู้ประสานงานหน่วยวิจัยนวัตกรรมเพื่อสังคมและชุมชน ศูนย์พื้นที่นนทบุรี

งานวิจัยที่รับผิดชอบ (กำลังดำเนินงาน) ชื่อโครงการ แหล่งทุน และระยะเวลาดำเนินการ)

การพัฒนาอุปกรณ์ตรวจธาตุไนโตรเจนในดินแบบพกพาโดยใช้เยื่อเลือกผ่านไอออน งบประมาณแผ่นดินปี 2559 ระยะเวลาการดำเนินงาน 16 เดือน

ผลงานที่ผ่านมา

ก. ผลงานวิจัยตีพิมพ์ (ระดับชาติ และระดับนานาชาติ) (ชื่อผลงาน ชื่อวารสาร แหล่งทุน ปีที่พิมพ์)

2011 Chathirat N, Atthi N, Hruanun C, Poyai A, Leasen S, Osotchan T, Hodak J H. A Micrograting Sensor for DNA Hybridization and Antibody Human Serum Albumin–Antigen Human Serum Albumin Interaction Experiments. Japanese Journal of Applied Physics, 2011(50).

2013 Leasen S, Hodak J H, Srisala J, Srikhirin T, Sritunyalucksana K, Veerasai W, Dangtip S. Detecting DNA-DNA Hybridization at 3-mercaptopropionic acid Self- assembled on Tin-doped Indium Oxide Film with Electrochemical Measurement. Advanced Materials Research 770 (2013) pp 402-408.

ข. ผลงานวิจัย / ผลงานวิจัยที่นำไปใช้ประโยชน์ (ต่อสาธารณะ, ชุมชน, กลุ่มเกษตรกร ฯลฯ)

2559 ตรวจไวรัสตัวแดงดวงขาวของกุ้งบนพื้นผิวอินเดียมออกไซด์เจือดีบุกด้วยวิธีการทางไฟฟ้าเคมี

2558 การพัฒนาชุดตรวจดีเอ็นเอจากกระบวนการพีซีอาร์เพื่อจำแนกสายพันธุ์ข้าวปทุมธานี 1 กับพันธุ์ข้าวดอกมะลิ 105 ด้วยเทคนิคทางไฟฟ้าเคมี

ค. ผลงานอื่น ๆ เช่น บทความ หนังสือ สิทธิบัตร ฯลฯ

2010 Leasen S, Sritunyalucksana-Dangtip K, Hodak J H, Srisala J, Kulsing C, Veerasai W. Using Electrochemical Impedance Spectroscopy of Methylene Blue and Ferricyanide for DNA Sensing Surface Characterization. The proceeding of International Conference on Pure and Applied Chemistry (ICPAC2010), 249-264.

2013 Leasen S., Juagwon T., Porntheeraphat S., Osotchan T. Sensor Response of Basic Taste Solutions on Functionalized PVC Membrane ISFET, The 2nd Regional Symposiym on Biosensors, Biodiagnostics and Biochips, Mae Fah Luang University, Chiang Rai, Thailand, 10-13 December, 2013.

ง. รางวัลผลงานวิจัยที่ได้รับ

-

ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ – นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาวธารณี นวัสนธี

ชื่อ – นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Miss Tharanee Nawatnatee

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ที่อยู่ที่ทำงาน 60 หมู่ 3 ตำบลหันตรา อำเมืองพระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา

สถานที่ติดต่อที่บ้าน

โทรศัพท์ 0 3570 9208

โทรศัพท์มือถือ 08 3773 3300

E-mail: Nolair1@hotmail.com

ประวัติการศึกษา (ปริญญาตรี-เอก ; สาขา และสถาบัน)

ปริญญาเอก	ปร.ด.การจัดการนวัตกรรมการท่องเที่ยวและบริการ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ปริญญาโท	ศศ.ม.การจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ปริญญาตรี	ศศ.บ.ภาษาอังกฤษธุรกิจ	สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ภาระงานในปัจจุบัน (งานประจำที่รับผิดชอบ)

ภาระงานด้านการสอน งานวิจัย การบริการวิชาการ การพัฒนานักศึกษา และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาวออมวจี พิบูลย์

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Miss Ormwajee Pibool

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ที่อยู่ที่ทำงาน 7/1 ถนนนนทบุรี 1 ตำบลสวนใหญ่ อำเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000 โทรศัพท์ 0 296 1369-75 โทรสาร 0 2525 2682

สถานที่ติดต่อที่บ้าน

โทรศัพท์ 0 2969 1369 - 75

โทรศัพท์มือถือ 09 5163 6380

E-mail: Ormwajee@gmail.com

ประวัติการศึกษา (ปริญญาตรี-เอก ; สาขา และสถาบัน)

ปริญญาโท	Master of Science in Russian, Central and East European Studies	The University of Glasgow, UK
ปริญญาตรี	ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษารัสเซีย	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ภาระงานในปัจจุบัน (งานประจำที่รับผิดชอบ)

ภาระงานด้านการสอน งานวิจัย การบริการวิชาการ การพัฒนานักศึกษา และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาววโรทัย สมมิตร

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Miss Varothai Sommit

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสากล

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ที่อยู่ที่ทำงาน 7/1 ถนนนนทบุรี 1 ตำบลสวนใหญ่ อำเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000 โทรศัพท์ 0 296 1369-75 โทรสาร 0 2525 2682

สถานที่ติดต่อที่บ้าน 28 ประชานิเวศน์ 3 ซอย 10 ถนนติวานนท์ ตำบลท่าทราย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

โทรศัพท์

โทรศัพท์มือถือ 08 1644 7944

E-mail: zom_varothai @hotmail.com

ประวัติการศึกษา (ปริญญาตรี-เอก ; สาขา และสถาบัน)

ปริญญาโท	ศศ.ม. การแปลเพื่อการศึกษาและธุรกิจ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

ภาระงานในปัจจุบัน (งานประจำที่รับผิดชอบ)

ภาระงานด้านการสอน งานวิจัย การบริการวิชาการ การพัฒนานักศึกษา และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ผลงานที่ผ่านมา

ก. ผลงานวิจัยตีพิมพ์ (ระดับชาติ และระดับนานาชาติ) (ชื่อผลงาน ชื่อวารสาร แหล่งทุน ปีที่พิมพ์)

ข. ผลงานวิจัย/ผลงานวิจัยที่นำไปใช้ประโยชน์ (ต่อสาธารณะ, ชุมชน, กลุ่มเกษตรกร ฯลฯ)

2558 ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข้อผิดพลาดและการใช้คุณศัพท์ภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ศูนย์นนทบุรี

2559 ศักยภาพชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนตำบลท่าคา จังหวัดสมุทรสงคราม

ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นายประพันธ์ โพธิ์พูลพรหม

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Mr. Praphan Phopunprom

ตำแหน่งปัจจุบัน เจ้าหน้าที่โครงการ สมาคมพัฒนาอนามัยแห่งประเทศไทย

ที่อยู่ที่ทำงาน 41/9 หมู่บ้านธาริณี-ปิ่นเกล้า ถนนบรมราชชนรี แขวงตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร 10170

สถานที่ติดต่อที่บ้าน 95/67 หมู่ที่ 5 หมู่บ้านไอยรา ตำบลพิมาลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี 11110

โทรศัพท์ 0 2880 7084 5

โทรศัพท์มือถือ 09 5503 5370

E-mail: ake.ppat@gmail.com

ประวัติการศึกษา (ปริญญาตรี-เอก ; สาขา และสถาบัน)

ปริญญาโท	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ปริญญาตรี		

ภาระงานในปัจจุบัน (งานประจำที่รับผิดชอบ)

เจ้าหน้าที่โครงการ วิทยากร และวิทยากรกระบวนการกลุ่ม